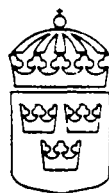

Riksdagens protokoll

1989/90:46

Torsdagen den 14 december

Protokoll
1989/90:46

Kl. 9.00–23.10

1 § Återkomst

Talmannen meddelade att *Berit Löfstedt* (s) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Christer Hålls* tjänstgöring som ersättare upphört.

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 6 december.

3 § Avsägelser

Talmannen meddelade att avsägelser inkommit från
dels Kjell Nilsson (s) från uppdraget som suppleant i socialutskottet,
dels Gertrud Sigurdson (s) från uppdraget som suppleant i trafikutskottet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Finansutskottets betänkande 1989/90:FiU10
Skatteutskottets betänkanden 1989/90:SkU10 och SkU16
Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1989/90:SfU7 och SfU8
Näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU15 och NU18
Bostadsutskottets betänkande 1989/90:BoU8

5 § Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m.m.

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1989/90:FöU3 Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem,
m.m. (prop. 1989/90:9).

ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Det beslut om den framtida fredsorganisationen som vi i dag kommer att fatta är märkligt i flera avseenden. Jag vill inledningsvis poängtera att då jag i det följande kritiserar förslaget vill jag gärna att kritiken skall relateras till vårt eget huvudförslag om en senareläggning av förändringar inom armén och att de skall prövas i ett sammanhang, då försvarskommitténs huvudbetänkande föreläggs riksdagen.

Det märkliga med detta förslag är att det inte kommer att tillgodose något av de två viktigaste uppställda målen. Enligt en bred sakkunskaps mening kommer inte den förändrade organisationen att erbjuda ökad effektivitet. Inte heller kommer det ekonomiska målet vad gäller besparingar att uppnås under vare sig den innevarande, nästa eller under den kanske därpå följande försvarsbeslutsperioden. Att propositionen härutöver inte analyserat vad som händer med den traditionella svenska folkförsvartanken vid en stark utglesning av våra fredsförband är en allvarlig brist. Vidare kommer värnpliktssystemet att sättas på hårda prov. Härom har det inte sagts någonting. Lika litet har effekterna för frivilligorganisationens verksamhet ägnats någon tanke. Jag hoppas att dessa frågor kommer att belysas senare under debatten.

Bland de moderata deltagarna i debatten har vi gjort en sådan uppdelning att Lars Tobisson och jag kommer att delta under debattens första del. Lars Tobisson kommer att något mera övergripande behandla den försvarspolitiska situationen. Själv kommer jag att hårdare vara knuten just till utskottets betänkande.

Jag avser inte att närmare ange anknytning till resp. reservation när jag berör de olika punkterna. För den skull vill jag redan nu yrka bifall till samtliga reservationer där moderata samlingspartiet är företrätt.

Låt mig ägna ett par ord åt propositionens rubrik *Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem*. Som var och en lätt kan förstå är det utomordentligt grovt vilseledande att försöka beskriva nedläggning och omflyttning av ett stort antal förband som en effektivisering, när motiven enbart är ekonomiska. Om man är välvillig, kan man på sin höjd säga att ÖB i FU 88 har gjort det bästa av situationen med de förutsättningar han hade.

Jag avser nu att teckna något om bakgrunden till det ekonomiska motivet för åtgärden. Jag går då tillbaka till 1987 års försvarsbeslut och erinrar om att vid det tillfället hade inte något förslag beträffande arméorganisationen hunnit arbetas fram, varför arméorganisationen blev något av en restpost, som skulle ges innehåll och mening i ett senare kommande förslag från arméchefen och ÖB. Så långt skulle vidden av olyckan med 1987 års försvarsbeslut kunnat begränsas, om man inte vid detta tillfälle – utan något som helst underlag – fattat beslut om den ekonomiska ram som skulle gälla för vår arméorganisation under försvarsbeslutsperioden. Man hade uppsatt en ekonomisk ram för en organisation som man inte visste någonting om.

När man sedan begärde förslag om den framtida arméorganisationen och tillade att den skulle rymmas inom befintlig ekonomisk ram började en olycksbådande karusell att ta fart.

Trots att det ekonomiska beslutet saknade grund, hade det ändå angivits som ram för det förslag om arméns organisation i fredstid som vi beställde.

Vi betraktade utredningen FU 88 som en konsekvensutredning. Få – om ens någon – anade att försvarsministern skulle upphöja denna utredning till ett förslag. Försvarsministern, nog var väl detta ändå ett märkligt beteende!

Det förändrar föga att man försökte legalisera galenskapen med att låta en parlamentarisk beredning under tio veckor förra hösten ta sig an detta. Jag betraktar förslaget som ett sätt att komma undan ansvar för någonting som redan från början var en rent absurd företeelse. Nu gick det inte så bra, försvarsministern. Som bekant kunde inte uppgiften fullföljas. Pressen på försvarsministern ökade och det blev alltmer uppenbart – kanske även för den svenska allmänheten – att problemen inom vårt försvar var svåra, och att man borde göra någonting åt dem. Detta hade ingen kunnat förutse.

När försvarsministern under november i fjol i en debatt här i kammaren – påkallad av oss moderater – lät meddela att han avsåg att förkorta den nu gällande försvarsbeslutsperioden med ett år och omedelbart tillkalla en ny försvarsutredning med uppgift att se över hela försvaret, hälsades detta med tillfredsställelse även från vårt partis sida.

Däremot är det svårt att säga att någon erkänsla skulle kunna ges åt försvarsministerns förslag att arméorganisationen skall behandlas med förtur. Det är ett rätt och slätt enfaldigt argument att säga att arméorganisationen var en kvarvarande del av 1987 års försvarsbeslut. Det har självfallet ingen relevans, då en ny försvarskommitté har tillsatts med uppgift att lämna förslag om hela försvarets situation. Det är ett mycket dåligt förslag.

Frågan om hanteringen av fredsorganisationen har fått en sådan prägel att vi känner att man på departementet och från försvarsministerns sida har bestämt sig för hur man vill ha det, sedan tiger man och röstar i förvisning om att kommunisterna ändå ställer upp. Det ser ut som om det var en riktig bedömning. Den är riktig så till vida att förslaget troligen kan genomföras, men den är inte riktig i sak.

Då frågan om ett delbeslut nu står inför avgörande i kammaren är vår kritik mot denna beslutsordning självfallet hård. Den är lika hård nu som när direktiven tillkännagavs, och vi har i reservation gett uttryck för detta. Vi säger i denna reservation att frågan om de stora förbandsförändringarna som föreslås skall anstå tills försvarskommittén lämnar sitt slutbetänkande och då invägas i ett nytt försvarsbeslut. Därmed har vunnits att vi på traditionellt sätt grundar ett försvarsbeslut på en säkerhetspolitisk analys, som i sin tur ger anledning till beslut om vilken krigsorganisation vi skall ha. Krigsorganisationens utformning får härefter vara avgörande för vilka fredsförband vi skall ha kvar.

Skulle sådana förändringar i krigsorganisationen komma att göras att de motiverar nedläggning av förband och skolor, vet vi i alla fall varför vi gör det. När försvarsministern till äventyrs gör besök ute i landet, utgår jag ifrån att han skall säga precis som det är: Fråga mig inte varför, men kom tillbaka om ett år för då har vi analyserat och har bakgrunden helt klar för oss. Naturligtvis säger inte försvarsministern så. Jag förmodar att han hittar på något helt annat. Det är ändå inget försvar inför dem som nu berörs av den stora förbandsförändringen. Vanligt gott umgängessätt och ansvarskänsla kräver långt bättre besked än detta.

När det gäller det beslut som vi nu skall fatta – och bakom vilket det kom-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

mer att finnas en majoritet av i första hand socialdemokrater och kommunister – kan det inte på något sätt sägas att man vet varför. En godtycklig budget för armén som är fastlagd för ett par år sedan är bestämmande för den fredsorganisation vi skall ha. Steget är sannernligen inte långt till att vi också skall formulera vår säkerhetspolitiska analys utifrån den godtyckligt valda budgeten. Ingen skulle klandra försvarsministern för ett sådant förfarande, eftersom det ligger helt i linje med den politik han nu bedriver. Vi accepterar emellertid inte den.

Herr talman! För att den fredsorganisation vi nu lägger fast inte skall vara gränssättande för det antal krigsbrigader vi sedan kan komma att besluta om, har det förutsatts att ett antal regementen i fortsättningen skall vara s.k. tvåbrigadförband. Denna förbandsorganisation är inte ny. Det finns ingenting i den organisationsformen som är så värdefullt att det bör överföras till en ny organisation. Vid årets vårriksdag har vi tvärtom beslutat att lägga ner inte mindre än åtta äldre infanteribrigader.

När dessa infanteribrigader inrättades gavs inget förtecken om att de skulle vara eller utvecklas till förbandens B-lag. Så har emellertid blivit fallet. Det finns inget som säger att de nya tvåbrigadsförbanden inte kommer att bli annat än presumtiva nedläggningsförband i den krigsorganisation som försvarsministern har ansvar för. Strävandena mot att driva vidare i oförändrad ekonomi, försvarsministern, leder till en förbandsorganisation med åtföljande nedläggningar i accelererande takt. Detta är försvarsministern ansvarig för.

Vi har tidigare gett uttryck för det otillfredsställande i att enbart ekonomiska villkor – dessutom grundade på lösan sand – skall få diktera den framtida organisationen. Nu är det enligt min mening ännu värre. Situationen för de närmaste åren ter sig utomordentligt mörk. Det gör den mot bakgrund av att flera förbandsomflyttningar förestår.

Detta betyder inte att den verksamhet som bedrivs kommer att försvinna. Verksamheten skall i de flesta fall vara kvar på ganska oförändrade villkor. Den skall uppstå på nya lokaliseringsorter. Härav följer att under de närmaste åren förestår stora investeringar, sannolikt i miljardklassen. I det längsta trodde jag att det var regeringens avsikt att tillföra medel för nyinvesteringarna. Skall omlokaliseringarna kunna fullföljas så att vi får nya och bra förläggningsplatser där utbildning kan ske på ett effektivt och bra sätt, måste dessa investeringar göras tämligen snabbt. När omflyttningarna sker måste man vara beredd att kunna ta emot de nya förbanden. Nu visar det sig av allt att döma att det inte är meningen att investeringarna skall ske på annat sätt än inom befintliga ekonomiska ramar. Det betyder, försvarsministern, att under de närmaste åren kommer utbildningsverksamheten, försörjningen av material osv. att belastas med ytterligare en kostnad.

Herr talman! Detta är orimligt. På den verksamhet som redan befinner sig långt över smärtgränsen – och för vilken försvarsministern har tidigare lagt en försvarsutredning för att man skall komma till rätta med obalanserna – läggs nu ytterligare en börda. Jag vänder mig till försvarsministern med frågan: Är det försvarsministerns mening att det skall ske på det här sättet? Förklara i så fall här och nu hur den normala verksamheten som redan lider

skada över huvud taget skall kunna fullföljas under t.ex. de närmaste fem åren.

Vi har i utskottsbetänkandet naturligt nog också berört frågan om förkortad grundutbildning. Härvidlag har vi oroats över att försvarsministern i propositionen sagt att planeringsförutsättningarna skall baseras på det fattade beslutet om försök med förkortad utbildning. Vi har funnit försvarsministerns uttryckssätt sådant att det är motiverat för oss moderater, och även för centerpartister, i utskottet att betona att det gäller försök som skall genomföras under två år och därefter utvärderas. Man kan inte dra några längre gående växlar på denna verksamhet.

Herr talman! Jag kommer inte här att vidare uppehålla mig vid effekterna för de tre förbandsplatserna – Örebro, Växjö och Uddevalla – där man nu av allt att döma förlorar sina förband. Det beror inte på att det inte skulle vara intressant eller att det inte har stor betydelse. Jag vet dock att många talare kommer att uppehålla sig just vid dessa frågor. Jag lämnar detta för tillfället därhän.

Mot bakgrund av nedläggningarna – som såvitt jag förstår är oundvikliga med det majoritetsförhållande som just nu råder – vill jag däremot uppehålla mig ett ögonblick vid effekterna för våra frivilligorganisationer. Vi har vid uppvaktningar i utskottet fått det väl belyst att de förändrade förutsättningarna i många fall blir utomordentligt betydande. Jag tror inte att man kan bortse från kostnadsaspekten då det gäller att ha tillgång till instruktörer och material, som dessa förband har bistått med.

Denna fråga har hitintills endast i obetydlig grad uppmärksamats av ministern. Jag är därför ganska nöjd med att försvarsutskottet är enigt och i några rader har belyst detta, uttryckt oro och betonat behovet av att den service till frivilligorganisationerna som nu ges inte skall försämrats. Härom är utskottet enigt, försvarsministern.

Sammanfattningsvis nödgas jag således konstatera att jag inte kan finna något försvar till fördel för den förändring som en majoritet nu avser att genomdriva. Om vi hade avvaktat med beslutet tills försvarskommitténs huvudbetänkande kommer, hade vi fått svar på frågan om detta är en riktig åtgärd eller inte. Det hade gett oss motiv, så att vi kan tala om för örebroare, växjöbor och uddevallabor varför deras regementen inte längre behövs. Nu står vi tämligen flata, utan några argument. Försvarsdepartementet har inte i propositionen gett oss några sådana. Vi som företräder uppfattningen att det hade varit en riktig åtgärd att vänta ett och ett halvt år är nu än mer övertygade. Vi vet att detta beslut inte innebär några ekonomiska fördelar av det slaget att de hade kunnat vara styrande. Vi tycker att detta är mycket beklagligt.

Då vi om några timmar står inför en omröstning här i kammaren stöds regeringens proposition av socialdemokrater och vpk-are. Mot huvudförslaget står moderater och centerpartister samt också miljöpartiet, om än med något annan motivering. Men var har vi folkpartiet?

Folkpartiet har i utskottet röstat såväl för som emot propositionen samt avstått. Vi behöver nog, för klarhetens skull, en liten upplysning om hur folkpartiet egentligen ser på försvarssituationen. Det hade varit naturligt att folkpartiet, sedan deras eget förslag om villkorat avslag på propositionen fal-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

lit, hade stött förslaget om en senare hantering, alltså i samband med ett huvudbetänkande från försvarskommittén. Nu blir fallet att man under loppet av några minuter i eftermiddag röstar såväl för som emot ett avgörande nu. Jag förstår inte vad folkpartiet har emot en senareläggning av beslutet. Då hade de krav man framför i sin motion kunnat vägas mot andra. Förutsättningarna skulle rimligen inte ha varit mindre i kommittén. Jag vill inte gå längre i denna kritik men finner det ytterst anmärkningsvärt. Det ger inte dem som är engagerade ute i förbanden något svar på frågan om folkpartiets hållning.

Herr talman! Jag vill gärna till försvarsministern upprepa vad jag har sagt en gång tidigare här i kammaren och återge vad vpk-s representant Jan Jennehag uttryckte i en kommentar då försvarskommitténs betänkande lämnades i mitten på juni. Han sade: Detta är ett bra förslag. Det ligger helt i linje med vpk-s syn på försvarspolitik och är ett led i vår strävan till nedrustning.

Jag ställer nu frågan till försvarsministern: Är det också försvarsministerns mening? Är försvarsministern nöjd med det stöd han får? Är försvarsministern nöjd med den motivering som finns för stödet? Hade det möjligen funnits skäl att, även med denna bakgrund, invänta ett senarelagt beslut, där vi i vanlig ordning på en och samma gång kunde ha diskuterat dessa frågor som är så avgörande för Sveriges försvar?

KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Först några ord om vår omvärld. Jag tror att vi alla med oerhörd glädje tar emot informationen om förändringar i Östeuropa liksom resultat av nedrustningssamtal. Allt tyder på att vad vi ser är början på vad som kan bli en helt ny säkerhetspolitisk situation.

Vi kan få en helt ny atmosfär, som minskar den omedelbara risken för storkrig.

Allt vi kan göra nu är att avvakta. När läget stabiliserats och gjorda utfästelser effektuerats kan vi dra våra slutsatser.

Vad vi däremot inte kan göra är att underlåta att fatta beslut i frågor som gäller vårt totalförsvaret. Det handlar om vår framtida värmkraft. Det handlar också om stabiliteten i vår del av Europa.

Att i dag fatta beslut om vår framtida arméorganisation står inte i motsatsförhållande till vår förhoppning om en stabilare värld.

Herr talman! Huvuddelen av de förslag som finns i det betänkande vi nu debatterar och skall fatta beslut om handlar om det militära försvaret. Vi kommer från folkpartiet att yrka avslag på stora delar av de förslag som majoriteten lägger fram.

Det finns dock ett förslag som vi med glädje yrkar bifall till, och det förslaget gäller civilförsvaret. Det gäller direktrekrytering till civilförsvaret av värnpliktiga för grundutbildning. Förslaget kommer från oss folkpartister och har nu, efter många år, fått stöd från samtliga partier.

Skälet till att vi under många år har krävt direktrekrytering till civilförsvaret har varit att vi anser att Sverige behöver en bättre, yngre och mer välutbildad civilförsvarsorganisation. Just dessa ord kan läsas i det särskilda yttrande som fogades till betänkandet Säkerhetspolitiken och totalförsvaret, i

samband med arbetet inför 1982 års försvarsbeslut. Året var 1981. Vi anser att orden speglar även dagens verklighet. Att delta i arbetet för att skydda och rädda liv i en krigssituation ställer höga krav på såväl utbildning som styrka. Möjlighet att ge sammanhängande utbildning finns endast när man grundutbildar i samband med värnpliktstjänstgöring. Med dagens beslut får vi med all sannolikhet ett bättre civilförsvär.

Det är samtidigt bra att ett sådant beslut vid sitt genomförande kommer att bidra till en snabbare avveckling av den s.k. värnpliktspuckel vi har i dag. De negativa värnpliktssociala effekterna av dagens obalans är helt klarlagda.

Herr talman! Huvudfrågan i dagens betänkande och beslut är dock arméns utveckling, och då finns det inte samma anledning att vara positiv till vare sig regeringens eller majoritetens förslag.

Några grundläggande fakta anser jag bör redovisas. Dagens beslut är en restpost från det försvarsbeslut som togs i denna kammare juni 1987. Anledningen till att armén inte kunde behandlas då var att man vid arbetet i 1984 års försvarskommitté tvingats avstå från att behandla arméns framtida organisation – det fanns helt enkelt inte underlag framtaget av ansvarig myndighet.

Att därför hävda att man skall avstå från att fatta beslut, när underlag nu presenteras, för att avvakta den nu sittande försvarskommitténs samlade bedömning är helt förkastligt. Det är ansvarslöst också, om man ser till den situation som råder i dag inom armén. Överbefälhavaren har vid ett antal tillfällen sagt, med stöd från chefen för armén, att armén blöder. När de som har det operativa ansvaret tar till sådana ord bör ansvariga politiker samla sig till beslut.

Alla fakta visar att ju längre vi dröjer med en omstrukturering, desto svagare blir vår armé. Och vår armé, det är inte något abstrakt begrepp. Vår armé är materiel med vilken vi skall möta en eventuell angripares toppmodernt utrustade förband. Och vår armé är först och främst svenska värnpliktiga soldater, som med dåligt eller obefintligt personligt skydd skall delta i ett modernt krig. Det är därför vi måste genomföra förändringarna och förbättringarna – och genomföra dem nu.

Därför kan man inte heller godkänna förslag till omorganisation om resultatet inte leder fram till en acceptabel förändring. Det är därför vi från folkpartiet yrkar avslag på majoritetens förslag och yrkar bifall till vårt eget.

Vi har från folkpartiet under många år fört fram förslag på förändringar i och satsningar på försvaret i syfte att öka dess kvalitet och förmåga. Vi har ansett att vårt land i första hand bör satsa på förband och system som tidigt och uthålligt kan ge stor effekt.

Vi stod bakom 1987 års försvarsbeslut och genom vår medverkan kom detta försvarsbeslut att innefatta viktiga och betydande förstärkningar inom det militära försvaret. Den situation som uppstod inför förverkligandet av beslutet har diskuterats mycket, och anledningen, bristerna i underlaget, är väl dokumenterad. Eftersom vi anser att det är allvarligt om inte besluten om förstärkningar beträffande transporthelikoptrar, tunga kustrobotbatterier, luftvärn med medellång räckvidd och ubåtar förverkligas har vi yrkat på att ekonomiska tillskott skall tillföras utöver den ekonomiska ram som lades fast i beslutet. Det har tillförts resurser genom beslut både 1988 och

1989, men folkpartiet anser dessa tillskott otillräckliga och yrkade på större förstärkningar under vårriksdagen.

Vi har också kunnat konstatera att ÖB i sin perspektivplan inför 1991 års försvarsbeslut har med de förstärkningar vi särskilt lade vikt vid i beslutet.

Det intressanta är att ÖB:s nu framlagda förslag jämfört med tidigare förslag innebär en förändrad avvägning mellan numerär och kvalitet. ÖB förordar nu en större satsning på kvaliteten. Från folkpartiet välkomnar vi denna nya syn.

Denna syn på en nödvändig kvalitativ förbättring av våra förband måste också präglade de åtgärder som vidtas för att förändra den svenska armén.

När vi i den nu arbetande försvarskommittén förberedde förslaget till omorganisation av armén hade vi som grund ÖB:s försvarsmaktsutredning. Det är att beklaga att majoriteten inte mer lyhört följde de krav på åtgärder som ÖB där lade fram. Vi i folkpartiet har vid vår granskning av förslaget funnit att det ligger väl i linje med vad vi anser bör göras, både när det gäller omstrukturering och förstärkning för att genom ökad kvalitet svara mot framtida behov.

Till detta kommer de alltmer synliga stora brister som finns i dagens organisation. Denna kunskap är inte förbehållen ledamöterna i kommittén som fått redovisning av läget utan måste också vara känd av de ansvariga inom armén och även av den allmänhet som följer försvarsdebatten. Bristerna finns såväl när det gäller personlig utrustning som vapen och ammunition. Att i det läget underlåta att vidta åtgärder är ousäktligt. Hur kan vi acceptera att man år efter år underlåter att ersätta materiel som utgått eller anskaffa ny som svarar mot dagens krav?

För att möjliggöra en brigadorganisation med tillräcklig kvalitet anser vi nu, liksom vi gjorde under kommittéarbetet, att man måste genomföra kvalitetsförbättringar men även ytterligare differentiera utbildningstiderna.

Regeringen har i sitt förslag inte orkat hela vägen fram. Den har avvisat våra förslag till förstärkningar, och resultatet blir en liten fältarmé med otillräcklig kvalitet i de viktigaste fältförbanden. Det är också helt klart, när man följer den debatt som förts, att den förändring regeringen föreslår leder till att tilltron hos personalen till den egna försvarsförmågan rubbas. Detta gäller såväl den anställda personalen som de värnpliktiga som vid krigsförbandsövningar blivit varse bristerna. Detta i sin tur påverkar svenska folkets tilltro till vårt försvar.

Vi anser att den moderniserade fältarmén bör innefatta omkring 20 brigader. Dessa bör ha tillräcklig kvalitet och bör innehålla fler mekaniserade förband än vad som är fallet i dag.

För att nå detta mål krävs reformer. ÖB har givit förslag på hur sådana skall kunna utformas, och det är beklagligt att majoriteten inte accepterar dessa förslag.

ÖB begärde att få starta en försöksverksamhet med fem månaders utbildning. Detta har accepterats av regeringen och av riksdagen, men hans andra krav, att inom ramen för denna utbildning få undersöka möjligheten att på två och en halv månad nå utbildningsmålet för bevakningsförbanden har avvisats. För oss i folkpartiet var det naturligt att säga ja till femmånadersutbildningen men också att bejaka en försöksverksamhet med två och en halv

månads utbildning. Vår grundsyn är att ingen värnpliktig skall genomgå en längre utbildning än vad som fordras för att lösa de uppgifter som är förelagda. Eftersom det endast är fackmännen som kan ge svar på vilken utbildningstid som erfordras är det helt naturligt att möjliggöra en försöksverksamhet.

Vi beklagar verkligen majoritetens ovilja att acceptera utbildarnas krav när det gäller den korta utbildningen, eftersom man därigenom avhänder sig resurser som kunde användas för kvalitativa förbättringar och materiel. Bristen på förståelse för utbildarens krav visas också när det gäller utbildning av personal för brigadförbanden. Vi har ansett att det är naturligt att utbildningen, om utbildningsmålet inte nås med den nuvarande utbildningstiden på sju och en halv månad, måste förlängas.

Herr talman! När man följt den debatt som pågått sedan ÖB presenterade sitt förslag i FU 88 har det varit förvånande att iakta den kantring debatten fått. ÖB framhävde i sitt förslag att målet var den framtida krigsorganisationen. De förändringar som föreslogs var endast medel för att nå ett mål. Debatten har sedan nästan uteslutande handlat om medlen. Målet har tyckts ointressant för många debattörer. De tycks helt blunda för den allvarliga situation som råder. För oss i folkpartiet är målet en balanserad armé fortfarande det viktiga. För att nå detta mål måste medel frigöras för att kunna genomföra kvalitetsförstärkningar, differentiera utbildningstiderna men samtidigt också höja planeringsramen, dvs. mer pengar. Vi anser också att det utan nödvändiga kvalitetsförbättringar inte är möjligt att införa personalen motivera organisatoriska förändringar av det slag som nu föreslås. Det förslag vi nu har att ta ställning till uppfyller ej dessa krav, och jag yrkar därför avslag på regeringens förslag till ny arméorganisation och bifall till reservation 8.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag har självfallet inte någon större anledning att söka sak med Kerstin Ekman och folkpartiet. Men Kerstin Ekman påtalade i sin kraftfulla inledning det ansvarslösa i att vi nu inte fattar beslut. Jag måste då säga att det är ansvarslöst under en enda bestämd förutsättning, nämligen att vi under det ett och ett halvt år som återstår tills ett nytt brett försvarsbeslut skall fattas inte är beredda att betala vad vår arméorganisation kostar. Vi moderater är beredda att betala vad vår arméorganisation kostar. Då framstår inte det som Kerstin Ekman säger som särskilt klokt. Mot den bakgrund som jag nyss berörde, att folkpartiet röstar både "för", "emot" och "avstår", finns det långt större anledning att fråga: Vad vill folkpartiet?

KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Det som Arne Andersson i Ljung uttalar om att moderaterna skall göra förstärkningar som leder till att dagens situation klaras av är anmärkningsvärt. Jag har inte sett några sådana förslag. Moderaterna vill behålla allt som det är utan att tillföra de pengar som skulle behövas för att förbättra den nuvarande organisationen så att standarden blir godtagbar.

Hur kan moderaterna helt blunda för de brister som finns? Hur kan moderaterna blunda för de rapporter som läggs fram om tomma mobiliseringsför-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

råd? Och hur kan moderaterna sova gott på natten när de vet att en svensk soldat om han är tvungen att gå ut i krig för vårt land inte har tillräckligt med ammunition, en ammunition som dessutom kanske inte har tillräcklig verkningsgrad? Hur kan moderaterna hävda att vi inte skall göra något utan vänta tills nästa försvarsbeslut när vi borde ha fattat detta beslut redan 1987?

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Kerstin Ekman, varifrån kommer den större effektiviteten, och varifrån kommer ammunitionen om vi i dag skulle fatta detta beslut? Försök inte att gripa något ur luften. Det måste föras en realpolitik när det gäller vårt försvar.

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! Beträffande den lilla minidebatt som utspann sig mellan Arne Andersson i Ljung och Kerstin Ekman kan jag bara tillägga att jag delar Arne Anderssons uppfattning i stort i detta sammanhang.

I detta betänkande från försvarskommittén skall riksdagen nu ta ställning till den största reduceringen i arméorganisationen sedan 1925.

I 1987 års försvarsbeslut anmäldes att bristerna i underlaget från armén varit så omfattande att den delen särskilt skulle utredas. Regeringen uppdrog till ÖB att senast den 30 september 1988 slutredovisa arméns långsiktiga utveckling. Resultatet blev den för många välbekanta försvarsmaktsutredningen 88 (FU 88), detta mycket omfattande material som i en oförändrad ekonomi visade på stora förändringar i arméns grundorganisation.

Strax efter försvarsbeslutet 1987 konstaterade ÖB att det rådde obalans mellan uppgifter och resurser. Orsaken tvista de lärde om, men slutligen blev syndabocken till felräkningarna planeringssystemet.

Regeringen beslutade så småningom, efter kritik från centerpartiet och moderaterna, att tidigarelägga 1992 års försvarsbeslut med ett år. 1988 års försvarskommitté tillsattes med direktiv att med förtur utreda frågor rörande arméns utbildningssystem och grundorganisation. Till grund för kommitténs övervägande och förslag låg till största delen FU 88-materialet.

Försvarskommitténs betänkande från juni månad stämmer till hundra procent överens med den proposition som ligger till grund för dagens utskottsbetänkande.

I försvarskommitténs betänkande från juni månad reserverade sig centerpartiets och moderaternas representanter mot socialdemokraternas och vpk-s majoritetsförslag.

Vi ansåg att betänkandet uppvisade en splittrad bild, att det var olyckligt när så betydelsefulla frågor inte kunnat samla de stora partierna till en bredare lösning.

Vidare tyckte vi att det var av stor vikt att regeringen, sedan remissinstansernas uppfattning inhämtats, tar initiativ till att åstadkomma en bredare politisk lösning än den kommittén åstadkommit.

Herr talman! Tyvärr kvarstår den splittrade bilden, och tyvärr blev det ingen remissomgång. Det är med detta som bakgrund som centerpartiet med allvar tar sig an denna för vårt land så viktiga fråga.

Knappheten inom försvaret visar sig inte enbart i alltmer nedsliten och för-

åldrad materiel. Sedan lång tid har antalet repetitionsutbildningar minskat både i antal och längd. En viss förbättring har dock skett detta budgetår. Bristen på medel har reducerat antalet platser i försvarets grundutbildning. Vi har fått en s.k. värnpliktspuckel med ett växande antal unga värnpliktiga som väntar på att få fullgöra sin grundutbildning. Förslaget om en försöksverksamhet med förkortad grundutbildning för en grupp värnpliktiga har sin grund i brist på medel. Det är alltså inte baserat på förändringar i försvarets utbildningsbehov.

Inom försvaret finns också stora svårigheter när det gäller vakanser inom befälskåren. Särskilt allvarig och negativ för totalförsvaret har dock osäkerheten varit. Står de försvarspolitiska målen kvar? Vilka resurser kommer försvaret att tilldelas för att kunna uppfylla dessa mål? Kommer krigsorganisationen att bantas och i så fall hur? Detta är exempel på frågor som ställs till oss riksdagsledamöter när vi möter allmänhet och företrädare för försvaret.

Centerpartiets försvarspolitik är tydlig. Försvaret skall ha en sådan styrka och slagkraft att det med rimlig säkerhet kan avskräcka en eventuell angripare. I det fall Sverige ändå skulle angripas skall försvaret kunna slå tillbaka ett angrepp och försvara svenskt territorium.

Försvaret är en angelägenhet för alla svenska medborgare. Vi slår därför vakt om principerna för ett folkförsvaret baserat på allmän värnplikt. Vår politik utgår från de säkerhetspolitiska målen om alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig.

Centerpartiets försvarspolitik är därmed logisk och klar. Utifrån säkerhetspolitiska bedömningar om den hotbild som föreligger skall krigsorganisationen bygga upp ett effektivt och avskräckande defensivt försvar.

Herr talman! Inte sedan andra världskrigets slut har det politiska läget förändrats så snabbt och genomgripande i Europa. Den tidigare absoluta och givna blockbildningen mellan Öst- och Västeuropa har luckrats upp. Järnridån har – även i bokstavlig mening – raserats.

I merparten av de östeuropeiska länderna har vi bevittnat hur folkresningar på kort tid skapat helt nya förutsättningar för en demokratisering i en omfattning som inte varit möjlig att förutse. De kommunistiska partiernas särställning som enda legala statsbärande parti har upphört i Ungern, Tjeckoslovakien, DDR och Bulgarien. Det polska folket har i allmänt val detroniserat det polska kommunistpartiet och uttalat sitt förtroende för Solidaritet. Kort sagt har det tidigare statiska politiska läget i Europa förändrats. Vilka långsiktiga effekter denna förändring kan komma att få är det däremot inte möjligt att avgöra i dag.

Ingen torde kunna förneka att utvecklingen under hösten 1989 har förändrat det säkerhetspolitiska läget för Sverige. Kommunismens sönderfall, planekonomiernas sammanbrott i Östeuropa och den nu pågående demokratiseringsprocessen där har förändrat bilden. Under de senaste åren har terrorbalansen mellan stormakterna satts i fråga. År 1990 finns det goda möjligheter till ett genombrott i nedrustningsförhandlingarna på flera viktiga områden. Det gäller för såväl konventionella vapenstyrkor som kärnvapenförhandlingar.

Riskerna för en väpnad konflikt mellan stormakterna i vårt närområde har minskat. Däremot finns det tecken som tyder på att instabiliteten i Europa –

främst då i Östeuropa – kan öka krisriskerna även för vårt land. I en artikel i DN den 9 december 1989 påpekar också ÖB risker för att den ökande sociala oron i Östeuropa kan leda till en flyktinvåg till Sverige.

Andra orosmoln är helgens överläggningar i Sovjetunionens centralkommitté, som tyder på stor oenighet i kommittén. Generalsekreterare Gorbatsjovs ställning som ledare för Sovjetunionen är inte oomstridd. Beroende på Gorbatsjovs möjligheter att stärka, eller åtminstone bevara, sitt nuvarande inflytande i Sovjetunionen kan läget snabbt förändras. Konservativa krafter kan komma att ta över. Vi kan i dag bara gissa oss till vad ett sådant övertagande kan leda till ur säkerhetssynpunkt för vårt land.

Slutsatsen kan bara bli en: det finns just i dag inte utrymme för någon nedrustning, men inte heller några bra argument för upprustning.

Ofta hörs tongångar om att omstruktureringen inom armén är nödvändig för att vässa eggen. Man kan stillsamt ställa frågan: Har hotbilden i väsentlig grad förändrats under det senare året? Svaret är självklart ett nej. Däremot är osäkerheten stor vart det bär hän.

Jag vill ställa frågan till Roine Carlsson: Varför är det nödvändigt att vässa eggen nu när furan är på fall? Kan vi inte avstå från vässandet tills försvarskommittén lägger sitt slutbetänkande i december 1990 och vi fattar försvarsbeslut 1991?

Från centerpartiets sida har vi kritiserat tågorordningen i försvarskommitténs arbete. Att först besluta om grundorganisationen för att därefter skriva ett säkerhetspolitiskt betänkande och som slutprodukt lägga fast krigsorganisationen med antalet brigader är en bakvänd ordning. Det naturliga i detta sammanhang hade varit att samtidigt utreda grund- och krigsorganisationen. Då hade vi kunnat se vilken storlek och vilket innehåll brigadorganisationen fått och anpassat grundorganisationen därefter.

Herr talman! Sammantaget anser centerpartiet att det nu inte finns sakliga skäl som stöder regeringens förslag till ändringar av arméns organisation. Nedläggningen av ett antal landskapsregementen kan påverka försvarsviljan negativt, vilket vi särskilt påtalat i ett särskilt yttrande som är fogat till betänkandet. Försvaret är helt beroende av allmänhetens stöd för sin verksamhet. Vi kan konstatera att förutsättningarna för frivilligverksamheten kommer att försämrast i viktiga avseenden.

Utskottet har i sitt betänkande avvisat vårt förslag att nu avslå propositionen i sin helhet och anför att vissa frågor som behandlas i propositionen saknar samband med det i vår motion kritiserade utredningsarbetet. Utskottets majoritet har därmed missuppfattat våra skäl för avslagsyrkandet. Vi vill markera den olust vi känner inför detta beslut. Den helt felaktiga ordningen på beslutsgången är *en* anledning.

Förslaget om nedläggning av landskapsregementen är av principiell natur och intresserar därför en betydligt vidare krets än dem som nu är verksamma i försvaret. Trots detta har försvarskommitténs betänkande inte remissbehandlats. Från centerns sida finner vi detta synnerligen betänkligt.

Förutom synpunkter från försvarets olika grenar och myndigheter saknar vi den bedömning av förslagets effekter som berörda civila myndigheter har.

Det väl utvecklade remissförfarandet i vårt land är viktigt ur demokratisynpunkt. Det ger myndigheter, intresseorganisationer och enskilda med-

borgare möjligheter att utifrån sina erfarenheter och kunskaper belysa effekterna av ett förslag. Av propositionen framgår att regeringen medvetet valt att avstå från remissförfarandet av tidsskäl. Utskottet avstår från att kommentera detta. Det är klokt, eftersom det fanns tid för en kort remissomgång från det att försvarskommittén presenterade sitt betänkande i juni 1989 till tidig höst.

Jag yrkar således bifall till reservation nr 1 i betänkandet.

Om riksdagen avslår centerens yrkande i reservation nr 1, kommer centerpartiet att ta ställning till detaljförslagen i enlighet med vad partiet redovisat i de reservationer som fogats till utskottsbetänkandet.

Försvarskommittén har hitintills, liksom utskottet, framhårdat att dubbelbrigadsregementen är en bra lösning. Vi har den uppfattningen att ett regemente, en brigad är en vida överlägsen organisation. Erfarenheterna från de tidigare tvåbrigadsregementena talar för detta. I dagsläget vet vi inte hur många brigader som faller ut i slutbetänkandet – möjligen siktar socialdemokraterna på ett mindre antal brigader än i dag. Vår uppfattning är att om hela landet skall försvaras så behövs det antal som ÖB har angett, således 21.

Herr talman! Regeringens förslag innebär en genomgripande förändring av arméns organisation. Ett flertal landskapsregementen föreslås bli nedlagda. Ett antal enheter skall samlokaliseras. Som jag inledningsvis berört anser vi det utomordentligt olyckligt att nu, i det osäkra läge vi befinner oss i, begränsa handlingsmöjligheterna för försvaret. Det är därför rimligt att avvakta med ett beslut i denna fråga.

Om riksdagen i dag följer utskottet innebär det ett avsteg från principerna om landskapsregementen och om enbrigadproducerande regementen. Riksdagen medverkar då – utan att ha underlag för detta – till en övergång från en regionalt spridd arméorganisation till en koncentration till storregementen.

En spridd arméorganisation med bevarade landskapsregementen är viktig av flera skäl. För det första medger en sådan försvarsstruktur ett fullgott försvaret i alla delar av landet. För det andra medger ett bevarande av nuvarande landskapsregementen att huvudprincipen inom arméorganisationen med enbrigadsproducerande regementen kan upprätthållas. För det tredje är en decentraliserad arméorganisation av vital betydelse när det gäller att upprätthålla kontakterna mellan det civila samhället och totalförsvaret. Samarbetet mellan försvarets olika grenar underlättas även i en sådan organisation. Möjligheterna att rekrytera personal till armén kräver en decentraliserad grundorganisation. Även av detta skäl bör landskapsregementena bevaras.

Merkostnaderna för att bevara de tre landskapsregementena har beräknats till ca 120 milj. kr. per år. Merkostnaderna vid en nedläggning – i form av flyttkostnader för personal, materiel, krav på nyinvesteringar i närtid vid bl.a. de tvåbrigadsproducerande regementena, ökade personalavgångar, vilket medför krav på ökad nyutbildning av befäl, och ökade resekostnader för värnpliktiga – är underskattade. Det finns ingen klar ekonomisk redovisning av sådana kostnader. Däremot tycks det nu vara klarlagt att de totala försvarskostnaderna kan komma att öka under de närmaste åren på grund av nedläggningarna. På sikt kan vi även förlora handlingsfriheten.

Enligt centerns uppfattning är det viktigt att landskapsregementena I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla bevaras.

Herr talman! Om infanteribrigadens skyttebataljoner utbildas vid enbri-gadsregementen möjliggörs en kortare förbandsomsättning. En kort omsätt-ningstid gör det möjligt att ta vara på de kunskaper som de värnpliktiga får i sin grundutbildning på ett effektivare sätt än vad ett system med längre för-bandsomsättningstider medger. De värnpliktiga kommer att vara förhållan-devis nyutbildade under sin placering i krigsförbanden. Medelåldern i för-banden blir lägre. Kort förbandsomsättningstid gör också att det blir möjligt att omplacera de värnpliktiga till andra delar av försvaret tidigare än som i dag är fallet. Det kan leda till en föryngring av civilförsvaret – något som utskottet eftersträvar – men även till att territorialförsvaret kan föryngras.

När det gäller skillnader i kostnadsbilden mellan kort och lång förband-somsättningstid råder det stor osäkerhet. Olika ekonomiska beräkningar vi-sar på stora skillnader. Det är viktigt att belysa de totala effekterna av en förkortning av förbandsomsättningstiden. Merkostnaden för ett sådant sys-tem måste vägas mot de effektivitetsvinster som detta ger. Vi i centern har begärt att försvarskommittén skall få i uppdrag att göra en sådan totalbe-dömning. Ett sådant arbete är fullt möjligt att genomföra inom ramen för försvarskommitténs nuvarande tidsplan.

Herr talman! En fråga som försvarskommittén utredde var frågan om lo-kaliseringen av den nya militärområdesstaben med förvaltningar. Överbefäl-havaren förordade vid detta tillfälle en uppdelning som innebar att staben skulle vara i Strängnäs och förvaltningarna i Enköping. ÖB ansåg således att en samlokalisering inte var nödvändig.

Efter många och långa diskussioner i försvarskommittén enades majorite-ten till slut om en samlokalisering till Strängnäs. Denna ståndpunkt intar även utskottet. Utskottet gör bedömningen att det på lång sikt torde vara den bästa lösningen.

Som bekant försvinner Bergslagens militärområde, som har sina lednings-delar i Karlstad.

Vi i centerpartiet anser att det finns fördelar med en delad organisation. I valet mellan Enköping och Karlstad talar bl.a. regionalpolitiska skäl för Karlstad.

Också ur operativ synpunkt finns det fördelar med den mer tillbakadragna gruppering som Karlstad erbjuder. Vidare finns det klara fördelar med att välja Karlstad genom att man då kan bygga vidare på en redan etablerad förvaltningsorganisation i stället för att behöva bygga upp en ny.

Herr talman! Till sist yrkar jag bifall till reservationerna 3, 4, 6, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 21 och 25.

JAN JENNEHAG (vpk):

Herr talman! Det är inte särskilt ofta som vi behandlar frågor här i kam-maren som har förberetts under så lång tid som denna, som har rönt ett så stort intresse från allmänhetens sida och som påverkar så relativt många människor på flera orter i Sverige – såväl anställda som befolkningen i stort. Alla har visat ett stort engagemang.

Av dagens talarlista framgår att det finns 31 anmälda talare. Sällan är ta-

larlistan så lång. På åhörarläktaren – som visserligen inte är fullsatt – finns det redan denna tidiga timme personer som kommer från orter där de förband finns som berörs av denna diskussion om huruvida förbanden skall läggas ned eller inte.

Det är inte underligt att frågan röner ett stort intresse. För det första är den rent allmänt en viktig fråga. För det andra handlar det om mycket pengar. Men det handlar också om känslor. I den meningen har denna fråga – med all respekt för den som kan ta illa upp – likheter med en annan fråga som vi diskuterade för några år sedan och som också rönt stort intresse. Jag tänker då på frågan om älgjakten. Då fick man ett intryck av att den frågan var decenniets viktigaste politiska fråga.

Över 200 000 människor har skrivit på listor för att visa att man vill bevara förbanden i Växjö, Örebro och Uddevalla. Naturligtvis är det ett uttryck för en folkmening. Det vore löjligt att påstå någonting annat. Men det är också ett uttryck för en skicklig marknadsföring och för det faktum att alerta organisationer förmår att få i gång en rörelse.

Detta avgörande, liksom varje annat politiskt avgörande, innebär att intressekonflikter uppstår. Men det är en uppgift för den politiska beslutsapparaten att lösa sådana konflikter. Mycket ofta innebär det dock att vissa inte får sina intressen tillgodosedda.

Vi i vpk stöder i huvudsak propositionen. Jag återkommer senare till de avsnitt som vi ser annorlunda på.

Rent allmänt menar vi att den militära andelen av totalförsvaret bör minska. Den självklara utgångspunkten är då följande frågor: Hur använder vi våra resurser? Vilka länkar i totalförsvarskedjan är de svagaste? Är det de militära delarna eller finns det också andra delar vars svaghet hotar vår överlevnad och handlingsfrihet?

Man brukar tala om det sårbara samhället, och det är naturligtvis det konkreta uttrycket i detta sammanhang. Om t.ex. en man med en älgstudsare på en transformatorstation i Ljusdal kan störa stora delar av det svenska elsystemet och den svenska eldistributionen utan att detta kan mötas med medel som samhället disponerar över, är det självfallet ett uttryck för en obalans.

Överlevnaden och handlingsfriheten för svenskt vidkommande hotas, men bara till en del, av militära skäl. I dessa dagar är det få som påstår att de militära hoten mot Sverige är de väsentligaste eller ens kan väntas bli det i en framtid. Mänsklighetens överlevnadsproblem rör helt andra saker.

Miljöfrågorna, hoten när det gäller försörjningen av världens människor och det ökade befolkningstrycket i andra delar av vår värld kan vara en grund för våld och ofrihet och därmed för hot om militära medel. Det är de delarna som vi måste analysera när vi granskar Sveriges försvar, den militära delen.

Vi i vpk vill att Sverige ansluter sig till de krafter både inom landet och i omvärlden som verkar för avspänning och nedrustning. I det stycket vill jag naturligtvis ge Arne Andersson i Ljung rätt. Han sade nämligen i sitt inledningsanförande att den föreslagna lösningen naturligtvis medger en handlingsfrihet i egentlig mening. Det är en handlingsfrihet att utbilda 21 brigader. Jag inbillar mig icke att Sverige för sin överlevnad och handlingsfrihet

behöver 21 brigader. En lösning med en handlingsfrihet värd namnet, innebär också att man kan gå i en riktning som Arne Andersson i Ljung icke önskar.

Regeringens utgångspunkt är att rationalisera inom armén, och i det stycket har vpk naturligtvis inga invändningar. Att rationalisera är till sin definition något positivt; att man gör något förnuftigare är det ingen som motsätter sig. Vi skall alltså ha en utbildningsorganisation som ger oss möjlighet att utbilda ett visst antal förband. Jag inbillar mig och partiet menar att vi har den handlingsfriheten och får den kapaciteten med den föreslagna lösningen – med råge. I varje rimlig framtidsbedömning är den militära andelen av svenskt totalförsvaret fullt tillräcklig och bör minska.

Så vill jag säga några ord om vpk-s reservationer. Förslaget om förkortad grundutbildning har mött en del debatt, i den meningen att spännvidden i värnplikssystemet tenderar att bli uttänjt till bristningsgränsen. Det förslag som kom för ett år sedan om två och en halv månaders utbildning är ett uttryck för detta. Den föreslagna kortaste utbildningen på fem månader och den nuvarande längsta på femton månader i utbildningssystemet gör det naturligtvis svårt för samhället att kompensera dem som går den längre utbildningen. Det innebär också spänningar i systemet, i den meningen att det naturligtvis är de som är mest positiva till det militära försvaret som kommer att genomgå de längre utbildningarna. Därmed blir det också en spridning och differentiering inom systemet, där korttidsutbildade riskerar att vara försvarsnegativa.

Det här är så pass allvarligt att man bör titta på denna fråga extra noga. Vpk vill att ett parlamentariskt organ inrättas som enbart har till uppgift att granska denna fråga, dels vilken utbildningseffekt femmånadersutbildningen får, dels vilka effekter det har socialt och för försvarsviljan när det gäller de övriga områdena.

Jag utgår från att försöken med femmånadersutbildning kommer att förlängas. För min del har jag ingenting emot att det blir en permanent lösning.

Att försvarskommittén skall vara det organ som skall utvärdera detta faller på sin egen orimlighet. För det första är försvarskommitténs arbete avslutat om ett år, och försöken kommer väl att fortgå då. För det andra är försvarskommittén sällsynt illa ägnad att ta sig an denna uppgift. Man kan inte påstå att vi har legat på latsidan under den tid som vi har verkat i kommittén. Jag hade ingen aning om, när jag kom att tillhöra detta organ, att det skulle ta så pass mycket tid. Jag föreställer mig inte för ett ögonblick att det kommer att bli mer gott om tid under det kommande året. När vi om ett år sitter med facit i hand tror jag att jag kommer att kunna säga att vi icke har ägnat uppföljningen av försöken med förkortad grundutbildning tillräckligt intresse.

Förläggningen av olika myndigheter har vi i vpk också en del synpunkter på, bl.a. militärområdesstaben i Mellersta militärområdet, som bör vara i Karlstad. Den bör också vara samlokaliserad med militärområdesförvaltningarnas ledningsenheter. Det innebär att en delning inte är särdeles lämplig, utifrån de förhållanden som man har att arbeta i praktiskt. Det finns goda skäl som talar för Karlstad.

Vi kan inte i varje läge där vi diskuterar att decentralisera och utlokalisera

verksamhet se enbart svårigheter. Vi måste i detta fall kunna se att Karlstad har betydande fördelar. Erfarenheterna av tidigare utlokaliseringar är goda, och det finns ingenting som säger att de inte skulle vara det även i detta fall.

Slutligen, herr talman, vill jag något beröra förhållandena i och effekterna för Sollefteå. Man kan utan överdrift säga att Sollefteå är den ort som riskerar att drabbas negativt av de nedläggningar som föreslås i denna proposition. Jag har nu lämnat den försvarspolitiska delen och är inne på regionalpolitiska effekter. I propositionen och i diskussionerna kring detta har de regionalpolitiska effekterna inte berörts i någon större omfattning, och det har heller inte från någon part varit meningen, vilket jag tror har varit lyckligt för diskussionen.

Norrlands inland är extremt beroende av offentlig verksamhet, vare sig det är fråga om militär verksamhet eller annan verksamhet. För Sollefteås del är armégarnisonen av utomordentligt stor betydelse. Varje förändring som betyder en minskning där kommer naturligtvis att behöva kompenseras på något sätt. Marknadskrafterna kommer inte att lägga verksamhet i Norrlands inland. Det är kämpigt nog utefter Norrlands kustland, och inlandet är definitivt tillbakasatt. Vad som blir följden för Sollefteå i dessa stycken är naturligtvis svårt att säga. Den mycket positiva grundton som finns i utskottets betänkande hoppas jag också kommer till uttryck framöver när det gäller konkreta åtgärder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer där vpk är med och i övrigt till utskottets hemställan.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jan Jennehag är en flexibel person, ja, kanske rent av en vidsynt person. Han hann under den första minuten av sitt över tio minuter långa anförande klara av både engagemanget ute i bygderna, engagemanget på läktaren, den stora anslutningen till talarlistan och älgjakten, för att slutligen hamna vid en transformatorstation i Ljusdal. Det framstod nästan som om Jan Jennehag inte riktigt hade förstått vad det var som var ett hot mot transformatorstationen i Ljusdal – det är möjligen det att vi inte har en militär försvarskraft som kan tillgodose att vårt lands integritet inte kränks.

Det finns, om än inte i ökande takt, exempel också i år på att det finns nationer som inte respekterar vår neutralitet och vårt lands gränser. Har Jan Jennehag tänkt på att det kanske är där gränsen skall dras? Det är väl ändå inte så att Jan Jennehag har sådan kunskap att han tror sig veta att det finns svenskar som springer omkring med vapen och avser att sabotera transformatorstationen i Ljusdal? Jag vill gärna lägga denna aspekt på detta inlägg.

Jan Jennehag sade också att det inte är många frågor som har beretts så länge. Man må ha vilka anspråk som helst på beredning, men den beredning som bestods var att FU 88 skulle hanteras av en kommitté tio veckor under hösten i fjol. Det gick inte. Att det sedan blev åtminstone tio veckor i den kommitté där Jan Jennehag ingick under våren i år, det visar nästan bara att tio veckor inte är mer på våren än på hösten.

Dessutom hade försvarsministern satt tumskruv på kommittén genom att man inte fick diskutera några mer pengar. Följaktligen hade man att välja mellan pest och kolera i så måtto att man bara hade att förkorta eller för-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

länga utbildning – för det handlar om ganska mycket pengar. I den valsen kunde man också behålla eller slopa ytterligare ett antal förband. Det var den beredning som Jan Jennehag, såvitt jag kunde förstå, ansåg vara god. Jag har precis motsatt uppfattning. Det var en beredning icke värd namnet, just med hänsyn till att man inte fick tillåtelse att diskutera mer pengar. Detta är svenskt försvars olycka.

JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Syftet med den del av mitt inlägg som berördes i början av Arne Anderssons kommentarer var naturligtvis att försöka visa att det kvittar om vi kan mobilisera 10, 21, 40 eller kanske 50 brigader. Det finns ändå ett hot mot vår överlevnad och vår handlingsfrihet som vi inte avvärjer med en arméorganisation, hur utbyggd den än må vara.

Sedan till frågan huruvida den här frågan är tillräckligt diskuterad. Under få perioder av mitt liv har jag så intensivt och engagerat sysslat med ett ämnesområde som under den här tiden – förra hösten, i våras och denna höst – då det gällt arméns organisation. Jag tror inte att jag under min fortsatta tid som politiker någonsin kommer att syssla så intensivt med en fråga. Och jag tror inte heller att jag kommer att uppleva att samhället i övrigt så engagerat diskuterar den frågan.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Nu fick vi ändå från den redbare Jan Jennehag ett besked om vad han menar med god och gedigen beredning. För Jan Jennehag, som aldrig har sysslat med försvarspolitik förrän just nu då han har börjat med detta, är det alldeles uppenbart, vare sig man skall räkna i procent eller på annat sätt, att engagemang och sysselsättning varit väldigt uppåtgående. Men att detta skall tas som mått på god beredning, det ifrågasätter jag i allra högsta grad.

JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Jag tror inte att Arne Andersson i Ljung och jag kommer längre i den här frågan. Det är väl inte beredningen i sig som Arne Andersson vänder sig mot, utan resultatet av beredningen. Om vi hade klarat av den på tre veckor och fyra sammanträden och fått Arne Anderssons lösning, så tror jag nog att beredningen hade varit tillräckligt god.

PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Det har sagts att vi här har att ta ställning till en efterbörd från 1987 års försvarsbeslut. Envar som har sysslat litet med boskapsskötsel vet att kvarblivna efterbördar är ganska besvärliga saker. De kan vara livshotande för djuren, och de är otrevliga att syssla med. Jag skall ändå försöka peta litet i den här smörjan. Men jag skall senare få hjälp av Carl Frick, som skall tala mera om våra förslag beträffande miljövården och samhällets sårbarhet, och av Inger Schörling som skall ta upp behovet av senareläggning av beslutet.

Jag är som sagt kritisk; jag har här inledningsvis uttryckt mig väldigt fult om förslaget. Det beror på att jag inte ser konsekvens och logik i det. Många

partier som talar mycket varmt för värnplikten vill ändå genomföra detta förslag. Jag kan inte se annat än att det här praktiskt taget är en dödsstöt för systemet med allmän värnplikt, om vi vill ha det trovärdigt – när man lägger ner tre av våra bästa utbildningsregementen, när man differentierar utbildningstiderna ytterligare. Det leder i riktning mot en yrkesarmé, och det är väl inte vad vi vill ha. Vi skall väl inte ha någon bananrepublik här i Sverige.

Som motiv har här anförts ekonomiska besparingar, och det sägs att det skall bli 4,3 miljarder på en 20-årsperiod. Men ingenting av dessa pengar faller ut förrän efter sekelskiftet. Det har sagts att armén blöder, att pengar bara rinner ut, att det inte finns pengar i dag – och då skall man i dag investera ytterligare för att möjligtvis göra några vinster om 10–15 år.

Det är inte ekonomiska skäl som ligger bakom det här förslaget, det är detta med efterbörd igen. Det är, tror jag, en tanke om att man skall göra försvaret effektivare. Och visst skall vi ha ett effektivt försvar. Men det skall väl vara effektivt mot den aktuella hotbilden. Det här är väl något som ÖB hade tänkt skulle vara effektivt mot 1986/87 års hotbild. Men är det verkligen den vi har i dag?

Nu finns det i ÖB:s förslag en del positiva intentioner, som sedan har tagits upp i propositionen. Men de är inte fullföljda ordentligt, tycker jag. En av de positiva sakerna är att man skall ha ökad integrering och bättre samövade förband, men det fullföljs inte ordentligt. Vi har i vår motion ett förslag där vi, visserligen skissartat, försöker följa upp intentionen så att det blir konsekvens och logik i den.

Jag har en del frågor som jag genast vill ställa till den majoritet som står bakom det här förslaget – socialdemokraterna och vpk.

För det första: Vilken hotbild, vilken krigsorganisation och vilken militär taktik motiverar förslaget till grundorganisation? Jag tycker inte att det duger att hänvisa till 1987 års beslut. Det har hänt för mycket sedan dess. Det är ett anständighetskrav, tycker jag, att man åtminstone skissartat talar om hur man bedömer situationen – som vi har gjort. Vi sitter här i knipa, vi är nya på det här området. Men vi har ändå försökt göra en analys och skissera vilken krigsorganisation och vilken militär taktik vi skulle behöva, och vilken fredsorganisation för armén det skulle leda fram till. Men ni börjar konstigt nog i andra ändan.

För det andra: Hur rimmar förslaget med en värnpliktsarmé? Det är fråga om att ta bort de tre bästa utbildningsregementena, differentiera utbildningstiden, avkorta utbildningen, investera i mekanisering – när vi har ungefär 50 000 värnpliktiga i kö och när vi ratar 14 % av de värnpliktiga redan vid mönstringen.

För det tredje: Hur skall ni få en meningsfull värnplikt vid en militär nedrustning? Vi måste ju ändå ha en viss beredskap för att en militär nedrustning kan inträffa. En sådan nedrustning vill vi väl alla ha, såvitt jag förstår. Frågan är bara när den är möjlig att genomföra. När vi inte klarar att ge de värnpliktiga meningsfulla sysselsättningar i dag, hur skall vi då klara det när vi skall börja nedrusta? Det här problemet måste lösas, och det har vi åtminstone tänkt på. Jag skulle vara intresserad av att höra om ni har tänkt på det.

En annan av de positiva sakerna i det här betänkandet är att ni tydligen har tänkt till när det gäller det gamla folkpartiförslaget att man skulle direkt-

rekrytera till civilförsvaret. Det är en liten räddningsplanka för värnplikts-systemet, och det är en liten början till något som skulle kunna genomföras mera konsekvent som en allmän värntjänst, som vi föreslår.

För det fjärde: Jag förstår inte vpk i det här sammanhanget – och jag riktar mig till Jan Jennehag. Ni är på samma linje som vi beträffande JAS-projektet. Ni har en hotbilsbedömning som är likartad den vi har – att det är miljöhoten som är de tunga och svåra i dag, och att vi måste ha en militär beredskap för framtiden. Er hotbilsbedömning och er bedömning av hur materielen skall vara i armén är annorlunda än socialdemokraternas. Men det är då egendomligt att ni ändå landar på precis samma grundorganisation för armén – att den skulle vara framtidens lösning. Jag har litet svårt att förstå det. Det vore bra om Jan Jennehag kunde förklara det ytterligare.

Från miljöpartiets sida har vi väckt en motion där vi försöker skissera det hela från rätt ända. Vi ger vår uppfattning om hotbilden, och vi överväger en ny militär taktik. På så sätt skall vi få en överensstämmelse mellan mål och medel. I dag brister det genom att det finns vidlyftiga politiska mål om invasionsförsvar i många olika riktningar som armén i dag inte kan uppfylla. Det råder en insikt om att det går inte att få loss mera pengar till detta. I dag går 2,5 % av BNP till det militära, och ungefär 0,6 % går till miljön – och där vet vi att det finns verkliga hot mot samhällets överlevnad.

Den nya militära taktiken kan naturligtvis diskuteras. Visst skall vi ha en krigsmakt som skall vara effektiv. Men vad är effektivt gentemot framtidens militära hotbild? Hotbilden förändras ju snabbt. Stormaktsblocket i öster genomgår redan en radikal politisk förändring och har påbörjat en nedrustning. Framtidens hotbild kan bli folkvandningsarméer som flyr från svält och förstört land snarare än hot från en mekaniserad stormaktsarmé. I varje fall kommer hotbilden inte att vara så som den har varit de senaste 40 åren. Den perioden är definitivt slut.

Vår militära beredskap måste bli mycket mera flexibel för att kunna anpassas till en oviss hotbild. Här menar miljöpartiet att människor har större flexibilitet än maskiner, i varje fall större flexibilitet än JAS-plan och stridsvagnar. Goda vapen till den enskilde soldaten eller gruppen, goda vapen emot pansar och stridsflyg liksom skyddsvästar ger styrka med bibehållen flexibilitet.

Miljöpartiet har föreslagit en arméorganisation där de s.k. bygderegementena behålls och som har samövade förband. I stället vill vi banta den militära organisationen genom att avveckla cirka åtta specialtruppslagsregementen. På det viset kan vi nedrusta och likväl bibehålla militär beredskap. Skulle omvärlden återigen bli mera militärt hotfull, är det lättare att tillföra flera tunga vapen än att skapa en ny regional organisation. Det måste vara viktigare för Sverige att värna om värnpliktsmodellen – den är viktig ur demokratisk synpunkt – än att värna om försvarsindustrin.

Miljöpartiet ser nu hoppfullt på utvecklingen. Behovet av ungdomar i vapentjänst minskar. Däremot behövs det massor av unga krafter för att motverka den ekologiska hotbilden. Det behövs inte bara beredskapsstyrkor av olika slag för att bekämpa olja, kemikalier och radiakutsläpp, utan det behövs också stora fältarbetsstyrkor. Detta skall Carl Frick diskutera senare.

Det borde finnas möjligheter att vid flera regementen delvis växla över till

att utbilda miljövärnsförband. Här finns oerhörda möjligheter att ta till vara värnpliktssystemet om man får ett vidgat verksamhetsområde. Det skulle göra värnplikten mera meningsfull. Enligt miljöpartiets synsätt bör värnplikten utvidgas till att gälla hela spektret av arbete som är nödvändigt för det svenska samhällets överlevnad.

Här kommer vi in inte bara på räddningstjänst och naturvård utan också på vård av människor. När man börjar ta itu med detta område kommer behovet av tjänstgöring att vara så stort att värnplikten kan utvidgas till att gälla både män och kvinnor. Vi kan få en allmän värtjänst, eller det som tidigare kallades samhällstjänst. Det kan bli en gemensam erfarenhetsgrund för alla svenskar. En sådan grund kommer att visa sig mycket värdefull när det gäller jämställdhet och förståelse mellan män och kvinnor, liksom för samförstånd i ett invandrarland – Sverige är numera ett invandrarland. Detta kan bli något värdefullt för att hålla samman landet.

En annan stor fördel med en verkligt allmän samhällstjänst vore att olika delar av totalförsvaret skulle få en chans att bli mera likställda. Jägartjänst, civilförvarstjänst och vårdtjänst skulle få en mer lika status om de rymdes inom samma ram, och vissa inledande utbildningsmoment kan bli gemensamma. Just rekryteringen till civilförsvaret ger vissa tecken som tyder på en ökad förståelse för att värnpliktssystemet måste breddas.

Alla hoppas vi på en internationell nedrustning och i konsekvens med det också en svensk nedrustning. Naturligtvis kan man minska på antalet krigsförband och lägga ned utbildningsanläggningar och regementen. Men enligt min mening borde man överväga en omröstning för en nedläggning, en omröstning gentemot ekologiska och sociala hot. Inte skall vi begära att alla pansarofficerare skall bli omsorgslärare, men förvisso finns i vår svenska befälskår en unik kompetens just i att effektivt utbilda stora ungdomsgrupper i handfasta verksamheter på ett fältmässigt sätt. Låt oss se om inte detta och mycken annan kunskap och tillgångar i byggnader och anläggningar skulle kunna tas till vara inom ett civilt försvar.

Naturligtvis går det inte att omedelbart besluta om en utvidgning av vårt nuvarande värnpliktssystem efter dessa linjer. Det måste bli föremål för utredningar och noga överväganden. Det är också vad vi i miljöpartiet yrkar i vår reservation. Men det förefaller sällsynt olyckligt om man föregriper ett nytänkande på värnpliktsområdet genom att besluta om nedläggning av just de tre bästa utbildningsregementena. De kan vara av avgörande betydelse i ett sådant här kommande system. Varför denna brådska? Det är svårt att se några ekonomiska motiv. Man måste nyinvestera i andra anläggningar. Borde man inte kunna erkänna att dagens beslut är en efterbörd av 1987 års försvarsbeslut som inte är särskilt trevlig? Hotbilden har förändrats snabbt genom de politiska förändringarna i Europa och den tilltagande miljöförstöringen.

Jag kommer nu in något mera på reservationerna. Miljöpartiets reservation förespråkar en helt annan modell. Men oberoende av vad man anser om miljöpartiets förslag till helhetslösning, borde det finnas is i magen hos riksdagens ledamöter att vänta med beslutet om arméns grundorganisation. Det är därför som miljöpartiet har skrivit egna reservationer. Även om det

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

finns flera andra partier som anser att beslutet skall vänta, har vi skrivit en egen reservation.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 7 om uppskjutande av besluten rörande arméns grundorganisation. Den reservationen kan vem som helst stödja oberoende av motiven för det. Jag yrkar naturligtvis också bifall till reservation nr 2. I reservationen beskriver vi kortfattat den modell vi förespråkar – och vi hänvisar även till vår motion.

Många av oss i miljöpartiet kommer att avstå från att rösta i vissa detaljfrågor där inte vare sig reservationer eller majoritetsskrivning passar in i vår modell.

Det är otroligt att man vill lägga ned de nu aktuella enskilda regementen. Men det står på papper. Även här har vi emellertid i miljöpartiet skrivit en reservation där vi motiverar med att hotbilder osv. har förändrats.

Det förvånar oss mycket att man föreslår en nedläggning av Kronobergs regemente. Det är det enda arméförband i sydvästra Sverige som omfattar tre län, och det har goda möjligheter att bedriva en integrerad utbildning. Man har erfarenhet av räddningstjänst, och man har den folkliga förankringen. Vi i Mälardalen borde av ren självbevarelsesdrift skänka en tanke åt Dackefejden, även om det var länge sedan.

Med tanke på hotet västerifrån är det också egendomligt med nedläggningen av Bohusläns regemente. Hotet österifrån har ju förändrats, men hur ser hotet västerifrån egentligen ut? Det finns nationalistiska stormakter i Västeuropa som inte drar sig för att härja i Söderhavet helt utan respekt för andra länders gränser och intressen. På västkusten finns hela vår petrokemiska industri och alla värnpliktiga i Göteborg. Vart skall vi transportera dem? Jag yrkar bifall till reservationerna 11, 13 och 15.

Miljöpartiet har en reservation som berör flyttningen av Svea ingenjörsgementen till Strängnäs. Det är svårt att förstå den flyttningen, särskilt från ekonomisk synpunkt. Det är ett nytt och fint regemente. Det fanns inte på den tiden jag exerceerade i Strängnäs. Nu skall man lägga ner det här nya fina regementet och tränga in sig i de gamla kasernerna från 1920 som finns i Strängnäs. Det är vackert i Strängnäs, men det är trångt!

Miljöpartiet föreslår att man skall förlägga ett centrum för ingenjörsutbildning inom försvaret till Strängnäs. Man bör hellre placera detta ingenjörscentrum i Strängnäs än i Eksjö. Man behöver bara tänka på broarna i Stockholm. Jag förstår inte anledningen till förslaget. Beror det på att FOA har utsett den här platsen som lämplig för förläggning av sin verksamhet? Jag yrkar bifall till reservation nr 19.

Jag kommer sedan till reservation 20, som jag härmed yrkar bifall till. Den handlar om nedläggning av trängregementen. Man skall avveckla Norrlands trängregemente och Skånska trängregementet i Hässleholm.

I miljöpartiets modell är underhållsfunktionen mycket viktig, och den borde vara det i alla försvarsmodeller. Det har genom alla krig visat sig att man går in i ett sådant med en ganska liten underhållsorganisation och att man kommer ut med en stor underhållsorganisation. Detta är någonting som verkligen behövs, inte bara utifrån krigsmaktens behov, utan också utifrån det civila samhällets behov.

Det är viktigt att vi har reserver. Vi vet hur svårt vi har att klara sjukvården

i krig med den modell vi nu har. Det måste finnas reserver, och det måste gå att upprätta ett fältsjukhus i en katastrofsituation. Miljöpartiet föreslår därför att det skall finnas ett trängcentrum i varje milo.

Miljöpartiet har en modell med centrum för de olika specialtruppslagen. Vi tror att detta är en riktig modell. Om man skall vara konsekvent skall man ha sådana för utbildning och metodutveckling, och därefter integrera de delar som behövs för de andra regementena. Man kan då avveckla specialregementena utan att hota värnpliktsystemet. Specialregementena har ju en mindre utbildningskapacitet när det gäller värnpliktiga. De arbetar mer med specialiteter och tung materiel.

I reservation nr 23 tar vpk upp lokalisering till Strängnäs av militärområdesstaben i Mellersta militärområdet. Vi menar att det är riktigt att förlägga den till Strängnäs. I detta avseende yrkar jag bifall till utskottets skrivning. Det är riktigt att förlägga militärområdesstaben till Strängnäs, eftersom staden ligger mitt i militärområdet med hänsyn till krigsuppehållsorten. Vårt förslag är att förlägga arméns officersskola till Karlstad. Vi tror att det är viktigt med en anknytning till den civila verksamheten där, t.ex. statens räddningsverk och kemikalieinspektionen.

Om jag skulle ha glömt någon reservation, herr talman, yrkar jag härmed bifall till alla reservationer som är undertecknade med Inger Schörlings namn.

I detta anförande instämde Krister Skånberg, Anna Horn af Rantzien, Eva Goës, Lars Norberg, Kjell Dahlström, Anita Stenberg, Kaj Nilsson, Gösta Lyngå, Kent Lundgren, Carl Frick och Roy Ottosson (alla mp).

JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Paul Cizuk vände sig till mig med en fråga som ungefär löd: Hur kan ni tycka som socialdemokraterna, när ni i andra stycken brukar ha så kloka åsikter? Det är i det närmaste omöjligt att svara på en sådan fråga. Det pågår naturligtvis även inom mitt parti en diskussion och en utveckling när det gäller försvarsfrågor. Vi är ingalunda färdiga.

Detta betänkande utgör inte 1991 års försvarsbeslut. Det vi nu försöker göra är att rationalisera i den arméorganisation som vi har i dag. Låt oss, såsom Paul Cizuk har sagt i andra sammanhang, noggrant granska utbildningsorganisationen och vad vi skall använda den till.

PAUL CISZUK (mp) replik:

Herr talman! Det som jag menar är fel är inte att vpk håller med socialdemokraterna. Det får ni gärna göra. Jag efterfrågade er analys och motive-ring. Ni vänder det hela bakfram. Ni presenterar tillsammans med socialdemokraterna en grundorganisation, men ni talar inte om den militära taktiken och den militära målsättning som ligger bakom. Ni talar inte om krigsorganisationen och hotbilderna. Jan Jennehag har antytt att han har ungefär samma uppfattning om hotbilden som jag.

Det fattas ett led här. Jag tycker att Jan Jennehag är skyldig medborgarna att redovisa hela tänkandet i ett logiskt sammanhang.

JAN JENNEHAG (vpk) replik:

Herr talman! Detta tänkande i sitt logiska sammanhang har vi nu påbörjat i försvarskommittén. När vi presenterar ett material om ett år skall vi försöka ha den helhetssynen som Paul Cizuk i dag efterlyser. Jag är helt säker på att det finns många punkter där miljöpartiet och vpk kommer att kunna ha ett fruktbart samarbete.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! En viktig fråga i anslutning till försvarsutskottets betänkande 3 har varit när ett beslut om arméns utveckling och struktur skall fattas. Från några av partierna har hävdats att den rätta tidpunkten är 1991 i anslutning till nästa femåriga beslut och efter det att en säkerhetspolitisk bedömning gjorts.

Vid en första bedömning kan ett sådant tidsschema förefalla både logiskt och riktigt i sak. Men det är inte så enkelt som det ser ut. Låt mig påminna om följande av riksdagen gjorda beställning.

Riksdagen beslutade i samband med 1987 års försvarsbeslut att ytterligare underlag om arméns utveckling borde tas fram och redovisas under 1988 för riksdagsbeslut 1989. Beslutet är således ett fullföljande av 1987 års försvarsbeslut. De åtgärder som nu erfordras syftar till att åstadkomma förbättringar i främst arméns utbildning samt till balans mellan utgifter och resurser. För-seningar innebär fortsatt obalans och ovisshet för personalen.

Erfarenheterna från tidigare avvecklingar visar entydigt att beslut skall fattas och genomföras så snart som möjligt efter det att beslutsunderlaget är framtaget. Dessutom har denna gång ett särskilt personalpaket tagits fram för att stimulera flyttning och mildra konsekvenserna av omstruktureringen. Det ger också bättre möjligheter, vilket är viktigt, att bibehålla personal i så stor utsträckning som möjligt.

Beslut avseende arméns grundorganisation kan fattas i år utan att därmed föregripa ställningstaganden som berör inriktningen av totalförsvaret i nästa försvarsbeslut.

Vari ligger då förändringarna och vari består enigheten? Vad är det som skiljer partierna åt?

Propositionen och bakomliggande förslag kan delas upp i två huvudsakliga inriktningar av åtgärder: antingen nedläggning av fredsförband eller omlokalisering av specialtruppslagsregementen till annan ort för att nå bättre samövningsmöjligheter.

Så några ord om nedläggningsförslaget. I regeringens riktlinjer föreslås att tre brigadproducerande regementen läggs ned, nämligen I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla. En majoritet av utskottet biträder denna del av förslaget, medan en minoritet bestående av m, c och mp vill behålla regementena – om än med något olika motiv.

Folkpartiet intar en intressant position utifrån utgångspunkten "en större förändring" av fredsorganisationen i reducerande riktning, men när man ej når ända fram biträder man ej heller regeringens förslag till förändring av fredsorganisationen. Varför denna försiktighet från folkpartiets sida?

Så till omlokaliseringsförslaget. Riktlinjerna för specialtruppslagen innebär att Lv 7 i Luleå flyttar till Boden, att Ing 1 i Södertälje samlokaliseras

med P 10 i Strängnäs och att T 3 och T 4 upphör som regementen, men viss del av verksamheten vid dessa bibehålls och ingår i myndigheterna I 21/Fo 23 och P 2.

I denna del har propositionen starkt stöd i utskottet, och endast miljöpartiet motsätter sig flyttning av Ing 1 till Strängnäs. Därutöver görs vissa markeringar beträffande regementenas status som självständiga myndigheter, men detta påverkar enligt min bedömning ej det faktum att förslaget har brett stöd i utskottet.

Herr talman! Jag övergår till att kortfattat beröra det som kallas kort förbandsomsättning. I motion och reservation från c och m framförs förslag om kort förbandsomsättningsperiod. Några kommentarer omkring detta förslag.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att kort förbandsomsättningsperiod har flera fördelar. Utskottet konstaterar emellertid att kort förbandsomsättningsperiod är mer resurskrävande än ett system med en längre omsättningsperiod, bl. a. genom att ett större antal värnpliktiga skulle behöva ges minst 7,5 månaders grundutbildning. Vidare medför en kort förbandsomsättningsperiod ökade övnings- och underhållskostnader samt ett större befälsbehov för att klara den ökade utbildning som följer av ett sådant system. En kort förbandsomsättningsperiod skulle vidare, generellt tillämpad, medföra en ökad förslitning på brigadernas materiel, eftersom denna skulle behöva utnyttjas med tätare intervall i utbildningen.

Utskottet delar sålunda försvarsministerns uppfattning att det utöver ekonomiska skäl också finns en rad andra motiv som talar för att man inte generellt bör tillämpa principen med kort förbandsomsättningsperiod.

Så till frågan om militärområdesstaber och förvaltningar. Utskottet förordar lokalisering nära militärområdesstaben. Kommande förändringar inom underhållsfunktionen talar för denna inriktning. I valet mellan föreslagna orter uttalar utskottet att alternativet lokalisering till Strängnäs på lång sikt är den bästa lösningen.

Slutligen vill jag understryka den betydelse försvarets personal har för att nu föreslagna förändringar skall kunna genomföras med gott resultat. Utan deras medverkan är måluppfyllelsen inte möjlig.

Utskottet anser nu liksom i samband med tidigare organisationsförändringar att det är mycket angeläget att åtgärder vidtas för att minska olägenheterna för den personal som direkt berörs av organisationsförändringarna. Ett nytt betydelsefullt instrument i detta sammanhang är det principavtal som har slutits mellan berörda parter om förmåner till de arbetstagare som berörs av omorganisationer inom försvarsmakten. Utskottet räknar med att tillämpningen av detta avtal och vidtagandet av andra i propositionen redovisade åtgärder kommer att underlätta lösandet av uppkomna personalproblem såväl när det gäller anställd som värnpliktig personal.

Utskottet utgår också från att regering och berörda myndigheter noga följer utvecklingen och vidtar de ytterligare åtgärder som kan visa sig behövas för att klara de personalförsörjnings- och avvecklingsproblem som är förknippade med den föreslagna omstruktureringen.

Herr talman! Med nu anförda synpunkter och skäl för ett för försvaret betydelsefullt besked yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Låt mig sedan övergå till att något kommentera de tidigare inläggen.

Utskottets ordförande, Arne Andersson i Ljung, avlossade en våldsam breddside mot regeringens förslag och angrep det mer med utgångspunkt i kommentarer till propositionen än utifrån det resonemang som finns i utskottstexten, vilket inte riktigt stämde med vad han sagt att han skulle göra. Jag vill ge ett par synpunkter kring hans sätt att argumentera. Låt mig först slå fast några saker som är viktiga.

Även om Arne Andersson skulle komma fram till något som bättre överensstämmer med hans syn på hur försvaret skall utvecklas, vilket brukar sammanfalla med ÖB:s A-nivå, vill jag peka på att man inte ens på den nivån ger uttryck för någon annan uppfattning från vare sig försvarsledningens eller arméchefens sida än att de nu föreslagna nedläggningarna ändå skall komma till stånd. Det är ganska viktigt att konstatera detta.

De beslut som tidigare fattades om förändringar i försvarsstrukturen och som alltså innebar nedläggning av IB 66-orna har under ganska lång tid visat att det varit möjligt att utbilda två brigader vid samma regemente. Arne Andersson framförde kritik mot tvåbrigadssystemet. Han glömde emellertid bort att det faktiskt föreligger en skillnad i både målinriktning och kvalitet vid utbildning av IB 66-orna och IB 77-orna beroende på att IB 66-orna i många sammanhang ärvde materiel från de mer moderna brigaderna vilken var nyare och av bättre kvalitet.

Förslaget att under två år på försök genomföra grundutbildning om fem månader innebär ju att man har skäl att utvärdera denna verksamhet innan vi långsiktigt bestämmer vilken utbildningstid som skall gälla. Jag förutsätter att den möjligheten är helt öppen. Skulle det då visa sig att vi behöver en längre utbildningstid kan jag tänka mig att vi tar till vara det förslag som vi en gång framlade i VK 83 om en rullande utbildning, vilket ju gör det möjligt att under en tvåårsperiod utbilda tre omgångar värnpliktiga på de regementen som i så fall skall genomföra fredsutbildning. Detta lämnar mer än nödvändigt utrymme för att utomordentligt väl och kanske bättre än någonsin tidigare nyttja de resurser som finns i de fasta anläggningarna.

Låt mig också något kommentera Kerstin Ekmans synpunkter på direktrekryteringen till civilförsvaret. Jag tycker nog att folkpartiet något tidigt tar ut slutresultatet av utskottets skrivning. Visserligen har skrivningen en mycket positiv attityd till folkpartiets motion, men det lämnas alltså ett kommittéuppdrag att med hänsyn till värdet för civilförsvaret och den positiva påverkan på värnpliktspuckeln bereda ärendet och återkomma med synpunkter som möjliggör att dessa värden tas till vara innan ett beslut ändå fattas.

Så har jag också några ord om Ingvar Karlssons i Bengtsfors synpunkter. Han hävdade att detta förslag innebär den största reduktionen av försvarsmakten sedan 1925. Det kan man nog ha litet olika uppfattningar om! Det beslut som fattades häromsistens, nämligen det att avveckla IB 66-an, innebär nog egentligen en större förändring av strukturen i numerärt hänseende än den förändring som nu genomförs. Nu genomförs ju en förändring av fredsorganisationen men med bibehållen inriktning, nämligen den att alla värnpliktiga skall utbildas för det militära försvarets behov. Det innebär i sak att det är fredsorganisationen och icke krigsorganisationen som förändras.

Ingvar Karlsson ifrågasatte också vad det var som gjorde att den nuva-

rande hotbilden i ett kort perspektiv krävde att vi vässar eggen just nu. Problemen är ju, precis som Kerstin Ekman uttryckte saken, att dagens situation innebär att arméstrukturen blöder. Vi kan inte tillåta att detta fortsätter. Då måste vi åtminstone se till att ett sådant läge inte förvärras.

Så till slut några synpunkter kring Paul Ciszuks funderingar och miljöpartiets mycket starkt avvikande syn på hur ett militärt försvar skall utvecklas utifrån några frågeställningar: vilken hotbild, vilken krigsorganisation, vilken taktik och hur rimmar förslaget med allmän värnplikt?

Det finns ingenting antytt, vare sig i propositionen, i bakomliggande kommittéarbete eller i utskottets skrivningar, som kan tolkas som ett avsteg från principen om allmän värnplikt. Det menar jag är ett utomordentligt viktigt besked till de värnpliktiga och till dem som har utbildningsansvaret, att den grundplåten skall ligga helt orubbad.

Vad är det då för hotbild? Hotbilden har förändrats. Den är svårtolkad. Om man skall dra någon slutsats – det tyder i alla fall de bedömningar jag har fått mig till livs på – är det för närvarande en hotbild med mindre risk än tidigare. Det bör också kunna leda till att det som nu genomförs och som inte påverkar krigsorganisationen är en åtgärd som inte på något sätt stör den utveckling och omstrukturering som är nödvändig för att bättre använda våra resurser till bättre vapen, bättre skydd och bättre utbildning än till att låta kostnaderna alltför mycket gå till de fasta anläggningarna.

Vilken taktik? Det är den för oss politiker kanske svåraste frågan att besvara. Jag har inte sett eller hört att Paul Cizuk eller miljöpartiet har anvisat någon annan taktik än att vi skall slå vakt om vårt land utifrån de förutsättningar vi har och de bedömningar vi gör om vår omvärld. Det är också den taktik som rimmar med svenska folkets inställning om målsättningen – ett självständigt land, obundet från stormaktsintressena och fritt att självt forma sin framtid.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Inte minst med hänsyn till den utomordentligt stora respekt jag har för Roland Brännströms stora försvarspolitiska kunnande, stannar min kommentar vid ett stillsamt påpekande på tre punkter.

Jag tycker det är litet underligt att Roland Brännström ändå vidhåller att riksdagens beställning är ett fullföljande som hänger nära samman med 1987 års försvarsbeslut. Varför förneka den förändring som ligger i att försvarsminstern, som sitter här, har tillkallat en försvarskommitté som skall se över hela försvarets situation men ändå väljer att bryta ut arméorganisationen? Detta är ologiskt, och det är inte någon förståndig politik att försvara detta.

Roland Brännström säger att en väntan med beslutet är ofördelaktig för personalen vid de förband som det angår. Jag måste säga att det är ett uttryck för utomordentligt dåligt lyssnande. Vi har under fem sammanträdespass i utskottet haft många besök – vilket inom parentes sagt föga omnämns i det betänkande vi har lämnat – men utom de direkt ansvariga för propositionens tillkomst finns det ingen av alla de besökande som haft en enda rad, ett enda ord till övers för det förslag som vi nu står att fatta beslut om. Man har i stället anslutit sig till ett senarelagat beslut såsom varande det bästa som skulle

kunna ske, även om det skulle gå ut över det egna förbandet – just därför att vi då vet varför förbandsförändringen kommer att ske och att den ligger på en riktig grund. Jag tycker inte det argumentet var särskilt bra, Roland Brännström.

Låt mig för det tredje säga två ord om detta att vi moderater synes landa vid ÖB:s A-nivå. Ja, det var en korrekt iakttagelse. Men varför då tillvita oss att det nödvändigtvis blir så som ÖB i sin programplan har sagt, att även vid A-nivån kommer dessa förband inte att finnas i krigsorganisationen? Varför undervärdera riksdagens och utskottets roll i sammanhanget? Har vi nu lärt oss någonting av experimentet med tvåbrigadsutbildningen och inte vill upprepa misstagen, och dessutom anser att en förbandstäckning över Sverige i sig har en betydelse, och vi dessutom stannar för minst 21 krigsbrigader, då behövs dessa förband för utbildning. Uppriktigt sagt: Om vi gör sådana uttalanden i utskottet och i riksdagen i samband med ett beslut som landar kring 21 brigader och vill att dessa skall utbildas vid enbrigadsförband, tror jag inte att ÖB avgår av det skälet.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

KERSTIN EKMÄN (fp) replik:

Fru talman! Vår "försiktighet", som Roland Brännström kallar den, grundar sig på att regeringens förslag ger ett felaktigt resultat.

I vissa frågor kan man här i riksdagen gå med på och finna det befogat att man kommer en bit på väg, även om man inte når ända fram, men när det gäller den framtida arméorganisationen tycker vi att det är omöjligt, Roland Brännström. Regeringens förslag lägger pengar på sådant som inte ger en acceptabel organisation.

Den organisation vi anser att den framtida armén skall ha finns skildrad i våra riksdagsmotioner, i vår reservation i försvarskommittén och nu faktiskt också till stora delar i ÖB:s perspektivplan. Dit når man inte med de åtgärder som socialdemokraterna och vpk nu som majoritet föreslår – och rakt inte om man går med på vad moderaterna och centern säger, som sätter kvantitet före kvalitet även när man säger att beslutet skall skjutas upp till 1991.

Nej, Roland Brännström, vårt förslag ger en armé i balans, och det är det som är målet.

Beträffande direktrekrytering till civilförsvaret hoppas jag verkligen att man i kommittén visar samma positiva syn på förslaget som försvarsutskottet har gjort. Det är ju faktiskt så att det sitter samma förståndiga och kloka människor från de partier som nu har gått med på vårt gamla förslag i kommittén. Jag hoppas verkligen att det blir ett sådant resultat, för det är viktigt för den viktiga del av vårt totalförsvär som civilförsvaret utgör.

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! Det verkar nästan förvirrande – en efter en kommer upp här och försöker övertyga de lyssnande om att de har det bästa förslaget – både folkpartiet och socialdemokraterna anser att de har det bästa förslaget. Allt

tyder på att vi skulle ha tagit ytterligare tid på oss för att klarlägga vems förslag som är bäst.

Roland Brännström börjar med att hålla med oss som har kritiserat ordningen i beslutet. Han tycker att det hade varit logiskt om vi hade tagit det på ett annat sätt – säkerhetspolitiken, grund- och krigsorganisationen, osv. Men sedan hänvisar han liksom försvarsministern har gjort många gånger till den beställning som gjordes 1987.

Det är klart att det fanns ett beslut i riksdagen 1987, men det är ingenting som hindrar att regeringen och försvarsministern kan ta initiativ till att i alla fall remissbehandla en så här omfattande fråga. Hur många, mer än några enstaka, i den här riksdagen visste när man tog beslutet 1987 hur stora förändringarna skulle bli? Jag tror inte det var många som hade en aning om det, och hade de vetat så hade de säkert skrivit in i 1987 års beslut att detta absolut måste remissbehandlas. Jag tror att många i dag känner sig lurade på den punkten.

Det har skett väldigt stora förändringar i vår omvärld sedan man tog beslutet 1987. Bara en sådan sak borde ju ha fått försvarsministern att tänka till ordentligt och fråga sig: Kan vi inte gå litet lugnare fram för att fatta beslut samtidigt i de olika frågorna? Ett och ett halvt år tidigare går man fram för att skrapa rent i grundorganisationen.

Det hade varit mycket bättre, om försvarsministern hade kommit på idén att med hänsyn till de förändringar som har skett i omvärlden och de stora förändringar som FU 88 innebar hade vi kunnat gå i en lugnare marschtakt. Det är klart att det finns en del som går i ännu snabbare takt – jag tänker på folkpartiet – men den här repliken gäller inte dem.

Med tanke på 1987 års försvarsbeslut och den konstellation som då stod bakom beslutet är det litet förvirrande att se den otakt som gamla marschkamrater i dag går i.

PAUL CISZUK (mp) replik:

Fru talman! Tack för svaret, Roland Brännström. Det är riktigt att det inte står ett ord i papperen om att vi skall avveckla värnplikten. Det tror jag heller aldrig att socialdemokraterna har sagt, utan de har ofta hävdat att vi skall värna om värnplikten som en grundförutsättning för försvaret. Det är riktigt och bra, och det håller jag helt med om.

Ord är bra, men det fordras handling också. Man måste titta på vart beslutet leder. Om man lägger ner tre av våra bästa utbildningsregementen med en kapacitet på 4 000 à 5 000 värnpliktiga per år och om man differentierar utbildningstiden och gör A-, B-, C- och D-lag av de värnpliktiga, är det gåtfullt att man längre skulle kunna tala om en allmän värnplikt.

Man skall transportera de värnpliktiga från Västsverige och Växjöregionen till Norrland eller Gotland, osv. Framför allt gör de här nedläggningarna att vi minskar tillgången på kunnigt befäl. Det är ju där flaskhalsen finns i dag. Orsaken till den s.k. värnpliktspuckeln är inte brist på kaserner och lokaler utan det är bristen på lärare. Att nedläggningarna kommer att inverka menligt visar undersökningar som gjorts på de aktuella orterna, och vi vet av erfarenhet att lärare kommer att försvinna. Utbildningen kommer inte att fungera.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Kanske jag uttryckte mig fel när jag talade om militär taktik. Kanske hade det underlättat om jag i stället sagt militär strategi. Om jag har förstått rätt rör sig taktiken mera om småfinter, medan strategin är de större greppen.

Vi har ändå i vår motion försökt att tala om hur vi menar att den militära beredskap som Sverige behöver ha skall fungera. När vi nu vill göra en radikal förändring, måste vi kunna förklara hur försvaret skall kunna sköta sina uppgifter utan några större pansartrupper och utan stora mängder artilleri. Det har vi gått in på i motionen och talat om att det behövs jägartrupper och att det behövs ubåtar.

Maximen skall vara "möta, hejda, svälta ut" i stället för "möta, hejda, slå", för det är slagstyrkan som är så oerhört dyrbar. Det finns möjligheter att spara pengar om man kan ändra den militära taktiken och ta bort de dyraste delarna och ändå få effekt.

Det som är fel i dag är, menar jag, att man försöker efterlikna stormakterna. Man ställer upp flygplan som skall kunna tävla med stormakternas. Man ställer upp vässade pansarbrigader som skall vara lika fina som stormakternas. Det är inte den taktiken – eller strategin – vi skall använda, utan vi skall ta fienden bakifrån i stället. Vi skall svälta ut angriparna. Vi skall isolera ett eventuellt militärt invasionsföretag.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Den medgivna repliktiden är slut.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ett par korta kommentarer kring de frågor som Arne Andersson i Ljung, Kerstin Ekman och Ingvar Karlsson i Bengtsfors tog upp.

Låt mig först slå fast att det som nu pågår i kommittéarbetet är en bedömning av det säkerhetspolitiska läget i vår nära omvärld. Som en följd av det kommer att läggas beställning på de militära myndigheterna att beskriva någonting i en spännvidd från A-nivå ner till C-nivå, hur man på bästa sätt skapar balans inom olika strukturer och olika kostnadsramar. Däri ligger då också att skapa balans mellan krigs- och fredsorganisation.

Det vi gör nu är att som en bit på väg i den riktningen avveckla ett antal fredsförband som inte ens ÖB i sin A-nivå har redovisat behov av för att klara ut en krigsförbandsstruktur inom A-nivåns penningutrymme. Jag tycker att det är rimligt att man snarast tar vara på den möjligheten.

Kerstin Ekman säger att det förslag som nu ligger ger fel resultat. Det är en tolkning i ett mycket kort perspektiv som folkpartiet gör i det sammanhanget. De åtgärder som nu vidtas bör öka möjligheterna att i anslutning till 1991 års beslut skapa förutsättningar som ger balans mellan verbalt innehåll och penningtillgång.

Så till frågan om direktrekryteringen till civilförsvaret. Låt oss titta på den med mycket öppna ögon och en positiv inställning. Jag tror att det finns värden i förlängningen av ett sådant resonemang. Men det förutsätter också, tror jag, ett något längre funderande i riktning mot någonting som kan vara allmän försvarsplikt och inte bara värnplikt. Det är inte alldeles enkelt att öppna den här dörren. Det är inte lätt att se konsekvenserna i det näraliggande perspektivet.

Sedan till Paul Ciszuk litet grand om detta med allmän värnplikt och differentiering av utbildningstiden. Befälsbristen har vi faktiskt haft ganska länge, och den har delvis lett till att vi inte kunnat beta av värnpliktspuckeln, trots beställningar från riksdagen vid ett par tillfällen något år bakåt i tiden. Det är bara att konstatera att det läget förvärras inte men förbättras inte heller av det förslag som nu föreligger.

Om miljöpartiets filosofi "möta, hejda, svälta ut" skulle man väl kunna säga litet grovt att detta är naivt. För vad är det som kommer att hända? Jo, en fiende som man medger möjlighet att gå in i landet lägger också beslag på de resurser som är till för att försörja både oss och en eventuell fiende.

KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Fru talman! Roland Brännström säger att slutresultatet skall bli godtagbart, men jag tror inte det när jag ser på de förslag som har kommit från socialdemokraterna och de skilda vägar som andra talare här har påvisat att de som låg bakom 1987 års försvarsbeslut har gått.

De skilda vägarna startade ju just med den olika synen på den ekonomiska nivån eller innehållet i 1987 års försvarsbeslut, där vi ansåg att innehållet var det viktiga och att man fick se till att ha resurser att uppfylla det.

När det gäller direktrekryteringen till civilförsvaret ser jag fortfarande positivt på den behandling vi kommer att ha av ärendet i kommittén. Detta är viktigt för civilförsvaret. Frågan om att vi kanske borde ersätta dagens allmänna värnplikt för män med något annat kan visserligen även den tas upp i detta sammanhang, men det faktum att vi har olika åsikter i denna fråga får inte innebära att vi låter bli att fatta ett beslut när det gäller civilförsvaret.

PAUL CISZUK (mp) replik:

Fru talman! Roland Brännström tyckte att vad jag sade om den militära strategin var löjligt. Det må han tycka. Det kan naturligtvis ses som förmätet att vi i miljöpartiet lägger oss i dessa frågor. Något sådant gör inte Roland Brännström. Om jag har förstått saken rätt så lägger han sig inte i militärernas strategi och taktik. Däremot grundar han, som jag har förstått det, sin mening om det försvarsbeslut vi nu skall fatta på 1987 års militära tänkande. Jag anser inte det vara så lämpligt. Det är inte löjligt, men det är olämpligt.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill ge ett par korta kommentarer i slutskedet av min del av debatten.

Kerstin Ekman talade om obalansen mellan mål och resurser. Detta kom i slutänden att bli en tolkningsfråga i vilken vi och folkpartiet hade litet olika utgångspunkter. Detta är en av de tvistefrågor som det är så oerhört viktigt att undanröja i anslutning till 1991 års beslut, detta för att vi skall få samstämmighet mellan mål och resurser och för att vi skall veta att de beslut vi faktiskt fattar vad gäller försvaret också kan genomföras. Jag menar att man här liksom vid tidigare tillfällen hade en övertro på möjligheterna att om-sätta det verbala innehållet i praktiken. Jag kan emellertid inte påminna mig att vi sedan 1972 har fattat något försvarsbeslut i vilket de verbalt uttryckta

målen sedan har varit möjliga att genomföra i realiteten och som det var tänkt vad avser penningnivån. Detta menar jag kan vara en läxa för oss alla att ta till oss.

Jag använde mig inte. Paul Ciszuk, av ordet "löjlig". Jag sade "naiv". Det är enligt min uppfattning en betydande skillnad mellan dessa två begrepp. I det ena fallet kan det röra sig om okunnighet, bristande erfarenhet och kanske också en tro på att världen är godare än vad den verkligen är. Miljöpartiet har en syn på och en inställning till försvars- och säkerhetspolitiken som jag fortfarande bedömer som något naiv.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Den 9 november förra året samlades vi här i kammaren till en extra debatt om försvaret. Bakgrunden till debatten var bl.a. den akuta ekonomiska situationen inom armén. För att inte tappa tempo och riskera att ytterligare försämra en redan ansträngd försvarsekonomi redovisade jag under debatten en handlingsplan för arbetet fram till nästa försvarsbeslut.

Som känt är avkortades innevarande försvarsbeslutsperiod med ett år, vilket innebär att nästa försvarsbeslut skall fattas av riksdagen våren 1991.

För att ta fram erforderligt bakgrundsmaterial inför försvarsbeslutet tillkallade jag också en försvarskommitté, som bl.a. fick förtursuppgiften att lägga fram förslag avseende arméns framtida organisation och det militära planeringssystemet.

Som jag vid tidigare tillfällen har framhållit anser jag att kommittén har presenterat ett utomordentligt underlag och arbetat föredömligt snabbt. Jag vill i det här sammanhanget understryka att frågan om arméns organisation är svårbehandlad och väcker starka känslor, inte minst lokalt på de orter som berörs av eventuella förändringar. Det är ett faktum som har visat sig mycket tydligt i samband med tidigare försök att nå fram till ett konkret förslag.

1984 års försvarskommitté misslyckades med att inför 1987 års försvarsbeslut presentera ett förslag i frågan. Kommittén förmådde inte heller beställa fram ett nytt beslutsunderlag. Regeringen skickade därför stafettpippen vidare till en parlamentarisk kommitté som fick uppdraget att lösa uppgiften. Men inte heller denna kommitté var uppgiften mäktig.

Behovet av att genomföra en strukturförändring av arméns organisation har funnits under en lång tid. Efter 1987 års försvarsbeslut har behovet dock accentuerats ytterligare. Det är i dag uppenbart att en för stor del av arméns utgifter går till drift och en alltför liten del till investeringar i syfte att höja arméns slagkraft. Det är på sikt en ohållbar situation. Genom att tära på kapitalet och inte förnya utrustningen utarmas armén sakta. Det går att använda gammal materiel, t.ex. kanoner och lastbilar, till en viss gräns. Men sedan är det stopp.

En bibehållen oförändrad struktur är inget ekonomiskt realistiskt alternativ. Enligt de beräkningar som överbefälhavaren har gjort behöver armén ett tillskott på ca 2 miljarder kronor årligen för att bedriva den verksamhet som riksdagen vid tidigare tillfällen har fattat beslut om. Den summan har inget politiskt parti visat sig vara berett att anslå.

Regeringens proposition grundar sig på försvarskommitténs första delbetänkande och innefattar totalt 28 strukturella förändringar.

Litet förenklat uttryckt finns det två huvudskäl för de föreslagna förändringarna: för det första behöver utbildningen inom armén förbättras, och för det andra behöver vi använda pengarna effektivare. Regeringsförslaget är därför ägnat att skapa en bättre balans mellan utgifter för drift och investeringar.

Regeringsförslaget innebär också betydande ekonomiska besparingar. Under en 20-årsperiod reducerar vi arméns kostnader med i medeltal 215 milj. kr. om året. Sammanlagt innebär det att vi reducerar försvarets kostnader med ca 4,3 miljarder kronor under samma period. Det är en icke föraktlig summa, som behövs för arméns materiella förnyelse.

Sammanfattningsvis innebär regeringens proposition att vi i framtiden kommer att utbilda samma antal värnpliktiga på färre platser till en mindre kostnad.

Men ett genomförande av det nu aktuella förslaget är inte tillräckligt för att modernisera armén. Strukturförändringen och strukturförslaget är endast en del av regeringens övergripande handlingsplan för armén.

Det första steget i denna plan var när riksdagen i våras beslutade att reducera antalet brigader från 29 till 21. Beslutet innebar att de gamla IB 66-brigaderna avskaffades.

Det andra steget var ett beslut om att på försök minska grundutbildningstiden för 5 500 värnpliktiga från 7,5 månader till 5 månader. Även detta beslut fattades under våren.

Det tredje steget är det nu aktuella förslaget till en ny arméstruktur.

Och det fjärde steget kommer riksdagen slutligen att ta ställning till under våren 1991 i samband med försvarsbeslutet. Då avgörs krigsorganisationens storlek och uppbyggnad.

Jag vill också i detta sammanhang ta tillfället i akt att understryka att någon senareläggning av 1991 års försvarsbeslut inte är aktuell.

Tvärtom, de ekonomiska motiven för att tidigarelägga försvarsbeslutet gäller i dag i lika hög grad som för ett år sedan.

Avslutningsvis vill jag framhålla betydelsen av att riksdagen nu fattar ett snabbt beslut om arméns fredstida organisation. Tid är pengar, och för varje förlorad dag så försämras en redan ansträngd försvarsekonomi.

Det är också fullständigt felaktigt att regeringen skulle ha föreslagit någon bakvänd beslutsordning. Riksdagens uppdrag i samband med 1987 års försvarsbeslut var entydigt. Regeringen fick uppdraget att återkomma med ett förslag till ny arméstruktur före nästa försvarsbeslut. Och det är det uppdraget som regeringen nu har effektuerat.

Det är också fullständigt felaktigt att den nu aktuella beslutsordningen skulle påverka den slutliga utformningen av krigsorganisationen.

Nu föreliggande förslag innebär att regeringens handlingsfrihetslinje fullföljs. Ett beslut nu föregriper inte kommande beslut om totalförsvarets inriktning. Det är krigsorganisationen som är avgörande för vår värmkraft, och dess storlek och organisation avgörs först i 1991 års försvarsbeslut.

Denna uppfattning är på inget vis någon extremständpunkt. Tvärtom delas denna syn av en betryggande majoritet i försvarskommittén, av överbefälhavaren och chefen för armén.

Vad det svenska försvaret behöver är inte mer långbänkar och besluts-

vända. Det svenska försvaret och den svenska säkerheten behöver i stället handlingskraft och mod att fatta även svåra beslut. Och det ansvaret är den socialdemokratiska regeringen beredd att ta!

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag har någon gång elakt sagt om försvarsministern att han först har bestämt sig för hur han vill ha det, därefter tiger och sedan röstar i förvisning om att det finns en om än aldrig så bräcklig majoritet i riksdagen.

Det senaste inlägget bekräftar min misstro om detta. Varför gav försvarsministern inget svar på någon av de frågor som har ställts när han höll sitt till längden väl tilltagna anförande?

Jag skulle gärna vilja säga någonting varom vi är ense – som en vänlighet till försvarsministern. Det är alldeles rätt – och därom är vi ense – att det är lika aktuellt nu som för ett år sedan med ett tidigare lagd beslut. Låt mig bara uttrycka det på mitt eget sätt: Det är lika befängt nu som då. Det finns ingen saklig grund att göra det nu, och försvarsministern har inte ens ansträngt sig att försvara åtgärden.

Frågan gäller om vi skall bestämma oss för en ekonomisk nivå som skänker Sverige bibehållen försvarskraft, eller om vi skall låta oss fixeras vid att bibehålla en, möjligen rent av i reala termer hävdad ekonomisk nivå men därmed låta det med automatik följa att vi i accelerad takt, sannolikt nästa gång efter tio år, återigen halverar försvarskraften.

Om detta ställde jag en fråga i mitt första anförande: Är försvarsministern beredd att svara på om detta är försvarsministerns handlingslinje eller inte?

Försvarsministern har ett annat sätt att läsa av tilltron till den politik han är ansvarig för, nämligen i den reaktion från befälskåren som kan avläsas – inte främst i de nedläggningshotade förbanden, utan i förbanden över huvud taget – i form av avgångar i mycket stor omfattning. De beror just på avsaknaden av tilltro till den försvarspolitik som försvarsministern är ansvarig för.

Har försvarsministern funderat över de signaler som kommer från Sverige, från dem som är närmast ansvariga för vårt försvar, nämligen den befälskår som utbildar våra värnpliktiga? Är deras reaktion värd någonting? Har försvarsministern lyssnat någonting?

Jag tillvitade Roland Brännström för en stund sedan att han inte varit en särskilt god lyssnare i utskottet. Kommer det inga signaler till försvarsdepartementet? Har ni slutna rum som är näst intill ogenomträngliga för signaler från den omvärld i vilken vi lever?

Har försvarsministern någonting att säga om avgångarna? Varför tror försvarsministern att de händer? Är det tilltro eller är det avsaknad av tilltro till försvarsministerns politik?

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! När Roland Brännström var i talarstolen litet tidigare hade han full förståelse för det logiska i att ha fattat beslutet i annan ordning. Försvarsministern nämner däremot inte med ett ord att det kunde ha varit så. Han ser det som någonting helt självklart att bara tuta och köra.

Långbänkar och beslutsvända är någonting som han hatar. Socialdemokraterna är beredda att ta ansvaret, som han säger.

Ja visst, det är väl alla regeringar beredda att göra förr eller senare. Men låt oss gå tillbaka och se vad som hände i fredags. Då fattade riksdagen beslut om kommunalisering av lärarna. Den uppgörelsen stod också socialdemokraterna och vpk bakom. I fredags var det ganska stora demonstrationer här utanför och många protester. Inför det beslut vi skall fatta i dag har det också varit stora protester. Man har samlat in hundratusentals namnunderskrifter. Vi har haft många uppvaktningar i denna fråga. Det finns väldigt delade meningar om detta också inom militären.

Man kan ställa sig frågan: Varför hamnar just dessa partier, som säger sig stå så nära medborgarna, så i otakt med opinionen? Man kunde elakt säga att kanske också dessa partier har behov av litet glasnost och perestrojka.

Vi har haft tidigare debatter med försvarsministern, senast i oktober, och då behandlades också dessa frågor. De blir ganska uttjatade, för det blir ungefär samma argument varje gång. Men man måste upprepa dem för det är tydligt att försvarsministern inte på något sätt vill sätta sig in i djupet hur man känner det ute i de delar av landet som drabbas av nedläggningar. Han har ingen som helst känsla för landskapsregementena, för frivilligrörelsen och för dem som har engagerat sig i dessa för landet så viktiga frågor.

Jag beklagar, fru talman, att försvarsministern så till den befängda grad inte är alls intresserad av dessa frågor.

KERSTIN EKMÄN (fp) replik:

Fru talman! Vi skall som politiker fatta beslut, men vi måste som försvarspolitikerna också ta till oss synpunkter som kommer från dem som har det operativa ansvaret.

När det gäller att fatta beslut nu har överbefälhavaren och chefen för armén varit mycket klara och sagt att vi måste fatta beslut nu. Det har också regeringen ställt upp på. Regeringen inser att vi inte kan ha det som nu med en armé i obalans. Men regeringen har inte tagit till sig synpunkterna när det gäller hur de resurser vi har skall användas och hur stora de behöver vara. Det är felet med försvarsministerns förslag. Man får en organisation som inte känns riktig för dem som skall verka i den. Detta har bäring på personalen.

Folkpartiet anser att om man inte når fram till de mål som de som har det operativa ansvaret anser vara riktiga, då kan man inte få en tilltro i organisationen till det som blir resultatet. Därför är det olyckligt att man inte gått hela vägen utan bara en bit.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Till Arne Andersson i Ljung skulle jag vilja säga följande. Jag är övertygad om att jag reser ute i landet minst lika mycket som Arne Andersson. Jag är också övertygad om att jag träffar minst lika mycket företrädare för olika myndigheter, för förbanden och för de värnpliktiga som Arne Andersson. Men mina intryck från möten och besök på resor är något mer nyanserade än Arne Anderssons tydligen är.

Jag har också mött företrädare på olika ställen som tycker det är oerhört viktigt att vi fattar beslut nu, att vi genomför de förslag som riksdagen har att ta ställning till.

När jag gör en sammanvägning, Arne Andersson, sker det av positiva och negativa synpunkter. Då har jag kommit fram till denna ståndpunkt.

Jag har redovisat den på många olika ställen och vid skilda tillfällen här i kammaren. Jag beklagar att Arne Andersson inte har varit tillräckligt observant på den punkten. Det kanske beror på att jag är närvarande i denna kammare vid tillfällen då inte Arne Andersson är närvarande.

Till Kerstin Ekman vill jag säga att den beskrivning hon gör är alldeles riktig. Men hon har undvikit en fråga som inte varit så framträdande. Det fanns ett förslag från myndigheterna att för vissa grupper skära ner utbildningstiden till två och en halv månad. Jag reagerade omedelbart när det förslaget lämnades, och det visade sig att många tyckte att det var för kort utbildningstid och att differenserna i värnpliktsystemet skulle bli för stora. Det jag själv tog mest hänsyn till var att jag inte trodde det skulle ge tillräckligt bra utbildade soldater.

På den punkten fick jag stöd av värnpliktsorganisationerna som inte trodde på den korta utbildningen. När mina tankar och överväganden presenterades här i riksdagen delades de av det stora flertalet.

Till Ingvar Karlsson i Bengtsfors kan jag slutligen säga följande. Det är naturligtvis mycket bekvämt att säga att vi inte skall fatta några beslut nu, att vi inte skall lägga ned några landskapsregementen. Det är bekvämt att inför de anställda vid de utpekade platserna kunna säga: Det är de otäcka socialdemokraterna som vill er allt detta onda – vi i centern stöder er.

Men jag vet, fru talman, att även inom centern finns de som säger att vi måste göra någonting åt arméns uppbyggnad. Det är mycket behagligt att kunna luta sig tillbaka och säga till sig själv att man inte vill göra det. Man vet ju att socialdemokraterna får ta på sig detta hantverk. Då får man själv en politiskt behaglig situation. Jag beklagar detta handlingsmönster.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag vill inte diskutera med försvarsministern om vem som reser mest i landet. Jag kan mycket väl tänka mig att det är han som gör det. Om nu försvarsministern under de många och intensiva resorna har fått intryck som har tagit form i det här förslaget till riksdagen, måste jag säga att det var en alldeles osedvanlig otur att inte någon av de där rösterna kom till tals i utskottet. Inte någon vpk-are eller socialdemokrat i denna kammare kan rimligen vitsorda att någon annan än de som i ett eller annat avseende bär ansvar för propositionen har försvarat densamma. Det var otur, försvarsministern!

Jag är osäker på om försvarsministern har fått de signaler som det nu är fråga om. Däremot kan jag förstå att han från rent mänskliga utgångspunkter försvarar sig, även om han har råkat få en dålig proposition åt oss. Det hade varit bättre att korrigera än att försvara en dålig eller omöjlig sak.

Till sist, fru talman, några ord om någonting som försvarsministern sade alldeles nyss. Det krävs mycket pengar, om vi vill bibehålla den här organisationen, men det krävs mycket pengar, även om vi inte skall bibehålla organisationen. Då är att märka att jag inte har uppträtt som försvarare av den organisation som vi har. Men jag har uppträtt som försvarare av inställningen att den organisation som vi har skall värderas med hänsyn till den

säkerhetspolitiska analysen och med tanke på krigsorganisationen, innan vi börjar härja på försvarsministrarnas totalt hutlösa och vettlösa sätt.

Försvarsministern sade vidare att ingen har varit beredd att satsa pengar. Försvarsministern nämnde 2 miljarder kronor, men det fattas kanske mer. Försvarsministern kommer kanske även fortsättningsvis – rimligen kommer han inte att fortsätta – att använda den metod som brukades när vi tog ställning till FU 88, dvs. det förslag som nu diskuteras. Det lades ett sådant "kyskhetsbälte" på detta förslag att det inte fick diskuteras utanför en given ekonomisk ram. Då är det alldeles uppenbart att inga pengar rinner i väg. Då ställs man inte inför någon valsituation. Försvarsministern bad helt nesligt kommittén om att på sin höjd dela ansvaret för ett förslag av den här typen. Kommittén hade inte mera spelutrymme än att flytta försvarsministrarnas tankegångar om den framtida organisationen framåt. Det var bra litet som man bad om, och då blev det som det blev. Men det hade ingenting att göra med partiernas vilja att satsa pengar för att få ett starkare försvar. Försvarsministern har fått svar från de anställda inom försvaret om tilltron till den politik som han bedriver, och det tycker jag gör det hela entydigt. Det hjälper inte med allt resande, det gäller också att lyssna och förstå vad folk vill.

KERSTIN EKMÄN (fp) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag har fattat rätt, men jag tyckte att försvarsministern påstod att jag hade låtit bli att tala om den kortare utbildningstiden. Jag hoppas att det inte undgick försvarsministern att jag hade med den saken i mitt anförande. Vi anser alltså att man bör ge fackmännen möjlighet att pröva denna utbildningstid inom ramen för 5-månadersutbildningen. Enligt vår åsikt är det fackmännen som kan avgöra om man når det uppsatta utbildningsmålet. Försvarsministern menar tydligen att man på politisk väg kan bestämma om utbildningsresultatet uppnås, men jag tycker att den tanken är mycket underlig. Något annat måste ligga i botten när man säger att man inte vill acceptera en 2,5-månadersutbildning. Förlängningen till 5 månader kostar ju en halv miljard kronor, och det är pengar som vi kanske behöver till något annat. Det kan t.ex. gälla att snabbare skaffa skyddsvästar åt de svenska soldaterna. En sådan sak måste, enligt min mening, tas med i beräkningen. Det får inte vara så, att man på grund av någon helig princip beträffande antalet månader för värnplikten inte skall kunna pröva 2,5-månadersutbildningen.

När det gäller differentieringen har vi varit positiva till att man skulle kunna differentiera uppåt på så sätt att våra mest påkostade förband, brigadförbanden, skulle kunna få en längre utbildning. Beträffande dessa sägs det ju att 7,5 månader är en för kort tid. Menar fackmännen att denna tid är för kort, skall vi politiker lyssna och ordna så, att det blir en längre utbildningstid.

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! Försvarsministern sade inte så mycket till mig i sin andra replik, men han sade i alla fall att det är bekvämt att luta sig tillbaka och inte ta ansvar. Han menade att vi inte gör det inom oppositionen. Jag tycker att det inte är litet fräckt av försvarsministern att insinuera detta. Centerpartiet

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

brukar ta ansvar i många situationer, där centerpartiet anser att det har samma syn som socialdemokraterna. Men i denna fråga har det inte funnits någon samsyn. Visst finns det centerpartister som vill ha ändring i strukturen och därmed spara pengar, men några sådana personer har i varje fall inte jag träffat. Det är möjligt att försvarsministern under sina resor i landet har talat med sådana personer. Men jag har som sagt inte gjort det.

Jag vill på nytt ta upp kostnadsberäkningarna och de 4,3 miljarder kronor som man räknar med att kunna spara på 20 år, om förslaget går igenom. Dessa beräkningar har ju gjorts av samma personer som misstros i alla andra avseenden när det gäller planeringssystem och beräkningar inom försvaret. Men i detta skede tror försvarsministern blint på dessa personer. Han menar att det kommer att stämma till hundra procent. Vi vet ju, och det säger ju också överbefälhavaren, att det blir fördyringar och att det blir svårt att göra beräkningar. Jag såg i en artikel i en tidning för inte så länge sedan att överbefälhavaren beskrev kostnadsbilden och priskompensationssystemet. Det är inte alls säkert att det blir de önskade besparingarna. Som jag nämnde tidigare beräknar man att 120 milj. kr. per år skall kunna sparas på de tre landskapsregementena. Därutöver tillkommer en mängd kostnader som belastar minussidan. Jag menar därför att det inte alls förhåller sig så som försvarsministern påstår, nämligen att det rör sig om stora kostnadsbesparingar och att vi kommer att få en mycket bättre kvalitet genom att sänka kvantiteten. Det är inte riktigt sant.

Till sist vill jag, fru talman, slå fast att det är just strukturen inom arméns krigsorganisation som har en avgörande betydelse när det gäller kostnadsbilden. Därför hade det varit bra, om vi samtidigt hade kunnat fatta beslut om krigs- och grundorganisationen. Vilka brigader vi har och vad de innehåller har mycket stor betydelse med avseende på kostnadsbilden. Jag hoppas att försvarsministern håller med mig på den punkten.

HANS LINDBLAD (fp):

Fru talman! Jag vet inte hur ni andra känner det, men jag tycker att det finns ett moraliskt problem som sammanhänger med att man sitter i det här huset. Vi sitter i olika utskott, och det är på något sätt som 16 olika tårtbitar. Vi kan vår bit mycket väl, men vet litet om de andra. Frågan blir då: Är det några som har överblick över alltihop? Är det balans i det som vi håller på med? Jag sitter i försvarsutskottet och kan väl en del om det som hör dit, men jag lyssnar ändå på vad andra säger i debatten. Jag har då fått klara indikationer på att man menar att skattetrycket i Sverige är för högt och att det bör sänkas. Emfasen är olika stark, men grundtanken är att skattetrycket om möjligt bör sänkas. Många säger också att den offentliga sektorn är i obalans. Äldreomsorgen, sjukvården och barnomsorgen klarar inte sina uppgifter, och detta går ut över enskilda människor. Jag är glad över att jag sitter i försvarsutskottet och inte i socialutskottet med sina mycket större problem. Äldreomsorgen är naturligtvis ett större problem än försvaret.

Men försvaret är också en del av den offentliga sektorn, och det är obalans i försvaret också, allvarliga obalanser. Tyvärr får vi inte tala om det här. Jag skall emellertid, fru talman, ge två exempel. Jag säger det här därför att jag är riksdagsledamot, för det är möjligt att det här ligger på gränsen så att säga.

Jag besökte för en tid sedan K 4 i Arvidsjaur. Dit kommer mycket motive-
rade värnpliktiga. De är mycket duktiga. Regementschefen sade till mig att
han hade ett moraliskt problem. Han sade att han utbildade pojkar och
att de har lärt sig mycket när det gäller att ligga ute under nätterna. De har
utrustning. Men regementschefen menade att det skulle vara svårt att tala
om för pojkar att de har utrustningen för närvarande i grundutbildningen
men att det inte finns sovsäckar, inte Primuskök eller motsvarigheten i mobi-
liseringsförråden. Delvis finns det materiel i Milo Ö. Men krigsorganisatio-
nen och de här bataljonerna har inte den utrustningen. Vid mobilisering
kommer pojkar att märka hur det ligger till, men märker de det redan nu?

Ett annat exempel: Vi har i många sammanhang talat om att en av de stora
bristerna är bristen på sjukvårdshelikoptrar i övre Norrland. Vi vet efter stu-
dier redan under 1970-talet att försvaret där uppe vid krigsfall förmodligen
kommer att klappa ihop på grund av dålig transportkapacitet. Inte ens det
tjugotal helikoptrar som vi har finns organiserade i det antal kompanier som
det skall vara. Det är ett kompani för litet. Varför det då? Jo, inte ens här
har man kunnat skaffa fordon och radioapparater. Sedan kan en vän av ord-
ning säga: Hur fördelar man då fordonen? Det är både fredssamhällets for-
don och standardfordon. Man måste alltså vakantsätta ett kompani, därför
att det inte finns sådana här saker.

Jag skulle kunna ta en mängd andra exempel. Det finns alltså en mycket
stor obalans i organisationen mellan numerär och kvalitet. Därför är det
nödvändigt att fatta beslut om strukturomvandlingar inom armén. I våras
beslöt vi alltså att ta bort åtta brigader. I och för sig kan vän av ordning säga
att riksdagen redan har fattat beslut. Jag skall inte dra upp någon debatt om
detta, men jag hoppas att det hela genomförs den här gången. Det andra
skulle då vara att differentiera värnpliktstiderna för att spara pengar. Det
tredje skulle vara en minskning av fredsorganisationen.

Folkpartiet har inte kritiserat regeringen för vad försvarsministern gör,
dvs. att lägga ned sju kasernområden, utan kritiken gäller detta att rege-
ringen inte gör mer. Vad betyder då mer? Jo, vi har ofta kritiserat myndighe-
terna för att vara rigida och inte komma med förslag. När myndigheterna
lämnar förslag till en strukturomvandling säger man nej till delar av det hela.
Tillsammans kostar detta, som Kerstin Ekman sade, en halv miljard kronor
per år. De pengarna har vi inte, och hade vi dem borde de användas till andra
viktiga saker. Det har sagts av flera i debatten att beslutet liknar 1925 års
försvarsbeslut. Låt oss då lära litet grand av detta. 1925 års försvarsbeslut
var ett bra försvarsbeslut på det sättet att det var ett försök att skapa balans.
Ingen ville ju ha kvar 1914 års härordning, och när det gäller krigsorganisa-
tionen hade beslutet de facto fattats tidigare. Beslutet kom därför i mycket
att gälla fredsorganisationen. Man kan säga att det var tre beslut som fatta-
des.

Det första beslutet gällde inrättandet av flygvapnet. Det var ett bra beslut.
Jag har inte hört någon säga att man skall avskaffa flygvapnet.

Den andra stora förändringen var att man tog bort kavalleriet. Och jag
har inte hört någon säga att vi skall återinföra kavalleriet.

Det tredje var att man lade ned 13 regementen och kårer. Det gällde fram-
för allt kavalleriregementen men också andra. Med några få undantag blev

dessa regementen aldrig återinförda. Inte ens vid de stora satsningar som vi gjorde under andra världskriget återinförde vi de förband som lades ned 1925. Visserligen tillkom t.ex. luftvärn och sådant, men de nedlagda förbanden sattes aldrig upp igen. Vill man ta till vara 1925 års försvarsbeslut, kan man se på hur det genomfördes.

Den som har uttryckt sig klokast om detta är Arvid Cronenberg. Det är intressant att se hur tiden på något sätt förefaller att stå stilla. De frisinna- de, eller säg folkpartiet, anförde då följande: "Den mobiliserade fältherren, som kvantitativt begränsades till fyra fördelningar, måste vara kvalitativt stark. Detta betonades också i kapitlet om lantstridskrafterna, där man påpekade att man trots den konstaterade avspänningen inte uteslöt möjligheterna av krig. Man förutsåg t.o.m. att krigshandlingarna i ty fall skulle utmärkas av all den hänsynslöshet och snabbhet som karaktäriserade det moderna kriget. Fältherren borde alltså liksom tidigare kunna möta angriparen på ett tidigt stadium. Mobilisering och uppmarsch måste genomföras snabbt och stridskrafterna måste omedelbart efter mobilisering vara operations- och strids- dugliga. Förhållandet underströk det kvalitativa kraven." Där finns inte ett enda ord som det finns anledning att ändra på.

Arvid Cronenberg beskriver även högerens inställning som också passar in på dagens moderater: "Av högerreservanternas resonemang framgår dock att de försonat sig med tanken på långt gående nedskärningar i krigsorgani- sationen. Däremot vände de sig med emfas mot de i majoritetsförslaget för- utsatta förbandsindragningarna. Kadrar, utbildningstider och materiell- anskaffning kunde successivt anpassas till rådande konjunkturer, men ingen- ting kunde vara mer ödesdigert än att dra in hela förband". Inte heller där finns det anledning att ändra på något ord.

Fru talman! För att armén skall bli trovärdig och för att man skall kunna åstadkomma en balans mellan numerär och kvalitet är det alltså nödvändigt att genomföra en strukturomvandling av armén. När vi från folkpartiet har sagt att vi ställer oss bakom grunddragen i det förslag som myndigheten har lämnat, är det just för att frigöra pengar för att kunna göra dessa kvalitetsför- bättringar.

Frågan är om detta är rätt tidpunkt för att fatta detta beslut. Det är det naturligtvis inte. Beslutet borde ha fattats för länge sedan, egentligen någon gång i början av 1970-talet. Att beslutet inte har fattats är anledningen till att dagens armé är i en så kraftig obalans.

Vi hade ju en parlamentarisk kommitté – värnpliktskommittén 83 – som var helt enig om att en ordentlig strukturomvandling borde komma till stånd. Då var det fråga om många fler än de sju kasernområden som vi nu diskute- rar. Det rörde sig om storleksordningen 15–20, och detta var fyra partier överens om. Av olika skäl blev nedläggningarna oerhört motarbetade hos myndigheten och förslaget från överbefälhavaren som hade utlovats till 1987 kom ju aldrig. Då beställde en enig riksdag att ett beslutsunderlag utarbetat av regeringen skulle föreläggas riksdagen 1989. Om det inte hade framlagts en proposition nu i år, skulle detta – såvitt jag förstår – blivit en fråga för konstitutionsutskottet att undersöka: om försvarsministern icke har fullföljt det som riksdagen har ålagt regeringen.

Ett annat motiv är att skälen för att genomföra denna strukturomvandling

är starkare nu än de var när riksdagen gjorde sitt uttalande 1987. Då var vi inte medvetna om att obalanserna är så stora. Således är de ekonomiska skälen för att genomföra en strukturomvandling starkare nu än vid den tidpunkt då riksdagen gjorde beställningen.

Ett tredje skäl är hänsynen till personalen. Det finns ingenting som är så förödande som att de anställda år efter år lever i ovisshet om förband skall vara kvar eller inte. Ett skräckexempel är när man under många år sade att det eventuellt var aktuellt med en nedläggning av LV 6 i Göteborg. Man fick aldrig några klara besked, och regementet höll på att gå under av detta till följd av att personalen försvann.

Det har sagts att det finns skäl att skjuta upp detta beslut för att behålla någon sorts handlingsfrihet. Handlingsfrihet för vad? Med den organisation som finns i dag och den som regeringen föreslår kan man sätta upp 30–35 brigader. Det finns ingen som av den orsaken har någon tanke på att öka antalet brigader. Ligger man i storleksordningen ungefär mellan 15 och 25 är ju inte handlingsfriheten på något sätt beskuren på grund av förbandsnedläggningarna.

Man har undrat om det går att förutse vad man kommer fram till 1991. Det är upp till varje politiskt parti. Från folkpartiets sida har vi sagt att vår inriktning är ungefär 20 brigader. Därmed är fredsorganistationen inte något problem, eftersom det där finns utrymme för dessa 20 och betydligt fler.

Fru talman! Vidare anser jag att det finns ytterligare ett argument för att fatta beslut. Om det är någonting som vi vet, så är det att förbandsnedläggningar har en oerhörd förmåga att skapa debatt. Vi har en rad svåra problem framför oss till 1991 när det gäller den civila sidan, civilförsvaret och struktureringen. Det vore olyckligt om behandlingen av dessa problem här i kammaren också skulle omfatta förbandsnedläggningarna. Vi kan klara av dessa nedläggningar nu. Vi behöver inte skjuta på dem av handlingsfrihetsskäl. Det vore olyckligt om dessa frågor skulle bli sådana blockeringar.

Om man tar problemen med krigsorganisationen, t.ex. att vi inte klarar sjukvårdstransporterna, så läser man aldrig någon insändare om dessa problem. Mot dem finns ingen opinion eller några namninsamlingar. Men varje fredsförband har ju möjlighet att egga upp stämningen. Det är olyckligt, för de stora problemen inom försvaret är bristerna i krigsorganisationen.

Fru talman! Till sist vill jag göra en liten reflexion. Vi kan notera att det förekommer en avspänning i världen. I förhållande till 1987 års försvarsbeslut kan vi också notera att partierna nu tycks vara beredda att dra ned på försvaret. Moderaterna är de som mest påtagligt har frångått varje förstärkning – med ett par undantag – som man krävde inför 1987 års försvarsbeslut. Överbefälhavaren, dvs. myndigheten, har på samma sätt frångått 1987 års nivå. Folkpartiet utgör ett undantag, för vi vidhåller fortfarande de förstärkningskrav som vi då ställde.

Jag inser naturligtvis att man även i Sverige måste ta intryck av vad som händer i världen. Övriga partier och överbefälhavaren säger att vi inte behöver ett så starkt försvar som vi sade 1987. Men vi anser att den rätta tidpunkten är inför nästa års försvarsbeslut. Det är naturligtvis önskvärt att nå så långt som möjligt. Det är klart att vi kan förefalla istadiga, eftersom vi inte – och där skiljer vi oss från övriga – nu har velat hoppa av någonting som vi

tyckte var bra 1987, vilket berodde på att vi hade motiverat gentemot omvärlden och svenska folket att vi handlade utifrån operativa skäl. Vi gjorde den bedömningen inför 1987 års försvarsbeslut. Vi gör en ny bedömning 1991.

Fru talman! Jag yrkar bifall till folktopireservationen.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Eftersom Lars Tobisson står i tur på talarlistan är det kanske onödigt av mig att begära ordet. Men jag skulle vilja kommentera Hans Lindblad på en enda punkt som jag har reflekterat över.

Hans Lindblad talade om obalansen mellan de 16 kilar som utskotten utgör när det gäller intresseområden. I detta sammanhang bör vi kanske erinra oss att under de senaste 20 åren har försvarets andel av bruttonationalprodukten minskat från 4,2 % till ca 2,6 %. Kontantberäknat ligger minskningen i storleksordningen 70–80 miljarder kronor.

Det var synd att inte Hans Lindblad sade någonting om huruvida han vill vara med och återta något av den förlorade biten. Är Hans Lindblad nöjd med den obalans som råder inom försvaret och som innebär att man måste fortsätta att laborera med kortare utbildningstid och färre regementen för att få ekvationen att gå ihop?

HANS LINDBLAD (fp) replik:

Fru talman! Det förhåller sig värre än så. 1914 gick 85 % av statens utgifter till försvaret. Minskningen är mycket kraftig. Om vi går ännu längre tillbaka i tiden, blir minskningen ännu större.

Vi i folkpartiet står bakom 1987 års försvarsbeslut, som innebar ett påslag på 6,8 miljarder kronor. Därefter har riksdagen lagt på ytterligare 1,9 miljarder. Därutöver har vi från folkpartiet haft ett krav på 1,2 miljarder. Sammantaget, med dessa 1,9 miljarder som är utöver det som ligger i kompensation för höjda löner, har försvarsmakten under denna period fått sina resurser ökade med 2 % per år. Vårt grundkrav när det gäller den statliga verksamheten i övrigt – vi talar om statens egen verksamhet, inte om transfereringar – är däremot inflation minus 2 %. Jämfört med vad vi satsar på andra delar av den statliga verksamheten är försvaret gynnat för närvarande. Det är en ökning per år med 2 %, och det överensstämmer med det procenttal som den dåvarande ledamoten från moderata samlingspartiet i försvarskommittén ansåg som principiellt viktigt.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Det är omöjligt att frånkänna Hans Lindblad en god pedagogisk tåga. I sitt huvudanförande försökte han relatera det som vi nu står i färd att göra med 1925 års försvarsbeslut, vilket jag tycker visar tecken på oräddhet. Nu gick han tillbaka till 1914. Det är uppenbart att det i ett sådant perspektiv kanske ter sig försumbart, men det berättar ändå inget om vad folkpartiet avser att göra just nu. Det är mera intressant för dem som sitter på läktaren.

HANS LINDBLAD (fp) replik:

Fru talman! Det är inte jag som vill ta in en diskussion om andelar av BNP. Andelen av BNP för försvarets del minskar för närvarande i alla civiliserade stater. Den minskar mera i de stater som har en hög ökning av sin BNP. Att försvarets andel i Sverige tidvis har ökat, har berott mindre på att vi har satsat mer på försvaret än att vår BNP har haft en negativ utveckling, i alla fall jämfört med andra länder.

Folkpartiets försvarspolitik är mycket enkel. Vi måste höja kvaliteten, och vi måste göra på precis samma sätt som när det gäller sjukvården – en inre och en yttre reformation, strukturiomvandlingar, vitalisering av sektorn, decentralisering av ansvar. Dessutom bör det tillföras reellt mera resurser. Det är samma recept för vår del när det gäller äldreomsorgen, barnomsorgen och sjukvården som när det gäller försvaret.

LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Jag ger mig här in på ett område som jag inte normalt sysslar med. Resonemanget om bruttonationalprodukten fick mig dock nästan att känna mig som hemma i finansutskottet.

Fru talman! Det blir allt svårare att finna ord för den utveckling som äger rum öster och söder om Sverige. Ett uttryck som "häpnadsväckande", framstår egentligen som alltför svagt i sammanhanget. Paradoxalt nog kan det som nu sker ses som en framgång för marxistisk teori. Dess tes om produktivkrafternas betydelse för samhällsutvecklingen bekräftas inför våra ögon i marknadsekonomins seger över socialismen.

Självfallet får islossningen i öster vittgående säkerhetspolitiska konsekvenser. En av de få något så när säkra slutsatser man vågar dra är att risken för storkrig i Centraleuropa rimligen har minskat. Från denna synpunkt är pågående förändringar hoppgivande, alldeles bortsett från att vi naturligtvis har anledning att se positivt på framstegen för demokrati och mänskliga rättigheter för folk som dignat under kommunismens ok.

Skeendet är emellertid också förenat med risker. Vi vet från historien att när imperier faller samman, kan det uppstå konvulsioner, som kanske mest berör det egna territoriet, men varifrån stötvågor kan nå även grannländerna. Vi ser redan hur frigörelsen inom östblocket har fört upp till ytan gammal rivalitet mellan både nationer och nationaliteter.

Avspänning och nedrustning är orden för dagen. Framsteg rapporteras från pågående förhandlingar angående såväl konventionella stridskrafter som massförstörelsevapen. Ensidiga utfästelser lämnas om truppereduktioner och neddragningar på materielsidan. Men vi måste komma ihåg att allt inte är så bra som det låter och att förändringar på detta område tar tid.

Utgångsläget är ju att framför allt Warszawapakten är överrustad i Centraleuropa. När östsidan nu minskar sina stridskrafter där, innebär det ofta en flyttning till andra baseringsområden. Även om viss materiel kan komma att utrangeras, fortsätter vapenfabrikerna att spotta ut mer moderna och slagkraftiga varianter. Medan neddragningarna tar sikte på marktrupp, artilleri och stridsvagnar, talas det inte om några reduktioner på den marina sidan, och stridsflygplanen blir alltmer sofistikerade och får allt större räckvidd.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Summan av allt detta kan beskrivas som en förskjutning mot flankerna, inte minst norrut till vårt närområde. Mycket moderna stridsflygplan har nyligen flyttats till Baltikum.

Det är inte aktuellt att minska antalet luftlandsättningsdivisioner och luftanfallsbrigader i Östersjöområdet, ej heller antalet landstigningsfarkoster och diversionsförband. Nordatlanten är fortfarande en av de viktigaste skärningspunkterna för supermakternas intressen – där korsas sjöförbindelserna från Murmansk-basen och transatlantiska hamnar. Överflygning av svenskt luftrum framstår från militär synpunkt som mer frestande än tidigare, och vad som kallas hangarskeppet Götaland har fått ökad strategisk betydelse.

Det är, fru talman, mot denna bakgrund 1988 års försvarskommitté, där jag är ledamot, har att arbeta. En grundläggande fråga för kommittén är naturligtvis: Kan det inte anses vara Sveriges skyldighet att med egna neddragningar hjälpa avspänning och nedrustning på traven? När den frågan besvaras måste enligt min mening hänsyn tas till tre grundläggande förhållanden.

Det första är att Sverige redan har lämnat ett betydande förskott på den nedrustning som nu kan tänkas komma i gång hos stormakterna. Flyget och flottan har reducerats till hälften, och bantningen av armén är ju, som denna debatt visar, i full gång. Medan detta skett har som sagt andra länder överrustat. Det finns goda skäl för vårt land att vänta åtminstone tills de andra hunnit i fatt.

Det andra skälet för att inte börja montera ned försvaret är de krav som följer av den av oss valda säkerhetspolitiska linjen – alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i krig. Av neutraliteten följer att vi måste kunna avvisa inkräktare varifrån de än kommer. Det är alltså en självpåtagen uppgift att i alla lägen kunna försvara alla delar av vårt territorium. Läget kan vara ett annat för en liten stat som är medlem i en militärallians. Där kan man kanske dra ned försvarskraften till en nivå under vad som egentligen behövs i förslutan på större bröders hjälp. Men vi har åtagit oss att klara oss själva.

Den tredje utgångspunkten i detta sammanhang är den allmänna värnplikten. Medan flyget och marinen har särskild betydelse för neutralitetsvakten, handlar värnplikten mycket om armén. Det kan invändas att det här rör sig om en skyldighet att tjänstgöra, men inte nödvändigtvis en rättighet att få militär utbildning. Men den distinktionen är ingen hjälp. Om en del av en åldersklass befrias – eller kallas in i bara t.ex. två och en halv månader – uppstår andra problem. Den allmänna värnpliktens princip är inte ett gummiband som kan tänjas ut hur mycket som helst, för då brister det. Skulle en del ungdomar åläggas att tjänstgöra i 15 månader, medan andra klarar sig undan med två och en halv, kommer kraven på marknadsmässig ersättning för överskjutande tid som ett brev på posten. Detta och andra skäl har föranlett försvarskommittén att sätta den kortaste utbildningstiden till fem månader, vilket vi moderater anser vara i minsta laget och följaktligen har tillstyrkt endast som försöksverksamhet.

Och självfallet måste dessa värnpliktiga få något i händerna att försvara sig och landet med. Det ställer anspråk på att Sverige hänger med i den militärtekniska utvecklingen och att vi är beredda att bekosta anskaffningen av modern materiel.

Slutsatsen blir alltså att av dessa välkända principer för vår säkerhetspoli-

tik – alliansfrihet syftande till neutralitet och folkförsvaret byggande på allmän värnplikt – följer att våra försvarskostnader måste hamna på en viss minsta nivå, egentligen oavsett spänningsnivån i vår omvärld.

Fru talman! Kännetecknande för försvarsplaneringen är också nödvändigheten av ett långt perspektiv. De ståndpunkter och förslag som tas fram i dag måste ta sikte på slutet av 1990-talet. Det är bl.a. därför som den av försvarsministern påbjudna tågordningen för försvarskommitténs verksamhet är så tokig. Det naturliga är givetvis att man först gör en säkerhetspolitisk analys, därefter drar konsekvenserna av denna för krigsorganisationen och slutligen med ledning därav fastställer fredsorganisationen. Men Roine Carlsson har bestämt att kommittén först skall utreda fredsorganisationen för arméns del.

Detta är naturligtvis en viktig orsak till den splittring som dagens debatt uppvisar. Regeringspartiet vill genomföra 1987 års försvarsbeslut i ekonomiskt avseende. Folkpartiets ståndpunkt har varit vacklande men får väl närmast beskrivas som en strävan att företa en avvägning som nu inte är aktuell. I frågan om materiell förnyelse anstår för folkpartiet liksom för oss andra att överväga vad som skall ske fram till slutbetänkandet. Det pågår ju, fullt i enlighet med vad som föreskrevs av 1984 års försvarskommitté, en utredning där Hans Lindblad är ledamot. Vad vi nu sysslar med är fredsorganisationens struktur. Vi moderater har inte, tvärt emot vad Hans Lindblad sade, frångått våra krav på ytterligare åtgärder när det gäller t.ex. materielanskaffning. Det ställningstagande som folkpartiet försöker göra här innebär att man dels anser sig kunna förespråka fler regementsnedläggelser än t.o.m. de socialistiska partierna går in för, dels söker dra sig ur varje som helst ställningstagande i sådana här frågor.

Med anledning av vad Hans Lindblad har sagt här tidigare måste jag göra den observationen att folkpartiets försvarsexpert, som det brukar heta, med sina insatser under senare tid framstår som en god exponent för den klivenhet som brukar utmärka hans parti. Det förefaller finnas något slags hatkärlek till överbefälhavaren. Ena ögonblicket får överbefälhavaren beröm för att han så klokt har anslutit sig till folkpartiets ståndpunkt när det gäller organisationen, detta då en nödvändighet beroende på de ekonomiska ramar som just folkpartiet har varit med om att fastställa på en, enligt vår uppfattning, alltför låg nivå. I andra sammanhang får vi höra att överbefälhavaren bluffar och räknar på ett ohederligt sätt.

I försvarskommittén ställde sig folkpartiet bakom ÖB:s ståndpunkt. Den innebär att man skall lägga ner inte bara tre utan sex brigadproducerande regementen.

I partimotionen i riksdagen vill man yrka avslag på en proposition som siktar till nedläggning av tre regementen och begär ett nytt förslag. I utskottet går man på en linje som är ett mellanting. Man röstar i och för sig för detta. Men när det sedan gäller ställningstagandet till de tre regementen som är på gång att läggas ned, har man, vad jag förstår, anslutit sig till nedläggningsförslaget från regeringens sida. Det skall bli intressant att se hur man nu skall kunna klara detta dubbelspel i voteringen i dag.

Hans Lindblads argumentation för att beslut måste fattas nu var ju mycket stark. Men vilken är folkpartiets ståndpunkt? Den förefaller vara avslag på

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

propositionens förslag och begäran om ett nytt förslag. Det kan vi ju inte få fram här under dagen. Hur kommer ni att ställa er när det gäller omröstningen om de regementen som är på tal – I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla? Hur kommer de ledamöter i partiet som kommer till tals senare i debatten att argumentera? För vilken linje kommer man att gå in? Kanske t.o.m. för den moderata ståndpunkten, som vi här företräder.

Vi moderater har tillsammans med centern funnit det angeläget att bevara handlingsfriheten inför den slutliga prövning som försvarskommittén skall göra av krigsorganisationens behov mot bakgrund av försvarskommitténs säkerhetspolitiska bedömning. Av den anledningen kommer den moderata riksdagsgruppen att rösta på, utöver reservation 6 som uttrycker vår grundläggande ståndpunkt, även reservation 1 som behandlas dessförinnan.

Den uppläggning som vi har valt innebär inte någon allmän lössläpplighet. Av försvarsekonomiska skäl medverkar även vi till att omlokalisera, slå samman eller lägga ned specialtruppförband. Vad jag förstår av folkpartiet är ni inte med på det, eftersom ni vill avslå de förslagen. Men vi har funnit det angeläget att slå vakt om de s.k. landskapsregementena, de som utbildar stommen i våra infanteri- och pansarbrigader. Vi gör det därför att vi har anammat tanken från FU 88 att brigaderna i ökad utsträckning skall utbildas sammanhållna och under ledning av befäl som har sina krigsuppgifter förlagda dit. Vi är övertygade om att betydande kvalitetsfördelar går att vinna ur ett sådant arrangemang. Men det leder till kravet på kort förbandsomsättnings- och framför allt till ståndpunkten att det skall utbildas endast en brigad per regemente. Det har talats om huruvida överbefälhavaren tycker att detta är bra eller inte. Frågar man militärer, säger de självfallet att det är betydligt bättre att gå in för en brigad i utbildningen än att förfalla till dubbelbrigadlösningen, i synnerhet med den nu valda strukturen på utbildning kontra krigsorganisation.

Jag tror inte att någon egentligen vill bestrida att det – från effektivitets- och kvalitetssynpunkt – är bäst med en brigad per regemente. Invändningen att det tidigare varit vanligt att två brigader utbildats på samma ställe ger jag inte mycket för. Dels tillkommer alltså nu nya uppgifter, t.ex. träng- och ingenjörsutbildning, dels visar all erfarenhet att när två brigader skall sättas upp av ett och samma regemente, får alltid den ena stå tillbaka vid tilldelning av personal och materiel. Den blir av sekunda kvalitet, alldeles som fallet var med de sex infanteribrigader 66 som vi nyligen har beslutat att dra in.

Denna vår principiella inställning i förening med övertygelsen att Sverige även fortsättningsvis behöver minst 21 brigader leder således till att I 3 i Örebro, I 11 i Växjö och I 17 i Uddevalla – liksom för övrigt också P 6 i Kristianstad – skall vara kvar och svara för uppsättningen av en Närkebrigad, en Kronobergsbrigad, en Bohus- och en Kristianstadsbrigad.

Det finns naturligtvis även andra skäl för detta ställningstagande. Där finns hänsyn till de värnpliktigas intresse av att utbildas nära hemorten, där finns hänsyn till befintlig personal, inkluderande försvarets behov av att inte stöta välutbildade befäl ifrån sig. Vidare finns det en övertygelse att det för statlig verksamhet utmärkande sättet att utföra kostnadsberäkningar leder till en underskattning av de omställnings- och investeringskostnader som flyttning av förband för med sig. Och slutligen vill jag nämna frivilligorgani-

sationernas behov av tillgång till instruktörer och annan hjälp i hembygden – efter hand som vi minskar antalet militära förband får ju hemvärnet allt större betydelse.

Men nu blir det av allt att döma inte som vi vill. Med en travesti på Torgny Segerstedts berömda ord, från tiden för det av Hans Lindblad prisade nedrustningsbeslutet 1925 -- och med ett stänk av nostalgi, det skall jag bekänna, för mitt eget gamla regemente – tvingas jag konstatera: Bort drar Bohus bataljon med byssa och kanon. Kvar står Roine Carlsson och tiger i solskenet.

Låt mig bara med anledning av försvarsministerns plädering här i dag säga att ett 30-minuters anförande aldrig har synts mig så kort. Och det berodde inte på att innehållet var fängslande.

Fru talman! För första gången på länge väljer socialdemokraterna att basera ett viktigt försvarspolitiskt beslut på endast kommunistiskt stöd. Förra gången det skedde var vid försvarsbeslutet 1972 – spåren förskräcker. Från kommittéarbetet måste jag med beklagande konstatera att inga seriösa försök gjordes att överbrygga motsättningarna, att söka sig fram till en gemensam ståndpunkt. Det kan naturligtvis sammanhånga med storleken på församlingen. Enbart antalet socialdemokratiska kommittéledamöter är större än hela den förra försvarskommittén, och jag förstår att det kan ha sina sidor bara att ena dem. Men jag hoppas att detta misslyckande inte skall bli mönsterbildande för det viktiga arbete som nu återstår fram till slutbetänkandet om ett år.

HANS LINDBLAD (fp) replik:

Fru talman! Jag är förvånad över att Lars Tobisson hävdar att moderaterna står fast vid sina förslag inför 1987 års försvarsbeslut. Jag har läst moderaternas partimotioner och nu senast ett tal som Carl Bildt höll på militärhögskolan. Carl Bildt sade att han entydigt hade varnat för konsekvenserna av 1987 års försvarsbeslut. Förvisso varnade han inte för att pengarna inte skulle räcka för att förverkliga innehållet i 1987 års försvarsbeslut. Moderaterna hade inte ett öre mer i prisreserver. Kritiken mot 1987 års försvarsbeslut gällde inte innehållet. Moderaterna stod nämligen bakom allt i försvarsbeslutet utom 50 milj. kr. till testriggen för ett nytt ytfartyg. Men denna del i beslutet anslöt sig moderaterna till senare. Det innebär alltså att moderaterna har anslutit sig till allt i detta beslut. Kritiken gällde alltså att det därutöver inte skulle skaffas ett antal angivna objekt. Det var alltså skillnaden. Då kan man fråga vilka objekt det var fråga om och vad som nu gäller.

Beträffande luftförsvaret, den stora posten, handlade det om de två miljarderna till jaktviggare. Det förslaget är borta. Sedan handlade det om en stor satsning på telemotmedel. Det finns inte heller med i partimotionerna längre. Däremot finns det Hawk. Men jag uppfattade Carl Bildts tal på ett sådant sätt att moderaterna nu kritiserar att de Hawkförband som fanns med i försvarsbeslutet inte effektuerades. Han ville ha ungefär dubbelt så många.

När det gäller marinen finns det ingenting, vare sig i Carl Bildts tal eller i moderaternas partimotion om kustrobotorna och minjaktfartygen. Det skrivs litet löst om ubåtar. Det som finns kvar klart och bestämt är kustkorvetterna.

Beträffande markstridskrafterna uttalade moderaterna mycket klart att de

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

ville ha kvar de åtta IB 66-orna. Det kravet ställs inte längre. Moderaterna hade en stor satsning på pansarvärnshelikoptrar och transporthelikoptrar. Men även dessa satsningar har de övergivit. Det finns alltså ingenting förutom Hawk, som jag nämnde tidigare och som har bokförts som luftförsvaret. Min tanke är att det förmodligen beror på att moderaterna har tagit hänsyn till något som har hänt internationellt.

Folkpartiets linje är att kvaliteten bör ökas. Denna linje hade folkpartiet redan på 20-talet. Detta uttalades mycket klart från folkpartiet i 1972 års försvarsbeslut, och folkpartiet har fullföljt sin inställning att det var nödvändigt att minska arméns krigs- och fredsorganisation för att öka kvaliteten. Man må tycka att denna linje är dålig eller inte, men den har åtminstone varit konsekvent.

LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag skall behöva påminna en erfaren försvarspolitikern som Hans Lindblad om att anslagen behandlas vid budgetprocessen. Då får frågor om tillförsel av ny materiel tas upp. Vi moderater har, under den tid som det nuvarande försvarsbeslutet gäller, drivit på för att få ytterligare medel till anskaffning av sådant som inte fick plats i det av folkpartiet och socialdemokraterna genomdrivna försvarsbeslutet 1987. Vi kommer att återkomma till denna typ av frågor vid budgetbehandlingen i januari. Vad vi nu diskuterar är inte materielanskaffning utan fredsorganisationen och dess struktur. Vi beklagar detta. Vi vill helst skjuta upp detta ställningstagande. Men det har drivits fram av den socialistiska majoriteten och av, såvitt jag förstår – men jag fick inget svar på detta – även av folkpartiet. Hans Lindblad underströk ju betydelsen av att vi nu fattar ett beslut som skulle ha fattats för mycket länge sedan. Men vilket beslut är det som folkpartiet vill fatta? Hans Lindblad säger att kvaliteten skall öka. Det vill vi moderater också. Men vi vill fatta beslut om det vid rätt tillfälle, dvs. vid budgetbehandlingen under kommande år och naturligtvis i samband med slutbetänkandet, då vi skall ta ställning till den materiella förnyelsen inte bara i fråga om armén utan även i fråga om de andra vapenslagen.

Jag måste ställa en direkt och konkret fråga. Vill Hans Lindblad lägga ned I 3 i Örebro? Vill Hans Lindblad lägga ned I 11 i Växjö? Vill Hans Lindblad lägga ned I 17 i Uddevalla? Vill Hans Lindblad gå ännu längre än vad de socialistiska partierna vill och även lägga ned t.ex. I 14 i Hans Lindblads egen hemstad Gävle? Kan vi få ett klart besked om vad som är folkpartiets ståndpunkt, så att vi får tillfälle att avlyssna huruvida det stämmer med vad övriga debattörer från folkpartiet kommer att anföra senare i debatten.

HANS LINDBLAD (fp) replik:

Fru talman! Vad som chockerade mig i Lars Tobissons anförande var att han sade att partiet egentligen vill ha kvar de materielanskaffningar som fanns med i 1987 års försvarsbeslut. De två dokument som jag tittar på är partimotionen från januari 1988 och partimotionen från januari 1989. I dessa finns de inte med, så när som på kustkorvetterna. Det finns också någon skrivning om ubåtar. Men det är ubåt nr 6, 4:an och 5:an däremot finns inte med. Därför blir det inte sex utan fyra. I övrigt handlar det om Hawk. Men

allt annat är borta från partimotionerna. Däremot har moderaterna nu tagit med saker som inte fanns med i partimotionerna, och det gäller främst armésidan. Jag tycker i och för sig att det som Lars Tobisson nu säger ligger väl i linje med det som var moderat politik redan på 20-talet. Möjligen var representanten i den förra försvarskommittén litet annorlunda. Denna representant var starkt fixerad vid materielfrågor och inte alls beredd att lägga mer pengar på fredsorganisation och drift. Då låg man under ÖB:s s.k. grundnivå.

Vi i folkpartiet har sagt att vi vill ha den korta utbildningstiden. Den leder till att fredsorganisationen kan minskas mer. Däremot kan fredsorganisationen inte minskas mer än regeringen föreslår om man inte går in för två och en halv månader. Då blir ju ett antal värnpliktiga så att säga stående på gården. Det finns alltså en klar koppling däremellan. Om vårt förslag antas måste självfallet ett antal förband läggas ned. Det är möjligt att det blir de förband som ÖB har pekat ut. Folkpartiet anser inte att en massa möda skall läggas ned på att bedöma vilka förband som bör läggas ned om det blir ett mindre antal. Det är klart att man kan lägga ned mycket arbete på att fundera över om det är bättre att lägga ned t.ex. I 16 än I 11, eller I 16 i stället för I 17. Om vi skulle ha gått in för att lägga ned tre infanteriregementen hade vi naturligtvis fått lov att ägna mycken möda åt det. Men det finns inte någon anledning att lägga ned mycket möda på ett förslag som vi inte står bakom. Grundkonceptet 3 är fel enligt vårt sätt att se. Det borde ha varit ett större antal – fem är det rimliga. Naturligtvis kan vi gå ut och säga till folk: Fick vi en annan utbildningstid skulle vi lägga ned just ert förband. Det sannolika är att man bör göra en granskning. Det är poänglöst att försöka fatta beslut om att lägga ned förband om man inte får riksdagen med på att förkorta utbildningstiden, för där finns ett klart samband.

LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag måste konstatera att Hans Lindblad här som i många andra sammanhang beskyller militära myndigheter, ledande personer för att bluffa, att komma med ohederliga siffror. Han fortsätter detta dubbelspel och säger: Det är klart att vi vill lägga ner mycket mer än vad överbefälhavaren vill. Det är fullt möjligt att det skulle kunna bli de förband som nu är aktuella, men vi saknar anledning att ta ställning till det därför att vi ju inte vet att allt annat blir precis som vi vill. Så säger han att vi skulle fatta beslut i dag, att beslut skulle ha fattats för länge sedan. – Han säger att folkpartiet inte vill vara med om att skjuta på ställningstagandet i väntan på bättre överväganden så att det hela kunde passas in i besluten om krigsorganisationen. Här är det bråttom som sjutton, men vad vi själva har för ståndpunkt har vi inte haft anledning att närmare sätta oss in i vad gäller själva nedläggningarna, säger Hans Lindblad.

Här har vi moderater sagt – det är en omprövning som kan vara nog så smärtsam för vår del – att vi går med på att lägga ner, lägga samman och flytta vissa av de specialtruppförband som här är på tal. Vi följer överbefälhavarens modell, men vi säger: Vi anser det vara en stor kvalitativ fördel. Man anser också på militärt håll att om man har de resurser som vi vill tilldela, så skall det vara möjligt att satsa på enbrigadutbildning, en brigad per

regemente med de kvalitetsfördelar det ger. Jag förstår inte hur Hans Lindblad kan säga så här luftigt: Ja, vi vill ha så där 20 brigader men vi kan lägga ner praktiskt taget alla fredsregementen; vi kan gå ner långt utöver vad t.o.m. den socialistiska majoriteten vill, trots att den rimligen inte siktar på några 20 brigader, såvitt vi kan förstå. Det pekar mot någonting betydligt lägre.

Hur skall dessa utbildas? Det går tydligen bra att köra med flera brigader på ett och samma ställe. För mig är detta faktiskt en förberedelse för den gradvisa sänkning av brigadantalet som vi redan nu är mitt inne i. Man konstaterar att resurserna inte räcker, vi får inte det befäl som behövs. För mig är det alldeles orimligt att tänka sig att på ett infanteriregemente finns aktivt befäl i rätt ålder för att passa in i två brigader. Det stämmer inte. Då säger man så småningom: Nu har den andra blivit så mycket sämre utrustad både personellt och materiellt att vi nu är tvungna att kanske växla ned den till något annat, till ett territorialförsvarsförband eller kanske t.o.m. lägga ned den. Det här är en farlig politik. Vill man bevara handlingsfriheten, som vi moderater vill, då skall man också se till att bevara våra nuvarande brigadproducerande landskapsregementen.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Det har redan vitsordats tidigare i denna debatt att vi för den försvarspolitiska debatten i dag mot bakgrunden av dramatiska förändringar i vårt lands säkerhetspolitiska miljö. Det är förändringar som till övervägande del är positiva: nedbrytningen av det sovjetiska imperiet, demokratiseringen i Östeuropa, befrielseprocessen, avspänningen mellan öst och väst, tendenserna till en verklig nedrustning för första gången på mycket länge. Till förändringsprocesserna hör också de ändrade relationerna i Västeuropa, den tydliga viljan från USA att minska sitt militära engagemang och diskussioner om en mera långtgående försvarspolitisk och säkerhetspolitisk samordning mellan de västeuropeiska stater som ingår i E.G. Till bilden hör vidare att den stabilitet när det gäller gränserna mellan Västeuropas stater som har präglat efterkrigstiden håller på att lösas upp. Man diskuterar på allvar ett återförenande av Tyskland. Det finns starka och förståeliga önskemål bland de baltiska republikerna att återfå sin frihet. Vi har gränsdiskussioner som berör Sovjetunionen, Rumänien och flera andra östeuropeiska länder. Detta är naturligtvis faktorer som kan minska stabiliteten.

Mot denna bakgrund är det naturligtvis mer befäängt att någonsin att fatta viktiga försvarspolitiska beslut utan en grundlig säkerhetspolitisk analys. Vi har redan från början kritiserat den ordning som man nu tvingar fram i riksdagen, där vi skall ta ställning till den fredstida grundorganisationen utan att ha analyserat vad den egentligen skall användas till. Försvarsminister Roine Carlsson reser land och rike runt och ägnar sig även här i riksdagen åt att istadigt förneka att det skulle vara en bakvänd beslutsordning. Hur han kan hävda att det är en rättvänd ordning att först ta ställning till medlen och se-

dan ta ställning till behovet och användningen av dessa medel är en gåta. Antingen är det så att Roine Carlsson tror på den gamla tesen att upprepar man en osanning tillräckligt många gånger blir den sanning, eller också tänker man verkligen på det sättet i försvarsdepartementet. Det är då ett skrämmande perspektiv på de flesta områden.

Vi hoppas att den utveckling som vi nu iakttar kommer att inleda en stabil utveckling mot avspänning och nedrustning. Det är ett centralt politiskt intresse för Sverige att på allt sätt försöka främja en sådan utveckling. Vi bör göra detta med alla de utrikespolitiska medel som vi har, genom vår östpolitik som diskuterades här i går, genom vårt agerande i nedrustningssammanhang och andra internationella sammanhang. En fråga som naturligtvis reser sig i detta sammanhang är om vi också skulle främja en nedrustningsprocess i Europa genom att själva påbörja en nedrustning. Det är en tanke som har förts fram i debatten. Jag vill gärna säga att om jag trodde att svensk nedrustning skulle sätta fart på nedrustningssträvandena i vår omgivning, då skulle jag förordad en sådan. Men nu är inte så fallet. Det svenska försvaret upplevs inte som ett hot mot någon. Det finns inget land i världen som rustar sig för att försvara sig mot Sverige. I stället är det svenska försvaret stabiliserande i Nordeuropa. Det är en viktig faktor bakom den låga rustningsnivån i Norden till öster och väster om oss. Därför kan man snarare hävda att ensidig svensk nedrustning skulle kunna försvåra nedrustningsansträngningarna inom supermaktsblocken runt omkring oss.

Vi måste alltså utgå från andra bedömningar när vi tar ställning till det svenska försvarets framtid. Till detta hör naturligtvis den viktiga roll som den svenska neutralitetspolitiken spelar, inte minst i det omdaningsskede som vi nu ser i Östeuropa. Det är viktigt att bibehålla neutralitetspolitikens trovärdighet också i en fredstida process, att det finns övertygelse internationellt om att när Sverige agerar gör vi det utifrån våra egna självständiga bedömningar, att vi inte kan utsättas för påtryckningar från den ena eller den andra stormakten. Där spelar trovärdigheten i det svenska försvaret en viktig roll.

En annan utgångspunkt när vi bedömer det svenska försvaret måste vara hur vi ser angreppskapaciteten i vår omgivning utvecklas. Där finns det en hel del positiva tecken. Det finns tecken på nedrustning bland stormakterna i vår närhet. Men det finns också tecken som ger anledning till betänksamhet. Vi vet att CFE-förhandlingarna i Wien pekar hän mot en militärt låst situation i Centraleuropa, där den ena sidan inte har någon chans att göra ett ordentligt genombrott mot den andra. Det är positivt.

Men det innebär samtidigt att intresset för flankerna kan öka och att det strategiska intresset för vårt område därmed skulle öka. Det finns också ett mönster i den zonindelning som man diskuterar i Wien som innebär att relativt fler trupper kommer att finnas i de bakre områdena inom resp. pakt-system. I varje fall Sovjetunionens bakre områden ligger ju ganska nära Norden. Det påverkar också vårt läge.

Likaså får man räkna med att ett tillbakadragande av amerikanska trupper från Europa kommer att leda till att behovet av att uppehålla transportlinjerna över Atlanten snarast ökar. Det kommer att öka de marina intressena – ganska näraliggande också för Norden. Det här understryks i och med att

frågan om den marina rustningen ännu inte har kommit med i någon nedrustningsprocess.

Det finns alltså element som pekar åt olika håll när vi skall bedöma hotbilden framöver. Å ena sidan finns det en klar tendens till nedrustning och avspänning generellt i Europa. Å andra sidan finns det en tendens till att Nord-europa då mera kommer i blickpunkten för ett strategiskt och militärt intresse. Ändå kan man väl ganska tryggt hävda att risken för att vi hotas av militära konfrontationer är ganska avlägsen. Det är ingenting som verkar bli aktuellt under de närmaste åren i varje fall. Däremot bör vi akta oss för att göra tvärsäkra uttalanden om det säkerhetspolitiska läget på låt oss säga tio års sikt. Det är ju det som vi påverkar mest i och med dagens försvarsbeslut.

Den som för tio år sedan hade förutspått den utveckling som vi nu befinner oss i skulle ha betraktats som omdömeslös. Jag skulle nog vilja påstå att vederbörande också hade varit det. Detta föranleder en viss ödmjukhet i framtidsbedömningarna. Vi vet ju inte hur Europa kommer att se ut om tio år.

Den slutsats som vi drar är att en betydande handlingsfrihet i försvarsplaneringen måste bibehållas. Vi har naturligtvis inget intresse av att nu lägga ned mer pengar och resurser på vårt försvar än som synes vara absolut nödvändigt. Samtidigt måste vi ha möjlighet att stärka vår försvarskapacitet om den nu gynnsamma säkerhetspolitiska utvecklingen så småningom skulle förbytas i sin motsats. Vi måste alltså vara förberedda på att någonting sådant skulle kunna inträffa.

Vi måste naturligtvis också ha beredskap för att ytterligare dra ned på våra militära resurser om utvecklingen i vår omgivning skulle göra det möjligt. Flexibilitet och handlingsfrihet blir alltså väldigt centrala begrepp.

Hur åstadkommer man då detta? Jo, enligt centerns uppfattning framför allt genom att satsa på de delar av vårt försvar som kräver en lång uppbyggnadstid. Möjligen kan vi ha en något lägre ambitionsnivå i de delar där det är ganska lätt att med någorlunda kort varsel öka kapaciteten om det skulle behövas. Med ett sådant synsätt är det självklart att personal och utbildning skall prioriteras mycket högt. Det tar ju tid att få fram en kunnig personal, när det gäller både värnpliktiga och fast anställda. Dessutom krävs det ett omsorgsfullt arbete för att uppnå detta. Kvaliteten i utbildningen blir därför av central betydelse för oss i centern. Det är här som vi upplever det beslut som nu ligger framför oss som olyckligt. Det beslutet blir nämligen ett dråpslag mot kvaliteten i den utbildning som våra värnpliktiga erbjuds. Dessutom kommer beslutet att leda till att många välutbildade redan anställda officerare och andra kommer att lämna organisationen.

Det nedläggningsförslag som nu ligger på riksdagens bord kan vara rationellt om man senare föreslår en neddragning av antalet brigader till låt oss säga 18. Men det betyder också att färre värnpliktiga i framtiden kommer att få den mer gedigna utbildning som fältförbandsutbildningen innebär. Dessutom blir det inte så bred användbarhet. Om man gör tvärtom och bibehåller de 21 brigaderna, kommer det att bli ett antal dubbelbrigadsregementen – med de kvalitativa försämringar som det för med sig. Det här beslutet innebär alltså en försämring av utbildningen inom armén.

Detta motiveras med de besparingar som skulle kunna göras och som skulle kunna ge pengar till en upprustning på materielsidan. Men märk väl

att en nedläggning av tre brigadproducerande regementen i bästa fall innebär en besparing om 150 milj. kr. om året. Det motsvarar, fru talman, 5 % av försvarsanslaget. Jag tycker att vi börjar närma oss de begrepp som gäller när vi diskuterar alkohol och bilkörning.

För att uppnå en besparing som alltså motsvarar 5 % av försvarsanslaget är man beredd att acceptera en kvalitativ försämring och alla de negativa konsekvenser som ett nedläggningsbeslut skulle få. Det är utomordentligt oklokt, och det binder händerna på försvarskommitténs ledamöter och försvårar deras fortsatta arbete. Det är oansvarigt att hantera frågan på det sättet.

Ansvaret för detta får regeringen och vänsterpartiet kommunisterna fullt ut ta på sig. Det gäller, trots alla märkliga turer, även folkpartiet som egentligen skulle vilja gå ännu längre i den här processen. Det hela är således beklagligt.

Jag skulle önska att riksdagen hade förnuft nog att undanröja det här beslutet. I förhoppning om att det skall vara möjligt yrkar jag bifall till alla reservationer som centerpartiet har medverkat till.

INGER SCHÖRLING (mp):

Fru talman! För kloka beslut krävs det ett bra beslutsunderlag. Vi är vana att resonera på det sättet när vi i vardagen fattar beslut, både stora och små sådana. I dag skall vi fatta beslut om arméns grundorganisation för en lång tid framöver – en grundorganisation som kommer att binda oss vid en traditionell militärstruktur – och detta utan att vi får påverkas av den fantastiska utveckling mot demokrati och mot de kommunistiska stormakternas fall i Östeuropa som vi dagligen bevittnar samt utan att beslutet kan påverkas av vår tids största hot, nämligen hotet mot vår livsmiljö.

Det kan väl ändå inte vara ett klokt beslut, och så är det inte heller. Men det är precis det beslut som utskottsmajoriteten vill att vi skall fatta. Att lägga fast riktlinjerna för arméns grundorganisation innan riksdagen haft möjlighet att fatta beslut om säkerhetspolitiken är som att sy en kostym utan att veta vem som skall bära kostymen. Att sedan göra det i det läge som Europa i dag befinner sig i är minst sagt häpnadsväckande.

På Aftonbladets ledarsida förra måndagen stod det apropå mötet mellan Bush och Gorbatsjov: "Både de förhoppningar om snara nedrustningsresultat och den hjärtliga atmosfären mellan de båda ledarna visar att avspänningen mellan USA och Sovjetunionen fortsätter. Den är, tillsammans med demokratiseringen i öst, det bästa som hänt i vår tid."

"Det bästa som hänt i vår tid." Men ibland får man den uppfattningen att militärer och försvarspolitiker redan för länge sedan har bestämt sig för hur hotbilden skall se ut. Att verkligheten sedan förändras vill de inte ta hänsyn till. Det trasslar i alla fall till tillvaron för dem, och de tycker att de måste blunda för det här.

Några tycker kanske att jag uttrycker mig raljant, men detta är sant. Annars vore det enda möjliga att, som miljöpartiet de gröna och andra har begärt, skjuta upp beslutet och ge tid till en verklighetsgrundad bedömning av det säkerhetspolitiska läget.

Verkligheten är ju att Sovjetunionen minskar sina militärutgifter med ca 14 % och att en tredjedel av Sovjets styrkor i Baltikum och Leningrads mili-

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

tärområde försvinner. Verkligheten är också att Tjeckoslovakien, Bulgarien, Östtyskland, Polen, Italien och Jugoslavien sänker sina militärutgifter med 10–15 %.

I den här verkligheten måste man också inkludera bedömningen av "det värsta som hänt i vår tid" – miljöförstöringen och risken för ekologiska katastrofer, både lokala och globala.

I mitt eget län, Gävleborg, säger länsstyrelsen att miljösituationen är allvarlig och att ett uppehållande försvar pågår med kalkning av vattendrag och skogsmarker. I Polen och Tjeckoslovakien vet vi att det inte bara är fråga om att vissa områden är krisdrabbade, utan det är tal om katastrofer. Barnadödligheten är lika stor som på vissa ställen i tredje världen. Detta är Europa i dag.

Utsläppen måste minska både i Sverige och utomlands. Vi behöver ett offensivt försvar av vår livsmiljö, och vi måste prioritera det här hemma och genom bistånd till våra grannar i Östeuropa.

Det kostar pengar, men hoten mot miljön och det sårbara samhället måste naturligtvis inkluderas i totalförsvaret och försvarsbudgeten. Det är ett ansändighetskrav att militären och försvarspolitikerna reviderar den traditionella hotbilden och bilden av fienden – i framtidsbedömningen måste fienden också vara miljöförstöring och ett alltmer sårbart samhälle.

Med detta yrkar jag bifall till samtliga miljöpartireservationer och även till centerpartiets reservation 1 om avslag på regeringens förslag i propositionen på grund av brister i underlaget.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Jag vill ge några synpunkter på Inger Schörlings och miljöpartiets syn på försvars- och säkerhetspolitiken. Jag konstaterar bara att Inger Schörling för in helt andra frågeställningar än vad dagens ärende gäller. Det må vara hur välbetänt och välmotiverat som helst att ta upp de synpunkterna, men icke i detta sammanhang. Det ligger i förlängningen av kommittéarbetet att till 1991 driva de frågor som Inger Schörling och miljöpartiet står för.

I dagsläget finns det ett underlag för beslut om arméns utveckling och planeringssystemet. Det är hanterat tidigare i kommittéarbete, i utskott och nu i riksdagen. Det vore värdefullt om miljöpartiet också någon gång valde att sakbehandla det ärende som ligger på riksdagens bord och inte väjde sig med att tala om någonting som ligger i ett annat tidsperspektiv, i ett annat ämnesområde. Det skulle gagna politiken.

INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Fru talman! Det är precis det som jag har sagt; försvarspolitikerna och militären har bestämt sig för att besluten skall tas i den ordning de skall tas, och om hotbilderna och förutsättningarna för besluten ändras struntar man i det. Om vi skall besluta om arméns utveckling, totalförsvarets planeringssystem och arméns grundorganisation måste vi fråga oss, Roland Brännström: Hur skall armén se ut? Vad skall vi ha den till? Hur stor skall den vara? Bedömningen av detta måste hänga ihop med de hotbilder vi ser.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Det kan ändå konstateras att de förändringar som nu sker, med många positiva förtecken, inte absolut har förändrat den situation som råder i vårt eget land på ett övertygande sätt, genom den osäkerhet som framför allt präglar situationen. Det bör leda till att Sverige som neutralt land behåller handlingsfrihet och stabilitet och därmed också ökar stabiliteten i vårt närområde. Det är den politiken som nu formas i det beslut som möjliggör en reduktion och spareffekter inom den militära verksamheten, men som i perspektivet fram till 1991 gör att vi har betydande utrymme för att långsiktigt lägga fast både säkerhetspolitiken och försvarspolitikerna på ett sätt som gagnar vårt eget land och vårt närområde.

INGER SCHÖRLING (mp) replik:

Fru talman! Jag vill bara säga till Roland Brännström att vi i miljöpartiet har försökt föra in de här frågeställningarna i försvarskommitténs arbete. Vi har skrivit ett brev till regeringen, och vår ordinarie ledamot i försvarskommittén, Paul Cizuk, har tagit upp det där. Men man ansåg inte att det var nödvändigt och avvisade förslaget, som rörde både ett uppskjutande av beslutet ett år och dessutom att man skulle ta med miljöhoten och den förändrade hotbilden i beslutet. Vi har fortfarande inte fått något svar från regeringen.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Fru talman! Centerpartiet och moderata samlingspartiet har under debattens gång återigen försökt göra gällande att regeringen förordar en omvänd behandlingsordning. Som jag tidigare har sagt, är detta påstående gripet ur luften, och jag kan titulera det "den ohotfärdiges förhinder".

Låt mig helt kort få rekapitulera bakgrunden till att regeringen gav försvarskommittén förtursuppgiften att utreda arméns fredsorganisation och varför regeringen anser att det är värdefullt att det snabbt fattas ett riksdagsbeslut om den framtida arméstrukturen.

Behovet av en strukturförändring av armén har varit akut under en lång tid, men tyvärr har det inte varit möjligt att få fram ett relevant beslutsunderlag förrän nu. 1987 års försvarskommitté misslyckades med att lägga fram ett förslag i frågan, och inte heller den efterföljande parlamentariska kommittén var uppgiften mäktig.

I anslutning till 1987 års försvarsbeslut gav emellertid riksdagen regeringen i uppdrag att inför nästa försvarsbeslut återkomma med ett förslag till en ny arméstruktur. Det är det riksdagsuppdraget som regeringen nu har effektuerat genom den aktuella armépropositionen.

Jag vill i detta sammanhang också understryka att såväl centern som moderata samlingspartiet stod bakom 1987 års beslut om betydelsen av att snarast nå fram till ett avgörande om arméns organisation.

Jag vill också säga, herr talman, att det är svårt att frigöra sig från misstanken att centern och moderata samlingspartiet använder procedurargument för att slippa fatta obekväma beslut. Men beslut blir inte lättare att fatta för att man väntar. Däremot skulle ett senarelagt beslut innebära att en redan ansträngd försvarsekonomi ytterligare försämrades. Tid är pengar, och med

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

hänsyn till försvarets ekonomi och personal på de berörda orterna är det angeläget med ett snabbt beslut.

Herr talman! Det har i debatten anförts att man på grund av utvecklingen i Östeuropa skulle kunna senarelägga det kommande försvarsbeslutet. Regeringen har emellertid inte för avsikt att ändra direktiven till försvarskommittén och fördröja tidpunkten för nästa försvarsbeslut. Direktiven till försvarskommittén ger kommittén mandat att granska vilka förändringar som bl.a. i säkerhetspolitiskt avseende kan antas få betydelse för vår framtida säkerhet. Och det ligger naturligtvis i sakens natur att säkerhetspolitiska bedömningar måste grunda sig på ett visst mått av osäkerhetsplanering.

Men det finns ingenting som talar för att det skulle vara lättare att fatta beslut om inriktningen av det svenska totalförsvaret 1992 eller 1993. Där emot är det viktigt att den svenska försvarsplaneringen inte svävar i ett politiskt vakuum under föränderliga tider. Sveriges riksdag klarade av att anta långsiktiga försvarsbeslut 1977 och 1982, när världen upplevde upprustningar och frostiga relationer mellan stormakterna. Det är också min övertygelse, herr talman, att riksdagen kan anta ett nytt försvarsbeslut 1991 – nu när världen tycks gå mot nedrustning och relationerna mellan de båda supermakterna är goda.

Herr talman! Låt mig avsluta med att säga några ord till herr Tobisson. Jag fullföljer riksdagens beställning helt tokigt, säger herr Tobisson. Till skillnad från herr Tobisson känner jag respekt och ödmjukhet inför riksdagens fattade beslut. Jag lyssnade mycket noga till hans första inlägg, och mot slutet fick jag, herr talman, ett intryck av att Lars Tobisson redan i detta skede vill mäla sig ut, med moderata samlingspartiet, inför 1991 års försvarsbeslut. Det är en signal som vi socialdemokrater noterar – att moderaterna redan på det här stadiet i försvarskommittén fullföljer en lång tradition, att mäla sig ut.

Moderaternas ekonomiska nivå när det gällde försvarsbeslutet 1987 hade ju inte fört med sig någon annan situation för armén. Tvärtom hade moderaterna i större utsträckning än andra partier överintecknat planerna. Med ett moderat försvarsbeslut hade skillnaden mellan debet och kredit varit större än vad den nu blev.

Herr Tobisson ondgör sig över att det i försvarskommittén finns representerer för alla riksdagens partier. Han är klart störd av detta. Men nu är det så vist ordnat, herr talman, att det är folkrepresentationen som är avgörande för försvarskommitténs sammansättning. Och moderaternas valresultat ger inte mer än två sjuttondelar i kommittén. Jag förstår att det känns bittert, men sådan är verkligheten.

Slutligen vill jag, herr talman, angående herr Tobissons inlägg säga att aldrig har ett tolv minuters anförande känts så långt. Och det berodde tyvärr på innehållet.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammararens förhandlingar.

LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Försvarsministern beskyller moderaterna och centerpartiet för att komma med procedurargument. Vad är det egentligen försvarsministern serverar när vi diskuterar så väsentliga frågor som den grundorganisation som i sin tur skall utgöra underlaget för fredsorganisationen och vårt neutralitetsförsvar? Han har inga synpunkter – annat än att återupprepa, gång på gång, vilken beslutsprocess som han menar har följts och bör följas och hur det går till när olika förslag tas fram. Det kanske är en ny linje från regeringens sida. Jag får i tankarna statsrådet Göran Persson som här förra veckan, när det gällde den också mycket väsentliga frågan om kvalitet i skolan, hela tiden uppehöll sig vid administrativa förfaranden och var någonstans besluten skall fattas, men inte hade synpunkter på innehållet.

Vi står inte bakom 1987 års försvarsbeslut; vi vill ha större resurser till försvaret. Det berörde då inte armén, eftersom vi alla var överens om att underlaget för armébeslut var ofullständigt. Vi skulle då ha ett nytt underlag för detta. Och det är självklart att visar det att brister finns, då måste man också dra slutsatsen att det får tillföras mer ekonomiska resurser. Men det gör inte statsrådet Carlsson. Han säger att den ekonomiska ramen har ju riksdagen fastställt, och den är därmed på något sätt helig, den får inte rubbas.

Jag fäste mig vid avslutningen, där försvarsministern menar att vi moderater inte är berättigade till mer än två sjuttondelar av försvarskommittén. Jag har aldrig tagit upp detta, jag är fullkomligt nöjd med två platser. Vi hade varit nöjda med *en* plats i en försvarskommitté på sju personer, som det var förra gången. Men jag skall då be försvarsministern att redovisa det räknestycke som leder till att vi, med vår röststyrka, får två sjuttondelar medan socialdemokraterna får nio sjuttondelar. Det går nog faktiskt inte ihop någonstans.

Försvarsministern menade att jag med avslutningen av mitt anförande skulle ha annonserat att vi moderater vill mäla oss ut även ur kommande ställningstaganden. Ingenting kan vara mera felaktigt. Vad jag talade om var just betydelsen av att vi i kommittén får möjlighet att resonera oss samman. Och jag efterlyser mera av insatser av det slaget och mindre av ansträngningar – enligt vad jag har en känsla av – för att försöka ena de nio socialdemokrater som där finns.

När nu Roine Carlsson gjorde detta konstaterande, att han trodde att jag ville mäla mig ur, tolkar jag det faktiskt så att han själv förberedde ett förslag som – det är han medveten om – de som känner ansvar för landets försvar aldrig kan ställa sig bakom.

PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! När Roine Carlsson på detta tappra sätt värnar om ett riksdagsbeslut, så borde det naturligtvis utlösa en ödmjuk tacksamhet från mig som företrädare för denna institution.

Nu är det så, att vi nog inte själva i riksdagen föreställer oss att ett riksdagsbeslut skall ha en sådan helgd att det inte kan ändras om förutsättningarna förändras. Och det är ju precis det som har skett. Sedan riksdagen fattade det här beslutet har två saker inträffat. För det första har det framkommit ytterligare ekonomiskt underlag som visar det orealistiska i de beräk-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

ningar som låg bakom 1987 års försvarsbeslut. För det andra har man beslutat – i stor utsträckning av det skälet – att tidigare lägga nästa försvarsbeslut.

Den här behandlingen, som Roine Carlsson envist anser vara en del av 1987 års försvarsbeslut, ligger tidsmässigt betydligt närmare år 1991 än år 1987. Det är ju helt klart att i praktiken blir detta en del av 1991 års försvarsbeslut. Roine Carlsson kan ha vilka fromma önskningar och förhoppningar som helst; detta är den faktiska situationen, och vi föregriper alltså i praktiken den prövning som riksdagen ändå snart skall göra.

Det här är olyckligt. Låsningen vid 1987 års försvarsbeslut som Roine Carlsson ger uttryck för är olycklig på flera sätt. Dels får vi fel tågordning på beslutet, dels får vi fel beslut. Jag förmodar att det är låsningen vid de ekonomiska ramarna som gör att man nu anser det nödvändigt att genomföra en nedläggning av dessa tre regementen – trots att man måste inse att detta innebär en allvarlig kvalitetsförsämring av den utbildning som armén skall prestera, trots att man vet att de värnpliktiga får en sämre utbildning och trots att man vet att detta kommer att kasta ut ett stort antal skickliga och duktiga officerare från armén. Det ansvaret tar man alltså på sig, och försvaret är att tid är pengar. Visst är det så. Men i detta sammanhang, herr talman, är det inte särskilt mycket pengar. Vi talar fortfarande om 5% av statsbudgeten. Det är för att spara dessa 5% som försvarsministern är beredd att ta ansvaret för alla de negativa konsekvenserna som det här beslutet kommer att få. Jag tycker inte att det är särskilt välbetänkt.

Roine Carlsson är känd för att vara tystlåten, och det brukar förknippas med vishet. Tyvärr verkar det inte vara fallet den här gången.

PAUL CISZUK (mp) replik:

Herr talman! Försvarsministern tror inte på att det skulle vara lättare att göra en bättre säkerhetspolitisk bedömning efter ett år. Låt mig förklara litet grand varför vi i miljöpartiet tror det. Detta gäller i synnerhet om man får två år på sig, och vi har i kommittén föreslagit och hos regeringen begärt att beslutet skall skjutas till 1992 och att även vänta med det säkerhetspolitiska betänkandet till 1992.

Jag upplever det som att vi nu befinner oss mellan två trender. Upprustningstrenden har brutits, och den politiska trenden i Östeuropa har brutits. Det kommer att ändra sig politiskt i det andra blocket också. Vi befinner oss precis vid den punkten där utvecklingen kan ta vilka vägar som helst. Jag har inte särskilt mycket till övers för ekonomiska trendmakare, men något ligger det i att vänta ett eller två år framåt i tiden och se vilken utveckling som tar fart och får kraft. Det kan vara en nedrustningsutveckling, en regression i en aggressiv utrikespolitik eller någon annan inriktning. Det måste vara lättare att göra en bedömning när trenden har kommit en bit på väg.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Till Lars Tobisson vill jag säga att han bör ges tillfälle att läsa regeringens proposition. Där beskrivs hela förloppet i denna fråga. Jag är ibland rädd för att vi använder för mycket ord när vi presenterar förslag för riksdagen. Men det kan hända att herr Tobisson inte ens har läst förslaget, och därför förstår jag hans nyfikenhet på den punkten. Men han borde rim-

ligtvis ta del av förslaget, och sedan har han ju möjlighet att studera också kommitténs betänkande. Därmed borde han ha ett underlag att utgå från.

Moderata samlingspartiet skall även fortsättningsvis icke på något sätt försöka frita sig från detta enkla faktum att moderaterna stod bakom beslutet att denna fråga skulle behandlas med förtur, och de begärde förslag från regeringen. Detta är alldeles uppenbart, herr Tobisson. Om han inte tror på mig kan han studera detta i det riksdagens protokoll från behandlingen av denna fråga. Jag har lärt känna moderata samlingspartiet så, att man åtminstone står för sina tidigare beslut och icke behöver huka för dessa på något sätt.

Jag har noterat att moderata samlingspartiet kallar försvarskommittén för en studiecirkel. Varför skall man sätta denna etikett på försvarskommittén, där samtliga riksdagspartier ingår? Eller känner sig moderata samlingspartiet stå över försvarskommitténs ledamöter och betraktar sig som givna ett speciellt ämbete och tror sig besitta de bästa och ädlaste kunskaperna på det här området? Varför kan man inte tillerkänna andra partiets företrädare insikter och kunskaper om detta och respektera de ståndpunkter som har intagits? Jag tycker att det vore klädsamt för moderata samlingspartiet att åtminstone respektera de andra partiernas ståndpunkter.

Lars Tobisson slutar med att säga att moderaterna har tagit ansvar och känner ansvar för landets försvarspolitik. Han menar då att socialdemokraterna är landsförrädare och inte tar ansvar för landets försvarspolitik. Jag vågar påstå att sedan 20-talet har samtliga försvarsbeslut i riksdagen fattats under mycket stark medverkan av socialdemokratiska partiet. Jag tror att det blir svårt för den här kammaren att fatta försvarspolitiska beslut utan att socialdemokraterna ställer sig bakom dem.

Herr talman! Socialdemokratin har tagit ansvar för landet och landets försvarspolitik. Det tänker socialdemokraterna göra även fortsättningsvis. Däremot har moderata samlingspartiet vid upprepade tillfällen målt sig ur den partigemenskap som ibland har präglat de försvarspolitiska besluten.

Pär Granstedt är oroad för att jag känner respekt inför riksdagens beslut. Jag bara noterar den inställningen från centerpartiet. Jag väntar mig egentligen ingen annan kommentar från ett parti som gör allt för att undvika att ta ställning, ibland i mycket svåra politiska frågor, och kan luta sig tillbaka och veta att de andra tar ställning och genomför förslaget. Pär Granstedt säger också att det sannolikt blir fel beslut. Jag vet ännu inte vilket beslut den här kammaren kommer att fatta. Men jag kommer att respektera beslutet, och i varje fall vore det förmätet av mig att betygsätta riksdagens beslut vare sig i förväg eller i efterhand.

Pär Granstedt säger att det inte är fråga om särskilt mycket pengar. Som en rent generell ståndpunkt vill jag anmäla att försvaret hanterar mycket stora belopp av skattebetalarnas pengar, och jag känner respekt inför varje miljon som kommer i fråga för försvaret. Jag vill icke nonchalera ens det minsta belopp som försvaret har att hantera.

LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Nu var försvarsministern där igen! Han sade sig vilja redogöra för förloppet, proceduren, beslutsprocessen. Det är vad försvarsminis-

tern utnyttjar den ringa tid till som han tar i anspråk för att delge oss sina synpunkter.

Försvarsministern uppmanar mig att studera kommitténs betänkande. Jag kan säga att jag har gjort mer än så. Jag har varit med om att skriva betänkandet. Jag är nämligen ledamot av försvarskommittén. Det är fantastiskt att vilja göra gällande att man inte skulle ha studerat det betänkande som man själv har varit med om att utarbeta och till vissa delar funnit sig nödsakad att reservera sig emot. Försvarsministern säger sedan att jag skall läsa propositionen. Självfallet läser jag den proposition som följer av det utredningsarbete som jag har medverkat i och fortsätter att medverka i. Vad är egentligen meningen med detta?

Sedan kritiserade försvarsministern oss moderater för att vi talat om studiecirkel. Vi studerar verkligen det som försvarsministern här har lagt fram.

Det är riktigt att vi står bakom beslutet att se över beslutsunderlaget för armén. När vi på de uppgifter som kom från arbetet med FU 88 förstod att det här blev stora ihålligheter och att det krävdes betydande förändringar sade vi: Detta kan vi inte gärna ta i ett sammanhang, isolerat från allt annat. Vi vägrade därför att ställa upp i den armékommitté som försvarsministern tillkallade bara för att expediera det här ärendet via dagens riksdagsbeslut, som är så viktigt för försvarsministerns resonemang. Genom att vi hösten 1988 ställde oss utanför armékommittén fick vi också gehör för den ståndpunkt vi hade, nämligen: Tidigarelägg försvarskommittén, förkorta den gällande beslutsprocessen, se till att få in frågan om arméns grundorganisation i det sammanhang där vi mot en säkerhetspolitisk bakgrund avväger krigsorganisationens behov.

Vi fick igenom den ståndpunkten, utom beträffande just det vi diskuterar i dag. Man envisas alltså med – enligt vad jag förstår beroende på en låsning som i varje fall inte är försvarspolitiskt motiverad – att det här skall behandlas för sig och med förtur. Man skall, som det har beskrivits, sy kostymen innan man vet vem som skall bära den. Det kan vi inte tycka är en riktig uppläggning. Det är grunden till vårt ställningstagande.

Till slut vill jag också invända mot försvarsministerns påstående att jag hade velat göra gällande att vi moderater tar ansvar för landets försvarspolitik. Jag avslutade mitt tidigare anförande med att säga att vi känner ansvar för landets försvar och att det ibland faktiskt får betyda att man tar avstånd från den bedrivna försvarspolitiken.

PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Att försvarsministern känner respekt för riksdagsbeslut är naturligtvis bra – jag vill understryka det för att undanröja alla eventuella missförstånd och inte inleda försvarsministern i några frestelser för framtiden. Men när respekten blir så stor att man inte kan ta hänsyn till förändrade förutsättningar är det inte längre uttryck för klokhet – då är det bara istadighet. Det har ju inträffat en rad viktiga saker sedan det här beslutet fattades. Det bör rimligen vara en uppgift för varje politiker att ta hänsyn till faktiska förändringar i verkligheten.

Nu är det inte bara riksdagsbeslut som försvarsministern känner respekt för – han känner respekt för varje miljon. Det är väl i och för sig bra. Men

känner försvarsministern ingen respekt för konsekvenserna av de åtgärder som riksdagen nu inbjuds att besluta om? Känner försvarsministern ingen respekt för de värnpliktigas rätt att få en kvalitativt bra utbildning? Känner försvarsministern ingen respekt för de anställda inom försvaret, som nu får allvarligt försämrade arbetsförhållanden och i många fall kommer att lämna försvaret?

Det är riktigt att man skall hushålla med pengarna, men när man gör besparingar måste man se till att konsekvenserna av de besparingarna inte blir så stora att man i själva verket gör en kvalitativ förlust som är mångdubbelt större än de penningssummor man lyckas knappa åt sig. Det verkar som om försvarsministern, socialdemokraterna här i kammaren, vpk-are och folkpartister inte har gjort det överbäggandet, och det är beklagligt.

Jag tycker att det är litet orimligt av försvarsministern att påstå att vi från centerpartiet inte är beredda att göra några ställningstaganden. Det har vi nog tydligt klargjort. Vi har tagit ställning till den proposition som regeringen har lagt fram, genom att säga att den bör avvisas. Det är faktiskt också ett ställningstagande. Vi har sagt att vi bör bibehålla de brigadproducerande regementena – det är ett ställningstagande. Vi har sagt att vi skall slå vakt om kvaliteten i den utbildning som armén erbjuder – det är ett ställningstagande.

Försvarsminister ROINE CARLSSON:

Herr talman! Till Pär Granstedts synpunkter på ekonomin, som vi just lyssnade till, skulle jag bara vilja göra den lilla kommentaren, att 150 miljoner årligen torde vara 1/2 % och inte 5 % av 30 miljarder. Av arméns budget utgör 150 miljoner per år ca 2 %. Det gäller, Pär Granstedt, att vara försiktig med decimalkommat också när det gäller så stora belopp som de som används inom försvaret.

Andre vice talmannen anmälde att Pär Granstedt anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KARI-ERIK SVARTBERG (s):

Herr talman! Alla partierna på Bohusbanken har förenats sig om en motion, Fö16, för bevarande av Bohusläns regemente. Vi har lyssnat på den folkliga mobilisering i våra trakter som har krävt I 17 kvar. Vi anser att beslutet om I 17:s framtid bör fattas i samband med nästa stora försvarsbeslut 1991, efter en ny säkerhetspolitisk analys.

Vårt land är alliansfritt i fred. Med vår alliansfrihet syftar vi till neutralitet i krig. Vi kan i dag med utgångspunkt i det som händer i Östeuropa och som så många talare här i dag värtaligt beskrivit ställa oss frågor om vad som kommer att hända med de båda försvarsallianserna, NATO och Warszawapakten. Men, herr talman, vi får inga säkra svar nu. Det är möjligt att vi kan göra bättre bedömningar efter den säkerhetspolitiska analys som nu görs.

I dag måste vi emellertid utgå från blocken som de är. Då är det enligt vår uppfattning viktigt att upprätthålla vår trovärdighet. Om vi vill vara trovärdiga i vår alliansfrihet skall vi ha ett försvar som vänder sig mot båda blocken. Om vi vill vara trovärdiga skall vi ha ett effektivt försvar också av

Bohuslän, Dalsland och norra Götaälvdalen. Det är här I 17 har sin stora betydelse. Det är här I 17 direkt knyter an till en annan viktig faktor i vår säkerhets- och försvarspolitik, till den folkliga förankringen av vårt försvar, vår allmänna värnplikt. De som utbildas på I 17 skall i huvudsak försvara det område som de nu utbildas och övas i, och de kommer från samma område. Vad det betyder förstår var och en. Närrekryteringen av de värnpliktiga till I 17 innebär också mycket låga resekostnader och god värnpliktssocial trygghet; det sista är inte minst viktigt.

När det gäller folkförsvaret vill vi också i ett annat avseende peka på I 17:s stora betydelse. Det är i praktiken I 17 som svarar för allt stöd åt hemvärns- och frivilligutbildning i Bohuslän och Dalsland, även om avdelningarna i Uddevalla och Vänersborg formellt lyder under MKV i Göteborg och Fo 34 i Borås. Vad den insatsen från Bohusläns regemente betyder för folkförsvarskänslan kan knappast överskattas.

Det har sagts i debatten sedan nedlägningsförslaget presenterades att västkusten med dess viktiga militära och civila anläggningar självfallet skall försvaras även om man lägger ner I 17 – vi skall inte lämna västkusten oförsvarad. Andra förband får alltså ta över Bohusläns regementes uppgifter. Vad det betyder för grund- och incidentberedskapen säger sig självt.

Herr talman! Nu skall våra unga män utbildas på längre bort belägna förband, kanske ytterligare ett antal i Norrland utöver de många som redan i dag utbildas där. Fortfarande gäller utgångspunkten att det är viktigt att utbildas och övas i den terräng som man skall försvara. Den utgångspunkten gäller tydligen inte för oss.

Herr talman! En lång rad saksäl utöver de få som jag har framhållit nu talar för ett bibehållande av Bohusläns regemente, I 17, som är ett av våra bästa utbildningsförband. Vi bohuslänningar kommer också att rösta för ett bibehållande av I 17 och vi gör det tvärsöver partigränserna. Vi följer alltså upp den gemensamma motionen Fö16 som jag härmed yrkar bifall till.

Nu har vi förstått att det inte kommer att hjälpa med detta. Herr talman! Vi kan bara beklaga detta.

Låt mig avslutningsvis från oss på Bohusbänken uttala vår uppskattning för alla de insatser som gjorts i vaktsläandet av Bohusläns regemente av dess chef, de fackliga företrädarna på regementet, alla de enskilda civila och militära befattningshavarna och de värnpliktiga, som förstått vikten av Bohusläns regemente. De har fört striden med, som det ibland brukar kallas, blanka vapen. De har trots slag-under-bältet-argument av typen "Det är inte kaserngården på I 17 som skall försvaras" hållit stilen till det bittra slutet.

Herr talman! Bohusläns regemente har all heder av sin sista strid!

I detta anförande instämde Sverre Palm (s), Lennart Nilsson (s), Kenth Skårvik (fp), Lisbet Calner (s), Leif Olsson (fp), Elving Andersson (c) och Ing-Britt Nygren (m).

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Det som Karl-Erik Svartberg med stor våltalighet utvecklade för Bohusläns regementes räkning är i mycket hög grad giltigt även för de andra två nedlägningshotade förbanden.

Karl-Erik Svartberg, hur vore det att i stället för att beklaga att det nu inte räcker till, vilket är något som jag betraktar som en osedvanligt stor krokodiltår, tala med riksdagsmän från Örebro och Kronobergs län?

Gör gemensam sak och låt inte detta dubbelspel avslöjas här i kammaren! Se till att den uppfattning ni i Bohuslän står för och som är liktydig med den som gäller i Kronoberg och i Örebro faktiskt får någon betydelse!

KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Det var ett ovanligt grovt påhopp av försvarsutskottets ordförande.

Vi har ställt upp. Självt har jag inte skrivit under motionen, eftersom jag var i FN då motionen skrevs. Jag vet att man har kämpat på olika håll för regementena, men om försvarsutskottets ordförande är så vänlig att han adresserar ledamöterna från de tre bänkarna det gäller skall han se att det ändå inte räcker med våra röster.

Vi har ställt upp för Bohusläns regemente. Vi kommer att fortsätta att göra det ända till det bittra slutet. Vi tycker nämligen att det är ett bittert slut för ett så fint regemente som Bohusläns.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Det grova påhoppet är bara en konsekvens av den enorma nonchalans som ligger i att man inte på de olika länsbänkarna avser att stödja varandras krav. Då kunde det nämligen inträffa att det försvarsbeslut som vi nu skall fatta skulle se annorlunda ut än det var tänkt. Detta går det inte att krypta ifrån.

Gör ändå följande experiment. Karl-Erik Svartberg. Om ni från Kronobergs, Örebro och Bohuslän röstar för varandras förslag, då kommer jag efter debatten att tillstå att jag har gjort ett lumpet påhopp. Då skall jag be om ursäkt här i kammaren, Karl-Erik Svartberg.

KARL-ERIK SVARTBERG (s) replik:

Herr talman! Vi har tagit den här "fajten". Vi socialdemokrater på Bohusbänken har tagit den mot försvarsministern och regeringen, mot försvarskommitténs beslut och tyvärr, måste jag säga, också mot överbefälhavaren, som vi verkligen inte har haft någon hjälp av i den här striden.

Vi later voteringen tala. Efter det att den är avslutad har försvarsutskottets ordförande inte någon talerätt längre i den här frågan.

STIG BERTILSSON (m):

Herr talman! Jag har anmält mig till dagens debatt för att säga några ord om I 17 i Uddevalla. När jag lyssnade till Karl-Erik Svartberg tidigare tänkte jag att jag nog får göra om mitt anförande för att i stället säga: Tänk om socialdemokraterna från de områden där förband hotas av nedläggning hade arbetat tillsammans i stället för att arbeta var för sig! Då hade de kanske kunnat åstadkomma resultat.

Nu har Arne Andersson i Ljung klargjort dubbelspelet, så jag behöver inte säga något ytterligare om det. Jag nöjer mig i det avseendet med att instämma i vad Arne Andersson har uttalat i den frågan.

Det som sagts i debatten tidigare i dag om försvarsbeslutet i stort, framför allt av Arne Andersson och Lars Tobisson, är uppfattningar som jag delar när det gäller brister i analys av vad detta försvarsbeslut för med sig med avseende på effektivitet, besparingar och dess innebörd för vårt svenska folkförsvaret.

För att återkomma till den kostym som det talas om i debatten i dag kan man nog säga att man nu håller på att sy en kostym som man egentligen har fått några mått till.

Jag kan hålla med Karl-Erik Svartberg om det han sade just om Bohusläns regemente, nämligen att det är ett utomordentligt betydelsefullt regemente. Just i de avseendena instämmer jag i hans uttalanden, men som sagt inte i övrigt. Bohuslän är, vilket också sades häromdagen i en skrivelse vi fick, Sveriges ytterdörr mot väster. Det skrevs att vi skulle behålla låsct på dörren, behålla Bohusläns regemente. Sådant var budskapet.

Det är faktiskt så att med det beslut som kammarens majoritet uppenbarligen är beredd att fatta klär vi av ytterdörren inte bara låset utan också gångjärnen, och detta får faktiskt mycket stora konsekvenser för det västsvenska försvaret.

Utöver betydelsen av att hålla ett regemente och brigader som är välorienterade i sin hemmaterräng och som noga känner till det område där man utbildas och där man sedan mobiliseras kan man också konstatera att ett regemente som I 17 i Uddevalla har utomordentligt stor betydelse också för verksamheterna kring själva regementet. Inte minst gäller detta något som tidigare berördes, nämligen frivilligverksamheten, t.ex. hemvärnet.

Med det beslut som fattas i dag får dessa verksamheter ett slag riktat mot sig. De får inrikta sig på en helt ny organisation för att klara de grundläggande behoven i frivilligverksamheten och i hemvärnet. Man får bygga upp så mycket nytt för den sakens skull och så mycket ny organisation för att klara det som regementet i dag klarar när det gäller bistånd vid räddningsverksamhet och andra funktioner av mer civil karaktär som också medför mycket stora kostnader. Detta har heller inte beaktats i det förslag till försvarsbeslut som i dag ligger framför oss.

Det som också har en väldig betydelse för ett regemente är naturligtvis den folkliga förankringen. Bohusläns regemente har historiskt sett en oerhört stor folklig förankring. Det har också kommit till uttryck inför detta beslut, när över 100 000 människor i en namninsamling har uttalat sitt stöd för regementet. Det har där framförts oerhört många tunga argument för att regementet skall bevaras. Under hela tiden som debatten har pågått har det faktiskt framförts många sådana tunga argument. Knappast någon – det finns några få undantag – har framfört argument för att man skall lägga ner Bohusläns regemente. Den delen av debatten har förts i det tysta, och med något enstaka undantag har man inte vågat, velat eller kunnat stå upp till försvaret för detta beslut.

Därför är det utomordentligt beklagligt att vi nu står beredda att ta ett beslut som innebär att vi inte bara glesar ut västkustförsvaret utan klär av det. Det tror jag man vågar säga. Får jag återigen citera den lilla skrift som landade på våra bord häromdagen: "Aldrig hade vi drömt om att ett fältdugligt regemente, med gott anseende i riket; god förankring i bygden, med

goda utbildningsbetingelser, beläget i gränsprovins, i ett strategiskt nyckelområde, skulle strykas ur rullorna. Ett bra och livsdugligt och betydelsefullt regemente för evigt utplånas.”

Det är detta som majoriteten i denna kammare är beredd att ta ansvaret för i dag!

ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Låt mig först instämma i vad både Karl-Erik Svartberg och den föregående talaren har sagt i sina beskrivningar av I 17 och dess betydelse.

Det beslut som riksdagen nu skall till att fatta är enligt mitt sätt att se det ett felaktigt beslut, ur flera synpunkter.

Till att börja med vill jag instämma i vad flera talare tidigare har sagt i denna debatt, bl.a. Ingvar Karlsson i Bengtsfors, om det felaktiga i beslutsordningen, att nu ta ett beslut om försvarets fredsorganisation. Jag tycker att all logik talar för att man först bör utreda den aktuella säkerhetspolitiska hotbilden, sedan bestämma sig för vilken krigsorganisation som behövs utifrån denna hotbild och först därefter ta ställning till vilken freds- och utbildningsorganisation som behövs för att försörja den krigsorganisationen. Nu gör man alltså tvärsom och börjar med att banta fredsorganisationen. Om ett par år skall riksdagen sedan ta ställning till de övriga delarna av vår försvarspolitik. Det kan ändå inte vara något rimligt sätt att hantera så här viktiga frågor.

Sedan anser jag att det på flera olika grunder är felaktigt att lägga ned just I 17, Bohusläns regemente.

Jag tycker att västkusten förtjänar ett starkt försvar. Jag tycker också det är viktigt att ge rätt signaler till omvärlden när det gäller vårt försvar och vår neutralitetspolitik. Drastiska nedskärningar på västkusten ger felaktiga signaler.

Västkustens försvar har redan tidigare bantats mycket kraftigt i olika omgångar. En nedläggning av I 17 utarmar det västsvenska försvaret ytterligare.

Egentligen kan det ju heller inte vara ekonomiska motiv bakom ett sådant här beslut. Räknat på ett år redovisas vinsten av en nedläggning av I 17 till ca 40 milj. kr., och det skall jämföras med arméns årliga budgetram på 10 miljarder. Sunda förnuftet säger ju att det inte kan vara de här pengarna som är skälet för att ta ett sådant här beslut i förtid.

Inte minst ur värnpliktssocial synpunkt är det viktigt att den militära grund- och fortutbildningen kan ske så nära hemorten som möjligt. De värnpliktiga som gör sin utbildning på I 17 kommer från närområdet, från Bohuslän, Dalsland och Göta älvdal. En nedläggning av regementet innebär att de i fortsättningen kommer att få göra sin värnplikt långt hemifrån, med bl.a. ökade reskostnader och olika former av sociala problem som följd.

Det är också viktigt för den allmänna försvarsviljan att försvaret och dess organisationer har en fast förankring hos allmänheten. Här är de s.k. bygde-regementena ovärderliga.

Man får naturligtvis inte heller glömma den sysselsättningsskapande effekt som regementet har i regionen – även om detta naturligtvis inte skall vara ett avgörande skäl för ett försvarspolitiskt beslut. För närvarande är

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

trots allt ca 1 000 arbetstillfällen i fara i mellersta och norra Bohuslän, och jag tycker att även en sådan aspekt måste vägas in i den totala kalkylen.

Ja, herr talman, listan över skäl för att behålla I 17 kan göras mycket lång. Men eftersom man redan bestämt sig från socialdemokraternas, vpk-s och även folkpartiets sida att I 17 skall läggas ned oavsett vad som sägs i denna debatt, nöjer jag mig med de skäl som jag hittills har redovisat. Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation 14.

GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Med mig här i talarstolen har jag ett par betänkanden, flera motioner och en bok som heter Operation Garbo II – synnerligen läsvärd. Om jag låter som en bokkolportör, bör det väl ge ytterligare en kulturell stringens till mitt korta anförande. Icke desto mindre är min tanke att erinra om att de posotova förändringar som vi ser i vår omvärld ingalunda skall tas för alldeles säkra.

Det kan hända så väldigt mycket. Det kan hända att perestrojkan misslyckas, att strukturförändringarna får till följd att den varubrist som råder i Sovjetunionen och i en del andra kommunistiska länder i detta fullkomliga kaos, detta totalfiasko för den kommunistiska ideologin och det kommunistiska systemet, leder till att stalinisterna och marskalkarna till slut tar kommando.

I boken Operation Garbo II, utgiven av Timbros förlag – jag vill gärna underlätta för er att hitta källan – har man skapat ett scenario daterat 1992. Eftersom försvarsministern, som har en plats på den värmländska riksdagsbänken när han inte är försvarsminister längre, är här, skall jag nämna att ett av de väsentliga avsnitten i boken återger ett samtal i Värmland den 10 september 1992 kl. 10.00.

Det kan hända att kriget kommer, och kommer det måste vi vara rustade. Vi kan inte sänka garden, för att nu citera en socialdemokratisk politiker och tillika kabinetssekreterare, som tack och lov har blivit utskickad för att dämpa "fredsivrarna" som tror att man kan skapa fred genom att radera det egna försvaret. Det är faktiskt så att vårt försvar är fredsbevarande. Det är dess främsta syfte!

Detta har många förstått, däribland värnpliktiga på regementen runt om i landet.

Jag har också ett brev med mig här i talarstolen. Det kommer från värnpliktiga vid I 3 i Örebro och I 11 i Växjö. Det är ställt till riksdagens förtroendevalda. De börjar brevet med att säga:

"På besöksläktaren bakom er" – ärade ledamöter och herr försvarsminister – "sitter värnpliktiga från I 3 och I 11. Värnpliktskommittén har bett det största oppositionspartiet att läsa upp denna skrivelse."

Därför kommer det till moderaterna. Jag fortsätter att läsa:

"Ledamöter!

Det ni nu ser är unikt, för första gången i världshistorien går soldater ut och slåss för sina regementen.

Vi värnpliktiga ställer upp för samhället och offrar ett år av våra liv, även om det inte är roligt, även om vi förlorar en massa pengar och även om det

ibland känns totalt meningslöst, gör vi vårt bästa. Vad borde vi kunna kräva i gengäld?

- * Utbildningsorten nära hemmet och rimlig väntetid.
- * Den bästa utbildning och utrustning som finns att tillgå.
- * Vår motivation (och befälens) är en förutsättning för att försvaret ska fungera. Förstör den inte.”

Så manar de värnpliktiga vid två av tre regementen, som nu föreslås bli nedlagda.

Låt mig göra en parentes här. Jag är alldeles säker på att de värnpliktiga vid I 17, Bohusläns regemente i Uddevalla, även skulle kunna skriva ett sådant här brev.

Jag tror att de flesta av er, ärade ledamöter, herr talman, försvarsministern, träffar befäl i vår armé i marinen och i flygvapnet som vitsordar de värnpliktiga som fantastiskt fina grabbar, som med modernt språkbruk ger järnet för den utbildning de tar på sig i vårt värnpliktsförsvaret, det som är den solida grunden för den form av folkförsvaret som är vår.

När de värnpliktiga nu gör vad på dem ankommer, menar de att vi politiker också skall ta på oss ansvaret och ge dem tillräckligt med resurser, så att de har de bästa vapnen, att de har den bästa utbildningen, att de är kort sagt minst likvärdiga med de soldater som de skall möta om det värsta skulle inträffa – att det blir ett krig.

Vi kan inte, anser vi moderater, ta på vårt ansvar att skicka ut våra värnpliktiga och deras befäl i ett krig utan att de har minst lika stor chans att lösa sin uppgift och att behålla livet och helst också slippa bli sårade som andra har.

Krig är djävulskt. Det är det värsta som kan inträffa för en nation. Vi måste nu se sanningen i vitögat och konstatera att vår armé icke är tillräckligt utrustad i nuläget. Det ärende som vi nu behandlar gäller fredsorganisationen – det handlar om fredsförband, dvs. utbildningsanstalter. Men i förlängningen skall vi också ta ställning till hur denna armé skall utrustas.

Det finns handlingar som inte har kommit på bordet. Det finns beräkningar – det som på militärt språk kallas underlag – som säger att det skulle behövas ca 10 miljarder kronor för att fylla mob-förråden och skaffa den ammunition vi behöver. Det skulle behövas ytterligare betydande summor också för att förstärka krigsorganisationen på flera sätt.

De värnpliktiga som nu har skrivit brevet som jag har läst början ur pekar på bl.a. detta med utrustning. I dag, när vi kan läsa boken Operation Garbo II kan vi också läsa om Värmlandsbrigaden. Eftersom jag representerar valkretsen Värmland ligger det nära till hands för mig att tala också om brigadens uppgift. Var den har sin uppgift är hemligt, men jag vill säga att jag inte är alldeles säker på att en vanlig svensk krigsbrigad i dag kan mobilisera, anträda uppmarschen inom den tidsrymd som vi förutsätter.

Ett av de första uttalanden som vår nuvarande överbefälhavare gjorde när han tillträdde för, om jag minns rätt, halvtannat år sedan var: Vi måste be angriparen om anstånd. Fjorton dagar behöver vi på oss för att hitta grejorna och få ihop det nödortfiktigt. En stor del av utrustningen som skall finnas i mob-förråden finns som bekant ute i utbildningen.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Vi måste börja tala om dessa brister på ett uppriktigt sätt. Våldigt mycket har sopats under mattan.

Det har riktats kritik mot bristande underlag från högsta försvarsledningen. Jag kan instämma i den kritiken, men jag har en uppfattning om att det faktiskt också givits signaler från regeringskansliet som sagt att "det här väntar vi med en tid".

Efter nästan varje försvarsbeslut, undantaget det som fattades av den första borgerliga regeringen, har vi minskat omfattningen av vårt militära försvar. Gång på gång kan vi konstatera, statistiskt och genom att med enkel matematik räkna antalet brigader, att vi har en mindre försvarsförmåga mätt i omfattning.

Kvaliteten på de värnpliktiga har aldrig varit så bra som nu, särskilt de som utbildas nu. Men när utrustningen inte håller jämna steg, sänks också den nivån, för utan moderna vapen kan inte den värnpliktige föra det moderna kriget.

Vi har ibland frågat oss, vi som är intresserade av försvaret, och det är väldigt många: Hur länge kan man hålla på att minska det militära försvarets omfattning gång på gång? Hur länge skall det dröja innan en ansvarsfull politisk ledning konstaterar att man också måste ändra målsättningen?

Faktum är att när vi har flyttat stolpen tillräckligt många gånger i den här nedförbacken, är vi nere i så få brigader att hela landet inte längre kan försvaras. Och den säkerhetspolitiska målsättningen säger som bekant att hela landet skall försvaras och att vi skall kunna möta angrepp från flera håll.

Försvarsministern kan naturligtvis svara på frågan hur länge han kan tänka sig hålla på att minska antalet krigsbrigader. Och hur kan vi svara dessa värnpliktiga från I 3 och I 11 som har skrivit till oss folkvalda?

Jag har tyvärr inte tagit till så mycket taletid att jag kan hålla på längre, och jag har med talmannens fördragsamhet överskridit en hel del. Men försvarsministern har möjlighet att ta ordet och tala om vad som är väsentligt för de värnpliktiga.

Naturligtvis kommer Bohusläns regemente att ha gått sitt öde till mötes i det beslut som nu kommer, såvida man inte gör som försvarsutskottets ordförande Arne Andersson här nyss rekommenderade: Gå samman! Ställ krav! Diskutera pengar också och låt försvaret inte bara bli relaterat efter en ständigt reellt krympande budget!

CARL FRICK (mp):

Herr talman! Jag vill lägga en litet annan vinkling på det försvarspolitiska beslutet än som gjorts den senaste timmen.

Miljöpartiet de gröna vill verka för att vi skall få ett starkt totalförsvär. Det betyder att vi måste ha ett balanserat försvar, ett försvar som på ett socialt rimligt sätt kan möta och avvärja de hot som vi kan ställas inför. Ett försvars styrka och möjlighet att lösa sina uppgifter mäts inte i hur stor andel av BNP som ett land använder för sitt totalförsvär. Det är den samlade förmågan som avgör, och det är hur effektiva vi är att använda de resurser som vi kan ställa till totalförsvarets förfogande som betyder någonting.

Det kan göras rader av jämförelser mellan olika länders försvar med högre

BNP-andelstal, och man kan finna att det svenska försvaret står sig utomordentligt väl i effektivitet på den rent militära sidan.

Avgörande för utformningen av ett fungerande totalförsvär är vilka hot som ett sådant försvar skall kunna möta. Hoten kan delas in i ett antal områden:

1. Militära hot
2. Ekologiska hot
3. Ekonomiska hot
4. Inbyggda samhällshot

Hotbilderna förändras ständigt och numera med stor hastighet. Vad gäller de militära hoten vill jag helt stillsamt peka på de nedrustningsförhandlingar som pågår i Wien. Dessa ger nu mycket goda resultat. Alla parter är numera intresserade av att rusta ner, inte minst av ekonomiska skäl eftersom det är så fruktansvärt dyrt att fortsätta att rusta upp. Vi kan dessutom använda pengarna och den mänskliga andliga kapaciteten på bättre sätt än genom att rusta upp och ta död på varandra.

Att inte låta förändringen i fråga om förhållandena i Europa påverka våra militära rustningar vore förödande. Sverige har ett anseende som neutral stat, och det kan vi inte svika. Vi måste vara intresserade av att se till att omdaningen i Östeuropa kan fortsätta så att människorna där kan bli befriade från sina ok. Vi har ett ansvar att inte störa processen, vi har ett ansvar att hjälpa den på väg. Det är bra för människorna här, och det är bra för oss.

Jag vill här anknyta till vad Pär Granstedt tidigare sade om att Sverige naturligtvis inte ensidigt kan rusta ned. Detta kan det aldrig bli fråga om.

En allmän, planerad och kontrollerad nedrustning i vårt närområde skulle däremot vara ett stöd för denna utveckling. Vad vi gör i detta kritiska skede är därför mycket viktigt. Många talar om vikten av att ge riktiga signaler. Vi borde i stället se till att ordna en speciell nedrustningskonferens för vårt närområde med alla inblandade parter som deltagare, i syfte att på detta sätt nå en balanserad överenskommelse i fråga om nedrustningen. Inget kan vara så neutralt som nedrustade stater. Samtidigt måste vi i dagens skede, innan den aktiva nedrustningspolitiken har kommit i gång, behålla vår handlingsfrihet.

De ekologiska hoten är numera de mest framträdande hoten över hela världen, även hos oss. Vi ser hela tiden hur de ekologiska systemen försämraras. Produktionsförmågan inom dessa system går ner på grund av allt avfall och alla gifter som vi sprider i tron att det är bra för den ekonomiska utvecklingen. Själva livsgrunden hotas av vårt sätt att leva.

Vi har byggt in fruktansvärda hot i det svenska samhället, och ett sådant hot är kärnkraften. Kärnkraften kan vilken dag som helst ge oss ofattbara störningar genom en reaktorolycka. Reaktorerna försprödas av neutronstrålningen. Allvarliga olyckor med snabba förlopp kan inträffa precis när som helst. Olyckan i Tjernobyl skadade ett område stort som Götaland. Dessa hot kommer inte bara från oss själva utan också från våra grannländer. Det måste vara en gemensam uppgift att försöka komma till rätta med dem, och det mycket snabbt. Vi kan inte långhala dessa frågors lösning på det sätt som nu sker.

När vi har analyserat de avgörande hoten mot vår framtid borde det inte

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

vara svårt att uppbåda de nödvändiga resurserna för att sätta i gång med arbetet. Analysen är egentligen redan gjord. Den görs varje dag. Vi kan läsa om den, vi kan höra om den och vi kan med egna ögon se vad som sker och analysera det vi ser.

Politik är att vilja, och nu fordras det nödvändiga uttrycket för viljan, dvs. om denna vilja verkligen finns. Miljöpartiet de gröna har i många sammanhang framfört att en förutsättning för att klara av miljöproblemen och miljöhoten är att vi minskar den materiella förbrukningen. Samtidigt har vi i dag ett mycket brett tekniskt kunnande som ger oss tekniker att arbeta med, tekniker som vi på olika sätt kan förmedla till våra grannländer och i och med detta hjälpa dem ur deras fruktansvärda situation.

Vi lever i en tid i vilken finns även ekonomiska hot. Våra möjligheter att handla självständigt hotas på många olika sätt. Vi kan i dag läsa om hur svenska företagare hotas till sin existens därför att de har tagit ett globalt miljöansvar genom att avstå från att använda freoner i sin tillverkning. Produkten blir då dyrare än de som importeras från länder som använder freoner. Om Sverige vill införa importregleringar mot freontillverkade produkter betraktar EG detta som ett handelshinder. Vi importerar i dag varor tillverkade på sätt som vi inte kan acceptera. Vi har tidigare här i riksdagen behandlat ett parallellfall, som gällde äpplen och päron. Vi utsåts alltså för ekonomiska hot om vi vill föra en självständig överlevnadspolitik. Ekonomiska hot biter.

Vårt samhälle är utomordenligt sårbart. Vi har som det nu är inga praktiska möjligheter att klara långa tider av avspärning eller situationer där den elektriska försörjningen har slagits ut.

Dagens jordbrukspolitik gör det än svårare att klara kriser. Vi är enligt liggande förslag i färd med att lägga ner stora åkerarealer därför att de just nu inte anses vara lönsamma. Utredningar har visat att vi för att uthålligt klara folkförsörjningen behöver utnyttja all den åkermark som vi nu använder för odling. Att inte ta hänsyn till detta är att förespråka en framtida svältpolitik. Livsmedelsförsörjningen är beroende av importerade fossila bränslen och av elkraft. Vår eldistribution är starkt centraliserad och därmed lätt att slå ut. Att klara stadsbors mat-, värme- och vattenförsörjning i en avstängningskris är praktiskt taget omöjligt. Vi kommer att kunna svälta och frysa ihjäl. Vad kan vi göra åt det?

Vi måste decentralisera vår elproduktion så att vi kan klara av det allra nödvändigaste med hjälp av lokala och regionala resurser. De stora systemen måste byggas så att delarna kan kopplas isär och fungera separat vid störningar.

Vi måste decentralisera vår förädlingsindustri så att vi får mer av lokal självförsörjning och en stark minskning av transporter. Med dessa åtgärder minskar dessutom de ekologiska hoten i styrka.

Vi måste bygga upp den lokala hemskyddsorganisationen med ett väsentligt utbyggt stöd, så att organisationen kan vara i funktion långt tidigare än som nu planeras och så att organisationen verkligen kan hjälpa oss vid kriser i såväl fred som krig.

Vi måste behålla våra landskapsregementen och bygga upp miljövärnsregementen, som kan fungera som nationell och internationell hjälp när det

behövs. Regimenten kan också vara en bas för det militära försvaret för den händelse de militära hoten åter skulle komma i förgrunden. Vi kan på detta sätt få en fin flexibilitet och klara både miljöhot och tänkbara militära hot i framtiden.

Vi måste bygga om vårt samhälle så att det blir robust och uthålligt. Problemet med de traditionella försvarsutredningarna är att de inte beaktar andra hot än de rent militära. Det är en belastning att de inte ser på helheten vad gäller hoten mot oss och att de nu uppenbarligen verkar vilja blunda för den militära utvecklingen i vårt närområde. Utredningarna är heller inte villiga att ta rimliga initiativ för att i ett komplicerat samhälle se till att hoten mot oss minskar.

Därför krävs på sikt en omrustning och ett införande av en allmän värntjänst för både män och kvinnor. Vi har fina utbildningsresurser i vårt militära system. Det skall vi utnyttja, bibehålla och utveckla. Vi måste få till stånd en omrustning som innebär ett första steg mot ett socialt försvar med folklig förankring. Ett folkligt försvar byggt på allmän värntjänst ger oss en chans att klara av både militära och ekologiska hot i framtiden.

Försvarspolitikerna är egentligen för viktiga för att handhas enbart av försvarspolitikerna. Vi måste få en vidgning av synen på försvarspolitikerna, vi måste se till att få med andra begrepp och andra tankar, så att totalförsvaret blir vad som menas med ett totalförsvar. Vi måste se långsiktigt på dessa frågor. Vi måste, som Inger Schörling säger, ha goda beslutsunderlag och därmed få tid till eftertanke.

Jag vill också anknyta till vad Göthe Knutson sade. Han sade att man måste dämpa fredsvivarna. Jag måste säga att jag aldrig kommer att dämpas i min iver att skapa fred. Jag menar att det är fruktansvärt att säga att man måste dämpa fredsvivarna. Jag är skadad.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Eftersom jag inte använder mig av skrivna manus kan jag inte exakt citera mina ord så som de föll. Men det som följde efter de ord som herr Frick citerade skall jag be att få poängtera. Jag sade: Dämpa fredsvivarna i deras tro att man kan skapa fred genom att radera vårt försvar. Detta kan jag upprepa många gånger. Jag är ganska övertygad om att den del av svenska folket som har denna insikt – och av undersökningar att döma är det en klar majoritet – skriver under på detta.

Det är mycket bra att det finns så många människor – kanske borde det finnas ännu fler av den sorten – som går ut och talar för freden. Men det gör ju även våra värnpliktiga och våra befäl samt även de politiker som anser att vi skall ha ett så starkt försvar att det verkligen är fredsbevarande. För Carl Frick tror väl inte att Sverige skulle ha varit den fria, suveräna nation som landet i dag är, med ett parlament där vi kan fatta beslut, om vi inte hade haft ett så starkt försvar att det hade hindrat andra länder från att göra anspråk på landet? Det gäller också att kunna stå emot politiska påtryckningar. Det finns dess värre från bara de senaste århundradena hundratals exempel på hur det har gått för nationer som inte har kunnat hävda sina gränsers oökränkbarhet.

Vi skall vara tacksamma för att det har funnits de i detta land som har

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

kunnat stå fast vid kravet på att vi skall kunna försvara oss till alla delar. Vi moderater är oroliga för att man inte längre kan det om denna raserings fortsätter.

CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Fredsiver kan vara många olika saker. För mig är det att arbeta för att man i vårt närområde skall minska rustningarna överallt på ett planmässigt och balanserat sätt så att hoten minskar.

Miljöpartiet förespråkar ingen total svensk ensidig nedrustning, om nu Göthe Knutson skulle tro det. Vi tror på en process som leder till att de militära hoten sakta men säkert minskas. Det finns säkert ingenting så fredsbevarande som att man inte har speciellt mycket vapen att tillgå.

Detta måste vara ett långsiktigt mål. Det är därför jag reagerar mot begreppet att dämpa fredsivrarna. Jag tror att fredsivern skall man definitivt inte dämpa utan med all kraft blåsa under.

Detta innebär ingen som helst kritik mot det befäl eller de soldater vi har att använda den försvarsapparat vi har i dag. De gör sitt arbete därför att de skall göra det och de gör det enligt min bedömning på ett mycket bra sätt med de resurser de har. Här finns alltså ingen konflikt. Det viktiga är att medvetet sträva efter att vara ivrig för fred. Det står jag för.

GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig säga att den största freds rörelsen i Sverige är vårt totalförsvaret. Det är de militära delarna och de civila delarna. Utan vårt totalförsvaret skulle vi icke ha varit en fri nation. Då skulle sannolikt de beslut vi nu kan fatta här i Sveriges riksdag ha fattats någon annanstans, exempelvis i Moskva.

Nu ber jag ledamoten från miljöpartiet Carl Frick att han skall ta fasta på fortsättningen av vad jag sade. Han delade sönder ett citat av mig. Det är intellektuellt ohederligt att citera på det sättet. Jag vill väl ändå tro att en bergsingenjör har den intellektuella hederligheten med sig även i Sveriges riksdag.

Vi kan naturligtvis ta upp en diskussion om balanserande faktorer. Men om man skall vara så knapphändig i uttryckssättet som Carl Frick när han säger att ju färre vapen, desto större möjligheter till fred, då kommer man lätt snett i diskussionen. Det förutsätter också en balans. Om världens supermakter nedrustar så mycket att exempelvis en Khadaffi har de bästa vapnen, då tror jag inte vi skulle känna oss särskilt säkra. Inte heller skulle vi göra det om det gäller någon av de stater som nu envist håller fast vid kommunismen – i den förruttnelseprocess som pågår finns trots allt en och annan regim som har fortsatt att tillsätta kommunister. Om någon av dessa regimer skulle ha mer vapen än de andra, även i en stark nedbrytning av försvarsresurserna i vår värld, skulle vi inte känna oss säkrare, utan tvärtom, det skulle bli farligare.

Det är den situationen som kan inträffa. Därför skall vi inte ta ut någonting i förskott av den mycket glädjande process som pågår i vår värld. Den säkerhetspolitiska miljöns förändringar har vi ännu inte sett slutet på, åtminstone inte i vårt närområde.

CARL FRICK (mp) replik:

Herr talman! Man får lova att skilja på det som har varit och det som kan förestå oss. Miljöpartiet har föreslagit att man skall medvetet arbeta för en balanserad nedrustning i vårt närområde. Det skall just vara balans så att man inte råkar ut för några överraskningar, men det skall vara en medvetet stabil process för att få ned antalet vapen och vapenbärare till en mycket låg nivå.

Det måste vara självklart att om man har mycket litet att slåss med; då blir det inte mycket till krig. Det måste vara en utomordentligt viktig långsiktig målsättning att arbeta på det sättet.

Det är synd att Göthe Knutson inte riktigt begriper det. Han har en annan filosofi. Han talar om Khadaffi, som bor i Libyen som ligger mycket långt bort. Jag hoppas att man också i Medelhavsområdet kan komma till en stabil och varaktig nedrustning för allas bästa, men jag tycker inte att det finns anledning att blanda in dessa saker här.

Min eventuella intellektuella hederlighet har inte ett dyft med min utbildning och mitt yrke att göra. Det är helt andra faktorer som har med den saken att göra. Jag tycker inte det finns anledning att blanda in slika ting i detta.

Jag anser mig vara utomordentligt intellektuellt hederlig. Jag tycker det finns allt fog att i en debatt fånga upp speciella yttranden för att använda dem för att belysa en process och en vilja som man har. Därför tycker jag det är viktigt att lyfta fram ett begrepp som att dämpa fredsivrarna för att tala om att man faktiskt inte vill dämpa fredsivrarna, utan att man faktiskt vill ha dem som ett verksamt instrument för att få fred och säkerhet.

Andre vice talmannen anmälde att Göthe Knutson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

WIGGO KOMSTEDT (m).

Herr talman! De principiella felaktigheterna i det försvarsbeslut som riksdagen kommer att fatta har redan framförts av moderata talare. Jag skall därför koncentrera mig på att tala om den motion som väckts av Bo Lundgren och mig och som gäller tränregementena T 4 i Hässleholm och T 3 i Sollefteå och den föreslagna nedläggningen av dessa förband.

I propositionen föreslås att dessa båda regementen skall läggas ner och överföras när det gäller T 3 till I 21/Fo 23 och något av arméförbanden i Boden och när det gäller T 4 till P 2 i Hässleholm, som skall överta den utbildning som i dag bedrivs vid T 4. Som underlag för förslaget redovisar departementschefen den principiella inriktningen för den framtida underhållstjänsten som redovisats i försvarskommitténs utredningsarbete.

Departementschefen anför: "Enligt min mening utgör den redovisade hypotesen för den framtida underhållsfunktionen ett tillräckligt underlag för ställningstaganden till grundorganisationens dimensionering. Jag bedömer att med de förändringar i förhållande till det ursprungliga förslaget som nu har redovisats, dvs. behållande av tränutbildning i Södra militärområdet samt uppdelad utbildning av brigadunderhållsbataljonerna, underhållsfunktionen får en lämplig spridning till de olika regionerna."

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Det är synnerligen anmärkningsvärt att departementschefen anser att den redovisade hypotesen för den framtida underhållsfunktionen skall möjliggöra långtgående förändringar som gäller underhållsorganisationens dimensionering.

Något skäl för att avveckla T 3:s och T 4:s regementsställning, vilket chefen för armén uppenbarligen avvisar åtminstone i vad gäller T 3, redovisas inte här.

I det förra försvarsbeslutet kom man överens om en samlokalisering av P 2 och T 4 i Hässleholm. Denna samlokalisering är nu genomförd och fungerar, enligt båda regementenas bedömning, alldeles utmärkt. Men det här har verkat bara under en kort tid. Det är bara ett par år sedan det blev färdigbyggt och T 4 flyttade in på P 2:s område. Man bygger fortfarande för fullt på regementsområdet, och byggandet gäller båda regementenas funktion. Folk frågar sig med all rätt: Vet inte de ansvariga politikerna någonting om framtidsplaneringen? Nu skall P 2 överta delar av T 4-utbildningen, men hur stor del och hur länge utbildningen blir kvar får vi inte veta någonting om. Skall vi ha kvar underhållsförband över huvud taget? Det verkar inte som om den långsiktiga inriktningen är denna. Man borde faktiskt ta någon lärdom av vad som har hänt under de senaste fyra stora krigen i modern tid, dvs. första och andra världskriget, Koreakriget och Vietnamkriget. I dessa krig visade det sig nämligen att underhållsfunktionen är mycket begränsad i början av kriget. När kriget har pågått ett antal år har underhållsfunktionen blivit den verkligt stora biten. Jag tycker som sagt att man borde ta fasta på detta, eller är det så, vill jag fråga dem som önskar en försvarsnedläggning, att vi inte skall ha någon uthållighet? Skall vi ge oss direkt? Är det därför som vi inte behöver någon underhållsfunktion?

Det är mycket svårt att se var man skulle kunna göra besparingar när det gäller T 4 i Hässleholm. Om man vill använda lokaliteterna – de är alldeles nya – för utbildning i framtiden och om man önskar lägga utbildningen under P 2 kan man fråga sig vad man tjänar. Såvitt jag kan se kan man inte göra några större personalinskränkningar. De vinster på administrationsområdet som man kan göra är redan gjorda i samband med samlokaliseringen. Kontentan blir möjligen att man inte behöver ha en regementschef med överstes grad. I stället räcker det kanske med en överstelöjtnant och då sparar man skillnaden i löneklass. Det är ju fantastiskt. Naturligtvis behöver vi ta till vara på alla områden, men detta kan ju knappast vara avgörande.

Enligt motionärernas mening bör beslut rörande underhållstjänstens grundorganisation anstå till dess slutlig ställning har tagits om hur den framtida underhållstjänsten i krigsorganisationen skall inriktas och hur detta bör påverka fredsorganisationen.

Med detta yrkar jag bifall till vår motion.

När det gäller P 6 i Kristianstad skriver utskottet följande: "Beträffande P 6 har utskottet funnit att riksdagen bör godkänna föreslagna riktlinjer i fråga om en avveckling av förbandets anläggning i Kristianstad. Vidare förordar utskottet, i enlighet med försvarsministern, att om det i samband med nästa försvarsbeslut bedöms att Kristianstadsbrigaden skall bevaras, så bör P 6 och A 3 samlokaliseras i Norra Åsum."

Det ges alltså inget löfte om att P 6 skall få vara kvar, men om det skall

vara kvar skall det samlokaliseras till Norra Åsum och A 3. Vi hoppas fortfarande att P 6 skall få vara kvar, men om det skulle vara möjligt att göra administrativa vinster, är det givet att samlokalisering kan vara en lösning. Men då bör P 6 få behålla sin status som regemente, något som jag har förordat beträffande T 4. Det framhålls också i reservation 16, som moderata samlingspartiet står bakom, att man bör bevara P 6 som regemente. Det oroande är att det inte ges några löften över huvud taget om P 6:s bevarande.

Hässleholms- och Kristianstadsregementena är av största betydelse för det skånska försvaret. Vi skåningar frågar oss om inte hela landet skall försvaras. Skall Skåne överges? Skall försvarsgränsen gå någonstans mitt i Småland, eller vad har man egentligen tänkt? Många misstänker att det blir det värsta, men hyser den nuvarande regeringen sådana planer tycker jag att vi faktiskt har rätt att i en stor försvarsdebatt få besked. Är det på det sättet, sluta då hyckla och trycka i buskarna! Vi moderater kräver besked om hur det skall bli i framtiden.

I detta anförande instämde Ingvar Eriksson (m).

(forts. 10 §)

6 § Ajournering

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.26 att avbryta ärendebehandlingen och ajournera förhandlingarna till kl. 14.30 då dagens informationsstund skulle börja.

7 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30 under ledning av andre vice talmannen.

8 § Information från regeringen om godkännande av en konvention mellan de nordiska länderna om arbetsmiljö

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Regeringen beslutade vid sitt sammanträde i går att godkänna konventionen mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om arbetsmiljö. Konventionen undertecknades i Stockholm i somras.

Konventionen har sin grund i en lång tradition av nordiskt samarbete och i en gemensam grundsyn när det gäller frågor om arbetsmiljön. Arbetsmiljölagstiftningen i de nordiska länderna vilar också på samma grundläggande principer och har en likartad tillkomsthistoria.

Det nordiska samarbetet på arbetsmiljöområdet har i stor utsträckning skett inom Nordiska rådets och ministerrådets verksamhet. Inom ramen för detta har bl.a. antagits flera handlings- och samarbetsprogram, det senaste

år 1984. Samarbetet har också tagit sig uttryck i ett samrådsförfarande när det gäller utformningen av föreskrifter om arbetsmiljön.

Frågan om en nordisk arbetsmiljökonvention har behandlats vid flera av Nordiska rådets sessioner. Efter det att Nordiska rådet vid sin session år 1985 ånyo hade behandlat frågan uppdrog Nordiska ministerrådet åt Nordiska ämbetsmannakommittén för arbetsmiljöfrågor att utreda förutsättningarna för en nordisk arbetsmiljökonvention och därefter att utarbeta ett förslag till en sådan konvention.

Förslaget till konvention lades fram för Nordiska rådet vid dess session i Stockholm i våras. Utredningsarbetet och arbetet med att ta fram förslag till konventionstext hade utförts av en projektgrupp, i vilken ingick företrädare för departement och myndigheter i samtliga nordiska länder.

Efter Nordiska rådets behandling av frågan lades konventionen fram för undertecknande av de nordiska ländernas regeringar. Undertecknandet skedde i Stockholm den 29 juni i år.

Konventionen har tidigare i höst godkänts av regeringarna i Danmark, Finland och Norge. Konventionen har, som jag inledningsvis nämnde, nu också godkänts av den svenska regeringen. Den träder i kraft efter att samtliga nordiska länder har beslutat om godkännande.

Konventionen slår fast de nordiska ländernas gemensamma målsättningar och strävanden på arbetsmiljöområdet. Dess syfte är bl.a. att stärka och utveckla det nordiska samarbetet med sikte på att främja allt bättre arbetsmiljöer i samtliga nordiska länder och genom utbyte av erfarenheter och kunskaper stödja en sådan utveckling. Vidare skall en samordning av krav och regler samt en gemensam hållning i arbetsmiljöfrågor i internationella sammanhang främjas.

I konventionens 18 artiklar tas, mot bakgrund av dessa syften, upp vissa grundläggande principer för arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet, samverkan mellan bl.a. arbetsmiljömyndigheterna och forskningsorgan i de nordiska länderna. Vidare tas upp samordning och harmonisering av arbetsmiljöregler, provnings- och kontrollformer, samordning av deltagandet i standardiseringsarbete och utbyte av erfarenheter och kunskaper inom företagshälsovård, arbetsmiljöforskning, utbildning och information.

Konventionen avses bl.a. utgöra en ny bas för konkreta samsamarbetsprogram. Ett nytt sådant program för arbetsmiljöområdet kommer inom kort att behandlas av Nordiska rådet med utgångspunkt från konventionens bestämmelser.

Konventionens uppgift att främja och hävda en gemensam nordisk hållning i arbetsmiljöfrågor kommer naturligtvis att vara mycket viktig i den nu pågående internationella utvecklingen. Konventionen kommer att kunna utgöra en viktig bas för att hävda de gemensamma principerna för arbetsmiljöarbetet.

GRETHE LUNDBLAD (s):

Herr talman! Först vill jag tacka arbetsmarknadsministern för hennes arbete för att få till stånd denna konvention. Jag vet att hennes insatser har varit stora och att hon har lyckats bra.

När man har en konvention med allmänna ordalag är det viktigt att den

blir till verklighet för många på den nordiska arbetsmarknaden. Därför skulle jag vilja ställa ett par frågor för att närmare få belyst på vilket sätt man kan tänka sig att konventionen kan påverka förhållandena. Vi diskuterar mycket i denna kammare huruvida standardiseringsarbetet i förhållande till den västeuropeiska marknaden kan innebära en risk för arbetsmiljön i Sverige. Nu står det i konventionen att Norden skall inta en samordnad nordisk hållning i detta standardiseringsarbete. Jag skulle därför vilja fråga arbetsmarknadsministern: Tror arbetsmarknadsministern att konventionen kan stärka den nordiska hållningen i förhållande till EG i fråga om olika krav på standardisering av varor så, att vi kan bibehålla en god arbetsmiljö i Sverige?

De sägs ofta att man skall bedriva gemensamma nordiska projekt på arbetsmiljöområdet när det gäller forsknings- och informationsutbyte. Den arbetsgrupp som arbetar med forskning inom Nordiska rådet har just uttalat att man skall försöka minska antalet nordiska projekt och bara driva nationella projekt med nordisk inriktning. Min andra fråga blir då: Kommer arbetsmarknadsministern att medverka till att vi kan fortsätta att bedriva en gemensam nordisk forskning för att förbättra arbetsmiljön i Norden.?

ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Efter att ha lyssnat till arbetsmarknadsministerns information om de nya arbetsmiljökonventionen för Norden har jag gjort två iakttagelser, nämligen att det har varit ett mycket starkt intresse kring konventionen, och att det har tagit lång tid att utarbeta den. Denna tidsutdräkt kan bero på två saker, antingen att det ligger ett gediget arbete bakom eller att det har varit svårt att nå målet. Jag tror att båda dessa saker har samverkat. Det råder inga tvivel om att det varit en viss spänning mellan parternas och de olika regeringarnas synpunkter.

När Nordiska rådet hade sin session här under vårvintern var ett av ursprungskraven, att man borde landa på en gemensam konvention som angav den högsta nivån, inte möjlig att förverkliga. Därför talade Ministerrådet om att arbetsmiljön skulle förbättras och att nivån skulle vara kvalitativt hög. Däremot avslöjades inte den absoluta nivån. En kvalitativt hög nivå säger just ingenting om de absoluta talen. Det vore intressant att höra arbetsmarknadsministerns synpunkt på vilken höjd det kan bli.

Vi lever i en tid då det händer mycket på arbetsmiljöproblematikens område. Man upptäcker nya problem som vi inte visste någonting om för bara något enstaka år sedan. Är det möjligt att hantera denna typ av nyheter inom ramen för denna konvention?

Arbetsmarknadsminister INGELA THALÉN:

Herr talman! Till Grethe Lundblad vill jag säga att det är min mycket bestämda uppfattning att denna konvention stärker den nordiska hållningen beträffande samarbetet inom Europa. När det gäller olika typer av standardiseringsarbete har det gjorts en arbetsfördelning där resp. land har tagit på sig ansvar för att för samtliga nordiska länders räkning bevaka och arbeta med just den sektor som man har blivit tilldelad.

Det finns inte någonting inom arbetsmiljöforskningen som kommer att försämrats eller förändras i negativ riktning, utan där fortgår det gemen-

samma samarbete som finns sedan tidigare. Eventuellt behöver detta samarbete stärkas beroende på krav och förändringar.

Elver Jonsson var inne på att det har tagit lång tid. Det är alldeles riktigt. Konsensus i Norden innebär att det tar en stund innan man kan komma fram. I detta sammanhang skall väl också nämnas att det tog sin tid innan parlamentarikerna fick de nordiska ministrarna med sig för att få fram en arbetsmiljökonvention. Sedan har det också tagit tid att ta fram den rent praktiskt. Jag är övertygad om att konventionen när den nu finns, kommer att bli ett verksamt verktyg i arbetsmiljöarbetet.

Elver Jonsson frågade om det absoluta talet. Det går inte att säga att det finns en absolut högsta nivå, däremot är det inget tvivel om att det finns en absolut lägsta nivå under vilken man inte skall gå. Här finns en enighet i de nordiska länderna om att man inte skall gå under gränsen för hälsa och välfärd för människor.

Denna konvention gör det fullt utförbart och ökar dessutom möjligheterna att arbeta med de nya rön, forskningsresultat och annat som dyker upp inom arbetsmiljöområdet, så att man kan ta sig an de bekymmer som man därmed blir medveten om. Man kan arbeta mera rationellt och medvetet tillsammans med de andra länderna utifrån de erfarenheter man får genom samarbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Information från regeringen om asylpolitiken

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag har bett att få ta kammarens tid i anspråk för att informera om ett regeringsbeslut i dag, föranlett av att det svenska flyktningmottagandet befinner sig i en kris.

Under andra halvåret 1989 beräknas drygt 20 000 personer söka asyl i Sverige. Denna siffra motsvarar vad som beräknades för hela budgetåret 1989/90. Totalt uppskattas ca 29 000 söka asyl i Sverige under 1989, mot drygt 19 000 under 1988. I denna siffra finns en ny stor grupp, nämligen ca 5 000 turkbulgarer.

Samtidigt finns närmare 7 000 människor, som har fått arbets- och uppehållstillstånd, på förläggningar i väntan på en kommunplats. Sammanlagt finns för närvarande 23 000 människor på invandrarverkets förläggningar.

Avtal sluts för närvarande mellan invandrarverket och kommunerna om den kommunala mottagningen av flyktingar nästa år. Enligt invandrarverkets bedömning kommer kommunerna att ta emot ett avsevärt större antal flyktingar 1990 än under 1989, då 18 000 personer placerades ut i kommunerna.

Hela nästa års utrymme kan emellertid redan nu beräknas vara i stort sett intecknat av de människor som i dag finns på förläggningar.

Det torde inte ha undgått någon att den stora inströmmningen under senare tid har tvingat fram extraordnåra åtgärder: bostadsplattformar, fartyg, tält, husvagnar etc.

Påfrestningarna har medfört att mottagandet inte längre kan ske i de värdiga former som eftersträvas och som ofta tas upp i debatterna här i kammaren.

Den 2 november i år lade regeringen fram ett program som syftade till att motverka den s.k. dokumentlösheten och att underlätta för kommunerna att ta emot ännu fler flyktingar. Även om dessa åtgärder på sikt får önskad effekt har den fortsatt höga tillströmmningen skapat en ohållbar situation.

Regeringen har därför funnit att andra åtgärder måste vidtas för att man skall komma till rätta med situationen. Asyl kommer endast att ges till de asylsökande som uppfyller kraven enligt FN:s flyktingkonvention och till dem som i övrigt har särskilt starka skyddsbehov.

Förändringen innebär att det inte längre blir möjligt att få asyl som krigsvägrare eller s.k. de facto flyktingar, om inte särskilt starka skyddsbehov föreligger.

Det nu aktuella beslutet har fattats med stöd av bestämmelserna om "särskilda skäl" som anges i utlänningslagen 3 kap. 4 § andra stycket 2. För att dessa särskilda skäl skall kunna tillämpas krävs enligt proposition.1988/89:86 "att förhållandena är sådana att det bedöms vara nödvändigt för att reglera invandringen". Det skall "vara fråga om så pass många personer att det skulle medföra stora påfrestningar för det svenska samhället och den svenska flyktingmottagningen att ta emot dem i Sverige". Det är den situationen som vi anser att vi i dag befinner oss i.

Förändringen gäller tills vidare. När en omprövning kan ske går för närvarande inte att bedöma. Jag tycker att det är angeläget att tala om att den särskilda praxis för barnfamiljer som regeringen tillkännagav den 31 maj 1989 inte berörs. Det innebär att barnfamiljer som har ansökt om uppehållstillstånd och som därefter har vistats i Sverige i mer än ett år och ännu inte fått något slutligt beslut, får stanna om inte vissa skäl talar emot.

Herr talman! Ökningen av antalet asylsökande i Sverige har föranletts av flera samverkande faktorer: den snabba handläggningen av asylansökningar, bra mottagning i kommunerna och en generös lagstiftning. Detta har gjort det naturligt för många att söka asyl i Sverige i stället för i andra länder i Europa.

Vi har nu nått gränsen för vad vi klarar av. Skall vi framöver på ett bra sätt bereda en fristad åt dem som behöver den allra mest, måste vi i dag inskränka möjligheterna för andra att få uppehållstillstånd i Sverige. Jag vill för säkerhets skull än en gång understryka att asyl kommer att ges till dem som uppfyller kraven enligt FN:s flyktingkonvention och till dem som i övrigt har särskilt starka skyddsbehov.

Avslutningsvis vill jag säga att det självfallet har varit ett svårt beslut att fatta, men regeringen har bedömt det som ett nödvändigt beslut.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Det är bara att konstatera att verkligheten nu har nått regering och riksdag även när det gäller flykting- och invandrapolitik. Vi moderater ställer oss bakom regeringens beslut, inte minst eftersom det är ett gammalt moderat krav som regeringen nu gör till sin politik – nämligen att

man skall ta emot flyktingar enligt FN-konventionens bestämmelser med en generös tillämpning.

En generös och human flyktingpolitik kan inte bara gälla fram till gränsen, som har varit fallet i många stycken tills i dag. Det handlar också om att ta emot flyktingarna värdigt, som har sagts här, och att ge dem en plats i en svensk kommun och snabbt ge dem möjlighet att försörja sig själva. I det avseendet råder det stora brister i dag. Ca 7 000 flyktingar med uppehållstillstånd sitter fast i flyktingförläggningarna, trots att vi har en högkonjunktur.

Med den nya inriktningen på flyktingpolitiken bör våra resurser kunna kanaliseras till positiva åtgärder för flyktingar och invandrare.

Jag har några frågor att ställa till invandrarministern. Vad gör regeringen mer akut för dem som redan finns här? Kommer regeringen att sätta in stor kraft för att flyktingarna skall komma i arbete och för att man skall tillvarata deras yrkeskunnande och akademiska examina? Kan vi också på litet sikt tänka oss en något ökad arbetskraftsinvandring och möjligheter för arbetstagarare och arbetsgivare att på ett lättare och mera aktivt sätt kunna nå varandra? Kommer regeringen att ge kommunerna fria händer med de medel som ställts till förfogande, t.ex. för flyktinglön och för arbete i stället för bi dragstagande? Kan de nya bestämmelserna på litet sikt leda till att vi kan öka flyktingkvoten något på spontanflyktingarnas bekostnad? Det skulle innebära att vi kunde ta emot flera av de mest behövande flyktingarna från läger runt om i vår värld. Det är en åtgärd som de flesta svenskar är positiva till.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Efter den information vi har fått från invandrarministern kan man bara konstatera att regeringen är i färd med att genomföra den i särklass största och kvalitativt allvarligaste försämringen av flyktingpolitiken under de senaste decennierna, och det utan att begära kammarens samtycke. Det som regeringen informerar om innebär att man minskar flyktinginvandringen med ända upp till 60 % i ett svep. Det innebär att Sverige sällar sig till de mest reaktionära och flyktingrestriktiva länderna i Europa och kommer att genomföra en praxis som inte sammanfaller med Sveriges anseende utomlands.

Vi skall alltså gå ut och säga, i utlandet, att Sverige hade räknat med att ta emot 20 000 flyktingar 1989 – i förhållande till vår folkmängd, levnadsstandard, inkomst per capita och med våra demokratiska traditioner. Nu har vi fått 29 000, och det kan vi inte acceptera. Det har vi inga resurser att ta emot. Detta skall vi göra, samtidigt som vi har en förhoppning att vara trovärdiga.

RUNE BACKLUND (c):

Herr talman! Det råder inget tvivel om att vårt flyktingmottagande är mycket ansträngt. Den nya organisationen för flyktingmottagning som är i gång sedan mindre än ett halvår har redan under denna period kommit i otakt. Man kan konstatera att invandrarverkets personal är på gränsen till slutkörd. Tillgången på förläggningsresurser är snart uttömd, i varje fall när det gäller den södra delen av landet, och – vilket kanske är allvarligast – landets kommuner signalerar allt oftare att de inte är beredda att öka antalet

kommunplatser, så att det står i relation till antalet människor som söker sig till vårt land. Vi menar från centerpartiets sida att detta gör att man inte under någon längre tid kan acceptera att vi har två så olika uppfattningar: en uppfattning att vi kan ta emot i princip hur många flyktingar som helst och en andra uppfattning, som finns från kommunernas sida, att man i kommunerna inte kan bereda plats för mer än en begränsad andel av dem som kommer över gränsen. Detta förutsätter någon form av ställningstagande.

Vi noterar att den åtgärd som regeringen vidtar i dag, genom att använda undantagsklausulen, innebär att man även fortsättningsvis kommer att ta emot konventionsflyktingar men att man begränsar mottagandet av asylsökande som har svagare skäl. Man har ändå en ventil i systemet, i och med att det sägs att människor har möjlighet att få uppehållstillstånd om de kan påvisa skäl. En sådan åtgärd är rimlig att ta till i detta sammanhang, menar vi. I annat fall skulle vi kanske råka i en mycket värre situation, att det starka engagemang som har funnits hos svenska folket för att ta emot flyktingar skulle komma än mer i obalans och leda till att det blev en stark opinion mot flyktingmottagande.

Vi noterar att denna åtgärd är vidtagen. Vi hoppas att den skall kunna innebära att vi återigen får balans i vår organisation och att flyktingmottagandet därigenom fungerar även framdeles.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! I juletider lyssnar vi ofta till evangeliet, och där kan man läsa: "och det fanns inte rum för dem i härbärgen". Det är nu regeringens budskap till flyktingarna som söker sig till Sverige.

Den juridiska möjlighet som invandrarministern har använt sig av finns. Regeringen kan använda sig av den. Man kan alltså suspendera de paragrafer som man nu har talat om att man inte kommer att utnyttja. Man kan säga nej till personer som kommer med flyktingliknande skäl och som är krigsvägrare, om särskilda skäl föreligger. Det är då en bedömningsfråga: Råder dessa särskilda skäl nu? Har vi kommit i den dramatiska situation då vi måste säga oss att Sveriges resurser har tagit slut, att vi inte längre förmår ge skydd åt de människor som behöver skydd? Det är just detta regeringen säger. Regeringen säger inte att de som kommer hit saknar behov av skydd. Tvärtom säger man att det mycket väl kan hända att många av dem har behov av skydd – de allra flesta får ju ändå uppehållstillstånd. I stället säger man: Ni får inte det skyddet i Sverige. Det är det denna debatt handlar om, och det kommer vi nu att få leva med ett tag.

Det är ett mycket tragiskt beslut som har fattats. Det beslutet är fattat under svåra omständigheter. Jag har mycket stor förståelse för de svårigheter som invandrarministern och framför allt invandrarverket har. Det är besvärligt att vara flexibel för att svara upp mot händelser i vår omvärld – politiska händelser, övergrepp mot mänskliga rättigheter. Men jag tror att regeringen till stor del har bäddat för detta själv.

Jag skulle vilja fråga invandrarministern: Varför har man inte överlagt med UNHCR? Varför har man inte överlagt med andra europeiska länder, om man anser att Sverige har fått ta en oproportionerligt stor andel flyktingar? Varför väljer man denna modell i första hand, att säga att vår perso-

nal är så slutkörd och att vi har så dåligt med resurser att vi måste säga nej till flyktingar, framför andra modeller som i stället skulle ta hänsyn också till flyktingarnas behov?

RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Vi använder oss av en undantagsklausul. Råder det undantagstillstånd i Sverige när det gäller flyktingar?

30 000 är många. Jag vet det. Jag har också förstått att det är stora problem. Trots det är detta mycket allvarligt. Man tog emot 23 000 flyktingar på en helg i Västtyskland, och vi tycker att detta är för många. Det är för många människor som behöver skydd i Sverige.

Sedan vill jag komma till några direkta frågor – tiden är kort. Hur kommer den procedur att se ut, som man använder när man prövar om den person som söker asyl vid svensk gräns är flykting eller har starka, flyktingliknande skäl, som är så ömmande att han får stanna?

Jag vill också fråga: Varför motsätter man sig advokatjourer? De skulle behövas oerhört väl i denna situation. Och varför just vid julhelgen? Finns det advokater att få tag i under julhelgen, när det inte finns någon advokatjour? Rättssäkerheten – hur kommer den att se ut när det blir så bråttom? Det rör sig ju bara om tre veckor.

Man motsätter sig FN:s exekutionskommittés förslag att en person har rätt att vara kvar i landet ända tills ärendet har bedömts i sista instans, om ansökan inte är bedräglig eller saknar anknytning till asylrätten.

Hur gör man med de drygt 4 000 människor som har varit här länge? Man kan tänka t.ex. på dem som kommer från Eritrea och kurderna, speciellt kurderna från Turkiet. Jag kan inte förstå hur man har tagit ställning när det gäller kurderna i Turkiet i betänkandet om mänskliga rättigheter, när man säger att det skulle vara en demokratiprocess som pågår i Turkiet. Nästan alla kurder från Turkiet som är i Sverige har väntat länge. De står inför en snabb utvisning. Jag har just haft besök från Amnesty International, där man talar om att det är stora problem med tortyr och fängslande av kurder – både av dem som kommer tillbaka till Turkiet och av dem som är kvar där. Att vara kurd i Turkiet är ett brott.

ERKKI TAMMENOKSA (s):

Herr talman! Jag håller med statsrådet Maj-Lis Lööv. Mig kan man inte beskylla för att vara reaktionär i invandrarsammanhang. Jag har länge ansett att något måste göras åt vår flyktingpolitik. Det är inte antalet flyktingar som är avgörande, utan det är systematiken. Ta dokumentlösheten som exempel. Att de flesta asylsökande helt saknar resehandlingar, är allvarligt ur flera aspekter som jag inte skall gå närmare in på nu. Min fråga till statsrådet är: Har de åtgärder som det fattades beslut om den 2 november gett något resultat? Om de inte har det undrar jag om alla åtgärder har vidtagits? Är det inte möjligt för oss i Sverige att höja den s.k. konventionsflyktingkvoten och anstränga oss när det gäller flyktingarna ute i de internationella lägren?

INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Efter detta besked kan jag inte låta bli att tänka på hur det skulle se ut i världen om tredje världen, som ju tar emot de allra flesta flyk-

tingarna, skulle göra som Sverige nu har beslutat att göra. Världen skulle då bli mycket inhuman, tycker jag.

Jag vill ställa en fråga till Maj-Lis Löow när det gäller särskild behandling av barnfamiljerna. Hur blir det med de ensamma barnen? Kommer regeringen att ha några speciella regler för dem, eller kommer regeringen åtminstone att ha en human syn när det gäller dessa barn? Jag anser att dessa barn är de mest utsatta av de asylsökande.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Jag tänker försöka begränsa mitt inlägg till det som informationsstunden är avsedd för, nämligen att svara på frågor, och eventuellt något kommentera det som har sagts. Jag hoppas att det finns förståelse för att vi håller oss till den fråga som jag har informerat om. Det finns inte utrymme för att ta upp en debatt om den långsiktiga flyktingpolitiken eller invandrapolitiken, som några talare har gjort i sina inlägg.

Jag vill först rent allmänt säga, som ett svar till flera av de tidigare talarna, att den svenska flyktingpolitiken inte förändras. Den har inte misslyckats eller urholkats. De länder som flyktingarna kommer från kan ju sägas ha misslyckats, eftersom dessa människor anser sig föranlåtna att ge sig av därifrån. Men i själva verket har Sverige genom stora ansträngningar skapat en sådan flyktingpolitik som gör att Sverige har blivit ett attraktivt land att söka sig till. På något annat sätt kan man inte tolka den utveckling som har skett under det senaste halvåret, om man jämför hur flyktingströmmarna i vår omvärld har sett ut.

Gullan Lindblad frågade vad regeringen nu gör för de människor som har uppehållstillstånd och skall vidare ut i samhället. Jag vill då hänvisa till det paket av åtgärder som vi i regeringen presenterade den 2 november och de fortsatta diskussioner med Kommunförbundet och bl.a. arbetsmarknadens parter som då aviserades och som vi har.

Till Alexander Chrisopoulos vill jag säga att denna situation förutsågs i den lag som riksdagen antog den 31 maj. Jag läste tidigare upp vad som stod i propositionen på s. 156, nämligen att det skall vara fråga om så pass många personer att det skulle medföra stora påfrestningar för det svenska samhället och det svenska flyktingmottagandet att ta emot dem i Sverige.

Denna situation har nu uppstått. Denna situation förutsågs när lagen skrevs. Och såvitt jag vet fanns det då inte några invändningar mot att regeringen skulle få möjlighet att göra denna bedömning.

Regeringen har haft kontakter med UNHCR vid flera tillfällen inför detta beslut och har det naturligtvis regelbundet annars också, med UNHCR:s representation både i Sverige och i Genève. UNHCR har inte vid några av dessa kontakter ifrågasatt Sveriges rätt att fatta dessa beslut om begränsningarna. UNHCR har också sagt sig ha förståelse för Sveriges behov att vidta åtgärder. UNHCR vet kanske bättre än några andra hur stor denna ström har varit just till Sverige.

Ragnhild Pohanka ställde frågor beträffande proceduren i beslutsfattandet. Den blir som den har varit. Den förändras inte. Det finns reglerat i lagar och förordningar hur den skall se ut och hur rättssäkerheten skall tillgodoses i detta avseende.

Till den som har sagt att detta sker inför julhelgen vill jag säga att det inte är regeringen som är orsak till att denna situation har uppstått och att antalet asylsökande har ackumulerats under hösten så att beslut måste fattas nu. Snarare är det nödvändigt att detta beslut fattas nu så att situationen inte blir ännu mer besvärlig och krisartad under själva julhelgen. Det skulle i hög grad stå i kontrast till det som jag sade, att regeringen ändå önskar att upprätthålla ett värdigt mottagande.

Till Erkki Tammenoksa vill jag säga att de åtgärder som regeringen föreslog för att komma till rätta med dokumentlösheten i samband med åtgärds-paketet den 2 november självfallet kommer att fullföljas. Men dessa åtgärder får naturligtvis effekter på längre sikt. Det kanske är ännu viktigare nu att dokument finns för att en prövning skall kunna göras.

Till sist vill jag säga något om kvoten. Jag tror att det finns, vilket jag har sagt många gånger i kammaren, en bred enighet om att vi i Sverige skulle önska att vi kunde öka den s.k. flyktingkvoten. Men det säger sig självt att det i den nuvarande situationen, när vi får ta till dessa åtgärder, inte är aktuellt att diskutera någon ökad kvot.

GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vet att regeringen nyligen har lagt fram sitt åtgärds-paket. Men i mitt inlägg vill jag uppmana regeringen till mycket kraftfulla åtgärder på detta område inom en snar framtid. Flyktingarna vill nämligen arbeta. Det finns ett stort tryck från allmänheten, som inte förstår att väldigt många av dessa människor inte har möjligheter att få ett arbete. Allmänheten ser bara att dessa människor är bidragstagare under mycket lång tid.

Tänker regeringen även gå ut med någon information till allmänheten om de gällande bestämmelserna? Jag tror att det är mycket viktigt för att förståelsen skall bli bättre och för att motverka de negativa och flyktingfientliga tendenser som har börjat uppträda på sistone.

När det till sist gäller flyktingkvoten hoppas jag ändå att det inom en snar framtid skall innebära att Sverige kan öka kvoten något. Det skulle ju innebära att Sverige verkligen gav hjälp till tredje världen.

ALEXANDER CHRISOPOULOS (vpk):

Herr talman! Det skäl som regeringen åberopar för att legitimera den drastiska åtgärden är den akuta situationen för flyktingmottagandet. Men hur flyktingmottagandet ser ut bestämmer vi själva. Flyktingmottagandet skräddarsys för att vi skall kunna ta emot ett visst antal flyktingar. Flyktingmottagningen och de svårigheter som är förknippade därmed är inte synonymt med landets resurser. Flyktingmottagandet med de begränsningar som det har i dag är inte heller något resultat av den solidaritetskänsla som regeringen annars säger ligger bakom flyktingpolitiken. Flyktingmottagandets svårigheter går också att konstruera för att sedan kunna åberopa dem. Det går att smälla upp några tält på åker för att visa hur desperat situationen är. Samtidigt som folk ringer och erbjuder rum för flyktingar avvisas detta av kommunen. Regeringen gör ingenting för att mobilisera folksolidariteten.

MARIA LEISSNER (fp):

Herr talman! Krisen i systemet beror huvudsakligen på de 5 000 turkbulgarer som har kommit hit därför att de har blivit utsatta för en assimilationskampanj i Bulgarien. Dessutom sammanfaller detta på ett olyckligt sätt med invandrarverkets omläggning som har inneburit att man har omförhandlat alla tjänster. Man har inte fått alla utredarna på plats. Så sent som för några veckor sedan var bara två tredjedelar av utredarna på plats i Carlslund. Detta har naturligtvis varit mycket olyckligt, men är det rimligt att vidta den här typen av drastiska åtgärder för att ta itu med ett problem som handlar om brist på flexibilitet i vår organisation? Är det rimligt att upphäva möjligheterna för människor med flyktingliknande skäl att få skydd i Sverige, mot bakgrund av att vi ännu inte har fått alla utredare på plats till förläggningarna eller mot bakgrund av att invandrarverket inte accepterar de förläggningsplatser som erbjudits av Röda korset eller allmänheten och som innebär mindre än 100 platser på en gång?

Jag skulle därför vilja fråga invandrarministern om hon tycker att de flyktingar som har flyktingliknande skäl har mindre behov av skydd än de som har kommit hit under Genèvekonventionens paragrafer, om hon inte inser att Genèvekonventionen faktiskt i stora delar är föråldrad. Det är inte bara de människor som är i mycket starkt behov av skydd som kommer under den paragrafen.

RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Retroaktiviteten är också mycket allvarlig, det vill jag betona, i den här frågan. Det skall man ta hänsyn till. Hur blir krisen för dem som avvisas? Vi tänker på krisen i samband med flyktingmottagandet, men hur blir det för dem som avvisas?

Jag har förståelse, som även andra har betonat, för personalens arbete. Men har vi inte skapat en flyktingmottagning som är som en båt som är så stor att man inte når ned med årorna i vattnet? Den är för klumpig, och det är svårt att handskas med den flexibelt. Vi har ansett tidigare i Sverige att de som har fått stanna här behöver skydd. Att behöva skydd innebär att man har rätt att stanna som flykting. Har vi ändrat uppfattning? Jag tycker att det är en krissituation, men att man skall gå efter undantagsparagrafer är att gå för långt.

INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga angående de ensamma barnen. Jag skulle vilja ha svar på frågan om ensamma barnen kan tänkas få en human behandling.

Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW:

Herr talman! Får jag börja med att besvara Ingela Mårtenssons fråga. Jag inser att jag glömde bort det på slutet. Jag ser ingen anledning att behandla de ensamma barnen på något annat sätt än vad vi har gjort tidigare. I deras fall finns verkligen en extra dimension, som föranleder en särskilt grannlaga prövning. Har de starka skyddsbehov skall de också få skydd. Jag vill, som jag sagt, inte heller göra någon omprövning av barnfamiljspraxisen.

Till Ragnhild Pohanka vill jag säga att om man inte tyckte att vi skulle ha särskilda skäl, då skulle vi kanske inte ha skrivit in det i lagen när vi antog denna den 31 maj. Efter vad jag förstår ifrågasätter Ragnhild Pohanka om det var så lyckligt. Den här situation förutsågs ju, och jag tycker faktiskt att det uttalande som jag nu läst upp stämmer.

Sedan tror jag att det är få som i likhet med Alexander Chrisopoulos och Maria Leissner vill hävda att det bara är brist på flexibilitet och ovilja att skaffa fram mer pengar som gör att vi har bekymmer när vi får 21 000 asylsökande på ett halvår. Det handlar inte bara om pengar. Det handlar inte bara om flexibilitet. Även flexibiliteten har sina gränser. Det är den fysiska bristen på förläggningsresurser av någorlunda storlek för att hantera situationen som det handlar om. Här är det de asylsökandes situation som skall prövas, och de skall nås av slusspersonal och utredningspersonal. Det går alltså inte att lägga ut dem i hela landet i privatrum. Det kan vi diskutera i ett annat skede, i samband med kommunutplacering. Det är i och för sig viktigt, men vi har försökt att angripa det på annat sätt.

Det handlar också om människoresurser, om de människor som arbetar med flyktingarna. De säger i dag att de inte orkar längre. De måste få veta att vi ställer upp för dem och försöker avhjälpa deras bekymmer.

Till sist vill jag säga om Genèvekonventionen att jag delar UNHCR:s uppfattning att den konventionen är det viktigaste instrumentet till skydd för flyktingarna i dag. Det är därför som vi också skall luta oss emot den. Samtidigt säger vi att därutöver kan det finnas människor som har extra starkt skyddsbehov, och det skall vi ta hänsyn till.

Med detta anförande – under vilket tredje vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

10 § Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m.m. (forts. försvarsutskottets betänkande FöU3)

BENGT HARDING OLSON (fp):

Herr talman! Folkpartiet har länge föreslagit förändringar i Sveriges försvar för att öka dess kvalitet och förmåga. Men nu aktuella förslag till förändring i bl.a. arméns organisation motverkar på flera punkter folkpartiets grundtanke om ett effektivt försvar. Här skall endast beröras frågorna om P 6 och T 4.

Herr talman! En effektiv skånsk och därmed svensk försvarskraft bygger på starka pansarbrigader i Skåne. Därvid innehar Norra skånska regementet, P 6/FO 14, en nyckelroll.

Det är synnerligen olyckligt att regeringen inte redovisar sin syn på antalet brigader och deras kvalitet i den framtida organisationen. Detta skapar en skadlig osäkerhet, särskilt om framtiden för P 6 efter 1991.

Den enda klena trösten blir att Kristianstadsbrigaden – om den får bestå – skall samlokaliseras med A 3 på Norra Åsum i Kristianstad. Enighet råder

äntligen om denna självklarhet, som bygger på strategiska, ekonomiska och personalpolitiska skäl.

Herr talman! De skånska pansarbrigadernas slagkraft bygger i sin tur på en effektiv underhållsfunktion inom militärområdet. Skånska trängregementet, T 4, i Hässleholm utgör en garanti för en sådan funktion.

Försvarskommitténs godkännande av nedläggning av T 4 som självständig utbildningsmyndighet är beklagligt. Detta är ett undermåligt beslut ur alla synpunkter. Om de eftersträlvade besparingarna uppkommer så torde dessa i vart fall bli helt marginella. Dessutom uppnås dessa till priset av flera stora nackdelar.

För övrigt är detta ett förhastat beslut. Frågan bör inte avgöras nu. Försöksverksamhet skall nämligen starta i övre Norrland för att forma framtidens milöunderhållsregemente med egen ledningsfunktion. Dagens beslut riskerar att äventyra hela denna försöksverksamhet.

Dessutom blir konsekvenserna för T 4 helt oacceptabla. I första skedet försvinner T 4. I andra skedet införs Norrlandsmodellen. I tredje skedet skall T 4 återupplivas. Detta är en förödande metod att hantera såväl försvars- som personalfrågor.

Herr talman! Sammanfattningsvis kan beträffande dagens försvarsbeslut sägas följande. Försvaret är i stort behov av omorganisation inför framtiden. Regeringens förslag är i sin helhet otillräckligt. I nu aktuella delfrågor är det synnerligen otillfredsställande. Beträffande P 6 behövs verkligen beslut nu, men besked om framtiden saknas. Beträffande T 4 meddelas besked nu som i stället borde senareläggas. Vårt försvar är verkligen värt en bättre beslutsordning för att kunna fullgöra sin viktiga uppgift för vårt land.

Avslutningsvis yrkas bifall till reservationerna 8, 16 och 20 till försvarskommitténs betänkande.

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är bra att vi över partigränserna på den skånska Kristianstadsbänken är överens om att vi har all anledning att slå vakt om ett skånskt försvar. Jag vill bara säga till vännen Bengt Harding Olsson att han nu har ett stort ansvar för att övertyga sin partivän och folkpartiets främste företrädare i försvarsfrågor, Hans Lindblad, som tydligen är den ende som fortfarande strider för en tioveckorsutbildning. Om det förslaget vinner gehör får P 6 tyvärr läggas ned.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Tillåt mig att i denna diskussion föra in något om vilka synpunkter överbefälhavaren har och vad han har gjort. Han har fattat beslut om att etablera en allsidig och kvalificerad underhållsutbildning i alla milon. Syftet är att huvuddelen av milos underhållsförband på praktiskt taget alla nivåer skall utbildas inom resp. militärområde. Därutöver överförs viss utbildning av underhållsförbanden, som ingår i brigaderna, ut till brigadregementena.

Dessa åtgärder stärker enligt ÖB:s uppfattning – som också har sammanfallit med majoritetens syn – dels brigadchefernas möjligheter att ta ansvar,

dels MB:s möjligheter att inom militärområdena samordna utbildning av milo- och underhållsförbanden.

Jag tycker att Bengt Harding Olsons syn är något överdriven när det gäller de risker som kan följa med denna organisation.

BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Wiggo Komstedt har attackerat mig i den här försvarsdebatten. Jag vill säga att vi nog bör förena oss om det skånska försvaret, och jag har inte tänkt starta något skånskt inbördeskrig.

Låt mig beträffande utbildningstiden säga att jag utgår från att Wiggo Komstedt noggrant har lyssnat på oss och förhoppningsvis även läst folkpartiets inställning. Vi vill ha en differentierad utbildning. Att de skånska pansarbrigaderna behöver en rejäl utbildning för sina kvalificerade uppgifter bör framgå för alla i denna kammare.

Jag uppskattar att Roland Brännström gick upp i debatten. Jag vill också tro att man skall förstärka underhållsfunktionen, men kan inte Roland Brännström förklara för mig hur det kan vara rimligt att man startar en försöksverksamhet i övre Norrland för att hitta de rätta formerna för just underhållsfunktionen, som är så viktig, samtidigt som riksdagen i dag fattar ett beslut som begränsar handlingsfriheten i Hässleholm? Hade det inte varit rimligare att man låtit försöksverksamheten gå vidare, avslutas och utvärderas, och därefter fattat beslut om hur det skall se ut på såväl T3 som T4? Det är en demokratisk och effektiv beslutsordning.

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Jag sade inledningsvis att jag tyckte att det var bra att vi på Kristianstadsbanken kunde vara överens om det skånska försvaret, men jag kunde inte underlåta att erinra vännen Bengt Harding Olson om att det trots allt är ett ställningstagande som våra främsta företrädare gör i försvarsfrågorna som kommer att bli avgörande. I det fallet deklarerade jag den synpunkt som har framförts från folkpartiets företrädare.

I reservation 16, som jag har yrkat bifall till, föreslås att beslut om nedläggning av P6 inte skall fattas, och om ett samlokaliseringsbeslut fattas bör P6 kvarstå som fristående regemente. Bakom den reservationen står inte folkpartiet, utan endast moderaterna och centerpartiet.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Låt mig anknyta till vad jag sade alldeles nyss och till det foga ytterligare en synpunkt, nämligen att det som händer är att man försöker geografiskt bredda denna utbildning på ett sådant sätt att den ligger närmare de brigadregementen som skall försörjas. Jag har uppfattat det så att utbildningens innehåll när det gäller värnpliktiga inte förändras särskilt påtagligt, men det är viktigt att kunna samordna utbildningen för att få ett bättre sammanhang i brigadernas funktion på längre sikt.

BENGT HARDING OLSON (fp) replik:

Herr talman! Först vill jag säga till Wiggo Komstedt angående utbildningstiden, att jag beskrev folkpartiets tankegångar, som Hans Lindblad står bakom. Jag är helt överens med honom på denna viktiga utbildningspunkt.

Beträffande kommentaren från Roland Brännström, efterlyser jag fortfarande svar på frågan: Varför startar man en försöksverksamhet i övre Norrland för att finna en rimlig och bra underhållsfunktion samtidigt som det beslutet föregrips här och nu i kammaren?

Det framgår också att försvarsministern inte har tagit definitiv ställning när det gäller specialtruppslagen. Jag tycker att det hedrar försvarsministern, men låt då inte riksdagen fatta ett definitivt beslut!

INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! De södra delarna av landet utgör ett strategiskt område ur försvarssynpunkt. Detta har anförts tidigare från Kristianstadsbänken. Jag vill tillägga att det bl.a. beror på närheten till kontinenten och på den betydelse som Öresund har i försvarshänseende. Skåne allra längst i söder har dessutom en åttondel av Sveriges befolkning att skydda. I Skåne produceras därtill cirka en fjärdedel av alla livsmedel. Kan vi inte försvara Skåne, blir det stora problem med matförsörjningen i hela landet i eventuella kris- och krigstider.

I propositionen om arméns utveckling har regeringen föreslagit vissa förändringar i arméns organisation. Beträffande de förändringar som berör P 6 och A 3 har tidigare anförts vad som kommer att gälla. Jag vill mot den bakgrunden uttala vissa åsikter om dessa regementen.

Vad gäller P 6 säger utskottsmajoriteten att riksdagen bör godkänna riktlinjerna i fråga om en avveckling av förbandets anläggning i Kristianstad. Vidare säger utskottet att om det i samband med nästa försvarsbeslut bedöms att Kristianstadsbrigaden skall bevaras, så bör P 6 och A 3 samlokaliseras. Osäkerheten inför framtiden vad gäller P 6 är därmed stor i dag.

I min motion Fö24 har jag framhållit att P 6 fyller en viktig funktion ur utbildningssynpunkt och därför bör bevaras som ett självständigt regemente med egen myndighetsstatus. Frågan om bevarande av P 6 är direkt beroende av bedömningen av vilket antal pansarbrigader som behövs i krigsorganisationen. I dag finns det enligt min mening inget som talar för att antalet pansarbrigader nu kan reduceras. Det är så, menar jag, att en effektiv skånsk och därmed svensk försvarskraft bygger på starka pansarbrigader i Skåne, och det ger P 6 en nyckelroll i detta sammanhang.

Jag har i min motion krävt att P 6 skall bevaras i sin nuvarande omfattning och med nuvarande lokalisering. Vad gäller lokaliseringen inser jag att det inte är fruktbart att driva detta krav vidare, och jag accepterar därför en samlokalisering i Norra Åsum med A 3. Däremot måste P 6:s ställning som regemente bevaras, ett krav som ställs i reservation 16, vilken centern och moderaterna står bakom, som tidigare nämnts. Jag yrkar härmed bifall till denna reservation.

Herr talman! Trängregementena har en nyckelposition i försvarsorganisationen. En granskning i historiskt perspektiv visar inte sällan att framgång eller motgång i kris- och krigssituationer i hög grad har varit beroende av underhållsorganisationen. Underhållsfunktionen är därmed mycket viktig såväl i krigstid som i olika krissituationer. Jag tänker då också på fredskriser i form av olika problemsituationer och katastrofsituationer som kan uppstå även när det inte är krig.

Försvarets organisation är sådan att möjligheterna att rekrytera och behålla befäl och övrig personal är beroende av förbandens myndighetsstatus. Redan i dag lämnar personal T 3 och T 4, och detta är mycket oroande.

När myndighetsansvaret försvinner för trängregementena, vilket utskottsmajoriteten kommer att föreslå, tillkommer nya problem vad gäller ansvarsförhållanden mellan de samlokaliserade parterna. Det är också tveksamt om man kommer att göra några ekonomiska vinster.

Nu har både Wiggo Komstedt och Bengt Harding Olson utvecklat vidare vilka problem som kommer att gälla för T 4, och jag tänker inte upprepa det.

Skälen för att ta bort myndighetsstatusen från trängregementena T 3 och T 4 är inte starka, menar jag. Dessa regementen bör bevaras som självständiga myndigheter, framför allt för att deras viktiga underhållsfunktioner inom totalförsvaret skall markeras.

Därmed yrkar jag också bifall till reservation 20.

I detta anförande instämde Silwa Cedell (c).

BÖRJE NILSSON (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande om arméns grundorganisation berör Kristianstads län i vissa avseenden, såsom har framhållits av de tidigare debattörerna från länsbänken. För P 6 innebär förslaget alltså att förbandets anläggning i Kristianstad avvecklas och att P 6 och A 3 i Kristianstad samlokaliseras under förutsättning att Kristianstadsbrigaden bevaras.

Vi hoppas naturligtvis att försvarskommittén vid sin bedömning av krigsorganisationens långsiktiga utveckling kommer fram till att P 6-brigaden bör vara kvar. Det hade varit bra om detta avgörande hade kommit nu, men jag har förståelse för att man vill sätta in det i ett större sammanhang och ta med frågan i det fortsatta utredningsarbetet. Det är ju ändå så att personalen i P 6-brigaden i stor utsträckning rekryteras i Kristianstadsområdet, och brigaden skall också verka i det området. Vi ser det som en riktig försvarspolitisk åtgärd att brigaden består och att P 6 får utbildnings- och mobiliseringsansvaret för en sådan slagkraftig pansarbrigad.

En samlokalisering med A 3 ser vi som vida bättre än ett alternativ som innebär en flyttning till Revinge – och det var ju det alternativet som fanns med i de ursprungliga utredningsplanerna. Propositionen säger också att det ur besparingssynpunkt är fördelaktigt med samlokalisering i förhållande till vad som skulle uppnås genom att överföra brigadens utbildning till Revinge.

Från socialdemokraterna i länet har under utredningsarbetets gång framhållits att det finns vinster att göra genom en samlokalisering av P 6 och A 3, och vi har också förordat det alternativet. En sådan samverkan får positiva effekter för försvaret totalt sett, och det kan också prövas på fler platser där det är möjligt. Det blir besparingar i byggnader, administrativ personal, ledningsfunktion, matsal, förråd och en del annat. En samverkan av det här slaget kan ju ge en effektivare verksamhet inom försvaret. Man får på det sättet ett bättre utnyttjande av resurserna, vilket måste vara helt riktigt.

Vi tycker det är bra att propositionen har stannat för samlokaliseringen, och vi hoppas att den får möjligheter att utvecklas. För regionen är det naturligtvis viktigt att utbildningen stannar i Kristianstad. En flyttning till an-

nan ort hade för Kristianstad sysselsättningsmässigt inneburit mycket stora bekymmer, eftersom ett flertal industrier och verksamheter i området är i farozonen.

Betänkandet innebär också att T 4 i Hässleholm läggs ned men att P 2, som ligger på samma ort, tar över delar av utbildningen. Ansvaret för utbildningen av underhållsförbandet knyts till det brigadproducerande pansarregementet.

Därigenom kan, som vi ser det, regementsledningen vid T 4 ägna sig åt andra väsentliga uppgifter, nämligen att tillsammans med andra förvaltningar inom militärområdet bilda militärbefälhavarens nya kvalificerade underhållsledning inom militärområdet. Genom denna lösning ger man militärbefälhavaren möjlighet att samordna utbildningen av underhållsförband för militärområdet. Jag ser detta som en acceptabel ordning. Konsekvenserna av omstruktureringen blir att man tillämpar krigsorganisationens ledningsstruktur även i grundorganisationen. För Hässleholms vidkommande bibehålls underhållsutbildningen på orten, vilket ur regionala synpunkter är det väsentligaste.

Sammantaget anser jag att utredarna och försvarsministern på ett bra sätt har löst sin uppgift då det gäller att ta fram en ny grundorganisation för armén. Vi var i inledningen av utredningsarbetet bekymrade över vad som skulle bli resultatet, men genom diskussioner och kontakter har vi, tycker jag, kommit fram till acceptabla lösningar för länet. Vi hoppas nu att P 6-brigaden bibehålls, och vi kommer naturligtvis under det kommande året att följa den frågan med mycket stort intresse från länets sida.

INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Börje Nilsson talar väl, och hade man inte lyssnat till slutet, där jag saknade ett yrkande om bifall till den reservation där det begärs att P 6 skall vara kvar som myndighet och som eget regemente för framtiden, så hade jag nästan kunnat instämma.

Jag saknar alltså konsekvenserna av anförandet, Börje Nilsson. Det är viktigt att P 6 får vara kvar. Den utbildning och den verksamhet i övrigt som bedrivs vid P 6 behövs för framtiden. Varför då inte markera det genom att biträda reservation 16? Nu blir det bara ett massa löst prat som inte innehåller något verkligt krav.

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Samlokaliseringen P 2 och T 4 har diskuterats flera gånger. Bo Lundgren och jag har i vår motion föreslagit att T 4 skall bli kvar som ett eget regemente vid den samlokalisering som nu gäller för Hässleholmsregionen.

Vi ser nu att samlokaliseringen bara har hållit ett par år efter inflyttandet, och nu vill man ta bort T 4 som regemente – och så blir vissa delar över. Detta gör att vi moderater är oroliga för fortsättningen när det gäller samlokaliseringen av P 6 och A 3. Skall det gå lika snabbt efter den samlokaliseringen i Kristianstad som det blev efter samlokaliseringen i Hässleholm, har man anledning att vara bekymrad.

Börje Nilsson uttryckte sin stora tillfredsställelse över att regementet får

vara kvar i Kristianstad och inte flyttas till Revinge. Det kan jag instämma i. Det är helt rätt, och det är mycket viktigt för regionen och landskapet. Men det är inte bra om man vid samlokaliseringen efter ett par år gör som man gjorde i Hässleholm, dvs. plockar bort P 6 som ett självständigt regemente. Börje Nilsson sade inte något om vilken inställning socialdemokraterna i länet har i denna fråga. Det skulle vara intressant att få yta.

BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Wiggo Komstedt och Ingbritt Irhammar kämpar, vad jag förstår, för några överstar. Det må man ju göra.

Men det viktiga är att behålla verksamheten, dvs. att utbildningen behålls i Hässleholm och i Kristianstad. Vi kommer naturligtvis att arbeta för att samlokaliseringen utvecklas och att utbildningen behålls. Jag tycker att samlokaliseringen är en bra lösning. Det framförde vi på ett mycket tidigt stadium, och detta är en framgång för oss från länet. Jag tror att man skall satsa på detta.

Regementsledningen för T 4 är tänkt att ingå i milochefens underhållsledning inom miloområdet. På det sättet utnyttjar man kunskapen och erfarenheten på ett riktigt sätt. Jag ser det som en bra lösning.

Tanken med samlokalisering är att få en effektivare och bättre verksamhet, men också att uppnå besparingssyften, dvs. besparingar i ledningsfunktionen, byggnader, matsal osv. Det är naturligtvis nödvändigt att vi hushåller med de pengar som finns och att vi försöker använda dem på ett riktigt sätt. Jag tycker att de lösningar som man har kommit fram till är riktiga. Vi skall kämpa för att P 6-brigaden får finnas kvar. Det ser jag som det viktiga och riktiga i fortsättningen.

INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Börje Nilsson säger att det handlar om att några överstar skall få vara kvar och att det är det som Wiggo Komstedt och jag kämpar för. Men, Börje Nilsson, läs i betänkandet vad det står om t.ex. P 6:s framtid. Av betänkandet framgår det att om det visar sig i samband med nästa försvarsbeslut att det bedöms att Kristianstadbrigaden skall bevaras bör en samlokalisering ske. Här står inte alls klart att P 6 skall bevaras. Vill man markera att P 6 skall bevaras får man visa det genom att yrka i den riktningen. Det kravet finns i reservation 16. Diskussionen gäller faktiskt inte om några överstar skall bevaras. När det gäller T 4 vet vi faktiskt inte hur mycket av verksamheten som kommer att bevaras, på vare sig P 6 eller på T 4. Hur mycket, hur stor del och hur länge en sådan verksamhet skall pågå kommer att avgöras längre fram.

WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Det är att förenkla verkligheten när man talar om några överstar, Börje Nilsson. I så fall skulle det bara handla om två stycken. Det är faktiskt inte det som ger oss anledning att slåss för det svenska försvaret.

Jag sade i mitt inledningsanförande att om hela den utbildning som T 4 har skall läggas över på P 2, innebär det att man behöver en regementschef mindre. Jag kan tänka mig att någon i överstelöjtnants ställning i stället tar

över den uppgiften. Enligt den information jag har kan besparingarna med tanke på lönesättningen för en överste och en överstelöjtnant inte förändra det svenska försvaret så mycket.

Det är alldeles givet att samlokaliseringen är till för att man skall kunna spara pengar. Det har man redan bevisat i Hässleholmsgarnisonen. Som jag har sagt tidigare byggs det fortfarande för fullt där.

Börje Nilsson säger att det skall göras vinster i lokaler. Men den samlokalisering som skedde i Hässleholm kostade 24 milj.kr. bara för en ny matsal. Den matsal som fanns räckte för P 2, men inte efter samlokaliseringen. Skall nu detta tas bort, hade den matsalen inte behövt byggas och 24 milj.kr. hade sparats in. Det är bara delar som skall vara kvar, och vilka är de delarna? Det har vi inte fått klara besked om i dag. Jag tycker att jag har rätt att få det beskedet, Börje Nilsson. Det kan vi i och för sig debattera här i bänken oss emellan, men det är roligare att vi gör det offentligt i kammaren. Det vore roligt om även andra fick veta vad socialdemokraterna i Kristianstads län har för åsikt.

Börje Nilsson talar så väl om samlokaliseringen. Men tycker Börje Nilsson att P 6 skall stå kvar som ett självständigt regemente eller ej även efter samlokaliseringen?

BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag menar att själva utbildningen och verksamheten skall vara kvar. Det är därför som det görs en samlokalisering med A 3. När det gäller P 6-brigaden skall den frågan avgöras i samband med krigsorganisationen, som skall bestämmas nästa år.

Beträffande regementsledningen för T 4 tycker jag att den lösning man har stannat för är riktig, dvs. att den skall ingå och utnyttjas inom milostaben. Jag ställer upp på den lösningen.

ANDERS G HÖGMARK (m):

Herr talman! Det är många som lyssnar på den här debatten om vårt framtida försvar, både här i kammaren och på läktaren. Inte minst hemma i sydöstra Sverige finns det säkert många som i eftermiddag och i kväll via lokalradion och TV kommer att ta del av denna debatt. I morgon kommer säkert ett par hundra tusen människor att ta del av vilka argument för och vilka argument mot kammaren anförde när man skulle fatta beslut om I 11:s framtid.

Många frågor har hittills blivit obesvarade. Det ankommer väl nu på utskottets främste talesman Roland Brännström att i statsrådets frånvaro – han tycker tydligen inte att det är värt att vara i kammaren när man debatterar I 11:s framtid – ge en klar signal av den vikt som han tillmäter I 11 i framtiden. Jag utgår från att Roland Brännström ordentligt kommer att redovisa de skäl för och emot som utskottet inte har redovisat här men som antyds i betänkandet.

Herr talman! För att vinna och behålla trovärdighet gentemot vår omvärld i vår beslutsamhet att upprätthålla neutralitetspolitiken är det viktigt att den svenska försvarspolitik styrke- och beredskapsmässigt står i samklang med de säkerhetspolitiska mål, kring vilket det råder bred politisk enighet. Enligt

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

min mening har de senaste årens utveckling av försvaret ingett farhågor därvidlag.

En grundprincip i vårt demokratiska samhälle är att bygga försvaret på den allmänna värnplikten. Enskilda människors vilja och förmåga till personliga insatser och uppoffringar för att värna vårt lands gränser och suveränitet avspeglas i en gedigen värnpliktsutbildning. Som många talare tidigare har påtalat har frågan om arméns strukturproblem hanterats på ett häpnadsväckande ologiskt sätt. Dessutom har detta beredningsarbete skett under stor tidspress och i övrigt i former och med begränsningar som direkt omöjliggör en seriös behandling av ärendet.

Men oaktat denna ologiska besluts- och utredningsordning med påföljande brister i underlaget, har regeringen och sedan utskottsmajoriteten ansett sig kunna fatta ett beslut och föreslå en nedläggning av bl.a. I 11 i Växjö, trots att man i propositionen konstaterar att I 11 är ett av de infanteriregementen som har de bästa förutsättningarna för att producera förband. Utskottet anmäler ingen avvikande uppfattning men anser likafullt att övervägande skäl talar för en nedläggning I 11, trots att man instämmer i propositionens bedömning om att I 11 är ett av landets effektivaste regementen att producera förband.

Man talar alltså, herr talman, om övervägande skäl. Det tyder på att det finns skäl både för och emot. Jag skulle då, i försvarsministerns frånvaro – han tycker fortfarande inte att det är värt att komma in och debattera I 11 – vilja vända mig till utskottets talesman och säga: Redovisa då för kammaren, för läktaren, för den personal som jobbar på I 11 och för de hundratusentals människor som har engagerat sig I 11:s framtid vad som är skälen för att bevara I 11 och vad som är skälen emot det, eftersom "övervägande skäl" enligt utskottets mening talar för att lägga ned I 11! Jag väntar mig att utskottets talesman ger en klar och redig beskrivning av detta. De argumenten har icke någon fått redovisade vid något tillfälle, och det vore skäl att få det innan vi går till beslut. Jag väntar mig alltså en klar och utförlig redovisning av utskottets talesman Roland Brännström om inte försvarsministern behagar infinna sig medan vi debatterar den här frågan.

Det ställs ett antal krav på ett brigadproducerande förband för framtiden. Utskottet nämner några. Det skall vara rationellt, effektivt och kostnadsbesparande. Det skall ha möjlighet till samträning och samövning med andra förband. Man ställer operativa krav och miljökrav på utbildningen. När man prövar I 11 och andra förband skall den prövningen, menar jag, relateras till de mål som utskottet ställer för 1990-talets krigsproducerande förband.

Jag menar att I 11 mycket väl lever upp till de här kraven. Man lever definitivt upp till de operativa kraven. I 11-brigaden har den kortaste vägen till alla operationsmål i södra Sverige – max 15 mil – i olika tänkbara hotlägen.

En nedläggning av I 11 innebär att snabbt skydd av viktiga flygbaser och marina basområden försvinner eller i varje fall försämras och att skydd för viktiga lednings- och underhållsenheter för operationer i området försämras. Jag menar att avsaknaden av brigadutbildning i dessa län kommer att medföra svårigheter att rekrytera territorialförbanden då de omsätts via brigader.

Den krigsorganisation som utskottsmajoriteten antyder framöver – eller

skall den frågan provas senare? – innebär, med det synsätt som folkpartiet företräder när man ger fri lejd åt i detta fall vpk och socialdemokraterna, att en allt mindre del av årsklassen kommer att grundutbildas för fältförbanden och att en allt större del skall gå till territorialförbanden. Vi får då alltså territorialförband som inte kommer att vara utbildade inom det territorium som man har till uppgift att sköta. Det framstår som egendomligt att man inte skall ha utbildning av sådana förband i de områden i vilka de skall operera i ett framtida verkligt läge.

Jag menar vidare, herr talman, att I 11 utgör en utomordentligt viktig bas för frivilligverksamheten. Frivilligverksamheten är en livsnerv i det öppna demokratiska samhällets försvarsmakt. Den är ett uttryck för folkviljan att värna landets frihet och fred.

Inom Fo16/18 med stöd från I 11 lade exempelvis 160 yrkesofficerare förra året ned nära 14 000 instruktionstimmar inom frivilligförsvaret. En nedläggning av I 11 skulle dramatiskt försämra denna verksamhet och skapa utomordentligt stora problem. Den genuina kopplingen till försvarsviljan hos allmänheten skulle gradvis tunnas ut. Jag har svårt att förstå att socialdemokrater, vpk och folkpartiet känner sympati för en sådan urholkning av frivilligförsvaret och aktivt verkar för – genom direkta eller passiva beslut – en sådan urgröpning.

I 11 uppfyller också kravet som man ställer på 1990-talets förband att vara kostnads- och prestationseffektiva. I 11 har sällsynt goda utbildningsbetingelser för dagens och morgondagens behov. Man måste för att ersätta den kapacitet som finns på I 11, om man lägger ned, göra omfattande investeringar på annat håll. Storleksordningen varierar, men det är fråga om betydande ersättningsinvesteringar. Man talar där om att dessa pengar skall återbetalas inom 10, 12 eller 15 år. Min fråga till försvarsutskottets talesman är: Om man nu har akut brist på pengar inom försvaret och armén och för att vinna någonting i framtiden måste göra investeringar under de kommande 2–4 åren, hur kan man då ha sådana låga återbetalningskrav att man räknar med pay-off-tider på 10, 12 och 15 år?

När Roine Carlsson någon gång tagit till orda i frågan – det är inte så ofta han har gjort det – har han sagt att detta är det sätt som vi alltid har räknat på i armén och försvaret. Jag undrar då om inte just det vansinniga sättet att räkna – att använda orimliga pay-off-tider – är en av flera förklaringar till att armén och försvaret har kommit i akut krisläge. Hur kan man – det får utskottets talesman utveckla – ställa så låga krav på pay-off-tider som 10, 12 och 15 år, när man har akut brist på likvida medel i försvaret? Hade man räknat på ett annat sätt, ställt krav på pay-off-tider på 3–5 år, hade I 11 under alla omständigheter visat sig vara utomordentligt lämpligt att ha för framtiden. Det är alltså ett kalkylproblem och de antaganden man gjort i kalkylen som tydligen har fått fälla avgörandet till I 11:s nackdel.

Herr talman! För att vara kostnads- och prestationseffektiv gäller det också att ha en bra personal. Det har I 11. Man har över huvud taget inga vakanser, har inte haft det på flera år. Varenda tjänst är besatt. Det innebär utomordentligt hög effektivitet i utbildningen. Vi vet att vakansläget är utomordentligt besvärligt på ett antal regementen som nu får vara kvar. Månad efter månad dras man med vakanser, på grund av rekryteringsproblem. Jag

undrar: På vilket sätt har det goda personalläget påverkat beslutet att slå ihjäl I 11? Det verkar som om det hade varit ett skäl för det.

En nedläggning av I 11 skulle innebära att utomordentligt många duktiga officerare lämnade I 11 och armén i dess helhet, och det är till utomordentligt stort men för försvaret. Över huvud taget, herr talman, är personalfrågorna utomordentligt dåligt belysta. Det är nästan beklämmande att se hur man kan föra bort de frågorna på ett så enkelt sätt. Det upprör personalen, och det med all rätt.

Herr talman! Regeringens förslag, som folkpartiet nu ger fri lejd, reser en rad allvarliga frågor kring hela värnpliktssystemet, kring de värnpliktiga och deras sociala situation och kring kostnaderna för dessa förändringar. Hur kommer kostnaderna för värnpliktsresor att påverkas? Hur hanterar vi den långa och växande kö av värnpliktiga som väntar på att få rycka in? Likaså inställer sig frågor kring sårbarhet, känslighet och säkerhet vid mobilisering. Även dessa frågor är bristfälligt belysta i propositionen.

Kärnfrågan är, herr talman, att detta i förlängningen innebär ett hot mot det allmänna värnpliktssystemet. Oavsett om man vill erkänna det eller ej innebär den utveckling som socialdemokraterna och vpk genomför med fri lejd av folkpartiet under 1990-talet ett hot mot det allmänna värnpliktssystemet. Jag upprepar: För oss moderater är detta allmänna värnpliktssystem någonting som borgar för ett genuint, folkförankrat försvar. Jag begriper inte hur ni kan antyda möjligheten att överge detta. Men ni vill aldrig tillstå att ni gör det. Jag tror kanske inte att ni vill det, men era förslag leder oundvikligt till detta under 1990-talet med sikte på sekelskiftet.

Herr talman! Om en stund kommer kammaren att gå till beslut. För oss moderater är det utomordentligt enkelt. Vi har i en partimotion klart deklarerat en logisk tågordning för besluten. Om den föreslagna ologiska beslutsordningen skulle bli ett faktum redovisar vi entydigt och klart både i en partimotion och i en enskild motion – med mig, Bertil Danielsson från Kalmar, Karl-Gösta Svensson från Blekinge och Ewy Möller från Kalmar som undertecknare – vår uppfattning om I 11.

Moderata samlingspartiet står helt klart bakom kravet att I 11 under 90-talet skall fylla en viktig funktion som ett förbandsproducerande regemente. Andra partier, herr talman, har det betydligt besvärligare med att förklara läget både i sak och för den allmänna opinionen.

Var står folkpartiet i denna fråga? Lars Tobisson ställde tidigare i debatten frågan om folkpartiets klugenhet. Å ena sidan vill folkpartisterna snabbt fatta beslut, å andra sidan vill de skjuta upp beslutet och som en tredje nödväg – den tredje vägen brukar som bekant ofta vara en nödväg – kan de inte alls ta ställning. Partiledningen är djupt splittrad. De vet inte på vilken fot de skall stå. Det skall bli mycket intressant att höra hur de kan förklara dessa tre varianter och en splittrad folkpartistisk partiledning.

Socialdemokraterna har valt sin linje, och det skall bli utomordentligt intressant att höra främst Kjell Nilsson förklara hur socialdemokraterna kommer att driva politiken i försvarsfrågan framöver.

Herr talman! Många kommer med spänning och intresse att se vilket beslut riksdagen kommer att fatta.

Försvarsutskottets majoritet räknar självfallet med ett beslut som majori-

teten uppfattar som positivt. Roine Carlsson kommer självfallet i sin frånvaro att tycka att det är värdefullt att konstatera vilket beslut kammaren har fattat. Han lyser med sin frånvaro. Han har väl många andra, viktigare saker för sig än att lyssna till de förtroendevalda som företräder ett par hundra tusen människor från länet.

Men utskottet har tänkt på nedlagda regementen också. Utskottet skriver nämligen, herr talman, på s. 23 i betänkandet under rubriken "Övrigt", en ganska neutral rubrik:

"Utskottet vill slutligen beröra bevarandet av de traditioner som är knutna till förbanden som föreslås läggas ned. På många håll framstår detta som en betydelsefull fråga, inte minst när det gäller traditionsrika bygderegementen med djup förankring i den bygd där de verkar. Mot denna bakgrund är det enligt utskottets mening angeläget att man eftersträvar lösningar som gör det möjligt att föra förbandens traditioner vidare med nära anknytning till den bygd där de hör hemma. Utskottet har erfarit att man i det arbete rörande traditionsfrågorna som för närvarande pågår inom försvarets traditionsnämnd kommer att beakta sådana synpunkter."

Det låter vackert, och jag säger det med viss ironi, vilket kanske framgår.

Jag är övertygad, herr talman och utskottsmajoritetens företrädare, om att personalen och människorna i bygden skulle tycka att det var roligare att se I 11:s traditioner föras vidare av ett levande regemente än ett nedlagt regemente – ett regemente som ni socialdemokrater och vpk är på väg att lägga ned, med fri lejd från folkpartiet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 12 och i övrigt till de moderata reservationerna.

I detta anförande instämde Karl-Gösta Svenson och Alf Wennerfors (båda m).

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det var en gruvlig salva Anders G Högmark avlossade i ett läge där jag tycker att han, om han hade följt debatten från morgonen, redan kunde ha haft en del av sina frågor besvarade. Låt mig i alla fall klara ut en fråga som han ofta återkommer till, nämligen den vart statsrådet tog vägen.

Roine Carlsson hade sedan länge lovat att vara på försvarshögskolan i dag kl. 16.00, om jag minns rätt. Det var en uppgift som han bedömde vara rimlig att fullfölja i ett läge då debatten kommit så här långt. Han kommer tillbaka så snart han kan. Vi hoppas att han är tillbaka innan debatten är slut.

Några frågor inom sakområdet. Jag är den förste att hålla med om att I 11 är ett mycket bra förband såväl befälsmässigt som utbildningsmässigt och vad gäller de värnpliktiga. Men in i denna problematik skall vägas det som ändå har varit grundläggande innan beslutet fattades: ett bakomliggande kommittéarbete, en proposition från regeringskansliet och ett arbete i utskottet. Alla dessa tre nivåer har kommit till samma slutsats. Den sammanfaller med försvarsledningens och arméchefens syn i ett läge då vi måste åtgärda de problem som finns med arméns ekonomi genom att minska kostymer och anpassa den till de resurser som är tillgängliga.

Valet har fallit på de tre regementena I 3, I 11 och I 17. Valet kunde möjli-

gen ha blivit ett annat, men jag har inte sett några klara förslag till variationer i urvalet av regementen. Det finns ingenting som entydigt pekar på att det skulle ha varit bättre att välja några andra alternativ. Detta har inte ens framförts av dem som allra mest förespråkar att I 11 skall behållas. Det kanske kan ha att göra med att moderaterna inte har några bekymmer med storleken på kostymen, även om moderaterna har precis samma svårigheter att ersätta brister i materiel, utbildning, kvalitet och funktion inom de penningramar som de har, även om de ramarna är något större än våra.

En liten kommentar till frivilligheten. En myndighet blir kvar. Det skrivs mycket tydligt av utskottet vilken målsättning som skall gälla. Jag vill för Anders G Högmark och några andra peka på att det finns områden i det här landet som har längre till närmsta regemente än det avstånd man får i Växjöregionen. På sådana orter fungerar frivilligverksamheten alldeles utmärkt. Jag förutsätter att man med den ambition som finns på de regementen som finns i närheten i regionen kommer att bygga vidare på den frivilligverksamhet som redan är etablerad. Man kommer att bibehålla den på en hög kvalitetsnivå. Det kommer att bidra till en bredd på folkförsvaret som är viktig.

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Låt oss först konstatera att Roine Carlsson hade ett annat engagemang som han uppenbarligen bedömde som viktigare än att vara i kammaren när kammaren debatterar arméns och försvarets utveckling inför framtiden. Jag uppfattar saken så av det som Roland Brännström sade. Det är regeringens och statsrådet Carlssons bedömning att det är viktigare att vara på en högskola än att vara här när vi debatterar försvaret.

Uppriktigt sagt tror jag att man på militärhögskolan hade haft en viss förståelse för att landets försvarsminister hade stannat i landets parlament, som han vid upprepade tillfällen vitsordat att han har otrolig respekt för. På förmiddagen var det ju ingen ände på vilken respekt han kände för parlamentet och för de beslut som parlamentet fattar. På eftermiddagen prioriterar han bort parlamentet. Så var det med den saken.

Men han kanske uppfattar denna debatt bara som en expeditionssak? Eftermiddagens debatt kanske bara är en formfråga. Är det så människorna hemma i sydöstra Sverige skall uppleva detta, att eftermiddagens debatt-runda är bara en expeditionssak? Detta bekräftar, herr talman, ytterligare mina och många andras farhågor att frågan om I 11:s framtid och nedläggning är ettställningsarbete som genom en formell demokratisk process skall genomföras. Nog om den saken.

Så till skälen för och emot nedläggning av I 11, eftersom det ju åberopats övervägande skäl för en nedläggning. Låt nu mig och kammarens ledamöter, de som sitter på läktaren och den press som gärna vill lyssna till och som i morgon för läsarna hemma i sydöstra Sverige skall referera denna debatt få höra vilka skäl som Roland Brännström som ledare för utskottsmajoriteten tycker mest talar för resp. emot en nedläggning av I 11. Kommentera gärna frågan om payoff-tiderna, alltså avkastningstiderna. Ett antal miljoner kronor, kanske ett par hundra miljoner kronor, måste investeras för att ersätta den kapacitet som ett antal av de här regementena representerar i dag.

Jag vill inte att svaret skall utbli. Det skulle i samverkan med statsrådets nonchalans återigen visa att detta beslut bara är ett beställningsarbete som skall expedieras.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Tillbaka till diskussionen om närvaro och icke-närvaro. Statsrådet har suttit här från kl. 9.00 tills klockan var 14.30 och deltagit i debatten. Det är ett ganska långt debattavsnitt. Om han sedan måste lämna kammaren i ungefär en timmas tid för att komma tillbaka så snart det är möjligt, tycker jag nog att Anders G Högmark tar rätt starka ord i sin mun när han påstår att detta är nonchalans mot riksdagen och kammaren.

Vilka skäl talar för och emot? Det finns skäl som talar så klart för att vi måste reducera den volym som armén har för närvarande. Urvalsprocessen har skett i försvarskommittén, i försvarsledningen, i arméledningen, i regeringskansliet och i utskottet. Det har vägts mellan olika förband i olika skeden, och slutavvägningen har lett till att de tre nu föreslagna förbanden läggs ned.

Detta är för mig skäl nog.

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! I frågan om närvaron tycker jag frånvaron talar sitt tydliga språk. Sedan kan vi lämna den frågan och låta andra döma och bedöma.

Jag vet att armén och försvaret har ont om pengar. Det är därför jag ställde frågan om pay-off-tiderna, som jag fortfarande inte fått något svar på.

Roland Brännström talar om övervägande skäl. Talar man om övervägande skäl – vilket man inte gör i fråga om de andra regementena som läggs ned: det bör noteras – så finns det skäl som talar för och skäl som talar emot. Jag ber Roland Brännström att under de tre minuter som vi har till replik nämna några skäl som talar för och några som talar emot. Jag inser att man måste göra avvägningar, men det kunde vara roligt att få höra ett par skäl, som talar för, mätt med den måttstock som utskottsmajoriteten själv sätter upp för 90-talets regementen, nämligen att de skall vara prestationseffektiva, ha bra samordnings- och samträningsmöjligheter, erbjuda en god utbildningsmiljö samt leva upp till operativa krav. Finns det något av de kraven som I 11 lever upp till?

Och glöm inte frågan om kalkylerna! Hur kan det vara rimligt, i ett läge med så akut penningnöd som försvaret har, att säga: "Vi har råd att lägga ned. Vi måste investera ett par hundra miljoner, för om åtta, tio, tolv eller femton år får vi nog de pengarna tillbaka." Som jag sade i mitt inledningsanförande, är det så försvaret under många år har räknat, och det är därför man har den ekonomi man har – tyvärr.

Är mitt påstående fel, så kom gärna och visa sakskälen, både för läktaren och för de andra som lyssnar, några skäl för och emot, så att vi får höra hur de kan vägas samman.

Tredje vice talmannen anmälde att Roland Brännström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

KJELL NILSSON (s):

Herr talman! Vi socialdemokrater från Kronobergs län tycker att förslaget om att lägga ned I 11 är ett dåligt förslag. Vi tycker att vi har starka skäl för att rädda regementet. Det är ett effektivt och starkt regemente, och det betyder mycket för regionen. Vi har i en motion pekat på de saker som vi tycker talar för ett bevarande av I 11.

Först och främst tycker vi att det strategiskt och geografiskt ligger rätt till. Det ger ett styrkebälte i försvaret av den delen av landet. Det har stor betydelse för dels Växjö kommun, dels Kronobergs län.

Vi har framfört detta vid en rad informella tillfällen också. Vi har uppvakat landets statsminister, berörda statsråd och enskilda utskottsledamöter och framfört våra synpunkter. De har naturligtvis vägts in i den bedömning som utskottet har gjort, men vi tycker ändå inte att utskottet har fattat ett riktigt beslut.

I 11 är en av de största arbetsplatserna i Växjö kommun. Den är av strategisk betydelse också för ekonomin i Växjö. I 11 har en årlig omsättning på 150 milj. kr., och väldigt många arbetstillfällen i Växjö försvinner därest I 11 skulle läggas ner.

I 11 är ett utpräglat bygderegemente, och det har mycket stark förankring hos folket i Kronobergs län – ja, i hela sydöstra Sverige, kan man säga.

Vi tror också att I 11 har mycket stor betydelse för den allmänna värnplikens bevarande, och den tycker vi är en hörnsten för landets försvarspolitik.

Regementet är också en ovärderlig resurs för den civila räddningstjänsten och för frivilligorganisationerna och deras verksamhet. Kronobergs län har mycket aktiva frivilligorganisationer på försvarsområdet, och instruktörerna från I 11 bygger upp och medverkar till effektiviteten i frivilligorganisationerna i tre län – också i Blekinge och Kalmar län – och hjälper även till med utbildning i Jönköpings län. Jag kan säga detta med litet särskild kunskap, i anledning av att jag är engagerad inom frivilligorganisationerna i länet.

I 11 har också militärt ansvar för två län och stöder det militära försvaret i det tredje länet.

Vad som grämer oss som smålänningar är också att man lägger ned ett mycket välinvesterat regemente. Det är inte mer än ett par år sedan man invigde matsalen efter att ha nyrenoverat den för 25 milj. kr. Också övriga anläggningar vid I 11 är mycket välinvesterade. Vi tycker att det är kapitalförstöring att i det läget lägga ned I 11, och det är synd.

I Växjö finns också sällsynt goda betingelser för både dagens och morgondagens behov av militär utbildning. Vi har mycket goda samövningsmöjligheter med andra truppslag och med Skåneförbanden.

Vi har vidare en rationell och effektiv förvaltning, vilket har framgått av förarbetena till propositionen. I 11 har också ett mycket gott och stabilt personalläge.

I 11 i Växjö bidrar dessutom med officerare till andra regementen och till de militära skolorna. Vi har ingen svårighet att få fast anställd personal, vilket de flesta andra regementen har.

Växjöregionen är en bra region att ha ett regemente i. Där finns en diversifierad arbetsmarknad. Det är lätt för de medflyttande, som ju oftast är

kvinnor, att få ett jobb på samma plats där deras man arbetar. Det finns ett bra utbud av utbildningar, vilket också är bra för regementet.

Växjö har ett gott kulturutbud. Vår teater försörjer inte bara Kronobergs län med kulturella inslag utan hjälper också till i angränsande län, allra mest i Blekinge län. Ett sådant kulturellt utbud är bra såväl för dem som arbetar vid I 11 som för de kullar av värnpliktiga som på det sättet får en meningsfull sysselsättning på sin fritid i Växjö.

Vi socialdemokrater från Kronobergs län tycker alltså att alla skäl talar för att riksdagen avslår förslaget om att lägga ner I 11. Vi kommer därför i voteringen att stödja reservation 12 om avslag på beslut om nedläggning av I 11. Jag yrkar bifall till den reservationen.

Sedan vill jag bara påpeka ett par saker för säkerhets skull – det kanske redan är tillrättat. Det finns ett par tryckfel i betänkandet. Motion Fö15 är inte från centerpartiet utan från socialdemokraterna, undertecknad av mig, Kjell Nilsson, Lars Hedfors och Ulla Johansson. Det är samma fel i reservation 12; detta kan väl rättas till på det här sättet.

Sedan allra sist, herr talman! Därest den majoritet som tycks finnas i kamraren skulle fatta det beslut som vi inte gillar och I 11 läggs ned, då kommer vi socialdemokrater i Kronobergs län att ställa krav på statsmakterna om ersättning till vårt län.

Vi har praktiskt taget inte fått någonting av statlig utlokalisering, och om man tar ifrån oss den stora biten av den statliga verksamhet som vi har, I 11, kommer vi icke att vara tysta. Vi förutsätter att regeringen i så fall ger oss andra möjligheter till sysselsättning och till utveckling av vår bygd. Jag vill peka på ett par saker som ni kan ta med er, ifall ni fattar beslut om att lägga ner I 11.

Vi har en högskola i Växjö där det bedrivs forskning. För det behövs fasta forskartjänster. Det är i så fall det minsta man kan begära.

Vi behöver också ett glasmuseum i Glasriket. Det skulle ligga väl till om staten förband sig att bygga upp ett glasmuseum i närheten av Glasforskningsinstitutet i Växjö.

Vi önskar inte de här alternativen, herr talman, men vi kommer att arbeta för dem därest riksdagen går emot oss i det här fallet.

Vi yrkar alltså bifall till reservation 12.

I detta anförande instämde Lars Hedfors (s).

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det finns en hel del i det Kjell Nilsson sade som jag kan instämma i, inte minst när det gäller värdet av frivilligverksamheten, där jag vet att Kjell Nilsson gör en förnämlig insats. Men frågan infinner sig faktiskt här, rent politiskt: Vad står socialdemokraterna i Kronobergs län för egentligen, om man nu skall tala om att "detta är vår politik", som det brukar heta?

Jag har hört sedan jag var något mindre – Kjell Nilsson har lärt mig en hel del under de år vi har gnabbats ihop där hemma – att det är en sak vad man tycker som person här och där, men det är partiets politik som vi går till val på. Då är min fråga till Kjell Nilsson: Vad är socialdemokraternas politik i fråga om I 11, när de möter väljarna i Kronobergs län?

Är det den politik som företräds av det frånvarande statsrådet? Eller är det Kjell Nilssons, Lars Hedfors och Ulla Johanssons, dvs. motionärernas, politik? Det här är ju ingen länsangelägenhet utan mer en fråga om det nationella försvaret, där vi hade hoppats att I 11 skulle kunna spela en viktig roll.

Avslutningsvis vill jag säga att även om det mesta talar för att riksdagen kommer att fatta beslut om att lägga ner I 11, kan man hitta intressanta kombinationer, så att Kjell Nilssons och min gemensamma uppfattning att I 11 bör vara kvar kan realiseras. Är Kjell Nilsson beredd att nu, under den stund som är kvar till beslutet, hitta en intressant kombination med socialdemokraterna på Bohusbanken och Örebrobanken, som var och en talar om sitt regemente och som samfällt borde utgöra en kraft i rätt riktning, om nu den uppfattning Kjell Nilsson och jag har gemensam är socialdemokraternas verkliga politik i Kronobergs län?

KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi känner Anders G Högmark så väl att jag egentligen inte behövde begära replik. Han kommer även fortsättningsvis, när han talar med mig, att bekymra sig över att inte försvarsministern vill lyssna på statsmannaorden, och det tänker jag inte svara på. Det har ju andra gjort här.

Alla som är läskunniga kan se av de papper som finns att en majoritet här i kammaren är för nedläggning av I 11. Det kan jag inte ändra på. Vi socialdemokrater från Kronobergs län har hela tiden sagt att vi slåss för I 11, och vi gör det, men vi har inga maktmedel att tvinga andra att rösta på samma sätt. Det har inte heller Anders G Högmark.

När Anders G Högmark höll sitt huvudanförande bekymrade han sig över att han inte visste vad jag skulle säga. Det bekymret hade han kunnat slippa, om man inte hade ändrat i talarlistan, och då hade vi också sluppit denna replikomgång. Men det passar kanske inte att stå som sista man på listan, om man har så stora ord att säga som Anders G Högmark har. Därför trängde han sig före hela Kronobergsbanken och tog ordet före alla andra. Om han inte hade gjort det, hade han inte behövt undra vad vi skulle säga.

Vad vi socialdemokrater i Kronobergs län har sagt, det står vi för. Vi menar allvar med detta och har gjort det hela tiden: Vi slåss för I 11. Det är ett mycket bra regemente, med djup förankring i bygden. Men vi kan inte tvinga andra till att rösta med oss. Sådana maktmedel har inte vi.

Därför kommer vi att stödja moderatreservationen, och det är mycket ovanligt från vår sida. Jag har aldrig gjort det förr.

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag betvivlar inte att Kjell Nilsson och jag har samma uppfattning om I 11. Jag har nu fått höra vad Kjell Nilsson sade, och Kjell Nilsson har hört vad jag har sagt, så vi har tillgång till samma information.

Jag begär inte att Kjell Nilsson skall tvinga någon på någon annan länsbank att rösta si eller så. Men om vi nu gemensamt har uppfattningen att det vore bra att vi kunde rädda I 11, tycker jag att det är värt att pröva alla till buds stående medel. Då inbillade jag mig i all blygsamhet, herr talman, att Kjell Nilsson hade bättre förutsättningar att övertyga sina kolleger på de två

andra länsbankarna om att göra gemensam sak. Det var min lilla ödmjuka undran.

Är det inte realism? Då blir det med största sannolikhet så att kammaren fattar ett för I 11 negativt beslut. Jag hade nämligen trott att fram till dess talmannen registrerar utslaget och klubbar för det finns det alltid möjligheter att i kammaren skapa en majoritet. Åtminstone fanns det någon, som tillhörde Kjell Nilssons eget parti, som praktiserade det här i kammaren en gång i tiden.

KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket kort. Det arbetet har vi bedrivit under mycket lång tid. Vi kommer säkert att försöka också fram till dess klubban faller, men utsikterna är naturligtvis små att nu övertyga dem som har bestämt sig.

CHARLOTTE BRANTING (fp):

Herr talman! Folkpartiets företrädare i försvarsfrågan, Kerstin Ekman och Hans Lindblad, har här tidigare i debatten framlagt folkpartiets allmänna grundsyn på regeringens proposition. Jag delar den grundsynen. Jag skall här enbart uppehålla mig vid förslaget om I 11:s nedläggning. Jag yrkar avslag på det kravet och bifall till reservation 12, som har följt upp bl.a. Ingrid Hasselström Nyvalls och min motion om att I 11 skall vara kvar.

Jag har stor förståelse för synpunkten att militären själv borde avgöra vilka regementen som borde läggas ner. Det bör rimligtvis vara militären som vet bäst, men den information och den debatt som förts om I 11 har övertygat mig om att här har man gjort en felbedömning. Jag vill gärna visa att det handlar visst inte bara om egoistiska hypolitiska skäl, utan att det finns starka sakpolitiska skäl för att I 11 skall vara kvar.

Jag har under många år varit mer eller mindre aktiv i freds rörelsen, men jag har aldrig varit pacifist. Jag tycker det är oerhört viktigt att de pengar vi lägger på försvaret – och de är ganska många – skall läggas på rätt saker, så att vi på sikt får möjlighet att skära ner försvarskostnaderna.

Det är slöseri att lägga ner I 11. Det är en modern utbildningsanläggning. Stora renoveringar har gjorts där. Så sent som 1986/87 fick man en ny restaurang och gymnastiksal till en kostnad av 26 milj. kr. Byggnaderna är renoverade, och en modern miloverkstad byggdes 1981. Man har ett bra närövningsfält och ett skjutfält i Kosta som är ett av de modernaste i Sverige. De framtida investeringsbehoven är alltså små.

Man har låg personalomsättning och hög kvalitet på sin personal. Utbildningskostnaden per värnpliktig är förhållandevis låg. En undersökning visar att en värnpliktig kostar 5 902 kr./år mer att utbilda vid I 12 än vid I 11. Självklart är det också mycket angeläget för de värnpliktiga i sydöstra Sverige att de har nära till sitt regemente.

Det är naturligtvis inte bara ekonomiska argument som skall vara avgörande. Det viktigaste bör vara militärpolitiska skäl. I 11:s strategiska och operativa läge är mycket bra, och I 11/FO 16/18 är en av landets största mobiliseringsmyndigheter. Genom att regementet finns på central plats i regionen får personalen relativt korta avstånd till sina mobiliseringsplatser och kan snabbt sättas in mot bl.a. strategiska mål vid våra kuster.

Engagemanget för frivilligförsvaret är starkt i Kronobergs län, precis som tidigare har påpekats. Totalt är mer än 65 000 personer anslutna till de 22 frivilliga försvarsorganisationer som regementet har utbildningsansvar för eller understödjer på något sätt. I 11:s personal har också spelat en stor roll vid naturkatastrofer och vid olyckor i området.

Jag kan inte heller underlåta att bemöta vad som sägs i propositionen angående jämförelsen mellan I 11 och I 12, vilka av departementeschefen anses ha likvärdiga produktionsförutsättningar. Att man då föreslår en nedläggning av I 11 skulle bero på att samövnings- och samträningsmöjligheterna skulle vara bättre inom Eksjös garnison. Så är inte fallet enligt I 11:s beräkningar. Samövningar skall ske med flera truppslag. I 12 har närmare till T 2 och Ing 2 än I 11. Till skjutsamövningar i Skillingaryd har man i stort sett lika långt. Alltså är I 11:s förutsättningar bättre. Den infanteribrigad som skall finnas i Milo Syd avses tillhöra Skånefordelningen. Det finns många operativa skäl och beredskapsskäl som talar för att den bör finnas så nära Skåne och Blekinge som möjligt – detta är ju bara möjligt om den förläggs till Blekinge. Förutom de här skälen och andra som framfördes av Kjell Nilsson och Anders G Högmark och som jag skulle kunna instämma i vill jag nämna ytterligare två.

För det första vill jag nämna det faktum att min son under det senaste året har gjort värnplikten på I 11 och att jag genom honom har fått många bevis för att I 11 är ett regemente som fungerar väldigt bra.

För det andra vill jag nämna den enorma uppbackning som frågan om I 11:s bevarande har fått av allmänheten i Kronoberg. Detta har visat sig genom protestskrivelser, uppvaktningar, insändarstormar etc. Det är ju faktiskt en politikers uppgift att också lyssna på sina väljare och sympatisörer.

Jag kommer alltså att visa att jag har gjort det genom att rösta på reservation nr 12. Kronobergs regemente I 11 behövs, också i framtiden.

I detta anförande instämde Ingrid Hasselström Nyvall (fp).

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill inleda med att påpeka att jag kan instämma i mycket av det som Charlotte Branting sade. Men jag saknade i hennes anförande ett uttryck, en mening som ofta förekommer när folkpartister tar till orda både här i kammaren och på andra platser, nämligen uttrycket "vi i folkpartiet". Jag saknade detta uttryck. Frågan är varför Charlotte Branting inte kunde använda sig av detta uttryck. Beror det på att folkpartiets partiledning är så djupt splittrad? Charlotte Branting tillhör ju själv denna partiledning. Är det så att partiledningen inte har någon bestämd uppfattning om I 11? Eller är det så att partiledningen och Charlotte Branting inte har samma uppfattning i frågan? Det händer ju då och då att man råkar ut för delikata, politiska avvägningar och problem av det slaget.

Jag vill ställa ungefär samma fråga till Charlotte Branting som den jag ställde till Kjell Nilsson: Vilken är folkpartiets politik i sydöstra Sverige? Är det den politik som företräds av majoriteten av partiledningen – partiledaren och kanske några ledamöter i försvarsutskottet; Kerstin Ekman bör väl rimligtvis tillhöra partiledningen – som är folkpartiets politik? Är det denna po-

litik man kan hänvisa till med orden "vi i folkpartiet tycker att"? Eller är det en minoritet som står för folkpartiets uppfattning om sydöstra Sverige? Det kunde vara ganska intressant både för dem som sitter här i kammaren och självfallet också för en vidare allmänhet att få ta del av detta. Jag nöjer mig med detta, herr talman.

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Jag tänkte egentligen inte gå upp mer i talarstolen, men jag kunde inte hålla mig när jag hörde Charlotte Branting inleda sitt anförande med att säga att hon delar folkpartiets grundsyn i den här frågan. Sedan begärde hon helt plötsligt att I 11 skall få vara kvar. Vi vet ju att folkpartiets grundsyn går ut på att ta bort ännu fler regementen än de som är aktuella i dag. Jag vill då fråga Charlotte Branting: Vilka regementen är det som Charlotte Branting med hänvisning till sin grundsyn vill ta bort? Är det I 16, I 14 eller något annat regemente? Det måste ju vara en hel drös med regementen som Charlotte Branting egentligen vill ta bort. Men I 11 skall tydligen vara kvar. Jag tycker att Charlotte Branting skall redovisa sin inställning för denna kammare.

CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiets grundsyn i dessa frågor framgår av reservation nr 8, som folkpartiet har fogat till betänkandet och som Kerstin Ekman och Hans Lindblad tidigare har pläderat för. Av denna reservation framgår bl.a. att vi vill ha ett starkt och effektivt försvar, att vi accepterar nedläggningar av vissa regementen men att vi anser att det i huvudsak är militärerna som själva skall avgöra vilka regementen som skall läggas ner.

Uppfattningen hos folkpartiet i Kronobergs län är att vi av I 11:s verksamhet har kommit till insikt om att det finns all anledning för oss att slåss för vårt regemente. Det kommer jag att göra fram till dess att klubban faller, och jag kommer alltså att rösta för den reservation som moderaterna och centern har fogat till betänkandet, dvs. reservation 12, i vilken krävs att I 11 skall bevaras.

ANDERS G HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Detta blir alltmer intressant! Folkpartiet har en grundsyn i försvarsfrågorna. Och det är ju bra; alla partier har väl någon form av grundsyn i dessa frågor. Moderaternas grundsyn i dessa frågor leder oss fram till övertygelsen att I 11 skall bevaras. Folkpartiets grundsyn leder folkpartiets ledande försvarsexperten, av vilka i alla fall någon tillhör partiledningen, till övertygelsen att I 11 skall läggas ner. Även Charlotte Branting har denna grundsyn, och den leder henne till övertygelsen att I 11 skall få finnas kvar. Budskapet på hemmafronten, budskapet till sydöstra Sverige, blir således klivet. Och det är kanske inte så märkligt.

Ett påstående som jag finner något anmärkningsvärt är att militären bör bestämma vilka regementen som skall läggas ner. Ibland har det förekommit historier om hur den gamla högern lyssnade alltför mycket till militären. Kanske låg det något i detta. Då kritiserades högern för detta. Nu är vi moderater de som självständigt vågar ta ställning, delvis på grund av att det i

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

detta fall är fråga om ett dåligt underlag och vi därför måste komplettera den militära sakkunskapen. Men både socialdemokrater och nu även det liberala folkpartiet säger att militären vet bäst. Mycket ändras här på jorden, herr talman.

CHARLOTTE BRANTING (fp) replik:

Herr talman! Jag vill på nytt upprepa att varken folkpartiets ledning, folkpartiets partiledning eller folkpartiets företrädare här i dag har sagt att man kommer att rösta för en nedläggning av I 11. Folkpartiets företrädare kommer inte att rösta för en nedläggning av I 11.

Tredje vice talmannen anmälde att Anders G Högmark anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Den utveckling som har skett, och som sker, mot storskaliga lösningar, befolkningskoncentrationer och ökat internationellt beroende i försörjningens alla delar medverkar till att vårt land blir alltmer både militärt och ekonomiskt sårbart. Möjligheten att i ett kris- och krigsläge upprätthålla viktiga samhällsfunktioner blir allt mindre, liksom möjligheterna att skydda landets civilbefolkning.

Det har här tidigare i dag talats om hotbilder. Den hotbild som vårt land står inför har, trots vad som händer ute i Europa, inte förändrats i avgörande grad. Mot denna bakgrund kan det inte vara riktigt att i sådan utsträckning som nu föreslås reducera försvarsinsatserna och därmed också försvarsförmågan i vissa delar av landet.

Det är i detta perspektiv som jag tillsammans med mina partikamrater Marianne Jönsson från Kalmar och Sven-Olof Petersson från Blekinge har avgivit en motion, som har nr 1. I denna motion kräver vi ett bibehållande av ett starkt försvar i Sydsverige genom att Kronobergs regemente, I 11 i Växjö, får fortsätta att bedriva sin gedigna verksamhet.

Vi anser nämligen att hela Sverige skall försvaras, således även södra och sydöstra delarna av landet. Våra argument, som vi anser att riksdagsmajoriteten inte på något sätt beaktat, är bl.a. följande:

I 11 har ett mycket fördelaktigt strategiskt och operativt läge med ca 10 mil för sina brigader till väst-, öst- och sydkusterna.

I 11 är en av landets största mobiliseringsmyndigheter och en stor del av mobiliseringen leds av personal från detta regemente.

I 11 är en moderna utbildningsanläggning, där utbildningsmöjligheterna är mycket goda.

Investeringar har systematiskt gjorts under de senaste 15 åren, och så sent som 1987 byggdes en ny militärrestaurang för inte mindre än 26 milj. kr.

I 11 har hittills haft en god rekryteringsförmåga och stor förmåga att behålla sin personal. I 11 ger också ett utomordentligt stöd till hemvärnet och frivilliga organisationer.

Herr talman! En god förankring av vårt folkförsvar kräver en militär närvaro i olika delar av landet. Det förefaller näst intill egendomligt att riksdagsmajoriteten inte vill ta till vara de resurser som i dag finns vid I 11. Det

förefaller också ganska märkligt att man inte bättre vill ta till vara de värnpliktsociala fördelarna som regementet utgör vad gäller värnpliktsutbildning. Mest egendomligt är dock det förhållandet att man här tar ställning till arméns grundorganisation, utan att man dessförinnan har gjort en grundläggande säkerhetspolitisk bedömning. Dessutom anser jag att en nedläggning av I 11 får allvarliga konsekvenser för frivilligorganisationerna.

Kronobergare, kalmariter och blekingar har som en man ställt upp för I 11. Nu är det politikerna i Sveriges riksdag som har avgörandet i sin hand. Det bästa vi kan göra är att rösta för ett bifall till reservation nr 12, som – och det vill jag påpeka – är undertecknad av Kjell Nilsson och även av centerpartister tillsammans med moderater. Om reservationen bifalls, skulle I 11 fortfarande utgöra den försvarspost i sydöst som vi behöver. Men det hjälper föga med en och en annan välvillig röst från socialdemokrater och en folktopartist från Kronobergs län. Det handlar i stället om vad dessa partiers företrädare från andra delar av landet har för uppfattning. Det handlar också om trovärdighet. Kjell Nilsson har tydligen redan – om jag förstod honom rätt – accepterat en nedläggning i tysthet av I 11, eftersom han under debatten så utförligt presenterade alternativ till I 11.

Herr talman! Jag yrkar härmed bifall till de reservationer där centerns företrädare finns med.

Till sist vill jag beklaga att Anders G Högmark inte har märkt att hela centerpartiet står bakom de reservationer som stödjer bl.a. I 11, eftersom han i sitt anförande ställde övriga partier emot moderata samlingspartiet.

I detta anförande instämde Sven-Olof Petersson och Marianne Jönsson (båda c).

KJELL NILSSON (s) replik:

Herr talman! Det lönar sig väl inte att återupprepa det en gång till, men repetition är ju kunskapens moder. Jag vill därför till fru Gustavsson säga att jag uppehöll mig mycket kort vid de alternativ som vi kommer att kräva om I 11 läggs ner. Jag sade uttryckligen att detta inte är någonting vi socialdemokrater från Kronobergs län önskar. Vi kommer att strida för vår sak ända fram tills klubban faller. Går majoriteten ändå oss emot i den här frågan, kommer vi inte att vara passiva med alternativ. Det är möjligt att de övriga partierna tänker förhålla sig passiva, men vi har inte den avsikten, om det hela skulle gå oss emot.

Det var så jag uttryckte mig tidigare. Nu när jag upprepat min inställning ännu en gång, kanske den är lättare att förstå.

BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Andra moderata företrädare har på ett mera vältaligt sätt än jag har förmåga till redovisat grunderna för den moderata försvarspolitiken, liksom skälen för bevarandet av de nu tre nedläggningshotade regementena. Jag inskränker mig därför till att göra ett ganska kort inlägg.

Försvarsutskottets majoritet föreslår bl.a. att Kronobergs regemente, I 11, skall läggas ned. Tillsammans med tre andra moderata ledamöter har jag motionerat om att detta regemente skall finnas kvar även i framtiden.

Som motiv för detta ställningstagande vill jag anföra följande sex kortfattade punkter. Det kan givetvis finnas fler, men jag anser att dessa bör omnämnas.

För det första förutsätter och kräver den neutralitetspolitik, till vilken vårt land bekänner sig, ett starkt försvar. Det är endast vi själva som kan upprätthålla och vinna respekt för vår neutralitet. Förlorar vi förmåga att i handling visa att vi menar allvar med våra deklarationer skapar vi inte bara en farlig svaghet hos oss själva, utan också osäkerhet i vår omvärld beträffande vår förmåga att försvara oss. Neutralitetspolitiken kräver alltså ett starkt försvar, och en nedläggning av I 11 innebär onekligen en försvagning.

För det andra bygger Sveriges försvar på principen om allmän värnplikt. Läggs landskapsregementen ned urholkas denna princip. Allt fler ungdomar ställs då vid sidan av värnpliktsutbildningen, eftersom utbildningsplatserna blir för få. Särskilt påtaglig är denna risk i sydöstra Sverige, eftersom det inom hela detta område inte kommer att finnas något landskapsregemente.

För det tredje har den hotbild, mot vars bakgrund vårt försvar skall formast, i realiteten inte förändrats till det bättre. Den nedrustning som diskuteras i Europa har ännu inte fått något reellt innehåll. Vi i Sverige har redan gjort betydande neddragningar av vårt försvar. Perestrojka är än så länge inte detsamma som avspänning eller truppereduktioner.

För det fjärde blir det en oacceptabel försvarsmässig och beredskapsmässig uttunning i sydöstra Sverige om I 11 läggs ned. Inte mindre än tre län, Kronoberg, Kalmar och Blekinge, som gränsar till varandra kommer att sakna arméförband och brigadutbildning.

För det femte har Öland med sitt strategiska läge i Östersjön redan nu ett utsatt läge och kommer, om majoritetens förslag att gå igenom, att få det ännu besvärligare.

För det sjätte lämnas frivilligorganisationerna i långa stycken åt sitt öde om I 11 läggs ned. Värst drabbas Öland. Frivilligorganisationerna har en mycket viktig uppgift i totalförsvaret, för den folkliga förankringen och för försvarsviljan. Utbildning av och rekrytering till bl.a. hemvärnet får ett grundskott om I 11 läggs ned. Detta får alltså inte ske.

Herr talman! Jag vill uttrycka min förhoppning att de motionärer från andra partier som liksom jag vill rädda I 11 också röstar för det när vi kommer till det slutliga avgörandet. Min förhoppning sträcker sig dock ännu längre, nämligen till att även andra som efter dagens debatt har insett värdet av att bevara dessa regementen, också stöder dessa förslag och i det här fallet framför allt I 11.

Slutligen, herr talman, vill jag göra en liten kommentar. Kjell Nilsson har redan givit slaget förlorat genom att tala om vilken ersättning Växjö behöver och skall få när I 11 läggs ner. Jag vill i all stillsamhet erinra om att kompensationen för nedläggningen av F 12 ännu inte är effektuerad. Den nedläggningen skedde för femton år sedan. Med det sättet att hantera frågan får nog Kjell Nilsson vänta till en bra bit in på 2000-talet. Det kanske inte är så mycket att framföra i debatten att det skall vara vägledande hur man har behandlat Kalmar och F 12.

Herr talman! Jag yrkar således bifall till reservation nr 12.

HÅKAN STRÖMBERG (s):

Herr talman! Det finns många synpunkter i det förslag angående arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem som nu föreligger till avgörande i kammaren, som jag delar. Det är dock inte därför jag har anmält mig till dagens talarlista.

Det är i stället därför att det förslag som nu föreligger inte till alla delar uppfyller de mål som vi bör sträva efter när det gäller att forma en framtida försvarsorganisation för armén som inger säkerhet och möjlighet till försvar mot eventuella angrepp som vi kan komma att utsättas för.

Jag tycker inte heller att betänkandet innehåller förbättrade sociala former för dom som fullgör sin värnpliktsutbildning.

De är dessa synpunkter som vi socialdemokrater på Örebrobanken har utvecklat i motion Fö4, som vi har avgett i anslutning till att proposition 1989/90:9 lämnades till riksdagen för beslut.

Det finns en mycket bred folklig förankring om att vi här i landet skall ha ett folkförsvaret byggt på allmän värnplikt. Det finns också en bred folklig förankring om att vi för att nå detta mål skall ha försvarsregementen och värnpliktsutbildning spridd över hela landet. Det har också uttalats vid olika tillfällen att en lämplig avvägning när det gäller spridningen av våra regementen skulle vara minst ett regemente i varje län. Vårt lands geografiska struktur ger underlag för en sådan bedömning.

Genom det förslag till omstrukturering av armén som nu föreligger gör man ett ytterligare avsteg från denna princip. Flera regioner förlorar nu denna möjlighet. Jag skall här nöja mig med att belysa de svårigheter som kommer att drabba Örebroregionen om infanteriregementet I 3 läggs ned. Många skäl talar för att Örebro även framdeles skall behålla I 3 som försvars- och utbildningsregemente.

De rent försvarspolitiska aspekterna talar självfallet för det, eftersom Örebro och Örebroregionen befolkningsmässigt är mitt i Sverige. Många viktiga funktioner, som det är nödvändigt att kunna bibehålla vid eventuella angrepp, finns i regionen. Det är inte bara Sveriges mittpunkt i vad gäller befolkning utan också transportmässigt. Elddistribution och försvarsindustri är andra viktiga funktioner som finns i regionen. Det är oerhört angeläget att de inte slås ut om vi skulle utsättas för angrepp utifrån.

Det gäller även de värnpliktigas sociala förhållanden under utbildningstiden. Vi har i dag en helt annan familjestruktur än vi har haft tidigare. Allt yngre personer bildar i dag familj, samtidigt som värnpliktsåldern har sänkts under senare år. Detta gör att allt flera personer med eget familjeansvar är föremål för värnpliktsutbildning.

Genom det förslag som nu föreligger i form av utskottsbetänkande från försvarsutskottet, försämrar möjligheten för nybildade familjer att umgås, eftersom den ena parten fullgör sin värnplikt på långt avstånd från hemmet. Det är en aspekt som vi självfallet måste ge större betydelse i framtiden och som också borde vägas in nu när vi lägger fast den framtida arméorganisationen.

Detta talar för att Örebro även framdeles borde finnas kvar som regementsort.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Det har återopats att det är av ekonomiska skäl som man nu måste företa en omorganisation och därmed lägga ned I 3 i Örebro.

Jag delar uppfattningen att vårt försvar måste vara rimligt anpassat till vad vi ekonomiskt orkar bära. Vi måste också anpassa oss till en modern och ibland mera kostsam teknik. Jag ställer mig ändå tveksam till att man skulle kunna nå de besparingar som har redovisats i propositionen och betänkandet. Det har nämligen redovisats andra siffror på att besparingarna inte skulle bli så stora som redovisats. Dessutom vet vi av erfarenhet från tidigare strukturförändringar att man ofta inte når de besparingar man tänkt sig, eftersom det ständigt uppstår nya kostnader som man inte har kunnat räkna med.

Fru talman! Jag är medveten om att när det gäller vårt försvars omfattning och var våra försvarsförband skall vara placerade så skall man inte räkna in sysselsättningsaspekten. Det är andra bedömningar som måste vara avgörande. Det går dock inte att komma ifrån att för vissa regioner har sysselsättningen vid våra försvarsförband en stor betydelse, och i synnerhet om andra aspekter kan bedömas vara likvärdiga måste man väga in sysselsättningsaspekten.

För Örebroregionen som under senare år har haft en negativ befolkningsutveckling kommer ett beslut om nedläggning av I 3 att ytterligare försämra möjligheterna att skapa sysselsättning.

Skulle riksdagen i dag fatta beslut i enlighet med utskottets betänkande, förutsätter jag att man från statsmaktens sida också tar konsekvenserna av detta och medverkar till att annan statlig verksamhet kan förläggas till Örebroregionen.

Fru talman! Genom att ställa oss bakom försvarsutskottets betänkande nr 3 kompletterat med bifall till reservation nr 10 skulle vi i dag kunna lägga fast en arméorganisation som har en bred förankring hos allmänheten. Vi skulle också kunna undvika alla de negativa konsekvenser som ett nedläggande av I 3 skulle innebära.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

I anförandet instämde Ulla Berg och Rosa-Lill Wählstedt (båda s).

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Vi har tidigare i eftermiddag bett företrädare för Bohusbänken och Kronobergsbänken att berätta om de avser att ge varandra stöd i den här frågan. Nu vill jag bereda Håkan Strömberg samma möjlighet för Örebrobänkens vidkommande. Det har visserligen sagts att det ändå inte skulle räcka, men är ni så säkra på att det inte räcker tycker jag att ni skall göra det experimentet. Nu vill jag fråga om Håkan Strömberg avser att leda Örebrobänkens socialdemokrater i den kommande voteringen.

INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Fru talman! Jag skall göra det ännu enklare än vad Arne Andersson i Ljung föreslår. Det finns nämligen en reservation i betänkandet som vill avslå hela regeringens proposition, nämligen reservation nr 1. Om alla som här

i dag har vittnat om att de skall rösta på olika reservationer för bevarande av olika regementen, verkligen menar något med detta, skall de rösta på reservation nr 1.

Alla som sitter i denna kammare vet ju att om man röstar på de enskilda regementena är det bara ett spel för galleriet, inget annat. Det finns en liten möjlighet om vi alla som har uppfattningen att dessa regementen skall vara kvar, röstar på reservation nr 1. Då är det någon mening med det hela, annars är det bara ett spel för galleriet.

HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Jag sade i mitt inledningsanförande att vi till stora delar ställer upp på det betänkande som föreligger. Vi är självfallet medvetna om att man måste företa strukturförändringar och lägga ned vissa försvarsförband. Det kommer vi inte ifrån, om vi i framtiden skall kunna räkna med att ha ett starkt försvar.

Däremot accepterar jag inte utskottets skrivning när det gäller nedläggning av I 3 i Örebro. Som jag sade ligger I 3 försvarsstrategiskt mitt i Sverige. Där finns en hel del viktiga funktioner som dessutom är viktiga att försvara. Därutöver tillkommer de värnpliktigas möjligheter att fullgöra sin värnpliktsutbildning och att ha nära till hemorten. Det är inte ett spel för gallerierna, Ingvar Karlsson i Bengtsfors. Det är en bedömning vi har gjort från socialdemokraterna i Örebro län.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Håkan Strömberg har gett ett mycket uttömmande svar. Han är fullt införstådd med att strukturella förändringar måste ske, men det skall absolut inte vara strukturella förändringar som berör Örebro län. Det är mycket av lojalitet och solidaritet, som ni socialdemokrater brukar tala om. Det skulle t.o.m. vara besvärligare för värnpliktiga i Örebro län att åka någon annanstans än det är för värnpliktiga t.ex. i Uddevallaregionen eller Växjöregionen. Det stärker tilltron till att det inte är något spel för gallerierna.

Tro det den som vill, Håkan Strömberg, slaget är förlorat vad gäller denna, ganska billiga argumentation.

HÅKAN STRÖMBERG (s) replik:

Fru talman! Vi har varit med om många strukturförändringar i Örebro län, som vi har ansett att vi har varit tvungna att acceptera. Den bedömning som vi har gjort angående I 3:s bevarande är att det finns anledning att bibehålla det regementet och den värnpliktsutbildning som där finns, enligt vad jag tidigare har åberopat.

GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! Denna debatt börjar bli både lång och seg – och tung. Tungt känns det förvisso i dag för oss som representerar de län där regementen skall läggas ned. Det blir väl sannolikt så, att om en stund har talmannens klubbslag satt punkt för I 3:s framtid, och vi har att åka hem till ett regemente som nu måste påbörja sin avveckling.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Ett historierikt regemente som I 3 betyder mycket för sin bygd. Det står för trygghet och allmän försvarsvilja. Länets regemente är även en betydelsefull plattform för hemvärn och frivilliga, totalförsvarssamordning, rekrytering, utbildning nära hemmet med låga rescokostnader, försvarsinformation samt hembygdens försvar. Därför är det ett stort och allvarligt steg som tas, om nu I 3 läggs ner. Jag anser fortfarande att det inte finns tillräckligt tungt vägande skäl för det steget.

Jag har vid de informationer jag har fått insett att försvaret lider stor brist på pengar. För att nå målet att känna full trygghet och att ha ett kraftfullt och betryggande försvar med modern utrustning och fullgoda resurser krävs enorma belopp, belopp som jag har uppfattat att ingen i riksdagens kammarer ser någon möjlighet att tillskjuta.

Men allting är ju relativt. Starkaste möjliga försvar är en viktig målsättning, och för att åstadkomma det resultatet krävs att de rätta prioriteringarna görs. Jag är väl medveten om att besparingar är nödvändiga – och även möjliga – på vissa områden, för att kunna göra satsningar på andra områden, bl.a. kvalitetsförstärkningar, som bedöms vara viktigare. Men jag är långt ifrån säker på att nedläggningen av I 3 medför det resurstillskott eller den besparing som regeringen och även utskottet hoppas på.

De besparingskalkyler och det underlag som regeringen har presenterat som konsekvens av I 3:s nedläggning har stora avvikelser från de beräkningar som gjorts i länets utredningar. I 3 är ett rationellt och kostnadseffektivt regemente – det tror jag ingen har förnekat – och de besparingar som uppnås kommer, enligt länets beräkningar, inte förrän en bit in på 2000-talet. Dessa blir dessutom avsevärt mycket mindre per år än vad propositionen räknar med.

Därför måste frågan ställas återigen här i dag: Är det verkligen de rätta åtgärderna som nu vidtas för att nå ett starkare försvar? Är det ett klokt beslut att föröda ett välskött och effektivt regemente som I 3? Löser verkligen regementsnedläggningen arméns problem?

En förutsättning för att bibehålla försvarsviljan såväl hos yrkesofficerare och värnpliktiga som hos allmänheten i de orter som drabbas av nedläggningar är full övertygelse om att dessa nedläggningar verkligen är till förmån för Sveriges försvar. Den övertygelsen finns inte i Örebro län, och inte heller hos mig.

Ytterligare en sak påverkar mitt ställningstagande. Om ett och ett halvt år skall det stora försvarspolitiska beslutet fattas om den totala försvarsorganisationen och dess anslagsramar. Det förefaller vara en egendomlig beslutsordning att i förväg besluta om regementsnedläggningar innan totalbilden står klar.

Risken är uppenbar att handlingsfriheten minskar i det kommande försvarsbeslutet 1991. Tänk om man då konstaterar, att beslutet i december 1989 om nedläggningar var ett tokigt beslut! Tänk om de utredningar och det omfattande material som kommer att ligga till grund för 91 års försvarsbeslut visar att I 3 passar väl in i bilden och borde fått vara kvar!

Vad händer då? Ja, ett till 99 % nedlagt regemente kan knappast återuppstå. Beslutet är, som jag förstår, oåterkalleligt.

Slutligen har väl ingen kunnat undgå att observera den kraftiga folkopi-

nion som kommit till uttryck i de namninsamlingar som överlämnats till regeringen. 270 000 namn från de tre aktuella länen är en kraftfull manifestation i sig. Försvarsviljan har inte heller på länge varit så hög hos de unga värnpliktiga som den är i dag. De värnpliktiga deltar med stort allvar och engagemang i kampen för att bevara I 3.

Vill verkligen riksdagens kammare här i dag så totalt köra över folkviljan och försvarsviljan, och göra det på en grund, ett underlag som inte känns stabilt, utan snarare som ett gungfly?

Hetsa inte fram beslutet, utan avvakta en kartläggning av hela det säkerhetspolitiska läget! Det bör utgöra underlag för hela grundorganisationens dimensionering. Då först kan man med säkerhet avgöra om I 3 har en betydelsefull roll att spela i ett starkare och effektivare svenskt försvar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till min och Lars Ernestams motion Fö8, vilket innebär bifall till reservationerna nr 6 och nr 10.

I detta anförande instämde Lars Ernestam (fp).

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag skulle inte kunna replikera i vanlig mening på Gudrun Norbergs anförande, eftersom jag till fullo delar många synpunkter. Men sedan vi i dag har hört Hans Lindblad, som rimligen inte har någon nedre gräns för de förband han vill lägga ned, inställer sig den enkla frågan: Har Gudrun Norberg hållit detta anförande i sin riksdagsgrupp och likväl fått så liten respons? Då måste det vara en ovanligt svår grupp att arbeta i. Jag vill ändå tacka Gudrun Norberg för hennes inlägg. Men hur har det gått till i gruppen?

GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiets riksdagsgrupp har fattat sitt beslut. Vi har kanske grundat våra beslut på olika underlag. Jag har haft mycket nära kontakt med vårt län och tagit del av de beräkningar, det underlag som finns rörande vilka konsekvenser det blir av I 3:s nedläggning. Jag finner det inte styrkt att vare sig den ena eller den andra beräkningen är helt hållfast eller helt felfri. I det läget hoppas jag på att ett bifall till reservation nr 6, om ett uppskjutande av beslutet till 1991, kommer att bli kammarens beslut.

ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Fru talman! Jag har fortfarande ingen invändning mot Gudrun Norbergs anförande. Det är bara synd att man har så olika beslutsunderlag för ställningstagande i folkpartiets riksdagsgrupp. Med en annan tingens ordning där skulle vi ha kunnat rädda de regementen som nu finns, även om socialdemokraterna i tre berörda län vacklar omkring och inte vet hur de skall hantera detta.

EVA BJÖRNE (m):

Fru talman! Jag anser liksom många talare före mig att det är helt befäängt att fatta beslut om arméns fredsorganisation och dess utbildningsorganisation innan vi vet hur krigsorganisationen skall se ut. För att kunna bygga upp en väl dimensionerad och ändamålsenlig grundorganisation måste man först

ha beslutat om totalförsvarets och därmed också försvarsmaktens uppgifter, målsättning och storlek. Först därefter är det realistiskt att kunna besluta om hur grundorganisationen skall se ut.

Det är speciellt ur ekonomisk synpunkt lätt att dra ned på verksamheter och lägga ned enheter i jämförelse med att bygga upp dem igen. Det finns flera exempel på det, t.ex. nedläggningen av Sundsvalls luftvärnsregemente, Lv 5. Det har inneburit att det i stora delar av Norrland inte har funnits något luftvärn vid de militära övningar som har bedrivits där. Luftvärnet i nedre Norrland finns vid övningarna bara med syntetiskt på kartor och tablåer i lednings- och sektorsstaber.

I det betänkandet som vi nu behandlar står det att försvarskommittén avser att åter aktualisera frågan om luftvärnsutbildning i nedre Norrland. Hur skall det gå till? Hittills har det ju varit helt hopplöst att få medel till detta. Dessutom frågar jag: Var kan man finna den personal som kan organisera ett nytt luftvärn med tanke på de stora vakanser som finns?

Flyttningar av regementen har också visat sig kosta betydligt mycket mer än vad som har beräknats. Genomgående har stora delar av personalen valt att gå över till annan verksamhet. Och med de beslut som antagligen kommer att fattas här i morgon om höjda bensinpriser och försämrade traktementsersättningar kommer människors benägenhet att pendla till en annan ort dit regementet flyttat att minska ytterligare. Försvaret mister kunskap och kompetens och det kapital som har investerats i personalens utbildning. Ett dåligt beslutsunderlag kan också ge extra kostnader av annat slag, t.ex. flyttningen av P 7 från Ystad till Revinge Hed. P 7:s nybyggnationer tvingades ske med specialtillverkat tegel m.m. för att de nya byggnaderna skulle anpassas till de gamla kulturhusen som fanns på Revinge. Det kostade armén åtskilliga oplanerade miljoner.

All erfarenhet visar att det är väsentligt att ha ett så bra beslutsunderlag som möjligt. Det är därför självklart att det måste innebära många felaktiga beslut och många förlorade miljoner att nu fatta beslut om grundorganisationen. Dessutom innebär det en stor plåga för många av de anställda, som kanske visar sig vara helt onödig.

I Sollefteå är T 3 beläget i den nordvästra kanten av staden norr om Ångermanälven. I 21 ligger på den södra sidan om älven sydost om staden. I propositionen sägs det att T 3 skall flytta till I 21:s område, men att T 3:s motoranläggning kan komma att användas efter flyttningen. Jag antar då att också övningsplatsen för fältsjukhus, ABC-banor osv. kommer att användas åtminstone under några år. Det betyder att omfattande militärtransporter kommer att ske flera gånger varje dag rakt genom Sollefteå centrum över den enda bro som finns över Ångermanälven.

I betänkandet pekas det på att Sollefteå kommun är den ur arbetsmarknadssynpunkt känsligaste av de berörda kommunerna. Det föreliggande förslaget innebär att antalet värnpliktiga kommer att minska med 25 %, och det kommer att drabba kommunen på ett kännbart sätt. Dessutom kommer centrala Sollefteå att drabbas av stora miljöstörningar på grund av en kraftigt ökad militärtrafik.

Arméchefen har visat på en rad tungt vägande fakta för att T 3 bör vara kvar som regemente och att T 3 inte skall flyttas till I 21. Han anser bl.a.

att den ekonomiska vinsten av att inordna underhållsutbildningen i I 21 är närmast obefintlig.

Det är för mig verkligen häpnadsväckande att arméchefens ställningstaganden inte har beaktats på ett mer seriöst sätt än vad som gjorts i propositionen och i betänkandet.

Därmed, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 6.

YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! År 1970 utlokaliserades både I 1 och Ing 1 från Stockholm – på grund av trångboddhet, omodern miljö och dåliga utbildningsbetingelser – norr resp. söder om Stockholm. Då bedömdes det vara riktigt att ha ett regemente som snabbt och effektivt kunde komma till huvudstadens värn och skydd, I 1, och ett regemente med specialutrustning och kunskaper som kunde säkra förbindelserna över Mälaren och Saltsjön i och runt Stockholm och i övrigt utgöra en förstärkning av skyddet av huvudstaden i dess vidaste bemärkelse.

Ing 1 flyttades till Almnäs i Södertälje, och anläggningen bedömdes då som en av världens mest påkostade utbildningsanläggningar. 150 miljoner kostade den. Fortfarande anses den vara en mönsteranläggning. I propositionen föreslår försvarsministern nu att det militära centret på Almnäs läggs ner och att Ing 1 flyttas till Strängnäs.

Har då Stockholms betydelse minskat, eller har hotbilden väsentligen förändrats? Svaret måste bli ett entydigt nej. Stockholm som huvudstad har den största befolkningskoncentrationen, den största tillväxten, flest sjukhus och läkare, radio och TV. Dessutom finns i huvudstaden landets riksdag, regering och kungahus. Stockholm är självfallet ett av de viktigaste målen för en fiende i krigstid.

Det måste anses rimligt med ett regemente norr om och ett söder om Stockholm som bas i fredstid, och i krigstid som skydd, beredskap och stöd till frivilligorganisationer och totalförsvaret i övrigt.

Ett regemente åtta mil från huvudstaden kan omöjligen innebära samma skydd som ett regemente fyra mil därifrån. Strategiskt är det utomordentligt viktigt att Ing 1 är förlagt till den plats där en eventuell evakuering från Stockholm måste ske. I Södertälje finns tre broar: över kanalen mellan Mälaren och Saltsjön samt E 3 och E 4.

På Almnäs finns i dag Svea ingenjöreregemente, Almnäs fältarbetsskola, Försvarets FN-skola och miloverkstan i Södertälje.

Detta militära center utbildar 800 värnpliktiga och repetitionsutbildar 2 500 personer per år. Man utbildar yrkes- och reservofficerare för ingenjörstrupperna liksom inom armén i fältarbetstjänst.

FN-skolan utbildar mellan 2 000 och 3 000 personer per år och understödjer FN-kontingenter utomlands.

Totalt finns det 369 anställda, varav 179 är civila.

I propositionen avfärdas den förväntade personalomställningen på en enda rad. "Jag bedömer också att personalkonsekvenserna blir minst vid en flyttning till Strängnäs", skriver försvarsministern. Vad han uppenbarligen inte analyserat är att en nedläggning kommer att innebära mycket stora svårigheter inte bara för de personer som nu förlorar sina arbeten utan också för

Södertäljes arbetsmarknad som helhet. Staden förlorar en arbetsplats som är en betydelsefull motvikt i den lokala arbetsmarknaden, som domineras av verkstadsindustri. Av regementets anställda är 105 personer kvinnor.

Södertälje har trots högkonjunktur hög arbetslöshet och har länets lägsta förvärvsfrekvens för kvinnor. Ett beslut enligt propositionens förslag skulle, förutom alla militära konsekvenser, innebära att en mycket viktig arbetsplats för kvinnliga anställda skulle försvinna. Regeringen har också uttalat en vilja att motverka den regionala obalansen i Stockholms län.

Av erfarenhet från andra flyttningar av statliga verk vet vi att sällan mer än ett par procent av de anställda har möjlighet att flytta med. Detta får naturligtvis också konsekvenser för kompetensen hos den flyttande enheten.

I propositionen anges att man sparar mellan 40 och 50 miljoner i drifts- och underhållskostnader, oavsett vilket slag av förband det gäller. Omstruktureringsskostnaderna för de olika delarna av Almnäs beräknas av chefen för armén till 68 milj. kr. De myndighetsvisa utredningarna visar emellertid helt andra siffror. De kommer upp i sammanlagt 245 milj. kr. En förväntad flyttning av FOA till Södertälje, som förespeglats som en eventuell ersättning, beräknas kosta mellan 300 och 450 milj. kr. i ombyggnadskostnader, och då kan endast en del av anläggningen tas i anspråk. Det är naturligtvis ytterst tveksamt om någon annan verksamhet kan samlokaliseras med FOA:s känsliga verksamhet.

Utskottet väljer att inte ta intryck ens av de ekonomiska beräkningar som de berörda myndigheterna har redovisat.

Till detta kommer att övningsfältet i Strängnäs är för litet och att Almnäs övningsfält måste användas också i fortsättningen. Varje gång som Ing 1 skall använda detta kostar förflyttningen en halv miljon kronor. Dessa kostnader är inte heller redovisade i det beslutsunderlag som försvarsutskottet haft som grund för sitt ställningstagande.

Sammanfattningsvis, fru talman, kan sägas att propositionens förslag beträffande det militära centret Almnäs i Södertälje är grundade på ytterligt diskutabla och också osäkra förutsättningar: Försvaret av huvudstaden från söder försvagas, Ing 1 flyttas till ett betydligt äldre regemente, där dessutom övningsfältet inte räcker till och ej kan utvidgas, de ekonomiska beräkningarna för att motverka den regionala obalansen i Stockhomsområdet desavoueras.

Ett bättre alternativ är att utnyttja den fulla kapaciteten i en anläggning som är modern och där utbildningsstandarden är omvittnat utmärkt till det den är avsedd för – att utbilda ingenjörs- och arméförband. Det finns således utrymme att utbilda ytterligare förband på Almnäs, även om alla funktioner som finns i dag blir kvar. Att inte använda denna möjlighet innebär en kvalificerad kapitalförstöring av en modern anläggning.

Företrädare för Ing 1 har redovisat för utskottet ett antal alternativ till hur Almnäsanläggningen skulle kunna utnyttjas till sin fulla kapacitet och därmed undvika kostnader på ett antal hundra miljoner.

Fru talman! I min motion 1989/90:Fö9 har jag dels yrkat avslag på propositionen i de delar som gäller det militära centret Almnäs i Södertälje, dels yrkat att regeringen skall göra en analys av olika alternativ till ett bättre utnyttjande av anläggningen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till motion Fö9.

HELGE HAGBERG (s):

Fru talman! Vid det här laget har alla argument framförts på i huvudsak de ekonomiska ramar arméns organisation så här på tröskeln till 90-talet skall leva inom. För det är det ekonomiska programmet som nu skall beslutas om och inget annat. Inte nog med det – försvarspolitikerna säger att beslutet är föranlett av en titt i backspegeln och av 1987 års försvarspolitiska beslut. Händelserna nu runt om i världen håller på såväl i vårt närområde som litet längre bort att bilda nya politiska, sociala och demokratiska landskap.

Det skall vi bortse ifrån, för nu gäller det fullföljandet av 1987 års militära bedömningar. För övrigt har vi inga aktuella säkerhetspolitiska eller utarbetade hotbilder klara. Jag känner inte heller i detalj till hur försvarspolitiken utformas, varför jag får lita till försvarsexperternas och försvarspolitikernas avvägningar. Det är klart att det hade varit bättre att före beslutet om ekonomiska ramar känna till de säkerhetspolitiska bedömningar och hotbilder vi har att räkna med. Men har vi egentligen haft det tidigare?

Nu är försvarets kostnader för höga, framtidens prognoser ser ännu allvarigare ut. En del uttrycker det som om kostymen är för stor. Detta är dock inte riktigt, för numera är det snart var sjätte mönstrande värnpliktig som får frisedel. Det återstående fåtalet får inte fullgöra inkallelsen direkt. Fler får vänta kanske ända upp till tre år. Armén tar ju bara emot som bekant 36 000 varje år. Det här har ÖB och chefen för armén berört i sina betänkanden. Dessa är mycket långtgående och där föreslogs nedläggningar av ett stort antal regementen. Förkortning av värnpliktstiden föreslogs från 7,5 till 5 resp. 2,5 månader.

Det här har anammats fullt ut av folkpartiet. ÖB är, kan man säga, det klart lysande exemplet när det gäller måluppfyllelse av bantning och neddragning. Men så gör ÖB en fortsatt framdragning av sina skattningar. De pekar mot väldiga anslagsökningar. Folkpartiets man Hans Lindblad har då förbrukat sin ÖB och hans program. Då passar inte denna expansion. Att ÖB skall avgå, eller ännu bättre, att vi skall avskaffa ÖB blir då kravet. Men moderaterna och centern godtar inga nedläggningar, speciellt inte av länsregementen. Dessutom skall vi engagera alla värnpliktiga och skaffa oss den avancerade tekniska prestanda som finns att få. Det här kostar pengar och är högt ovanför vad som anses rimligt.

Majoriteten i försvarskommittén har godtagit ÖB:s förslag, utom på en punkt. Liksom försvarsministern tycker den att grundutbildningen skall vara fem månader – alltså en minskning med en tredjedel. I övrigt vill majoriteten lägga ned ett antal regementen. Att man då sparar pengar är alltså motivet, liksom det hela tiden har varit i fråga om generalinjen.

Inte heller detta majoritetsförslag andas enbart nedläggning och inskränkningar. Ett stort miljardprogram skall genomföras. Investeringar och utbyggnader på de orter som skall ta emot värnpliktiga från de nedläggningsdrabbade orterna måste till. För att inte förlora alltför många anställda genomförs ett program för rekrytering från de nedläggningsdrabbade orterna till andra delar av försvaret. Detta kostar också en tredjedels miljard. Och det kommer att innebära ett ökat resande, vilket också kommer resebyråer till godo.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Naturligtvis finns inga beräkningar på de förluster som uppstår genom avgångar och övergång till annat arbete som sker genom nedläggningarna. Kostnaderna för att utbilda annan personal går ju att beräkna och får väl påföras den offensiva sidan i arméns utveckling.

Under utredningstiden har de av ÖB och chefen för armén gjorda skattningarna beräknats mera i detalj på flera sätt. I alla dessa resultat har man kommit fram till att vinsterna av de föreslagna programmen inte blir vad beräkningarna visar. Ibland blir det inga besparingar, och ofta skulle andra åtgärder ge samma kostnader. Nu har dock dessa mycket seriösa framtidsberäkningar – där bl.a. revisionsbyråer varit inkopplade – avvisats av försvarsledning och försvarspolitik. Om dessa teoretiska beräkningar aldrig kommer att praktiseras är det klart att det blir de beräkningar – skattningar – som kommer till användning som vi får se utfallen av.

Vi som inte är försvarspolitik kan ju alltid förklaras stå för uppfattningar som inte är realistiska. Dock har också experter, såväl inom försvaret som ekonomiska experter, kunnat få chansen att få sina program prövade i försvarskommittén och i försvarsdepartementet. Nu har inte detta gått, utan tvivlet kvarstår om att det funnits andra vägar, som skulle ha betytt mindre enheter – regementen – men dock att flera regementen varit kvar. Det finns rationaliseringsvilja och effektiviseringsprogram som borde ha bemötts seriösare av försvarsledning och försvarspolitik.

Nu får vi som tvivlade gå åt sidan och överlämna besluten åt försvarspolitikerna. Vi får tvivla, men vi får ändå lita till att de har insikter som inte vi och andra har fullt ut.

Det är ännu en trend att tänka i stordrift. På det civila området börjar andra idéer komma fram. Det heter t.ex. i 90-talsgruppens rapport att de stora systemen måste renodlas och brytas ner i mindre skala. Det skall vara möjligt att uppleva insatser som syns och som ger mera överskådlighet. Kanske kommer också dessa tankar till försvaret när vi senare – 1991 eller först 1996 – skall fatta nya försvarspolitiska beslut.

Det är väl inte ännu mera frikallade, många som väntar på att genomgå värnpliktsutbildningen eller övergång till två-och-en-halv-månaders-utbildning som väntar? Är det ett skräckscenario – några skjutfält med garnisoner som är befolkade med stamanställda – som vi skall satsa på?

Låt oss för all del välja folkförsvaret – allmän värnplikt, frivilliga försvarsorganisationer och en vaken engagerad opinion för detta folkförsvaret. Andra har yrkat, och jag har intet att yrka på i betänkandet.

Fru talman! Jeremias i Tröstlösa skaldade En borde inte sova, och han skrev också dikten om Spindeln å katta:

Spindeln hålls å vävde,
katta satt och spann,
solen sken i fönstre.
Väven han vart grann.
Um en stunn sa spindeln:
Finare ändå ä nog bäst du spinner,
Fin ska bli var trå.
Katta sluta spinna,

öga gnistra te,
håre stog på änne,
svansen hon vart bre,
katten slog med tassén,
väven han revs ner.
Spindeln sluta väva,
väver aldrig mer.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Så var det med "spindeln å katta".

Nu skall vi besluta om försvaret, om regementen och om arméns framtida inriktning. Om de regementena, liksom spindeln, skall sluta spinna, är det också slutet för det folkligt baserade försvaret.

Jag ansluter mig till de yrkanden som framförts av Kjell Nilsson och Håkan Strömberg.

BARBRO SANDBERG (fp):

Fru talman! Jag skall med några ord kommentera motion Fö2, som är en gemensam trepartimotion av Ingegerd Troedsson, Rosa Östh, Håkan Holmberg och mig själv. Vi föreslår att materiel- och verkstadsförvaltningen för det nybildade Mellersta militärområdet skall vara kvar i Enköping.

I vår motion påpekar vi att de marginella fördelar som kan uppnås genom flyttning till Strängnäs förtas av väsentliga nackdelar. Det uppkommer t.ex. kostnader för nyrekrytering, utbildning, flyttning och framför allt iordningställande av lokaler. De lokaler man i dag har inom Enköpings garnisonsområde är knappt tio år gamla, och det har inte heller föreslagits någon alternativ användning av byggnaden.

Dessutom finns det risk för att man kommer att mista personal och kompetens. Därtill kommer arbetsmarknadspolitiska konsekvenser för civil personal, varav merparten är kvinnor. Kvinnoarbetsmarknaden i Enköping är redan hårt drabbad av nedläggningen av Hettemarks och Arlas Enköpingsanläggning.

Fru talman! Så sent som 1983 beslöt riksdagen att arméns verkstäder och flygets teleservicebaser skulle slås samman och att ledningen för Östra militärområdets verkstadsförvaltning skulle förläggas till Enköping. Förändringen genomfördes 1985–1987. Om den nu delvis skall rivas upp, endast några år efter genomförandet, minskar trovärdigheten för den militära planeringen, i synnerhet som inga ekonomiska vinster är att hämta.

Utskottets avstyrkan verkar vara synnerligen vag. Utskottet säger: "I valet mellan Strängnäs och Enköping stannar utskottet för det alternativ som på lång sikt torde vara den bästa lösningen." Man säger ingenting om hur man har kommit fram till denna slutsats. Det innebär att vår kritik kvarstår oförändrad. Det är ett illa underbyggt förslag som förelagts kammaren.

Vi motionärer är djupt besvikna över utskottets behandling av vår motion, men eftersom det inte finns någon reservation för Enköpingsalternativet anser vi inte att det är meningsfullt att i dag yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde Rosa Östh (c).

INGRID ANDERSSON (s):

Fru talman! Samtliga socialdemokratiska ledamöter i Uppsala län har motionerat om att materiel- och verkstadsförvaltningen för Mellersta militärområdet skall vara kvar i Enköping. Vi ser det som helt naturligt. Vi har också redovisat starka argument för den uppfattningen.

De argumenten har inte påverkat utskottets bedömning. Utskottets majoritet talar för en lokalisering till Strängnäs. Reservanterna talar för en lokalisering till Karlstad.

Fru talman! I det läget kan jag bara beklaga att våra argument för en fortsatt lokalisering till Enköping inte haft tillräcklig genomslagskraft.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (avslag på regeringens förslag i propositionen på grund av brister i underlaget)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 115 för reservation 1 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 2 (ny inriktning av arméns uppgifter och organisation)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 20 för reservation 2 av Inger Schörling. 32 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (förbandsomsättningssystemet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Arne Andersson i Ljung m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (försök med förkortad grundutbildning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (uppföljning av försöken med förkortad grundutbildning)

Utskottets hemställan bifölls med 259 röster mot 17 för reservation 5 av Jan Jennehag. 41 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 10 (uppskjutande av besluten rörande arméns grundorganisation)

Först biträdades reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m.fl. med 108 röster mot 22 för reservation 7 av Inger Schörling. 187 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 197 röster mot 119 för reservation 6 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (avslag på propositionens förslag om arméns grundorganisation och godkännande av vissa riktlinjer)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 37 för reservation 8 av Kerstin Ekman och Hans Lindblad. 49 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 12 (analys av en framtida arméorganisation)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Arne Andersson i Ljung m.fl. – bifölls med acklamation.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Arméns utveckling
och totalförsvarets
planeringssystem,
m.m.*

Mom. 13 (nedläggning av Livregementets grenadjärer I 3/Fo 51 i Örebro)

Först biträdades reservation 10 av Arne Andersson i Ljung m.fl. med 106 röster mot 21 för reservation 11 av Inger Schörling. 189 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 156 röster mot 127 för reservation 10 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (nedläggning av Kronobergs regemente I 11/Fo 16/18 i Växjö)

Först biträdades reservation 12 av Arne Andersson i Ljung m.fl. med 104 röster mot 20 för reservation 13 av Inger Schörling. 191 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 121 för reservation 12 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (nedläggning av Bohusläns regemente I 17 i Uddevalla)

Först biträdades reservation 14 av Arne Andersson i Ljung m.fl. med 105 röster mot 20 för reservation 15 av Inger Schörling. 190 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 157 röster mot 126 för reservation 14 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 34 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (avveckling av P 6 anläggningar i Kristianstad m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 97 för reservation 16 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 40 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (enbrigadregementen)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 97 för reservation 17 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 58 ledmöter avstod från att rösta.

Mom. 19 (kostnadsberäkningar av samlokaliseringar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 18 av Arne Andersson i Ljung m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (flyttning av Svea ingenjörregemente till Strängnäs)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 21 för reservation 19 av Inger Schörling. 51 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 22 (nedläggning av Norrlands trängregemente)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 27 för reservation 20 av Inger Schörling i motsvarande del. 40 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (nedläggning av Skånska trängregementet)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 26 för reservation 20 av Inger Schörling i motsvarande del. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 28 (lokalisering till Strängnäs av militärområdesstaben i Mellersta militärområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 18 för reservation 23 av Jan Jennehag. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 29 (lokalisering till Strängnäs av militärområdesförvaltningarnas ledningsenheter i Mellersta militärområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 39 för reservation 25 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 9 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

11 § Föredrogs

försvarsutskottets betänkande

1989/90:FöU4 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 (prop. 1989/90:25 delvis).

Utskottets hemställan bifölls.

12 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, bostadsutskottets betänkande BoU9, jordbruksutskottets betänkande JoU12, utbildningsutskottets betänkande UbU8 och socialutskottets betänkande SoU14, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

13 § Ajournering för middagsuppehåll

Kammaren beslöt kl. 18.09 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

14 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00 under ledning av andre vice talmannen.

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1989/90:BoU9 Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning.

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vi skall nu återigen behandla ärendet om samordnad länsförvaltning. Detta ärende återförvisades av kammaren för en dryg vecka sedan efter det att det stod klart att socialdemokraterna skulle förlora en omröstning. .

Hellre tog socialdemokraterna en återförvisning än att ta en voteringsförlust som skulle innebära ett litet steg mot ökad länsdemokrati. Men det lilla steget var man inte beredda att ta. Det visar sig nu att socialdemokraterna lyckats undgå det genom att förhandla fram den majoritetssituation med moderaterna och folkpartisterna som nu finns bakom de förslag i denna del som läggs fram för kammaren. Därmed står vi inte enbart kvar och stampar på samma ställe när det gäller demokratiseringsprocessen på länsnivå. De nuvarande förslagen innebär ett steg tillbaka.

Från centerns sida avvisar vi regeringens förslag i dess helhet. Vi menar att demokratin också på länsnivå måste fördjupas. Det låter sig bäst göras genom att renodla organisationen från den sammanblandning som i dag finns med både en statlig länsstyrelse och ett folkvalt organ, landstinget, till ett enda folkvalt länsparlament, som genom direkta val står under länsmedborgarnas inflytande och kontroll. Det har avvisats.

Det finns naturligtvis förslag där man kan närma sig den lösningen stegvis. Därför har vi valt att påverka den processen genom att ställa andrahandsyrkanden i stället för att ställa oss vid sidan av. Det är i de sammanhangen som de förslag kommer in som vi nu skall diskutera.

De ställningstaganden det nu gäller kan sammanfattas i tre punkter – om vi utgår från att vi klarat debatten i övrigt.

För det första gäller det vem och vilket eller vilka organ som skall välja ledamöter i de länsnämnder som föreslås bli inrättade inom länsstyrelsens styrelse. Nu föreslås att länsstyrelserna själva skall få göra det.

För det andra gäller det frågan om det s.k. nämndobligatoriet, dvs. om det skall stadgas att nämnder skall inrättas eller om det skall stå länsstyrelserna själva fritt att inrätta nämnder eller inte. Majoritetsförslaget innebär att det är länsstyrelserna själva som får avgöra om och hur många länsnämnder som skall inrättas. De är inte tvingade att inrätta några nämnder alls.

För det tredje gäller det frågan om att landshövdingen skall vara självskriven ordförande i alla dessa nämnder eller om det inte skall vara så, vem som då skall utse ordförande. Utskottsmajoriteten följer nu regeringens förslag, som innebär att landshövdingen automatiskt skall vara ordförande i samtliga nämnder som inrättas.

Från centerns sida avvisar vi samtliga här nu nämnda förslag till lösning.

När vi behandlade detta förra gången stod det klart att landstingen skulle få utse ledamöterna i nämnderna sedan moderaterna och folkpartisterna de-

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

klarerat att de var beredda att i andra hand stödja en reservation som centerns, vpk-s och miljöpartiets ledamöter i utskottet stod bakom. Hade det blivit så hade vi ändå tagit ett viktigt steg i riktning mot vidgad länsdemokrati. Men det ville socialdemokraterna tydligen till varje pris undvika. Folkpartiet och moderaterna var tydligen inte heller så angelägna om att flytta fram positionerna i den här frågan.

Det som nu har hänt vid utskottsbehandlingen är att socialdemokrater, moderater och folkpartister har funnit varandra, så att det här steget i riktning mot länsdemokrati har kunnat stoppas. Det är ur flera synpunkter häpnadsväckande.

Från att vackla i de flesta politiskt viktiga sakområden just nu står socialdemokraterna benhårt fast vid den antidemokratiska inställningen i länsdemokratifrågan. Från att ha vacklat än hit och än dit har moderata samlingspartiet och folkpartiet stannat för att med socialdemokraternas hjälp undvika att demokratin kan vidgas. De förslag som nu föreligger är ur demokratisk synpunkt än värre än de som tidigare diskuterats.

För att undvika att landstingen får utse nämndledamöterna har socialdemokraterna köpt förslaget från moderaterna och folkpartisterna att avskaffa obligatoriet. Som betalning har moderaterna och folkpartisterna accepterat regeringens förslag att landshövdingarna skall vara obligatoriska ordförande i samtliga nämnder som inrättas. Så handlar man med viktiga demokratifrågor för att just undvika att demokratin får ge ett direkt utslag här i kammaren. Det ger en fingervisning om hur dessa partier ser på vår demokrati i dag.

Jag måste fråga i första hand socialdemokraterna här i kammaren: Hur försvaret ni er syn på demokrati när ni inte ens är beredda att låta demokratin få verka här i Sveriges riksdag i frågor som just berör demokratin?

Det som förvånar mest är hur ni socialdemokrater har kunnat gå med på att lägga avgörandet hos länsstyrelserna om nämnder skall inrättas eller ej, och att de sedan själva skall utse ledamöterna. Det öppnar vägen för en ytterligare koncentration av makten på länsnivå. Länsstyrelserna kan, om de skulle komma på den tanken, avstå från att inrätta några nämnder. Då har man verkligen avskärmat länsfrågorna från ett vidgat förtroendemannainflytande.

Socialdemokraterna har alltså gått ifrån ett enigt utredningsförslag, som hade följts upp i regeringens proposition, om att nämnder skulle inrättas just för att garantera en vidgad förtroendemannamedverkan. Fem nämnder med elva ledamöter i varje förslogs såväl i utredningen som i propositionen. På ett enda bräde sopar socialdemokraterna tillsammans med moderaterna och folkpartisterna undan 55 förtroendeposter i varje län. Totalt kan det innebära att 1 320 inflytandeplatser i länen, i tidigare förslag avsedda för fördjupad förtroendemannamedverkan, kan försvinna med det nya förslaget.

Dessutom tvingar ni landshövdingarna att ta politisk ställning och välja sida vid val av ledamöter. I många län där den politiska majoritetsställningen står och väger blir landshövdingarna tungan på vågen och kan välja den majoritet vederbörande landshövding själv önskar.

Förslaget öppnar också för möjligheten att länsstyrelsen väljer nämnder som består av ett starkt begränsat antal ledamöter för att på det sättet utesluta minoriteter.

De här förslagen är något helt annat än att låta folkmajoriteten i de demokratiskt valda landstingen få slå igenom efter proportionalitet, vid val av ledamöter i de länsnämnder som vi här i denna demokratiska församling anser behöver finnas för att garantera ett fördjupat förtroendemannainflytande på länsnivå.

Nu finns chansen för de socialdemokrater i denna kammare som inte vill hoppa i denna galna moderat- och folkpartitunna såsom de socialdemokratiska ledamöterna i bostadsutskottet har gjort, att undvika detta. Ni kan nämligen rösta på reservation 21.

Den följer regeringens propositionsförslag när det gäller att garantera det fördjupade förtroendemannainflytandet. Länsstyrelserna skall inte kunna undvika att tillsätta nämnder. Men systemet med nämnder görs mer flexibelt än vad obligatoriet från början innebar. I de fall – i storstadslänen, i Gotlands län och kanske i några andra län – där förhållandena passar bättre för en modifierad nämndorganisation skall länsstyrelserna ha rätt att själva bättre anpassa den nya nämndorganisationen till lokala förhållanden. Med förslaget i den reservationen fullföljs den eniga tanke som lanserades i utredningen och som också fördes vidare av regeringen i propositionen. Jag ber er verkligen noga överväga detta. Den halvmesyr som nu är tillkommen gör villervallan värre.

Så slutligen till frågan om avvisandet av förslaget att landstingen skall välja nämnderna. Skall det ställningstagande som ni socialdemokrater i bostadsutskottet nu gör tillsammans med moderaterna och folkpartiet tolkas så, att ni tillsammans är beredda att följa civilministerns linje, som han ganska tydligt uttalade vid den förra debatten, och successivt avskaffa landstingen? Är detta början till slutet för landstingen?

Jag skulle råda er att ta en kontakt med folket på fältet, med era länspolitiker. Socialdemokraterna skulle jag också råda att lyssna på ungdomsförbundet. Det har upptäckts att det är dags att införa länsparlament.

Jag vill sluta med att citera ur ett uttalande från SSU-distriktet i Kronoberg: "Det är på tiden att lägga ner statens förlängda arm, dvs. länsstyrelserna, i dess nuvarande form och i stället försöka skapa ett länsparlament, med landstingen som utgångspunkt. Vad vi behöver är en stark regionalt förankrad beslutsinstans där länets intressen sätts i första hand."

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 9, 11, 20, 21, 22, 23 och i förekommande fall reservation 24.

BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Vid de tillfällen som ett ärende återförvisas till utskott för förnyad behandling sker sällan någon reell förändring av betänkandets innehåll. Oftast kommer betänkandet tillbaka till kammaren i oförändrat skick.

I det ärende vi nu är i färd med att behandla stämmer inte denna regel. Två väsentliga förändringar har gjorts av bostadsutskottet i betänkandet om samordnad länsförvaltning. Detta hälsar vi moderater med tillfredsställelse.

I den motion som moderata samlingspartiet avlämnade med anledning av propositionen om samordnad länsförvaltning fanns bl.a. två viktiga förslag. Vi föreslog att den länsstyrelseanknutna nämndorganisationen skulle vara frivillig. Varje länsstyrelse skulle själv få avgöra vilken nämndorganisation

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

man i varje enskild länsstyrelse ville skapa. Av detta följde att det var länsstyrelsen själv som skulle välja ledamöterna i de nämnder som i förekommande fall skulle inrättas.

I det ursprungliga betänkandet avvisades dessa krav av utskottets majoritet. I andra hand avsåg vi då att stödja förslaget om att landstinget skulle vara valkorporation. Denna lösning var bättre än regeringens, vilken ville låta landsting och regering utse hälften var av de föreslagna elva ledamöterna.

Läget är nu förändrat. Socialdemokraterna ansluter sig till uppfattningen om att nämndorganisationen skall vara frivillig och att länsstyrelsen själv skall utse ledamöterna i eventuella nämnder. I normalfallet skall landshövdingen vara ordförande i nämnderna.

Återförvisningen har alltså resulterat i att två viktiga motionskrav från vår sida har tillgodosetts. Den öppenhet och beredvillighet som socialdemokraterna i detta fall har visat är glädjande. Det brukar som regel ta litet längre tid innan man från det hållet inser förtjänsterna hos de moderata förslagen.

Däremot ställer jag mig frågande till centerns, vänsterpartiet kommunisternas och miljöpartiets hållning i dessa frågor. Den reservation som finns med i det nya betänkandet, reservation nr 21, är motsägelsefull och svårtydd. Där talas såväl om obligatoriska nämnder som om stor flexibilitet. Stor hänsyn skall tas till olikheterna länsstyrelserna emellan, men ändå skall hela frågan tillbaka till riksdagen för förnyat ställningstagande. Man kan svårigen låta länsstyrelserna få ett avgörande inflytande på reformens innehåll samtidigt som man ändå slutligen skall besluta i riksdagen.

Jag vill med anledning av Agne Hanssons anförande passa på att göra ett par förtydliganden i de frågor han tog upp. Agne Hansson gör ett stort nummer av att det är länsdemokratin som är i fara, och den vill han slå vakt om.

Jag har under ett antal år sysslat med politik, och jag har då funnit att en av centerns allra viktigaste frågor är decentralisering, dvs. att besluten skall ut från Stockholm till övriga landet och ner i organisationerna till människorna. Vi har här en möjlighet att verkligen föra ut besluten och låta länen själva göra de avvägningar de vill göra och som de har en mycket god utsikt att kunna behandla på ett riktigt sätt. Vi vill decentralisera hela nämndorganisationen ut till länsstyrelserna och länen. Vi anser att detta är en viktig fråga.

När det gäller ordförandeskapet i de eventuella nämnder som skall komma till stånd var enigheten ganska stor i utredningen. Bl.a. jag stödde den uppfattningen att landshövdingen i normalfallet kunde vara ordförande i dessa nämnder. Jag tycker att det är ganska rimligt att om man i det här fallet inrättar nämnder som lyder under länsstyrelsen, dvs. ett organ som under sig inrättar andra organ, det är länsstyrelsen själv som skall avgöra vem som skall vara ordförande liksom att den också skall välja ledamöter.

Agne Hansson säger att vi moderater vill sopa bort 1 320 företroendeposter i ett enda svep. Då utgår Agne Hansson, såvitt jag förstår, från den felaktiga föreställningen att ingen nämnd över huvud taget kommer att inrättas i fortsättningen. Det tycker jag är en ganska djärv gissning. Det skulle förvåna mig om det förhåller sig på det sättet.

Antag som en hypotes att det blir på det sättet. Men om länsstyrelserna runt om i landet efter moget övervägande finner att de inte har några motiv eller skäl till att inrätta några nämnder, är det anmärkningsvärt att man skall tvinga på länsstyrelserna nämnder, vilket är vad Agne Hansson vill. Jag tror att det kommer att visa sig att det finns behov av nämnder och att vi skall ha nämnder i olika funktioner i de olika länsstyrelserna.

Sedan drar Agne Hansson en ganska långtgående slutsats, nämligen att detta förslag är ett led i att avskaffa landstingen. Den frågan har över huvud taget inte med det vi nu behandlar att göra. Det finns därför ingen anledning för mig att gå in i den debatten. Vi kan ta den debatten där den hör hemma, men inte just här.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som vi moderater står bakom såväl i det ursprungliga betänkandet som i det nya betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Behandlingen av denna fråga var ett av de få tillfällen i denna kammare då demokratin verkligen hade kunnat fungera, dvs. minoritetsregeringen skulle ha kunnat lida nederlag. Det var just i en fråga som handlade om att vidga demokratin. Därför måste man ställa frågan varför moderata samlingspartiet i ett sådant läge väljer att stödja regeringen i förslag som innebär att man begränsar demokratin.

Vad är det som har hänt inom den moderata gruppen, Bertil Danielsson, eftersom ni vid den tidigare behandlingen och i motionen har ansett att det vore lämpligast att länsstyrelserna också utser ordförande? Vad är det som har hänt, när ni nu är beredda att svälja regeringens förslag på denna punkt för att få igenom ert förslag om att länsstyrelserna, om det behövs, själva skall kunna utse nämnder?

Sedan till frågan om koncentrationen och decentraliseringen. Med det förslag som föreligger blir ju koncentrationen förödande på länsnivå. Den kan alltså bli betydligt mycket kraftigare än i dag. Ert förslag innebär nämligen att man kan lägga ned de nämnder, sektorsorgan, som i dag finns utom styrelsen, plocka in deras uppgifter inom ramen för länsstyrelsen, varefter det står länsstyrelsen fritt att inte utse något enda förtroendemannaorgan i form av nämnder. Enligt förslaget skulle länsstyrelserna således själva ta hand om dessa uppgifter.

Till detta skall nu läggas moderaternas eftergift till socialdemokraterna, att det är landshövdingen som obligatoriskt skall vara samordnare och ordförande i dessa nämnder. Här föreligger en enastående koncentration till ett ämbetsuppdrag på bekostnad av förtroendemannainflytande. Är det på det sättet som moderata samlingspartiet i dag anser att man gagnar inflytande och frihet för länen? Jag har mycket svårt att inse att koncentration av beslutandeuppgifter till andra än av folket förtroendevalda skulle vara att gagna frihet och demokrati.

Ett ärende som återförvisats till utskottet skall ju inte automatiskt tillbaka till riksdagen, utan det handlar om att kunna moderera i förslaget. Det gäller även i fråga om propositionen, och det trodde jag att vi var eniga om.

BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag konstaterar att Agne Hansson har läst vår motion i detta ärende med bristande uppmärksamhet.

Vi moderater stöder inte regeringen när det gäller frivilligheten, utan det handlar faktiskt om att socialdemokraterna nu ansluter sig till våra motionskrav.

Vi tog inte upp frågan om ordförandeskapet i nämnderna i vår motion, vilket i realiteten innebär att vi accepterade synsättet att landshövdingen i normalfallet skall vara ordförande. Denna ståndpunkt intog också majoriteten i utredningen, något som Agne Hansson i andra sammanhang fäster mycket stor vikt vid.

Beträffande kärnfrågan – var beslut skall fattas – är det mycket förvånande att Agne Hansson, som bekänner sig till decentralisternas skara, misstror regionerna, länen och länsstyrelserna, när det gäller att kunna begripa dessa frågor. Enligt Agne Hansson skall beslut fattas i Sveriges riksdag, alltså centraliserade beslut. Detta är förvånande och strider mot den tidigare deklarerade politiken på en rad områden. Men det kanske råder tid för omprövning.

Jag erinrar mig ett tidigare tillfälle när det skedde en uppgörelse om vissa förslag till riksdagen, som inte alls hade med denna fråga att göra utan var helt andra frågor. Då uttalade Olof Johansson att vi får räkna med att riksdagen i framtiden kommer att få en något större betydelse vid frågornas avgörande. Det är just detta som har skett. Riksdagen har, efter en återförvisning, gjort förändringar i propositionens förslag. Där kan man säga att demokratin verkligen har fått utlopp. Detta har skett i decentraliserande riktning, och det borde Agne Hansson hälsa med tillfredsställelse.

AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Dessa förändringar har skett i centralistisk riktning. Jag kan bara hänvisa till de argument som jag framförde i min förra replik, vilka Bertil Danielsson inte på en enda punkt kunde avvisa.

Riksdagens betydelse i denna fråga hade naturligtvis blivit betydligt större om man redan vid det tidigare tillfället tillsammans hade kunnat tillfoga regeringen nederlag i den väsentliga demokratifrågan, att låta landstingen utse nämnderna. Då hade man kunnat tala om en decentralisering. I detta fall är det alltså fråga om en mycket stark koncentration och centralisering.

Vad jag egentligen begärde replik på är att Bertil Danielsson i sitt inlägg påstod att jag inte har läst vad moderaterna står för. Det är tyvärr så beklagligt att Bertil Danielsson inte själv vet var han står och har stått i denna sakfråga.

Låt mig citera reservation 26 i bostadsutskottets betänkande 4, som behandlar frågan om synen på val av ordförande. Där skriver moderaterna:

”Enligt bostadsutskottets mening bör det ankomma på den enskilda länsstyrelsen att besluta om nämndorganisationen. Härigenom skapas förutsättningar för att denna skall få en med utgångspunkt i förhållandena i länet lämplig utformning. Mot bakgrund härav bör det ankomma på den enskilda länsstyrelsen att också bestämma hur ordförandeposterna skall besättas.”

Det var moderata samlingspartiets ställningstagande vid detta tillfälle. I

dag har man svårt propositionens förslag. Jag upprepar min fråga till Bertil Danielsson: Vad har hänt och vad är motiven för att välja denna centralistiska modell?

BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Det avgörande i det vi resonerar om är frågan om var besluten i dessa sammanhang skall fattas.

Agne Hansson accepterar inte att länen själva får besluta om hur organisationen skall se ut, utan detta skall göras centralt i Stockholm. Det är bara att konstatera att det förhåller sig på det sättet.

När det gäller ordförandeskapet hade vi i vår motion inte direkt uttalat hur valet skulle ske, utan det kunde underförstått åläggas landshövdingen. Detta utesluter självfallet inte heller den ursprungliga reservationen nr 26. Om det nu är länsstyrelsen som utser sina ledamöter, så förefaller det för mig ganska naturligt att det i de flesta fall också blir landshövdingen. I det nu föreliggande betänkandet är detta något mera tydligt uttalat. Jag tycker inte att det rör sig om någon större skillnad.

ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Ett av målen för förändringen av länsstyrelserna bör vara att skapa ett slagkraftigt instrument för regional samordning. Det är därför viktigt att riksdagen ger de nya länsstyrelserna möjlighet till ett högt självbestämmande och även rätten till att skapa en organisation som möjliggör en samlad planering.

Vid sidan av länsstyrelsens styrelse föreslog regeringen i den nu aktuella propositionen att det skulle inrättas fem obligatoriska nämnder: utbildningsnämnd, nämnd för fysisk planering, lantbruksnämnd, kommunikationsnämnd och miljöskyddsnämnd. I de tre nordligaste länen föreslås också en rennäringsnämnd. Dessa fem obligatoriska nämnder tyckte vi från folkpartiet var en otymplig organisation, som skulle passa dåligt i flera län.

Folkpartiet yrkade, i den förra debatten här i kammaren om en samordnad länsförvaltning, bifall till olika reservationer som folkpartiet stod bakom. Vi krävde då att de olika nämnderna i länsstyrelserna inte skulle vara obligatoriska. Vi krävde också att länsstyrelsen själv skulle välja de ledamöter som skall sitta i nämnderna. Jag lämnade även ett besked från folkpartiet i debatten, att om folkpartiets och moderaternas gemensamma reservation på de här nämnda områdena inte fick majoritet i riksdagen, hade vi för avsikt att i andra hand stödja c-, vp-k-, mp-reservationen om att landstingen skall välja ledamöterna till nämnderna.

Även detta förslag innebär ju att man tillsätter platser regionalt till skillnad från regeringens proposition, som föreslår att hälften av platserna skulle tillsättas av regeringen.

Efter att folkpartiet och moderaterna hade deklarerat hur vi skulle rösta i andra hand, skapades en stor aktivitet i kammaren som slutade med att socialdemokraterna yrkade på återremiss av hela ärendet tillbaka till utskottet för förnyad behandling. Denna återremiss genomdrevs av socialdemokraterna.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

*Förnyad behandling
av ärende om
samordnad läns-
förvaltning*

Vid denna nya behandling i utskottet bytte socialdemokraterna fot och ställde nu upp på folkpartiets och moderaternas tidigare reservation om att nämnderna inte skall vara obligatoriska och att det är länsstyrelsen själv som skall välja ledamöter till de olika nämnderna.

Herr talman! Jag kan bara konstatera att det nya betänkande som nu behandlas är en framgång för de förslag som folkpartiet och moderaterna har framfört. För folkpartiet är det nu så att betänkandet på de här punkterna överensstämmer med folkpartiets kommittémotion. Jag tror också att med den inriktning som förslagen har i betänkandet kan de nya länsstyrelserna byggas upp till effektiva regionalpolitiska instrument som kan vara till stort gagn för våra län.

Herr talman! Slutligen, nu blev det via socialdemokraternas ställningstagande litet färre reservationer för mig att yrka bifall till än vid den förra behandlingen. Jag yrkar därför bifall till de reservationer som nu finns där folkpartiet är företrätt.

JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Det märkligaste med behandlingen av det här ärendet är att socialdemokraterna så lätt kunde sälja ut en hörnsten i den tilltänkta länsförvaltningsreformen, nämligen den som handlar om de nya nämnderna på länsplanet, vilka skulle ersätta några av de fristående länsorganen samt öka förtroendemannainflytandet i länsförvaltningen.

Både jag och den utredning som föregick propositionen har faktiskt sett detta som en hörnsten, nästan som ett villkor, för att kunna föra in dessa fristående länsorgan i den centrala länsförvaltningen. Det blev väldigt tydligt i debatten kring betänkandet BoU4 att det som gjorde att socialdemokraterna sålde ut denna hörnsten var civilministerns rädsla för ett större inflytande från landstingens sida. Det var det som satte i gång denna karusell för snart två veckor sedan.

Herr talman! Jag tycker att detta är tråkigt. Vi i vpk har ställt upp både bakom utredningen och bakom huvuddragen i propositionen, därför att vi har ansett att detta var ett steg i rätt riktning mot en ökad länsdemokrati. Vi skiljer oss på det sättet i stort från den inställning som centerpartiet och miljöpartiet har. De har ju velat avstyra hela förslaget. Det är deras huvudförslag. De har sedan ställt sig bakom förslaget med vissa förändringar. För vår del var vi med i huvudlinjerna, därför att vi som sagt ansåg att förslaget låg i rätt riktning. Om förslaget hade presenterats såsom det nu ser ut, är jag inte helt säker på att vi i vårt parti hade varit med när det gäller huvudinställningen.

Vi tycker fortfarande att det är väldigt väsentligt att dessa nämnder kommer till stånd. Vi vill särskilt peka på vikten av den nya kommunikationsnämnden, som skall ta hand om den viktiga uppgiften att avväga hela trafikförsörjningen inom länen. Inom Stockholms län finns en motsvarighet, men den är en landstingsnämnd.

Vi ser också att det är väsentligt att den nya skolnämnden kommer till stånd, så att de reformer på skolans område som vi har diskuterat här i kam-maren och som delvis ingår i avtalsrörelsen så att säga kan genomföras på ett bra sätt. Kommer inte skolnämnderna till stånd, uppfattar jag att det blir

svårare att genomföra tilltänkta förbättringar på skolans område.

Det är självklart att moderaterna och folkpartisterna är nöjda nu. Socialdemokraterna har helt enkelt kastat sig i armarna på de borgerliga partiernas företrädare. Det är också tråkigt.

När det sedan gäller val av nämndledamöter tycker jag inte att vi behöver upprepa argumenten från debatten för två veckor sedan. Alla partier i utredningen var eniga om att landstingen skulle utse alla nämndledamöter. Länsstyrelsernas styrelser utses numera helt och hållet av landstingen. Så är det sedan man prövat metoden att hälften utses av landstingen och hälften av regeringen. Man har förstått att det går mycket bra att få den regionala anknytningen genom att landstingen utser samtliga ledamöter. Det kan man och bör man naturligtvis göra också när det gäller nämnderna inom länsstyrelserna.

Slutligen håller vi fast vid vår uppfattning att även ordförandena i nämnderna bör utses av landstingen.

Vi framförde i den förra debatten att vi tycker det är naturligt i förlängningen av detta att även ordförandena i länsstyrelserna utses av landstingen. Det behöver inte vara samma person som är ordförande i länsstyrelsen och dess cheftjänsteman. Det är naturligt med en ansvarsfördelning där. Därmed ser vi också i förlängningen att de traditionella landshövdingarna försvinner.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 7, 17, 18, 21, 22 och 23 i det nya betänkandet i den här frågan.

KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! När vi den 29 november här i kammaren debatterade förslaget till osamordnad snarare än samordnad länsförvaltning, ifrågasatte jag om det fanns en verklig majoritet för förslaget i dess helhet – och det fanns det uppenbarligen inte. Under debatten kunde vi konstatera att det tvärtom fanns en majoritet bestående av alla icke-regeringspartier i demokratifrågan, nämligen hur ledamöterna i de föreslagna nya nämnderna skulle väljas. Och det var en skön känsla! Moderaterna och folkpartiet hade insett att partiernas representation skulle snedfördelas genom att hälften av ledamöterna skulle tillsättas av regeringen och den andra hälften av landstinget.

Socialdemokraterna genomdrev ensamma en återförvisning av betänkandet till utskottet. Där, eller snarare någonstans utanför, hjälpte moderater och folkpartister socialdemokraterna ur deras förlägenhet över att inte kunna styra och ställa utan riksdagens inblandning. Man utövade s.k. pragmatism – man sålde nämndobligatoriet mot att länsstyrelserna själva skall utse de nya, eventuella nämnderna.

Pragmatismen har utövats på bekostnad av demokratin. Folkpartiet och moderaterna, som – observera det! – röstade mot återförvisning av ärendet, tvärvände mot den i kammaren deklarerade uppfattningen. Detsamma gjorde socialdemokraterna. Herr talman! Skeendet i sig är ägnat att skada de demokratiska spelreglerna.

Man kan undra vad slags reform det här nu kommer att bli. Länsförvaltningarna har stärkt sin roll ute i landskapen, landstingens roll som valkorporation har inte stärkts och landstingens politiska roll är höljd i ett större dunkel än förut.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

Efter vår tidigare behandling av det här förslaget hamnade jag på en landstingskonferens här i Stockholm. Ämnet var "Landstinget – 90-talets länsparlament!" Där stod en rad socialdemokratiska koryfärer och pläderade för länsdemokrati och länsparlament: Bosse Ringholm i landstinget, regeringens storstadsutredare Jan O Karlsson och kommunvetaren framför många andra, Agne Gustafsson. Civilministern var aviserad men hade fått en rysk snuva, kan man tänka, och dök inte upp. Den ryska snuvan tycks hålla i sig.

Ja, säga vad man vill om socialdemokraterna – ni gör det knappast lätt för er! Magnus Persson raljerade över min kritik av att småpartierna med socialdemokraternas förra förslag skulle uteslås från de nya nämnderna och menade att vi skulle vara mer aktiva och få fler röster så att vi kom över en tröskel på så där 20–30 %. Detta är ju en cynisk inställning till demokratin. Men socialdemokraterna faller nog på sina egna korkade politiska grepp, så vi kanske uppnår de här procenttalen tack vare socialdemokraterna. Vi får väl se!

Herr talman! Reservationerna i det här betänkandet har genom pragmatism minskat från 28 till 24. Men det är ändå så många att förslaget fortfarande måste rubriceras som mycket bristfälligt förankrat. Nu har man undantagit hela landet från nämndobligatoriet – en västgötaklimax av rang.

Vi stöder reservationerna 2 och 3 gällande avsaknad av en klar ansvarsuppdelning mellan kommun, stat, länsstyrelse och centrala ämbetsverk. Vi avstyrker däremot tanken i reservation 4 på att effektivisera ansvarsfördelningen mellan länsstyrelser och centrala verk för ett "genomslag av de nationella målen", vilket liknar öststatscentralism men i högerborgerlig tappning. Vi stöder även centerns krav i reservation 11 om utredning av trädgårdsnäringen, vpk:s krav i reservationerna 17 och 18 om sammanläggning av lantmäterifunktionerna i länen, folkpartiets krav i reservation 19 om att arbetsmarknadsfrågorna bör ingå i en samlad regional förvaltning och reservation 20 om ökad tilldelning av resurser för länsstyrelsernas sociala funktioner.

I den nya reservationen 21 reserverar vi oss mot hanteringen och utfallet av det pragmatiska "arbetet" i det blå-röda blocket.

Slutligen är det viktigt att fortfarande säga ifrån om det odemokratiska i nämndernas tillsättning. Det gör vi i reservationerna 22 och 23. Samtliga förtroendemän inkl. ordföranden i nämnderna bör utses av de direktvalda landstingen.

Ge regeringen bakläxa på detta urdåliga förslag! Avslå det, i enlighet med centerns och miljöpartiet de grönas reservation 1.

ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Det förefaller vara så att man kan göra historiebeteckningar som inte stämmer med verkligheten och läsa upp dem med hög röst för att försöka få ledamöter att tro att de stämmer. Det kanske därför är på sin plats att berätta sanningen om vad som har skett i den här frågan.

Efter det att kammaren återremitterade ärendet till utskottet har en sak skett: socialdemokraterna har anslutit sig till folkpartiets och moderaternas reservationer när det gäller att avskaffa obligatoriet och att länsstyrelserna själva skall välja ledamöter i nämnderna. Det är vad som har hänt. När Kjell

Dahlström talar om att det har varit kohandel och förhandlingar stämmer inte detta.

Kjell Dahlström nämnde att socialdemokraterna skulle ha sålt nämndobligatoriet. Det är möjligt att den beskrivningen kan stämma, men det förekom under den korta vecka som ärendet var återremitterat även trevare från de andra partierna. Det finns t.o.m. ett skrivet papper där man erbjöd sig att avskaffa obligatoriet om man kunde skapa en kompromiss. Om det där presenterades korrekt för mig, gällde det tre partier här i kammaren.

Slutligen tycker jag att man svartmålar det nya förslaget, som också stämmer med folkpartiets kommittémotion. Jag tror att de nya länsstyrelserna kan göra ett gott arbete och få förutsättningar för att göra detta på ett bra sätt. Jag känner inte igen de bilder som man försöker måla upp här. Vi får ju det systemet att det är landstingen som väljer ledamöterna i länsstyrelserna och att det sedan är dessa personer som skall förrätta valen av dem som skall sitta i nämnderna. Jag tror att det här kommer att fungera väldigt bra och att det blir en fin organisation.

KJELL DAHLSTRÖM (mp) replik:

Herr talman! Jag vill upprepa för Erling Bager att det faktiskt var en förkrossande enighet bland icke-regeringspartierna om att icke återförvisa ärendet till utskottet. Det måste innebära en extra bekräftelse på att ni – och, antar jag, även moderaterna – var fullt beredda att stödja den mycket demokratiska tankegången i att landstingen skulle utse hela de nya nämnderna.

För egen del tycker jag inte det var märkvärdigt att vi i de diskussioner som då förekom mycket väl kunde tänka oss att ta bort obligatoriet, eftersom vi var beredda att stödja det kravet som ett andrahandsyrkande förra gången – det torde vara väl bekant för alla. Det hade väl varit naturligt att ni hade stått kvar för ert stöd för ett faktiskt fall framåt för länsdemokratin – men så gjorde ni inte.

ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! I debatten när ärendet var uppe förra gången yrkade vi självfallet i första hand bifall till våra egna reservationer. I andra hand antydde vi att vi kunde ansluta oss till den reservation som miljöpartiet står bakom.

Det är riktigt att vi var emot att ärendet skulle återremitteras. Men så inträffade då det att socialdemokraterna instämde i folkpartiets krav i fråga om de nya nämnderna. Självfallet tycker vi att det är en framgång. Vi har ju fått precis som vi har velat i vår kommittémotion.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag har suttit och lyssnat på debatten och kommer ofelbart att tänka på ordspråket: Varför gråta över den snö som föll i fjol?

Efter diverse turer och återremiss av ärendet är vi nu åter beredda att diskutera frågan om samordnad länsförvaltning. Ärendet har i sin helhet tidigare diskuterats i kammaren, och det finns ingen anledning för mig att återuppta den förda diskussionen. Vad som föranledde beslutet om återremiss var frågan om hur förtroendemannamedverkan skall knytas till länsstyrel-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

sen. Låt oss därför debattera just den punkten i dag.

Inledningsvis yrkar jag bifall till utskottets hemställan i dess helhet i betänkandet BoU9 och avslag på reservationerna till nämnda betänkande.

Livet är kompromisser, ärade kammarkollegor. Betänkandet är, anser vi, en hygglig kompromiss, och bakom förslaget står en bred majoritet – s, m och fp. Det har sytts ihop i en pragmatisk atmosfär.

Utskottet föreslår i propositionens anda att det skall knytas en nämndorganisation till den nya länsstyrelsen. Nämndorganisationen spelar en utomordentligt stor och avgörande roll. De nämnder som kommer att inrättas skall ha ett ojämnt antal ledamöter, osv. I normalfallet skall landshövdingen vara ordförande.

Utskottsmajoriteten har den uppfattningen att länsstyrelsens styrelse utifrån sina utgångspunkter och från förhållandet i det egna länet själv skall besluta om nämndorganisationens utformning.

Herr talman! Sverige är ett avlångt och mångfasetterat land. Utgångsläget är varierande i olika delar av landet. Det nu framlagda förslaget är decentralistiskt och borde, enligt utskottsmajoritetens mening, tillmötesgå oppositionen i väsentliga delar. Inte minst svårt tycker jag att det är att förstå centerpartiets ställningstagande. Agne Hansson och andra företrädare för detta parti berömmar sig titt som tätt för att vara decentralismens banerförare. Ni kallar er gärna så, men när det gäller, då backar ni i den frågan. Vad är det för betänkligheter som styrt centerns handlande på denna punkt?

Från socialdemokratisk sida vill jag starkt understryka vikten av att länsstyrelserna nogta sig fram med nämndorganisationen. Jag menar alltså att man när man i den enskilda länsstyrelsens styrelse diskuterar nämndorganisationens utformning sannolikt kommer att finna att det behövs fler nämnder än vad som föreskrevs i det ursprungliga förslaget om fem obligatoriska nämnder. Nu målar oppositionen i stora ord och åthävor något som vi tror inte alls kommer att hända.

Förslaget är antidemokratiskt, säger Agne Hansson. 1 320 platser för förtroendevalda sopas bort över en natt. Det här är ju skitsnack, herr talman! Vi tror inte alls att det kommer att bli den modellen. Det är klokt folk som sitter i lekmanastyrelserna ute i landet, och jag är övertygad om att de slår vakt om ett ökat förtroendemannainflytande.

Ett brett förtroendemannainflytande sammanhänger indirekt med antalet nämnder och antalet förtroendevalda. Dessutom är man från regeringskansliets sida intresserad av att följa frågans fortsatta öden och äventyr.

Det kanske också bör nämnas, herr talman, att många av kammarens ärade ledamöter säkerligen kommer att delta i länsstyrelsebesluten i egenkap av ledamot eller suppleant i länsstyrelsen. Dessutom vill jag påminna om den diskussion vi hade förra gången om att en ökad initiativrätt för länsstyrelsernas ledamöter är av stor vikt. Jag tror inte att ledamöterna är några nickedockor. Jag tror att det är pragmatiskt folk från partierna som kommer att se till att det blir en hygglig nämndorganisation.

Så till valproceduren, herr talman. Utskottet anser att länsstyrelsens styrelse skall välja ledamöterna i nämnderna, medan minoriteten anser att landstingen bör vara valkorporation. Oppositionens företrädare hävdar nu här i kväll att utskottsmajoriteten valt fel modell. Vi har valt att i nuläget

följa den valprocedur som tillämpas i Norrbottens län och som prövats under en försöksperiod.

Mellan majoriteten och minoriteten i utskottet är det i praktiken endast en nyansskillnad. Utfallet blir i stort sett detsamma enligt utskottets förslag som om landstingen direkt skulle utse ledamöterna, eftersom partierna kommer att nominera kandidaterna. Men vi har valt sida, och majoriteten förordar alltså att länsstyrelsens styrelse väljer ledamöter till nämnderna.

Jag yrkar avslag på reservationerna 21 och 22.

Så till ordförandeskapet i nämnderna. Vi delar departementschefens uppfattning i denna fråga. Vi anser att i normalfallet bör landshövdingen automatiskt ingå som ordförande i nämnderna. Det är den grundprincip som vi utgår ifrån. Men om länsstyrelsens lekmannastyrelse kommer överens om en annan modell, kan den hos regeringen begära att någon annan än landshövdingen utses till ordförande i den eller den nämnden.

Herr talman! Så enkelt är det här. Vi lyssnar till hur man vill ha det ute i länen. Utskottsmajoriteten accepterar regeringsförslaget på denna punkt och avvisar därmed reservanternas förslag.

Jag yrkar avslag på reservation 23 och bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Sedan ett par ord om debatten i kväll. Nej, Agne Hansson, här är det inte fråga om landstingens vara eller inte vara. Att tro det är att dra långtgående slutsatser av den diskussion som nu förs. Debatten om landstingen kan vi föra vid ett annat tillfälle.

Till Kjell Dahlström vill jag säga att jag aldrig har nämnt att oppositionspartierna skulle behöva 20-30 % för att få representation i länsstyrelserna. Jag har inte nämnt några procenttal. Däremot sade jag att jag tycker att det är en gnällig debatt och att den har varit onödigt storvulen från herr Dahlströms sida. Skaffa er mandat så att ni har säte och stämma i länsstyrelsen, sade jag, men några 20-30 % har jag aldrig talat om.

Herr talman! Låt mig säga att jag tycker att det är intressant med den här debatten. För mig är centerpartiets ställningstagande en gåta. Centerns decentralistiska tankegångar är tydligen en myt. Det förslag som föreligger tycker jag till stora delar tillmötesgår de krav som ställts på att den förtroendevalda lekmannastyrelsen i länsstyrelsen skall kunna sköta sina uppgifter på ett hyggligt sätt. Det är på tre punkter som vi inte är överens, och det är i fråga om valkorporationen, nämndobligatoriet och ordförandeskapet.

Det har ju, herr talman, varit litet smolk i bägaren. Jag skall inte lägga mig i debatten mellan de borgerliga partierna. Jag vet inte om det var en åstundan att ge regeringen en förlust som låg bakom, men jag menar att om man kan lösa en fråga i pragmatisk kompromissanda så skall man göra det. Detta är vi nu beredda att gå ut och tala om. Dessutom är jag, herr talman, beredd att för utskottsmajoritetens del säga att vi anser att man skall vara generös i fråga om antalet nämnder. Man skall se på frågan från olika synpunkter, eftersom frågan kommer att te sig helt olika beroende på om det gäller Gotland, Värmland, Västerbotten eller något annat län.

Herr talman! Jag vill än en gång yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter och avslag på samtliga reservationer fogade till betänkan-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Vad socialdemokraterna nu skall gå ut och tala om är att de har lyckats hindra ett förslag om vidgad länsdemokrati och en ytterligare decentralisering från att godkännas. Detta är vad socialdemokraterna förhindrat genom sitt agerande.

Jag måste be Magnus Persson att konkretisera sig och inte bara slänga ur sig en massa påståenden. På vilka konkreta punkter skulle vi från centern inte ha hävdad decentraliseringsprincipen i dessa frågor? Ge mig ett enda konkret exempel på detta, Magnus Persson! Vi i centerpartiet är ju de som hela tiden har hävdat decentraliseringen. Finns det något mera decentraliserat organ, något organ som utgår mer direkt från folkets vilja genom val än landstingen? Det är på landstingen som vi i centern vill lägga ansvaret för länens utveckling, inte på en statlig länsstyrelse. Men eftersom vi inte har kunnat nå dit har vi sagt att det måste vara viktigare att det i länsstyrelsen finns förtroendenämnder. Det är ändå ett steg på vägen. Vi har varit ense med socialdemokraterna i denna fråga i samband med den föregående utskottsbehandlingen ända tills ärendet kom till kammaren förra gången. Men nu har socialdemokraterna sålt ut även fundamentet i förslaget genom att säga att det inte är nödvändigt att inrätta någon förtroendemannanämnd i länsstyrelsens styrelse.

Jag menar att Magnus Persson tog denna fråga på ett i överkant lättsinnigt sätt. Jag är inte riktigt säker på att socialdemokraterna i denna kammare har klart för sig den principiellt viktiga förändring som detta förslag har fått i utskottsbehandlingen.

Om socialdemokraterna, precis som Magnus Persson här sade, ser det som självklart att det skall finnas nämnder, då förstår jag inte varför socialdemokraterna inte kan ställa sig bakom vårt förslag om just detta. Ett förslag om detta finns i reservation 23, som centern, vpk och miljöpartiet står bakom. I denna reservation följer vi upp just detta grundfundament, kravet på att det skall finnas nämnder.

Eftersom jag är sist anmälde talare i debatten måste jag mycket allvarligt tillbakavisa det som Erling Bager här i talarstolen påstod, nämligen att vi i centern skulle vara beredda att förhandla bort obligatoriet, om förslaget att landstingen skall välja ledamöterna går igenom. Detta är direkt felaktigt. Jag ber Erling Bager att ta fram det papper han begärde av mig, på vilket mycket klart och tydligt står att det skall finnas nämnder. Det är innehållet i reservation 21. Men det kan stå länsstyrelserna fritt att justera och anpassa nämndorganisationen efter de lokala förhållandena.

Jag har arbetat ganska mycket tillsammans med socialdemokraterna och uppfattat dem som ett folkrörelseparti. Jag måste därför fråga Magnus Persson: Hur kan socialdemokraterna på detta sätt sälja ut förtroendemannamedverkan i styrelserna? Väger enskilda ministrars vilja att centralstyra tyngre än förtroendet för alla de socialdemokratiska landstingspolitikerna ute i landet? Väger inte längre den breda folkmajoritetens möjligheter att ge dessa politiker inflytande lika tungt som ministrars önskan att kunna centralstyra länen? Jag beklagar i så fall denna förändring av synen på folkrörelsearbete och demokrati i det socialdemokratiska partiet.

Jag vänder mig också emot att man i debatten säger att det här skulle vara

fråga om en väldigt liten justering. Principiellt är det ju en oerhört stor skillnad mellan att lägga makten hos landstinget och att lägga den hos en statlig myndighet, länsstyrelsen. Dessutom vill ju centerpartiet låta landstingen utse ordförandena.

ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Agne Hansson avslöjade nu själv att han skickade brev till mig under beredningstiden och föreslog att man skulle kunna kompromissa om samordnade länsförvaltningar. Jag har inte brevet framför mig, men vi kan väl vara överens. Agne Hansson, om att brevet innehöll ett förslag om att man skulle kunna släppa på obligatoriet. Det skall inte längre vara obligatoriskt med fem nämnder, utan detta var uppe till försäljning på villkor att folkpartiet kunde kompromissa om sin kommittémotion och sina reservationer.

Det var detta jag ville påpeka. Centerpartiet var berett att släppa på obligatoriet. Man har i detta sammanhang även nämnt att de andra partierna skulle vara inne på den linjen, men jag kan inte säga om så var fallet. Jag vill gärna få detta klarlagt här i kammaren. Jag är mycket fundersam över vad som menas med den reservation som centerpartiet, vpk och miljöpartiet har fogat till dagens betänkande. Var finns de klara linjerna? I reservationen står skrivet: "Det nu anförda innebär att en viss flexibilitet vid utformningen av nämndorganisationen bör finnas. Såvitt avser storstadslänen, Gotlands län och kanske ytterligare några län kan det dock visa sig lämpligt med en annan organisation."

Herr talman! Jag menar att detta är både godtyckligt och lealöst. Det förefaller mycket märkligt att partierna ställer sig bakom detta efter att ha erbjudit sig att släppa på obligatoriet.

För övrigt sker det enligt min uppfattning en svartmålning vad gäller länsstyrelsernas möjligheter att själva kunna välja folk till nämnderna. Detta är märkligt. Kanske beror detta i centerns fall på att centern i motioner öppet har redovisat att de på sikt vill avskaffa länsstyrelserna. Kanske vill de nu ta chansen att börja i och med dessa steg.

Vi i folkpartiet har en annan mening i det sammanhang. Vi vill behålla länsstyrelserna. Det är som jag ser det viktigt att stärka den nya organisationen och att man därigenom ger den möjligheter att arbeta för att skapa effektiva länsstyrelser.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Agne Hansson tog upp frågan om vidgad länsdemokrati kontra decentralisering. Man kan då fråga sig, herr talman, varför inte länsstyrelsens styrelse, som består av ledamöter från alla partier, skulle kunna utse nämnderna. Som utskottet skriver i betänkandet på s. 6 "torde det reella utfallet av vad utskottet nu förordat komma att bli i stort sett detsamma som om landstingen direkt skulle utse nämndledamöterna". Ledamöter i nämnderna består av folk från olika partier, och dessa personer är minsann inga dårar. Men jag tycker att Agne Hansson m.fl. deltagare i den här debatten utmålar det som att man blir något av en byråkrat bara för att man sitter i länsstyrelsens styrelse. Det är ju kollegerna här i kammaren som kommer

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

att vara med, riksdagsledamöter och förtroendevalda som säkert kommer att ha synpunkter på detta.

Herr talman! När det gäller statsråd kontra landstingen vet jag inte hur det är med statsråden. Den här frågan har vi behandlat i bostadsutskottet. Vi är kända för att arbeta i en pragmatisk anda. Vi har sytt ihop en kompromiss kring det här förslaget. Det är inte statsråden som har dikterat detta.

Till sist vill jag säga till Agne Hansson att jag inte känner till hur det ser ut i Agne Hanssons hemlän. Jag vet inte vilken roll landshövdingen spelar där. Inte heller vet jag någonting om relationerna och om hur majoritetsförhållandena är, men jag får en känsla av att den bild som Agne Hansson har utmålat och gjort sig till tolk för inte stämmer med förhållandena i just några län. I de allra flesta län finns det ett utomordentligt gott och förtroendefullt samarbete mellan ordföranden – alltså landshövdingen – och de övriga ledamöterna. Dessutom vill jag återigen påminna om den utökade initiativrätten.

AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Erling Bager var den ende som begärde detta skriftligt, vilket jag i dag är glad över. Jag ber honom ta fram det papperet.

Jag tillbakavisar bestämt att jag skulle vara beredd att släppa obligatoriet. Det står mycket klart och tydligt att det skall finnas nämnder i länsstyrelsen, vilket innebär minst två. När det gäller det som vi nu diskuterar, så finns alltså icke denna hake. Där kommer nämnderna, om så länsstyrelserna finner lämpligt, helt att avskaffas, och därmed blir det inte några förtroendemän i dessa nämnder.

Till Magnus Persson vill jag säga att jag inte tror att länsstyrelserna kommer att handla så illa. Jag tror dem om bättre, men detta är ju fråga om en princip. Jag beklagar att socialdemokraterna i dag har kommit så långt ifrån en författningsdebatt, att man inte förstår de principiella skillnaderna i dessa förslag. Jag skulle hälsa en författningsdebatt med glädje, så att vi kan klara ut skillnaden när makten utgår från folket och när den inte gör det. Det är denna princip som det här är fråga om, och i grunden ingenting annat.

Magnus Persson tog upp förhållandena i de olika länen, främst i Kalmar län. Det finns inte någon anledning att diskutera det här. Det finns inga hakar i förslaget som utesluter möjligheten att en landshövding tillsammans med en socialdemokratisk majoritet i stort sett kan bestämma hur det skall se ut i länsstyrelsen. Det finns ingen garanti för att proportionaliteten skall gälla i dessa sammanhang. Man kan naturligtvis tillsätta nämnder som består av tre ledamöter. Vilka partier blir då uteslagna? Jag anser att det är detta som gör det hela godtyckligt. Det är därför en viktig princip att det bör finnas nämnder.

I reservation 21 diskuteras avsteg från obligatoriet. Vi var helt överens om detta i utskottet vid den förra behandlingen, dvs. att undanta Stockholm, Gotland och ytterligare något län.

ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Jag skall självfallet ta fram brevet och visa det för kammarens ledamöter och andra som är intresserade.

Jag tycker att Agne Hansson försöker glida undan det som står skrivet. Han kommer nu med en fiffighet om att det stod att det skall finnas nämnder. Låt så vara. Är det kanske inte längre så, att inte heller obligatoriet var förämål för diskussion för att centern skulle rucka på sin ståndpunkt? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan.

I det brev som jag fick stod det uttryckligen att frågan om fem obligatoriska nämnder var förhandlingsbar, och att centern kunde tänka sig att gå ifrån detta. Det är möjligt att centern ville finta i och med dessa rader. Det kanske finns någon ytterligare klurighet som man skall titta extra noga på. Men de personer som jag redovisade detta för och som vi diskuterade med var helt på det klara med att det var fråga om att man från centern ville erbjuda folkpartiet och moderaterna att släppa på obligatoriet med fem nämnder.

Jag har svårt att förstå Agne Hanssons svartmålning av att länsstyrelserna själva skall få bestämma mer. Landstingen väljer ledamöter i länsstyrelsens styrelse, och sedan är det dessa personer som skall sköta de andra valen.

MAGNUS PERSSON (s) replik:

Herr talman! Agne Hansson hänvisar återigen till reservationen. Jag vill i likhet med Bertil Danielsson säga att den är långt ifrån entydig. Reservationen är i det närmaste ambivalent. Ju mer jag läser den, desto mer frågar jag mig: Vilken utväg är det egentligen som ni vill ha? På s. 15 i betänkandet skriver ni att det i storstadslänen, i Gotlands län och kanske i några ytterligare län kan vara lämpligt med en annan organisation. Det gör ni för att ni skall komma undan i den här debatten.

Herr talman! Det finns nyansskillnader i denna fråga. Den svartmålning och den agitation, som Agne Hansson m.fl. företrädare för oppositionen här har gjort sig till tolk för, är inte relevant. Detta känner inte folk ut i länen igen.

AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Erling Bager talade om att glida. Men jag noterade att Erling Bager var tvungen att erkänna att han hade fel. Nu säger han att jag var beredd att förhandla om att obligatoriet med fem nämnder skulle bort. Det är helt riktigt. Men först sade Erling Bager att det gällde obligatoriet som helhet, som jag var beredd att förhandla om. Så var det inte. Vi förespråkar just den här flexibiliteten, att det inte i alla län behöver finnas fem nämnder, utan att man kunde göra en lokal anpassning i Stockholm, i Gotlands län och i ytterligare något län – precis som det står i reservationen 21. Detta var utskottet enigt om ända till dess ärendet återförvisades. I det tidigare betänkandet ville man också – efter ett motionskrav från centern – undanta Stockholm och Gotland. Nu är i och för sig detta inte längre aktuellt genom det förslag som kommer att gälla. Nu står det fritt för alla att välja, och då kan man välja att inte inrätta någon nämnd alls.

Andre vice talmannen anmälde att Erling Bager och Magnus Persson anhöllit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

KJELL DAHLSTRÖM (mp):

Herr talman! Mitt anförande var ursprungligen en replik till Magnus Persson, men sedan kom ett längre replikskifte emellan.

Magnus Persson inledde med att litet vist tala om att politik innebär att kompromissa och jämka ihop olika uppfattningar. Jag kan förstå att han tycker så. Att jämka ihop uppfattningarna i det stora socialdemokratiska partiet kan inte vara en dans på rosor, snarare slagsmål mellan rosor har jag förstått. Jag talade tidigare om hur många socialdemokrater som talar sig varma för länsdemokrati och länsparlament i andra sammanhang än det här.

Detta för mig över till nästa punkt, där jag vill replikera på Magnus Perssons inlägg. Magnus Persson nämnde ordet nickedockor, att det inte skall vara nickedockor som sitter i de nya nämnderna. Han avslöjade därmed en skrämmande syn på vem som skall sitta i de nya nämnderna. Det skall vara vi riksdagsledamöter, sade han, litet friande ut i den tomma salen. Vi riksdagsledamöter skall alltså sitta i de nya nämnderna ute i länen. Det står fullständigt i strid med den demokratiuppfattning som råder i mitt parti. Ett sådant dubbelarbete och mångsyssleri när det gäller demokrati ställer vi oss helt avvisande till. Tanken är väl att vi skall få regionalt förankrade människor i de regionala nämnderna och inte personer som sitter upp över öronen med riksangelägenheter i riksdagen.

Magnus Persson nämnde också Norrbotten. Han talade om att det där har genomförts ett försök och att erfarenheterna skulle tyda på att vi skulle fortsätta med det här. Jag har inte hört någon som är översvallande positiv till försöket i Norrbotten, och inte negativ heller. Jag har talat med släktingar i Norrbotten. De säger: "De håller visst på med någonting." Det är inte mycket till länsdemokrati när människor som är allmänt insiktsfulla när det gäller vad som händer i samhället har uppfattat turerna på det viset.

Jag blev kritiserad av Magnus Persson för att jag talade om 20–30 % som en tröskel som hindrar småpartier att komma in i nämnderna. Det är en matematisk sanning om det skall vara den uppdelning som han förfäktade vid förra tillfället – fem utsedda av regeringen och fem av landstinget. Då måste man ha 20–30 % för att komma in. Det var kanske det som gjorde att bl.a. både folkpartiet och moderaterna inte ville vara med om det.

Jag vill här också vitsorda Agne Hanssons syn på obligatoriet. Man kan diskutera obligatoriet. Det hade vi redan gjort i utskottet, på så sätt att vi hade undantagit Gotlands län och Stockholms län. Det finns väl inga höga murar mellan dessa län och andra län i Sverige. Det måste givetvis kunna diskuteras. Jag tycker att Erling Bager gjorde en alldeles för stor poäng av detta.

Ifrån den nya blå-röda majoriteten talar man mycket om decentralisering. Man uppfattar det som om de nya nämnderna innebär en decentralisering. Jag uppfattar det som en kolonisation från statsmakterns sida av de regionala frågorna. Det kallar man alltså decentralisering. Jag tycker snarare att det

innebär att man sprider ut sina tentakler ännu mera utöver regionerna, på ett sätt som är mycket negativt från demokratisk synpunkt.

För övrigt vill jag ta upp en ordningsfråga. Jag vet visserligen att socialdemokraterna har vikande opinionssiffror, men de är väl fler än Magnus Persson. Jag tycker att det vore klädsamt om vice ordföranden i bostadsutskottet Oskar Lindkvist under ärendets hantering i kammaren intog sin plats och inte en tjänstemannaplats i kammaren.

JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Jag begärde också ordet i tron att det var en replik på Magnus Perssons inlägg. Jag vill således ställa några frågor och göra några kommentarer till Magnus Perssons anförande.

Magnus Persson säger att det är mycket små nyansskillnader mellan de förslag som nu står emot varandra. Samtidigt mullrar Magnus Persson väldigt och ojar sig över det förslag som han för 14 dagar sedan stod bakom, men som han nu går emot.

Jag tycker inte att det här går ihop riktigt. Om det nu är så små nyansskillnader vill jag fråga Magnus Persson varför man besvärar riksdagen med denna återremiss. Varför besvärar man utskottet med en sådan här omgång? Varför besvärar man sig med att göra upp med andra partier? Åtminstone moderata samlingspartiet är känt för att vilja ifrågasätta och kanske t.o.m. lägga ned landstingen. Det låter inte riktigt rimligt när man säger att det är mycket små nyansskillnader, samtidigt som man anser att det är värt detta stora arbete och detta stora besvär.

När vi var överens om hur det här ärendet skulle dras för 14 dagar sedan, var vi också överens om att Stockholms län, Gotlands län och eventuellt ytterligare några län inte skulle ha nämndobligatorium. Det står inskrivet i reservationen nu. Den första nya reservationen är nästan ett direkt referat av det som Magnus Persson själv stod bakom förra gången vi behandlade frågan. Det enda som saknas är citatet ur KU:s yttrande, men det finns en hänvisning till det. Det skall alltså egentligen läsas ihop med reservationen.

I det sammanhanget var vi överens om att det finns anledning att göra speciallösningar i Stockholms län, eftersom landstinget har organ likartade de nytilltänkta organen inom länsstyrelserna. Jag vill fråga Magnus Persson om det med den nya ordning som ni nu föreslår, med länsstyrelsevalda eventuella nämnder, är möjligt att lösa det så inom regionplanen att trafiknämnden i landstinget kan utgöra kommunikationsnämnd i länsstyrelsen i Stockholms län.

MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag fick ett par frågor från Kjell Dahlström. Till att börja med kan jag lugna Kjell Dahlström med att vi inte slåss inom det socialdemokratiska partiet, utan vi lyssnar på rörelsen och sedan fattar vi beslut.

Jag sade tidigare att många av riksdagsledamöterna kommer att delta i processen. Redan i dag sitter många av kammarens ärade ledamöter i länsstyrelserna, i lekmanastyrelser. Det kommer säkert att vara så i framtiden också, sedan får man tycka vad man vill från miljöpartiets sida. Det är nämli-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning

gen en principiellt viktig uppfattning från en del partier att man vill ha någon eller några riksdagsledamöter med. Då ska vi inte sitta här med pekfingret och säga att det skall vara så eller så.

Beträffande Norrbottens län sade jag att erfarenheterna ifrån Norrbotten gäller valkorporation. Det var endast detta jag tog upp. I Norrbotten har länsstyrelserna varit s.k. valkorporation för nämnderna, och det har fungerat utomordentligt bra. Det var det enda jag menade med det jag sade. Det blev bara en missuppfattning.

Till Jan Strömdahl vill jag säga följande när det gäller detta med nyansskillnader. Det är just den svartmålning som Agne Hansson har gjort som vi inte känner igen. Jag har velat lugna och tona ned debatten och säga att det inte är så stora skillnader. Det är oppositionen som har gjort sig till tolk för den uppfattningen.

Jag vill också säga till Jan Strömdahl att vi i det förra betänkandet fastslog att det gällde Stockholms län och Gotlands län. Det gällde inte några flera län. Det finns alltså en glidning i denna reservation, om inte jag minns alltför mycket fel i den frågan.

Den sista frågan tycker jag inte att jag skall besvara. Den skall besvaras av länsstyrelsen. Det kommer att ske i samråd med regeringskansliet osv. Vi skall inte sitta här i Stockholm och bestämma vad olika nämnder skall heta. Det skall i decentralistisk anda beslutas på den nivå det gäller.

JAN STRÖMDAHL (vpk):

Herr talman! Nu var det flera glidningar här. Om man beslutar enligt Magnus Perssons, och moderaternas och folkpartiets förslag, att de nya nämnderna skall utses av länsstyrelserna, skall det då ske i samråd med regeringskansliet? Det står ingentings i era förslag.

Det vi var överens om för 14 dagar sedan var att särskilt utpeka Stockholms och Gotlands län som län där obligatoriet med de fem nämnderna inte skulle gälla. Dessutom fanns det så att säga en nyanserad skrivning, precis som i vår reservation 21, att man även i andra län skulle kunna överväga avsteg från nämndobligatoriet och återkomma till riksdagen med redovisning av hur det skulle se ut. Det är precis innehållet i reservation 21. Den enda skillnaden är att vi har lagt ihop den principiella synen med de tidigare särskilda förslagen om Stockholms och Gotlands län.

BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Helt kort: För att inte i kammarens protokoll en felsägning av Agne Hansson skall stå oemotsagd, vill jag säga att det i betänkandet anges att antalet ledamöter i de tänkta nämnderna inte får understiga fem. Agne Hansson nämnde siffran tre.

Frågan om decentralisering har varit uppe ett flertal gånger. Den har givetvis i huvudsak sin applikation på obligatoriet eller frivilligheten och i långt mindre utsträckning på valsättet. Det här begreppet har anknytning till om man vill decentralisera till länen att själva avgöra hur de vill ha sin organisation.

Herr talman! En sak som inte alls har med dessa frågor att göra utan är en mera praktisk fråga som kan ha en viss betydelse för framtiden är ikraftträ-

dandet. I förslaget står det att det beräknas träda i kraft den 1 juli 1991. Det innebär att man skall införa en ny organisation sex månader innan en ny valperiod infaller. Jag vill skicka med till den organisationskommitté som nu skall arbeta att man kanske bör överväga denna tidpunkt. Det är möjligt att det skulle vara bättre att man sjösatte denna förändring då en ny valperiod infaller. Det får väl organisationskommittén överväga, men jag vill ändå ha det sagt.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 19 §.)

16 § Föredrogs
jordbruksutskottets betänkande
1989/90:JoU12 Rådgivningen i lantbruket.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 19 §.)

17 § Statsbidrag till kommunerna för genomförd svenskundervisning utöver deras skyldighet

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande
1989/90:UbU8 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90
(prop. 1988/89:25 delvis).

ULF MELIN (m):

Herr talman! För två veckor sedan debatterade vi i kammaren utbildningsutskottets betänkande 5, som främst behandlar motioner om svenskundervisning för invandrare. Vid den debatten hade moderata samlingspartiet anledning att kritisera regeringen för det "lapptäcke" som man har lyckats åstadkomma på detta område. Och efter dagens eventuella beslut har vi all anledning att fortsätta med den kritiken.

Den svenskundervisning som invandrarna erhåller är inte effektiv. Det förhållandet dokumenteras för övrigt på ett utmärkt sätt av riksrevisionsverket i den rapport som man nyligen överlämnade till regeringen. Den stelbenta politik som förs av socialdemokraterna på det här området leder till att många människor blir beroende på ett negativt sätt av vårt sociala bidragssystem. Med nuvarande regler ser vi, i vissa fall, till att invandrarna får sitta alldeles för långt tid på skolbänken, eller i väntan på denna. Speciellt gäller det dem som erhåller svenskundervisningen på grundvux. Av den anledningen tar det lång tid innan de kommer ut i arbetslivet.

Det här betänkandet tycker jag är betecknande för det jag har sagt inledningsvis. Genom att många flyktingar får sitta över två kalenderår på förläggningar innan de slussas ut till kommunerna, har de inte rätt att erhålla svenskundervisning för invandrare enligt nu gällande regler. Trots detta har kommunerna i de flesta fall sett till att invandrarna ändå erhållit undervis-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Statsbidrag till
kommunerna för
genomförd svensk-
undervisning ut-
över deras skyldig-
het*

*Statsbidrag till
kommunerna för
genomförd svensk-
undervisning ut-
över deras skyldig-
het*

ning, utan att kommunerna har fått statsbidrag. Nu skall regeringen råda bot på detta. Det är bra men inte tillräckligt.

I propositionen föreslår man att statsbidrag skall utgå till flyktingar som anlänt till Sverige efter den 1 januari 1987 men inte hunnit få sin grundläggande svenskundervisning inom hittills gällande tidsram. Bristen i propositionen är att man glömmer de flyktingar som har kommit till Sverige något av åren 1985 eller 1986. För den gruppen som inte ännu fått någon kommunplats kommer kommunerna inte att erhålla statsbidrag. Det finns naturligtvis en risk att dessa kommer i kläm. Detta är utskottsmajoriteten, bestående av socialdemokrater och kommunister, pinsamt medveten om. I stället för att biträda reservationen och rätta till missförhållandet, nöjer sig denna majoritet med att utgå från att regeringen vidtar ytterligare förändringar av statsbidragsbestämmelserna, om det skulle visa sig nödvändigt för att kommunerna skall ge grund-sfi till sådana flyktingar som kommit hit under 1985 eller 1986, men på grund av lång vistelse i flyktingförläggning inte hunnit få sådan undervisning. "Lappverket" skall med andra ord fortsätta, om socialdemokraterna och kommunisterna får bestämma.

Med anledning av det anförda yrkar jag bifall till reservationen.

CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Den folkpartimotion som ligger till grund för reservationen i detta betänkande handlar om sådana flyktingar som har kommit till Sverige något av åren 1985 eller 1986. Socialdemokraterna och vpk konstaterar att det rör sig om ett litet antal. Majoriteten utgår från att regeringen vidtar ytterligare förändringar av statsbidragsbestämmelserna, om det skulle visa sig nödvändigt. Summan av detta resonemang är att socialdemokraterna och vpk föreslår avslag på folkpartimotionen. De borde i stället, med samma argument, ha kunnat tillstyrka motionen.

Moderata samlingspartiet, centerpartiet och miljöpartiet har insett detta och anslutit sig till folkpartiets reservation.

Vpk har stött motionens syfte i flera tal. Men här sviker vpk, just när beslutet kan bli så som t.ex. Alexander Chrisopoulos har sagt att han vill ha det. Nog är det märkligt.

Värderade talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det finns förvisso många brister när det gäller svenskundervisningen för invandrare. Vi diskuterade en del av dessa frågor här i kammaren ganska nyligen. En översyn skall ju göras, vilket är bra, men den behöver ske snabbt.

En förbättring har regeringen nu fattat beslut om, vilket vi i och för sig tycker är glädjande. Den innebär att alla som har kommit till Sverige efter den 1 januari 1987 och inte har fått någon svenskundervisning nu skall erbjudas sådan. Det är bra. Men när regeringen nu har fattat detta beslut tycker jag att det är synd att den inte går litet längre och låter även dem som har kommit till Sverige under 1985 och 1986 få svenskundervisning. Det finns inte någon anledning att över huvud taget låta någon komma i kläm när det gäller att få undervisning i svenska. Det medför endast förluster – mänskliga förluster för flyktingar och ekonomiska förluster för samhället. Det gagnar

inte någon. Det kan inte handla om särskilt många personer som inte har fått undervisning, men för dem som kommer i kläm är det hela en tragedi.

Utskottsmajoriteten skriver i betänkandet att den förutsätter att regeringen skall vidta åtgärder om det visar sig nödvändigt. Varför detta dröjsmål? Är det inte bättre att vi direkt fattar ett beslut som innebär att man undanröjer risken att flyktingar så att säga skall falla mellan stolarna och gå miste om undervisning eller att de skall kunna kräva sådan av kommunerna direkt? Det är inte kommunerna som råar för att flyktingarna har fått vara så lång tid ute i förläggningarna, utan detta ansvar får staten ta på sig. Därför anser jag att staten också skall ställa upp och ta sitt ansvar för dessa flyktingar. Jag yrkar bifall till reservationen.

INGVAR JOHNSON (s):

Herr talman! Som har framgått av de tidigare inläggen har regeringen i tilläggsbudget I bl.a. anmält att kommunernas rätt till statsbidrag för grundskola har utsträckts. Det är ett bra förslag. Därigenom utgår statsbidrag även för flyktingar som anlänt till Sverige efter den 1 januari 1987 men som inte har hunnit få sin grundläggande svenskundervisning inom den tidsram som har gällt för kommunernas skyldighet.

I en motion har det föreslagits att den vidgade tidsgränsen bör omfatta även flyktingar som kommit till Sverige under år 1985 och 1986.

SÖ bedömde i sin anslagsframställning att det rör sig om ett litet antal flyktingar och förutsatte att kommunerna, trots att statsbidrag inte utgår, ändå erbjuder undervisning. Därför är det viktigt att säga till de tidigare talarna att det inte rör sig om flyktingar som kommer i kläm, utan det rör sig möjligen om att kommunerna får ett antal kronor mindre i bidrag. Jag tycker därför att det är fel att spela ut flyktingarnas behov av undervisning i det här fallet.

Det har också redovisats att det inom regeringskansliet har påbörjats en översyn av den nuvarande svenskundervisningen för invandrare. Mot bakgrund av detta avstyrker utskottet den nämnda motionen och utgår från, som sagts här tidigare, att regeringen gör ytterligare förändringar av statsbidragsbestämmelserna, om det skulle visa sig nödvändigt för att kommunerna skall kunna ge grundskola till den nämnda gruppen flyktingar.

Carl-Johan Wilson angrep vpk, som inte har någon representant från utskottet här i kammaren. När moderaterna, centern och folkpartiet här gör sig till tolk för en generösare linje bygger det inte på att de har ett öre mer i sitt budgetalternativ till denna verksamhet, men ändå anser de sig kunna vara generösa mot kommunerna. Däremot har vpk faktiskt anvisat mer pengar i sitt budgetförslag men har ändå inte utnyttjat denna situation. Det tycker jag säger en del om vpk-s resp. folkpartiets moral i denna fråga.

CARL-JOHAN WILSON (fp):

Värderade talman! Ingvar Johnsson sade att folkpartiet inte har ett öre till denna verksamhet. Nej, det behövs ju inte, säger regeringspartiets företrädare. Det är ju det som är poängen, dvs. att eftersom det egentligen är en mycket liten summa som behöver tillföras kan man lika bra säga ja som nej. När alla argument talar för att man bör bifalla detta används det som argu-

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Statsbidrag till
kommunerna för
genomförd svensk-
undervisning ut-
över deras skyldig-
het*

*Statsbidrag till
kommunerna för
genomförd svensk-
undervisning ut-
över deras skyldig-
het*

ment för att avstyrka. I detta sammanhang har Ingvar Johnsson och jag sagt samma sak, nämligen att det inte behövs så mycket pengar till detta, alltså borde det kunna bifallas. Det är detta som kallas underlig politisk logik.

ULF MELIN (m):

Herr talman! Argumentationen från Ingvar Johnssons sida tycker jag var något märklig. Först och främst säger Ingvar Johnsson att förslaget är bra. Det är klart att det är bättre än det tidigare, det är vi överens om. Men det kunde ha blivit ännu bättre om kommunerna hade kunnat få bidrag för den lilla grupp som det rör sig om. Då är det förvånande att socialdemokraterna ökar ut det lapptäcke som de har påbörjat när det gäller svenskundervisningen. Det finns nog all anledning att se över andra delar av den. Det är bra att regeringen återkommer med en proposition, eftersom det finns mycket att rätta till i fråga om detta.

Det handlar egentligen inte om att kommunerna skulle ges mer pengar. Men med det handlingssätt som Ingvar Johnsson gör sig till tolk för utnyttjas faktiskt kommunernas välvilja. Kommunerna skulle ju ha kunnat argumentera på samma sätt som Ingvar Johnsson gör nu och sagt att dessa invandrare inte är berättigade till svenskundervisning. Om flyktingarna blir kvar i en flyktingförläggning under det år som de kommer till Sverige och året därpå utan att komma ut i en kommun, då är de egentligen inte berättigade till undervisning i svenska. Nu ser kommunerna mellan fingrarna, eftersom kommunerna inte är så stelbenta ute på fältet som socialdemokraterna är i detta fall. Det är faktiskt tur för invandrarna, eftersom det trots allt är de som kommer i kläm med den stelbenta politik som förs på detta område.

MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag förstår inte riktigt hur socialdemokraterna har tänkt egentligen när de flyttar denna gräns ett år bakåt men inte bryr sig om dem som har kommit tidigare. Som flera talare här har påpekat handlar det inte om särskilt många fall, och därmed inte om några stora pengar. Vi diskuterar därför på sätt och vis bagateller. Men för dem som berörs kan det betyda väldigt mycket.

Ingvar Johnsson sade att kommunerna skall erbjuda dessa människor undervisning ändå. Det kanske de gör, men det har vi ingen garanti för. Detta kan inte krävas av kommunerna. Kommunerna kan ju inte hjälpa att det har tagit så lång tid för flyktingarna att få uppehållstillstånd och att få komma ut i kommunerna. Det är faktiskt en statlig angelägenhet att så sker, anser jag och centern. Förutsättningen måste vara att alla flyktingar som kommer till Sverige skall få undervisning i svenska. Då vore det väl rimligt att alla också får statligt bidrag. Jag begriper inte argumentationen. För mig förefaller detta vara mer ett förbiseende än ett ställningstagande. Det är synd om vi inte skulle kunna komma överens i den här frågan, eftersom den inte är särskilt stor.

INGVAR JOHNSSON (s):

Herr talman! Det är riktigt att det inte är någon stor fråga.

Jag vill till Ulf Melin säga att moderaterna under senare år inte har gjort sig direkt kända för att vara generösa med pengar till kommunerna. Jag

tyckte mig få bekräftat, efter att ha lyssnat på dessa inlägg, att det inte rör sig om flyktingarnas möjlighet att få utbildning eller inte utan att det rör sig om ett ekonomiskt mellanhavande mellan staten och kommunen.

Till sist vill jag säga till Carl-Johan Wilson, Ulf Melin och Marianne Andersson att om de nu firar en riktigt god jul och får en bra början på det nya året, så kommer detta nog att lösa sig.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

Prot. 1989/90:46
14 december 1990

Bidrag till missbrukarvård, m.m.

18 § Bidrag till missbrukarvård, m.m.

Föredrogs

socialutskottets betänkande

1989/90:SoU14 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1989/90 (prop. 1989/90:25 delvis).

DANIEL TARSCHYS (fp):

Herr talman! Låt oss börja med det som vi är överens om. För några veckor sedan ställde sig riksdagen bakom ett betänkande där socialutskottet föreslog en mera aktiv alkoholpolitik i Sverige. Det var en mycket viktig framställning till regeringen, en beställning på en stor samling initiativ på det alkoholpolitiska området. I detta betänkande görs nu ett tillägg till denna beställning. Socialutskottet vill också att regeringen särskilt uppmärksammar kvinnors missbruk och de problem som är förknippade med detta missbruk. Detta är ett förslag som vi från folkpartiets sida har framfört i flera år, utan gehör. Vi är mycket glada över att vi nu får gehör för förslaget. Vi ser fram emot att detta problemkomplex blir en viktig del i den alkoholpolitik som riksdagen har beställt av regeringen.

Ett problem som i betänkandet har fått den symboliska beteckningen mom. 22 handlar om de bostadslösa missbrukarnas situation. På 60-talet hade de tunga missbrukarna i Sverige ännu ett fotfäste på arbetsmarknaden. De hade bostad för det mesta. I dag är läget mera bekymmersamt för de tyngsta missbrukarna. De har för det mesta blivit utsparkade från arbetsmarknaden, och de har i många fall också blivit utsparkade från sina bostäder. Det har blivit allt svårare för missbrukare att få någonstans att bo. Det gäller också för en del andra grupper som är avsidet i samhället, t.ex. många av de patienter som skrivs ut från våra psykiatriska sjukhus.

Det här är ett stort bekymmer. Vi har skickat motioner i de här ämnet på remiss till många instanser, till de berörda storstadskommunerna, Landstingsförbundet, Kommunförbundet och Stadsmissionen. Överallt intygar man att det här är ett djupt bekymmersamt problem och att det krävs bestämda åtgärder. Majoriteten i utskottet låter sig nöjas med att socialstyrelsen har uppmärksammat problemet, planerat kontakter med bostadsmarknadens parter och planerar en konferens. Vi i folkpartiet tycker självfallet att det är bra att socialstyrelsen har tagit detta initiativ, men vi menar att det på detta område är så starka ekonomiska intressen involverade, att det knappast är sannolikt att socialstyrelsen har möjlighet att utöva det infly-

tande som är nödvändigt. Vi menar att det behövs mer kraft bakom kraven på bostadsmarknadens parter. Riksdag och regering måste därför engagera sig i ansträngningarna att underlätta de bostadslösa situation.

Jag vill, fru talman, yrka bifall till reservation 8.

Reservation 5 handlar om de ideella stiftelsernas bidrag till arbetet med missbruk. Vi har under en lång följd av år kunnat konstatera att ett oerhört framgångsrikt arbete med missbrukare och deras familjer har bedrivits av olika ideella stiftelser, som arbetar med skilda metoder och skilda övertygelser. Jag tänker t.ex. på LP-Stiftelsen, som har skördat oerhörda framgångar. Jag tänker på Hassela, som har gjort fina insatser, och många andra. Vi menar nu liksom tidigare att det är angeläget att det här arbetet ges ett starkare stöd. Detta är innebörden i reservation 5, som jag yrkar bifall till.

I detta betänkande behandlas också ett förslag av regeringen om hur statsbidragssystemet för LVM- och LVU-vården skall utformas under den kommande treårsperioden. Vi har haft ett sådant statsbidragssystem ända sedan kommuner och landsting för snart tio år sedan övertog ansvaret för den här vården. Systemet har utvärderats av riksrevisionsverket, och man har där funnit, liksom motionärerna i riksdagen i många år har funnit, att bidragssystemet har fungerat utomordentligt illa. Det har inte haft de avsedda effekterna. Vi har haft problem med att få fram tillräckligt många platser inom missbrukarvården. Vi har inom LVU-vården problem som nu är mycket starkt uppmärksammade i pressen. Vi vet i utskottet att det finns ungefär 150 ungdomar som inte tas emot på de 12 §-hem som framför allt landstingen bedriver. Det här är ett mycket stort och allvarligt problem, som utskottet kommer att behandla vidare i det betänkande om LVU-propositionen som läggs fram för kammaren i februari. Redan nu har kammaren att ta ställning till en mycket viktig fråga, nämligen hur bidragen för LVM- och LVU-vården skall se ut under den kommande treårsperioden.

Från folkpartiets sida har vi granskat regeringens förslag till lösning. Vi har funnit att det visserligen innebär vissa förbättringar i jämförelse med det miserabla system som har tillämpats under tidigare år, men att det fortfarande inte har någon riktig slagkraft. Vi är inte på något sätt övertygade om att den här konstruktionen av statsbidragssystemet kommer att lösa de allvarliga problem som föreligger. Tvärtom menar vi att man genom att binda statsbidragen på det sätt som här föreslås under tre år avhänder staten, socialstyrelsen, regeringen, viktiga instrument som skulle kunna användas mycket bättre och mycket effektivare för att se till att den riksövergripande planering som är nödvändig kommer till stånd. Det som framför allt i dag saknas är ett differentierat utbud av vård som passar olika grupper. Bland den stora gruppen ungdomar med problem finns det väldigt många olika kategorier, olika vårdbehov. Den decentralisering som vi har genomfört under 80-talet har inte lett till en tillräckligt stark differentiering av utbudet av vård, vilket i sin tur har lett till stora problem för kommunerna att finna riktiga vårdformer. Skall det gå att häva de allvarliga brister som vi nu känner till, är det nödvändigt att det sker en bättre samordning mellan de olika landstingens insatser. Det är, fru talman, osannolikt att denna samordning kommer till stånd om det inte sker ett kraftfullt samordnande ingripande från statens sida. Det är allvarligt att riksdagen och regeringen genom det treåriga avtalet avhänder sig de möjligheter som det innebär att ha statsbi-

draget till sitt förfogande för att tackla de konkreta problemen. Jag befarar att det beslut som riksdagen nu kommer att fatta allvarligt kommer att försvaga möjligheterna att lösa de problem som vi har inom LVU-vården.

Jag vill mot denna bakgrund, fru talman, yrka bifall till det förslag som folkpartiet har framlagt och som finns i reservation 1. Det går ut på att vi skall acceptera det nya statsbidragssystemet för ett år men därefter bibehålla handlingsfriheten att använda pengarna mer kreativt, konstruktivt och mera målinriktat för att tackla de specifika problem som vi vet existerar.

Fru talman! Med dessa yrkanden om bifall till reservationerna 8, 5 och 1 och med ett yrkande om bifall i övrigt till utskottets hemställan avslutar jag mitt anförande.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Ansvaret för § 12-hemmen, ungdomsvårdsskolorna, bör så snart det är praktiskt möjligt återgå till staten. Det finns många skäl som talar för detta, inte minst den erfarenhet som vunnits av nuvarande förhållanden. Vi utvecklar motiven för detta ställningstagande i den motion som vi väckt med anledning av regeringens proposition nr 28 om vård i vissa fall av barn och ungdomar.

Behandlingen av detta ärende pågår för närvarande i utskottet, varför vi återkommer med våra synpunkter i ärendet när propositionen och de motioner som väcks med anledning av det nya lagförslaget behandlas här i kammaren. Mot denna bakgrund saknar jag i dag anledning att närmare gå in på de motioner där utformningen och omfattningen av statsbidragen till kommunerna tas upp.

Däremot vill jag understryka de krav som framförs i en rad motioner från allmänna motionstiden som avser väntetiderna inom missbrukarvården. Väntetiderna för intagning till den frivilliga missbrukarvården måste förkortas. Där skall bl.a. de enskilda ideella organisationernas tjänster bättre tas till vara. Jag vill peka på att LP-stiftelsen, Daytop, Hassela, Länkrörelsen m.fl. har visat att man kan uppnå goda behandlingsresultat i enskild regi.

Konkurrens mellan enskilda och offentliga vårdgivare är verkligen positivt och något som bidrar till att vården kan förbättras. Därför skall man inte utesluta möjligheten att enskilda vårdgivare får ansvar även för vård enligt LVM.

Slutligen vill jag uppmärksamma en motion av Göran Åstrand, som begär förslag till sådana regler att tvångsmässigt kvarhållande för avgiftning enligt LVM skall kunna ske vid sjukhus. Utan att närmare gå in på några detaljer anser vi dock, som vi anför i ett särskilt yttrande som fogats till betänkandet, att de problem som motionären pekar på måste leda till en översyn av LVM-lagstiftningen. Vi avser därför att återkomma till denna problematik i annat sammanhang.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 2, 5 och 6.

ANITA PERSSON (s):

Fru talman! Samtliga partier utom folkpartiet är överens om att vi i dag skall fatta beslut om de nya statsbidragen till missbrukarvården och att vi skall bemyndiga regeringen att godkänna den träffade överenskommelsen mellan statens förhandlingsnämnd och de båda kommunförbunden. Den proposition som har behandlats innebär att det kommer att utgå höjda statsbidrag till de mest utslagna grupperna.

Det har riktats mycket hård kritik mot det gällande statsbidragssystemet, bl.a. från socialberedningen, från JO Tor Sverne och från riksrevisionsverket. Detta beror på att kommunerna har utnyttjat det statsbidragssystem som gäller i dag och som har inneburit att man skulle förändra vården så att man satsade på frivillig vård och vård i öppna former. Därmed har man glömt bort de tyngsta missbrukarna och ungdomarna.

Det system som nu kommer att införas innebär att statsbidraget höjs väsentligt, från 250 000 till 400 000 kr. per plats i slutna avdelningar vid de s.k. § 12-hemmen och med 100 000 kr. per plats vid de öppna avdelningarna. Vid LVM-hemmen kommer statsbidrag att utgå med 300 000 kr. per plats vid de slutna avdelningarna och med 100 000 kr. vid de öppna avdelningarna.

Det s.k. omstruktureringsbidraget, som kommunerna har utnyttjat och som har lett till den olyckliga utvecklingen av vårdsituationen, kommer nu att försvinna. Det kommer ett utvecklingsbidrag, som jag tror kan bli mycket givande i detta sammanhang. Socialstyrelsen kommer att få i uppdrag att fördela dessa medel, och det kommer att ges till de kommuner och landsting som vill utveckla vården.

Dessutom kommer ett kommunbidrag till kommunerna, för att de skall kunna utnyttja ideella organisationer och olika stiftelser. Vi är helt överens i utskottet om att det är mycket viktigt att de ideella stiftelserna finns och att kommunerna utnyttjar dem. Vi vet vilket bra resultat den vården ger.

Kommunerna och landstingen är i dag enligt 23 § socialtjänstlagen skyldiga att göra upp gemensamma vårdresursplaner, men det finns behov av länsövergripande planering. Det har socialministern poängterat i propositionen, och det har utskottet påpekat ett flertal gånger. Nu kommer det att bli så att socialstyrelsen och de båda kommunförbunden inriktar sig på att göra upp en planering som leder till att alla som är i behov av vård skall få denna vård.

Vi kommer, som har sagts här tidigare, under våren att ta ställning till förändringar i lagen om vård av unga. Vi har i utskottet kommit överens om att inte debattera denna lagstiftning nu. Genom det nya statsbidraget visar riksdagen klart vilken inriktning vi vill ha på utbyggnaden av LVU-hemmen. Kommunerna bör därför omgående komma i gång med att planera och bygga ut vården för de mest utsatta grupperna så att vårdbehovet kan tillgodoses när den nya lagstiftningen träder i kraft.

Med det anförda, fru talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Jag vill också göra det tillägget att det tillkännagivande som utskottet ger till regeringen, om speciella insatser som behövs för att ge en bra vård till de kvinnliga missbrukarna, också grundar sig på motioner från socialdemokraterna och centern.

ROSA ÖSTH (c):

Fru talman! Jag kan börja med att instämma i Daniel Tarschys glädje över att de missbrukande kvinnornas problem kommer att uppmärksammas genom ett enigt utskotts initiativ. Det här är förslag som vi från centerpartiet har lagt fram mer än en gång tidigare.

Det har vållat oss en del problem i socialutskottet att pengarna, statsbidraget till vissa verksamheter, behandlas i ett sammanhang, dvs. nu, och sakfrågorna till stor del i ett annat.

Vi har från centerpartiet i en motion framhållit att det måste vidtas åtgärder för den allra mest vårdbehövande ungdomsgruppen, och det torde då i de flesta fall röra sig om de s.k. § 12-hemmen.

Fram till 1983 fanns de statliga ungdomsvårdsskolorna, som tog sig an de ungdomar som detta gäller. Det fanns många gånger anledning att rikta kritik mot innehållet i den vården, men eftersom platserna ändå fanns förekom det inte, som det ofta gör nu, att svårt belastade ungdomar hamnade mellan stolarna.

Från centern var vi vid den tidpunkten kritiska till förändringen i fråga om huvudmannaskapet, eftersom vi inte ansåg det vara den springande punkten. Det som enligt vår uppfattning borde förändras var i stället verksamhetens innehåll.

Den helt förhärskande uppfattningen vid den tidpunkten var emellertid den s.k. närhetsprincipen, och det var en mycket viktig orsak till beslutet om förändring.

I den proposition som nu har behandlats framgår att statsbidragets konstruktion skall ändras och att platsbidraget till slutna avdelningar skall utgå med 400 000 kr. per plats till § 12-hemmen och med 300 000 kr. till § 23-hemmen, dvs. LVM-vård.

Från centern har vi i reservation framhållit att det behövs mer pengar till den verksamhet som bedrivs inom § 12-hem. Det är det krav som är relevant i samband med det här betänkandet. Men det är inte hela sanningen. Det räcker inte med bara pengar. Alla är överens om att det behövs en specialresurs för ett begränsat antal ungdomar, men för att den skall komma till stånd behövs den en samplanering över kommun- och länsgränserna, och för detta måste någon eller några ha ett klart uttalat ansvar. Det är en viktig fråga som behandlas senare, i samband med propositionen om LVU.

Bl.a. det gör vår situation besvärlig. När vi nu beslutar om statsbidraget i dess helhet utan samband med frågan i övrigt, känns det som att avhända sig ett viktigt instrument när det gäller att styra resurserna till den mest eftersträdda verksamheten. Därför är det desto viktigare att nu skicka med en tydlig beställning. Enligt centerns mening skall den innebära att pengar, tydligare än som föreslås i propositionen, öronmärks för verksamhet för de allra mest vårdbehövande ungdomarna, de som annars löper påtaglig risk att slås ut.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 3 och dessutom till reservation nr 5, som handlar om att enskilda initiativ inom missbrukarvården skall tas till vara bättre än vad som nu ofta sker, samt till reservation nr 7, i vilken vi understryker att de bostadslösa situation särskilt måste uppmärksammas.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Bidrag till missbrukarvård, m.m.

ANITA STENBERG (mp):

Fru talman! Vi har i socialutskottet beslutat vänta med eventuella diskussioner om LVU tills LVU-förslaget i vår kommer upp i kammaren.

För miljöpartiet de grönas räkning yrkar jag bifall till reservation nr 4 om ett åtgärdsprogram för narkomanvården, som vi har tillsammans med vpk, nr 5 om enskilda initiativ inom missbrukarvården och nr 7 om lagändring till skydd för bostadslösa. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan. Tack!

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Tiden är knapp, och det är inte önskvärt att här utspinner sig någon längre diskussion, men jag vill ställa *en* fråga till Sten Svensson.

Om moderaternas huvudsakliga inställning är att huvudmannaskapet snarast möjligt bör övergå till staten, varför vill då moderaterna nu binda sig för att det under tre år skall vara kvar hos landstingen? Det är nämligen innebörden av det förslag som moderaterna avser att stödja.

STEN SVENSSON (m):

Fru talman! Det är icke innebörden av vårt ställningstagande. Om det ställningstagande som vi föreslår i reservation nr 2 vinner kammarens bifall, är det en signal till regeringen att snarast ta upp nya förhandlingar med anledning av det beslutet.

DANIEL TARSCHYS (fp):

Fru talman! Sten Svensson har fel. Vad moderaterna avser att stödja är ett bemyndigande till regeringen att skriva under ett avtal med kommuner och landsting, som ger dem rätt att under tre år uppbära statsbidrag för en vård som alltså måste förbli under deras huvudmannaskap. Den moderata ståndpunkten här är alltså helt inkonsekvent: Å ena sidan önskar man förändra huvudmannaskapet, å andra sidan binder man genom detta avtal huvudmannaskapet i nuvarande tillstånd under tre år.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 19 §.)

19 § Beslut

Företogs till avgörande bostadsutskottets betänkande 1989/90:BoU9, jordbruksutskottets betänkande 1989/90:JoU12, utbildningsutskottets betänkande 1989/90:UbU8 och socialutskottets betänkande 1989/90:SoU14.

Bostadsutskottets betänkande BoU9

Mom. 1 (avslag på propositionen)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 56 för reservation 1 av Agne Hansson m.fl. i motsvarande del.

Mom. 2 (ansvarsfördelningen mellan statliga och kommunala organ)

Utskottets hemställan bifölls med 196 röster mot 112 för reservation 2 av Erling Bager m.fl.

Mom. 3 (ansvarsfördelning mellan de nya länsstyrelserna och de centrala ämbetsverken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (utvärdering av de nationella målens genomslag m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Erling Bager m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (utvärdering och tillsyn/inspektion vid beredningen av utbildningsfrågorna inom den nya länsstyrelsen, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 251 röster mot 56 för reservation 5 av Bertil Danielsson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (vuxenutbildningsnämnderna)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med godkännande av den i reservation 6 av Bertil Danielsson m.fl. anförda motiveringen – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (vägförvaltningens roll)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 18 för reservation 7 av Jan Strömdahl. 17 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 9 (länsstyrelsernas roll i vissa ärenden som rör post- och telekommunikationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Bertil Danielsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (särställning för lantbruksnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (sammanslagning av lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Bertil Danielsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (en utredning om trädgårdsnäringen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Agne Hansson och Birger Andersson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (avveckling av länsbostadsnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Bertil Danielsson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (handläggningen av länsbostadsnämndernas kvarvarande uppgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 16 av Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (lantmäteri och fastighetsregistrering)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 17 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 21 (organisationen av den regionala och lokala lantmåteriverksamheten)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring i motiveringen som föreslagits i reservation 18 av Jan Strömdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (arbetsmarknadsfrågornas organisation på regional nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 19 av Erling Bager och Ingrid Hasselström Nyvall – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (resurserna vid länsstyrelsernas sociala funktioner)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 20 av Agne Hansson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (nämndorganisationen)

Utskottets hemställan bifölls med 229 röster mot 78 för reservation 21 av Agne Hansson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Sören Lekberg (s) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 28 (sättet för val av ledamöter till nämnderna och antalet ledamöter i nämnderna)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 75 för reservation 22 av Agne Hansson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 29 (ordförandeskapet i nämnderna)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 75 för reservation 23 av Agne Hansson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU12

Utskottets hemställan bifölls.

Utbildningsutskottets betänkande UbU8

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (statsbidrag till kommunerna för genomförd svenskundervisning utöver deras skyldighet)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 150 för reservationen av Larz Johansson m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta

Ewa Hedkvist Petersen (s) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande SoU14

Mom. 2 (statsbidragskonstruktion för missbrukarvården)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 37 för hemställan i reservation 1 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 232 röster mot 58 för den i reservation 2 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del anförda motiveringen. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (förstärkta resurser till § 12-hemmen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 38 för hemställan i reservation 3 av Ulla Tillander och Rosa Östh.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 2 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del anförda motiveringen, *dels* den i reservation 1 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 6 (ett åtgärdsprogram för narkomanvården)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 40 för hemställan i reservation 4 av Gudrun Schyman och Anita Stenberg.

Görel Thurdin (c) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot *dels* den i reservation 2 av Sten Svensson m.fl. i motsvarande del anförda motiveringen, *dels* den i reservation 1 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkqvist i motsvarande del anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 16 (enskilda initiativ inom missbrukarvården)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Daniel Tarschys m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (LVM-vård på enskilda vårdhem)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Sten Svensson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 20 (lagändring till skydd för bostadslösa)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ulla Tillander m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (överläggningar med bostadsmarknadens parter)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 36 för reservation 8 av Daniel Tarschys och Ingrid Ronne-Björkvist.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

20 § Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, näringsutskottets betänkanden NU5, NU12, NU14 och NU16, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen medge att de fick företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i samtliga dessa ärenden avslutats.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Debatten i dessa ärenden beräknas vara avslutad så, att de kan företas till avgörande före kl. 23.00.

Vår ambition är att i kväll också hinna med näringsutskottets betänkande 17, eftersom mer än 8 timmars taletid redan är anmäld inför morgondagen.

21 § Minerallagstiftning

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1989/90:NU5 Minerallagstiftning.

KARIN FALKMER (m):

Fru talman! Propositionen om ny minerallagstiftning skulle enligt kammarens ärendeplanering ha behandlats för en månad sedan. Den tycks ha fastnat i organisationen. Det är bra, åtminstone om orsaken är att regeringen lyssnat på den massiva kritiken från de inom mineralområdet mest kunniga remissinstanserna.

Förslaget att slå ihop gruvlagen och minerallagen till en enda minerallag hoppas jag att regeringen vid närmare eftertanke kommer att avstyra.

De förändringar som behöver göras beträffande lagstiftningen på mineralområdet kan och bör göras inom nuvarande lagstiftning.

I väntan på att dessa frågor kommer upp till behandling har vi i ett särskilt yttrande markerat vår inställning avseende markägares rätt till del av avkastningen vid gruvdrift.

Fru talman! Den svenska kontinentalsockeln är i stor utsträckning i dag outforskad. Bara 9 % är för närvarande kartlagda.

Kartläggningen har hittills skett i mycket långsam takt. Sveriges geologiska undersökningar förfogar emellertid nu över ett nytt undersökningsfartyg.

Med en norsktillverkad katamaran med goda sjöegenskaper kan karteringstakten fr.o.m. kommande sommar tredubblas.

Vi kommer i allt snabbare takt få allt större kännedom om vår kontinentalsockel. Den maringecologiska kartan belyser inte bara geologin utan också bottendynamiska förhållanden i olika hänseenden, t.ex. industrimineraltillgångar.

Ökad kunskap om kontinentalsockeln innebär ökade möjligheter att finna och utvinna fyndigheter

Vid utvinning av naturtillgångar från havsbotten gäller lagen om kontinentalsockeln. Tillståndsgivningen är omgärdad av föreskrifter och villkor, som tillståndsinnehavaren måste iaktta.

Återkallelse av givet tillstånd kan ske om tillståndsinnehavaren bryter mot villkoren eller om det i annat fall finns synnerliga skäl.

Fru talman! Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i en gemensam reservation pekat på en oklarhet angående ett problem som inte var aktuellt vid lagens tillkomst. Medvetenheten om miljöfrågorna var inte lika stor 1966 som den är i dag.

Det är inte vår avsikt att luckra upp lagen och öppna för godtycke. Begreppet "synnerliga skäl" skall kvarstå men med ett förtydligande.

Med vetskap om den alltmer besvärliga miljösituationen i haven runt våra kuster föreslår vi att begreppet "synnerliga skäl" bör preciseras genom ett motivuttalande att "påtaglig skada på naturvärden eller andra miljövärden" som inte kunnat förutses vid tillståndsgivningen, skall vara ett sådant synnerligt skäl som skall kunna åberopas vid återkallelse av tillstånd.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Detta är onekligen berget som födde en råtta. Vi skulle ha haft en stor debatt om en ny minerallag, men det blir en debatt om några motioner från i januari. Att inget betänkande om lagförslag har presenterats tycker jag i och för sig är glädjande; det antyder att riksdagen inte enbart är ett transportkompani för regeringens propositioner.

Beträffande de tre motionerna skall jag fatta mig kort. När det gäller inmutningsrätten har miljöpartiet helt andra synpunkter, men det vore fel att ta upp dem nu. Inmutningsrätten bör, som utskottet föreslår, behandlas när minerallagsförslaget kommer upp. Samma sak gäller Marianne Karlssons förslag om lättnader för de markägare som vill utvinna gas i måttlig skala på sin egen mark, något som framför allt är aktuellt i västra Östergötland. Även här skulle miljöpartiets förslag till förändrad minerallagstiftning lösa problemen. Den frågan bör då tas upp i samband med att lagförslaget kommer upp.

Den tredje motionen är föranledd av situationen med sandutvinning vid den lilla ön Måkläppen i Öresund. Vad som där har hänt är att den sandsugning som pågått för att skaffa fyllnadsmassor till Saab:s bilfabrik i Malmö

uppenbarligen har skadat väsentliga naturvärden. Företaget hade koncession och hade icke gjort något brottsligt. De som gav tillståndet var sannolikt i god tro, men ändå uppstod skador. I ett sådant fall bör staten kunna återkalla koncessionen. Det är alltså fråga om att dels erkänna att myndigheter kan göra fel, dels ge möjligheter för staten att reparera sina misstag.

Att den som innehar koncession kan mista densamma om han inte uppfyller koncessionsvillkoren framgår av nuvarande lag, men i reservation 2 kräver vi att detta även skall kunna ske om andra särskilda skäl föreligger. Sådana särskilda skäl kan då vara att erfarenheten visat att påtagliga miljöskador uppstått. Att staten skulle dra in tillståndet i onödan är ytterst osannolikt, eftersom koncessionshavaren enligt lagen skall ha rätt till ersättning för liden skada. Därför finns det ingen risk att använda den svagare termen "särskilda skäl" i stället för den i den moderata reservationen använda termen "synnerliga skäl". Miljö- och naturintressena skall inte behöva traska i filt-
tofflor, utan det skall markeras att miljökraven har status.

Att utskottsmajoriteten inte varit villig att tillmötesgå motionärerna i detta enligt miljöpartiets syn fullständigt självklara krav antyder åtminstone att talet om socialdemokratin som ett miljöparti är mest munväder.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

LARS DE GEER (fp):

Fru talman! Som bergslagsbo är man ju alltid intresserad av gruvlagstiftning och minerallagar och villkoren för prospektering. Men det är faktiskt inte detta ärendet handlar om. Det handlar om några få motioner.

För att inte uppta kammarens tid i onödan ber jag därför att få yrka bifall till reservation 1. Anledningen till att jag vågar göra detta är att det i dennas förslag till lagtext står följande:

"Återkallas tillstånd utan att innehavaren åsidosatt föreskrift eller villkor för tillståndet, är denne berättigad att erhålla ersättning av staten för förlust till följd av åtgärd som han vidtagit med anledning av koncessionen."

Med denna text anser jag den som prospekterar på kontinentalsockel är skyddad om han får sin koncession indragen på grund av synnerliga miljöskäl.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

MATS LINDBERG (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu behandlar avser tre motioner från den allmänna motionstiden. Utskottet har haft för avsikt att behandla dessa motioner i anslutning till propositionen om ny minerallagstiftning.

Det har dock visat sig att beredningen av ärendet har tagit lång tid och inte kunnat avslutas inom förutsatt tid. Därför behandlas nu endast de motioner som väcktes under den allmänna motionstiden.

Fru talman! Eftersom debatten i kammaren i dag har varit både livfull och lång, skall jag nöja mig med att konstatera att de frågor som nu behandlas skall i stort återkomma i början av nästa år och då bli föremål för beslut i denna kammare.

Fru talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 25 §.)

*Allmänna pensions-
fondens placerings-
bestämmelser*

22 § Allmänna pensionsfondens placeringsbestämmelser

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1989/90:NU12 Allmänna pensionsfondens placeringsbestämmelser (prop. 1989/90:27).

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Det ärende som vi behandlar nu rör det som populärt kallas "pensionärernas pengar". Tidigare har socialdemokratin varit mycket noga med hur pensionärernas pengar skulle förvaltas. Därför har förslaget att man nu skall kunna placera upp till 10 % av AP-fondernas medel i utländska räntebärande papper förvånat. Denna åtgärd ter sig egentligen fullständigt ofattbar.

Ekonomer och konjunkturerter klagar över att investeringsnivån är för låg i Sverige och över att vi inte moderniserar vår produktionsapparat som vi borde för att stärka vår produktionsförmåga. Då kommer den socialdemokratiska regeringen och föreslår att upp till 10 % av det sparkapital som ligger i pensionsfonderna skall investeras utomlands i räntebärande obligationer. Vid sidan av detta investerar pensionsfonderna redan nu i fastigheter utomlands.

Det förslag som riksdagen har fått grundar sig på en skrivelse från AP-fonderna. Remissyttrande har avgivits av tre instanser: bankinspektionen, riksbanken och Svenska sparbanksföreningen. Arbetsmarknadens parter har inte ansett frågan vara viktig, och de som verkligen borde intressera sig för "pensionärernas pengar", nämligen pensionärsorganisationerna, har inte blivit tillfrågade.

Det är miljöpartiets uppfattning att pensionssparandet i statlig regi skall stanna i landet och användas till sådana investeringar i Sverige som bidrar till att trygga framtida pensionsutbetalningar. Investeringar i utlandet och spekulationer i valutavinster med tillhörande risker bör överlåtas till privata företag, även det inom rimliga gränser. Det förvånar oss att den socialdemokratiska regeringen presterar ett sådant här förslag. Fast det är ju sant att sedan EG- och liberaliseringsfebern angripit socialdemokratin, eller i varje fall dess ledarskikt, så bör ingenting längre förvåna.

Detta förslag stämmer väl med entusiasmen över fria kapitalrörelser av EG-modell.

Och det är ju inte småpengar det är fråga om. I går talades det om att Volvo-Procordia-affären är den största affär som genomförts på den svenska marknaden. De miljarder som AP-fonderna nu vill investera utomlands är i samma storleksordning.

Det är väl inte ofint att fråga utskottets socialdemokrater: Har ni verkligen era medlemmar med er i denna fråga?

Vi miljöpartister har i vår motion pekat på att det borde vara angeläget att pensionsfondernas medel används för investeringar i Sverige och för utveckling av svenskt näringsliv. Vi har pekat på det angelägna i att investeringar som förbättrar den regionala balansen kommer till stånd, och därför har vi änyo dragit fram vårt förslag om kommunala närfonder som skall stödja en decentraliserad näringslivsstruktur och ekonomisk demokrati med syftet att "hela Sverige skall leva". Regeringen borde komma med förslag om att delar av fondernas pengar skulle kunna investeras i sådana fonder.

Det är beklagligt att AP-fondernas medel har använts för att bygga kärnkraftverk. Fonderna borde omgående desinvestera dessa medel och överlåta till andra intressenter att finansiera denna oekonomiska, människofientliga och livsfarliga verksamhet. Kärnkraften måste elimineras i Sverige och globalt. Ty det är ju som Ingvar Carlsson sagt, nämligen att kärnkraften inte hör hemma i ett civiliserat samhälle.

FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det vore bra om Lars Norberg koncentrerade sig på det som behandlas i betänkandet och inte på kärnkraftsfrågan.

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Den hör intimt samman med frågan om AP-fondernas placeringar!

Fru talman! Jag yrkar avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

BJÖRN KAALING (s):

Fru talman! Allmänna pensionsfondens tre första fondstyrelser har framställt förslag om utvidgade möjligheter att placera de medel de har att förvalta. Styrelserna vill ha möjlighet att placera högst 10 % av det förvaltade kapitalet i utländska räntebärande värdepapper. Regeringen har tillstyrkt förslaget, som Lars Norberg sade.

Syftet med en utvidgning av placeringsbestämmelserna för AP-fonderna är i grunden en anpassning till den tidigare beslutade avvecklingen av valuta-regleringen. Genom denna anpassning får AP-fonderna möjligheter som är lika de som försäkringsbolagen har, och de ges därigenom möjlighet att i likhet med andra institutionella placerare effektivisera förvaltningen och sprida riskerna.

Som framgår av betänkandet har näringsutskottet i stort sett enigt ställt sig bakom förslaget från regeringen och tycker i likhet med fullmäktige i riksbanken, en av remissinstanserna, att det är önskvärt att regeringen nu aktualiserar frågan om en samlad översyn av de lagregler som styr fondernas medelsförvaltning, detta mot bakgrund av att det under senare tid gjorts en rad förändringar i allmänna pensionsfondens placeringsbestämmelser samtidigt som förhållandena på kapitalmarknaden i övrigt har förändrats.

Miljöpartiet har i näringsutskottet avstyrkt förslaget om utvidgade placeringsbestämmelser för AP-fonderna. I något koncentrerad form motsätter

sig miljöpartiet att allmänna medel skall placeras i utländsk valuta. Miljöpartiet har också uppfattningen att fondkapital motsvarande den andel som AP-fonderna nu ges möjlighet att placera i stället bör utnyttjas för placeringar i mindre företag, genom s.k. närfonder, som på sikt skall upprättas i varje kommun.

Mot detta anför majoriteten i näringsutskottet att det senare förslaget att i praktiken placera drygt 33 miljarder kronor i närfonder är ett principiellt sett mycket vittsyftande förslag. Det skulle sannolikt vara mycket svårt att placera så mycket pengar samtidigt som man behåller kravet på en god avkastning till stöd för det allmänna pensionssparande som AP-fonderna ansvarar för.

Vad beträffar handeln i utländsk valuta menar näringsutskottets majoritet att regeringens förslag inte leder till ett ensidigt utflöde av svenskt kapital. Det är fråga om en ökad internationalisering av kapitalmarknaden. Samtidigt som svenska placeringar görs utomlands kan utländska placerare förvärva värdepapper utställda i svensk valuta.

Fru talman! Jag yrkar avslutningsvis bifall till näringsutskottets betänkande nr 12.

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! För det första har ju miljöpartiet motsatt sig den uppmjukning av valutaregleringen som Björn Kaaling talar om och som skulle vara skälet till regeringens förslag.

För det andra har vi sagt precis som regeringen i propositionen, nämligen att de medel som kan användas på detta sätt skall vara högst 10 % av fondernas totala omslutning. Därmed inte sagt att man på kort sikt måste uppnå 10 %. Det kan få ta tio år att bygga upp närfonder. Vi har sagt att de successivt skall byggas upp för att gynna det totala näringslivet.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 25 §.)

23 § Lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning, m.m.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU14 Lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning, m.m.
(prop. 1989/90:34).

PER WESTERBERG (m):

Fru talman! I näringsutskottets betänkande nr 14 finns ett par reservationer som handlar om livförsäkringar med aktiefondsanknytning.

Vi tycker det är positivt att regeringen har velat tillåta denna nya form av livförsäkring. Det ger ett långsiktigt sparande, och det ger dessutom ett sparande med enskilt ägande – ett enskilt ägande där ägaren av pensionsförsäkringen har möjligheter att kunna omplacera sitt kapital och även utöva viss kontroll över det.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning, m.m.

Men när man nu genomför detta, har man samtidigt i praktiken kommit att dra tillbaka en stor del av innehållet i reformen, genom att det nya förslag till skatteomläggning som riksdagen inom kort tar ställning till förstör möjligheterna att omplacera kapitalet mellan olika aktiefonder. Genom den mycket hårda nominella realisationsvinstbeskattning – kanske den hårdaste i världen – som införs, kommer en så stor del av det kapital man flyttar från en fond till en annan att gå bort i skatt, att det i praktiken blir helt ogörligt att byta fond. Därmed har egentligen syftet med förslaget förfelats.

I reservation 2 yrkar vi därför att man skall se till att det blir någon form av möjlighet till realisationsvinstskattefri omplacering mellan olika typer av aktiefondsanknytningar för livförsäkringar. Vi tycker det vore det riktiga.

Vi har även i ett särskilt yttrande pekat på att vi i de utredningar som har föregått denna skatteomläggning har velat ha en real realisationsvinstbeskattning, som därmed tagit hänsyn till inflationen. Om man hade följt den linjen, hade det här problemet i praktiken inte uppkommit. Vi har även där pekat på att det kanske vore riktigt att ha någon form av fria omplaceringar av aktier eller liknande värdepapper för att få en så vital och riktig värdepappersmarknad som möjligt.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den moderata reservationen.

ISA HALVARSSON (fp):

Fru talman! Folkpartiet är också positivt till förslaget till livförsäkringar med aktiefondsanknytning. Med den nya försäkringsformen skapas ju förutsättningar för en betydligt mer effektiv konkurrens mellan livbolagen än vad som är möjligt inom ramen för den konventionella livförsäkringen. Den enskilde försäkringstagaren får möjlighet att själv utöva inflytande över kapitalförvaltningen och skall kunna flytta sina tillgodohavanden från en fondförvaltare till en annan och även välja mellan ett stort antal fonder med olika placeringsinriktning. Med den här nya försäkringsformen är det alltså möjligt att man låter försäkringstagarna själva löpande följa de individuella tillgångarnas värdetillväxt. Försäkringstagarna skall alltså ha full valfrihet att placera premiemedlen i den eller de premiefonder som han tycker att han vill placera i. Därför måste också försäkringstagaren kunna begära inlösen av sitt tillgodohavande i en fond och omplacera medlen till en annan.

Propositionen visar på att detta får skatte- och avgiftskonsekvenser för försäkringstagarens del. Folkpartiets uppfattning, som vi har redovisat i en motion, är att försäkringstagarens omplaceringsmöjligheter i praktiken blir beskurna, om han måste betala realisationsvinstskatt i samband med fondbytet. Tanken med denna försäkringsform är ju att man genom konkurrens på marknaden skall få en så god avkastning som möjligt, och det är klart att detta motverkas om det blir sådana ekonomiska spärar.

Därför anser vi att omplaceringar mellan fonderna skall vara befriade från realisationsvinstbeskattning. Försäkringstagarna har ju faktiskt inte heller, som vid annat fondsparande, möjlighet att realisera sitt sparkapital.

Folkpartiet påpekar i reservation 2 det angelägna i att möjligheten till omplaceringar mellan försäkringspremiiefonderna inte bara blir något slags for-

malitet, utan att omplaceringar blir ett vitaliserande inslag i systemet med aktiefondsanknutna livförsäkringar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

ROLF L NILSON (vpk):

Fru talman! Propositionen med förslag till lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning är uttryck för en brådska att införa en form av livförsäkringar som finns ute i Europa, i EG-området. Tanken är att svenska försäkringsbolag skall komma att kunna konkurrera på likvärdiga villkor med andra, EG-anknutna bolag och på sikt väl också att bolagen från EG-länderna skall kunna sälja sina försäkringar i Sverige.

Vpk har i vår reservation och i vår motion, där vi yrkar avslag på propositionen och på denna förändring av försäkringsrörelselagen, sagt att det inte finns någon brådska med att införa den här försäkringsformen, speciellt inte som Sverige befinner sig mitt uppe i en process där vi skall införa ett nytt skattesystem och genomgripande reformera det nuvarande. Det är en synpunkt som har förts fram av några av remissinstanserna, tyngst från LO, och vi har under behandlingen av propositionsförslaget i utskottet snabbt kommit på att detta faktiskt är vägande invändningar. Folkpartiet och moderaterna har ju fått skriva en reservation som rör just skattefrågorna.

Därför vore det kanske klokt om det hela fick vila ett tag tills alla konsekvenser av förslaget hunnit genomlysas ordentligt.

Med detta vill jag yrka bifall till reservationerna 1 och 3.

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Här kommer åter ett nytt förslag från regeringen i liberal anda, dessutom ett illa utrett förslag när det gäller skattekonsekvenserna. Det upphäver all tidigare praxis om solidaritet mellan försäkringstagare i ett livförsäkringsbolag. Den skattetekniska hanteringen är illa utredd. Dessutom införs ett spekulativt element på ett område där spekulaton hittills varit förbjuden.

Som vanligt torde det vara iveren att harmonisera svensk praxis med vad som gäller inom EG som varit vägledande för regeringen.

Vi miljöpartister har inte kunnat se något behov av denna nya försäkringsform, och än mindre har vi kunnat se skäl för den brådska man har trots att de skattetekniska konsekvenserna är oklara. LO har, som just har sagts, föreslagit att förslaget skulle läggas på is ett par år, tills den stora skattereformen är genomförd. Men i detta fall har LO inte kunnat dämpa regeringens iver att få till stånd "en större dynamik och livligare produktkonkurrens" när det gäller livförsäkringar. Jag är övertygad om att det är en ytterst liten minoritet av svenska folket som längtar efter denna större dynamik och livligare produktkonkurrens. De flesta är säkert nöjda med den konkurrens som finns.

Fru talman! Jag yrkar avslag på utskottets förslag och bifall till reservationerna 1 och 3.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

Lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning, m.m.

BIRGITTA JOHANSSON (s):

Fru talman! Regeringen har i sin proposition 34 föreslagit en ny lag, som ger möjlighet till livförsäkringar med aktiefondsanknytning.

Under senare år har hushållens försäkringssparande visat sig ha en stark tillväxt. Det individuella livförsäkringssparandet växte under perioden 1978–1988 från 2,3 miljarder kronor till 18 miljarder kronor, och det motsvarar en årlig genomsnittlig ökningstakt på 22 %. För försäkringsbolagen har utvecklingen medfört att omfattningen av det kapital som de förvaltar har ökat väsentligt. Ökningen beror bl.a. på att det varje år tillkommer nya försäkringssparare.

Majoriteten i näringsutskottet har tillstyrkt de förändringar i försäkringsrörelselagen som medger att försäkringar med fondanknytning införes. Lagen kommer att träda i kraft den 1 februari 1990. I en reservation som har redovisats här tidigare motsätter sig vpk och miljöpartiet att denna möjlighet till försäkringsform införs. Moderater och folkpartister har i sin reservation tagit upp frågan om befrielse från realisationsvinstskatt när försäkringstagaren omplacerar mellan olika fonder i det nya försäkringssystemet.

Fru talman! Till frågan om försäkringsbolagens rätt att förmedla försäkringar från utlandet återkommer utskottet senare under våren.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades under 25 §.)

24 § Teckning av aktier i ASSI, m.m.

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1989/90:NU16 Tilläggsbudget I (utrikesdepartementet, finansdepartementet, industridepartementet och miljö- och energidepartementet) (prop. 1989/90:25 delvis).

PER WESTERBERG (m):

Fru talman! I detta betänkande behandlas som den kanske största frågan det förslag till nyemission i AB Statens Skogsindustrier, ASSIS, som staten förmodas täcka med skattemedel. Vi har i tidigare sammanhang från de tre borgerliga partierna pekat på möjligheterna att introducera ASSI på börsen. Vi menar att bolaget är konkurrenskraftigt och har möjlighet att på egna meriter att kunna attrahera riskkapital.

Vi har dock pekat på att det vore rimligt att ASSI, för att kunna jämföras med övriga skogsbolag på börsen, tillfördes delar av den skog domänverket har som närmast försörjer ASSI:s anläggningar. På det sättet fick man en stabilare konjunktur för bolaget och en bredare bas, som skulle möjliggöra att ASSI hade större möjligheter att klara lågkonjunkturerna i branschen.

Det har även framgått vid de utfrågningar vi haft i utskottet att bolagets ledning inte finner någon anledning att säga att det finns några problem att attrahera riskkapital på den ordinarie riskkapitalmarknaden. Det är en ren

ägarfråga, har man uttalat, om riskkapitalet skall tas från statskassan och därmed skattebetalarna eller om bolaget skall gå till börsen.

Regeringen har valt att gå till riksdagen och be skattebetalarna betala in de pengar som är erforderliga. Vi tycker att det är principiellt felaktigt och anser i stället att det vore naturligt att man riktade en nyemission till börsen och då gjorde en bred utförsäljning där man på det sättet kunde sprida ägandet i samhället, samtidigt som man fick in det kapital ASSI behöver för sin fortsatta utveckling.

Fru talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de moderata reservationerna i betänkandet.

LARS DE GEER (fp):

Fru talman! I dessa dagar har vi just fått uppleva att staten släppt aktiemajoriteten i Procordia. Där släpptes privata aktieägare in för drygt ett år sedan, en åtgärd som nu fullföljs genom att Volvo via Pharmacia och Proven-dor nu är en lika stor aktieägare i Procordia som staten. Detta är ett steg i rätt riktning.

Men nu föreslås i tilläggsbudget I att staten ensam tecknar 262,5 milj. kr. i en riktad nyemission i ASSI. Detta är ett steg i fel riktning. Ingenting talar för att staten behöver ägna sig åt att tillverka massa, papper och förpackningar. ASSI borde i stället tillåts gå ut på börsen för att täcka sitt utökade kapitalbehov där, vilket företagsledningen förklarat vara fullt möjligt med hänsyn till företagets numera mycket förbättrade resultat.

För att underlätta en sådan börsintroduktion och göra företaget mera likvärdigt med andra skogsföretag på marknaden har alla de borgerliga partierna enats om att i reservation 3 föreslå att domänverket skall överlåta en lämplig areal skog till ASSI.

Detta företag behövs på en annars rätt monopoliserad virkesmarknad i Sverige, dominerad som den är av de tre jättarna Stora, Svenska Cellulosa AB och MoDo. Förutom de viktiga sågverken finns i fråga om massaved endast ASSI, Korsnäs, Rottneros och Södra Skogsägarna kvar som betydande virkesköpare.

Men detta kräver inte att ASSI är helägt av staten. Tvärtom, med privata aktieägare och viss självförsörjning från egna skogar blir företaget en lämplig motvikt mot oligopolsituationen på virkesmarknaden.

Fru talman! Vad Vilhelmina Värmeverk AB beträffar anser folketpartiet att kommunen där bör avtalsvägen tillförsäkras rätt att av Vattenfall återköpa de aktier som nu tecknas av Vattenfall. Förutsatt att en sådan återköpsklausul finns, har vi inga invändningar mot att Vattenfall nu hjälper Vilhelmina Värmeverk AB med kapital och know-how för att åstadkomma en tekniskt lämplig struktur på det värmeverk som det är fråga om. Men kommunen bör ha rätt att köpa tillbaka aktierna enligt avtal.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna, 3 och 7.

PER-OLA ERIKSSON (c):

Fru talman! Kvällen är sen och kammarens arbetsprogram är pressat. Jag skall därför nöja mig med att yrka bifall till de reservationer som centerns representanter i utskottet har undertecknat.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

*Teckning av aktier i
ASSI, m.m.*

ROLF L. NILSON (vpk):

Fru talman! Vpk föreslår i en motion att anslaget till statens kärnbränslenämnd i stället skall tilldelas Folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen, för stöd åt sådan forskning som framför andra synpunkter på hur kärnkrafts-avfallet skall hanteras än den som representeras av kärnkraftsindustrin.

Detta finns markerat i reservation 6 till betänkandet, och jag yrkar bifall till den.

LARS NORBERG (mp):

Fru talman! Detta betänkande innehåller många olika element. Sveriges deltagande i världsutställningen i Sevilla år 1992 har inte vällat någon debatt; det finns en långt mer än hundraårig tradition beträffande världsutställningar och Sverige har deltagit i många. Det skulle vara lockande att diskutera vad dessa utställningar har stått för och vad de står för. Jag tror att det finns åtskilligt som man borde sätta frågetecken för, men framför allt för den hybris och övertro på tekniken som industrivärlden har demonstrerat under dessa utställningar. Ordet ödmjukhet har sällan platsat i dessa sammanhang. Det vore nog på tiden att introducera det.

Regeringen har begärt medel för att teckna aktier i ASSI till ett belopp av 262,5 milj. kr. Denna nyemission skall tillsammans med tidigare nyemission till domänverket ge ASSI det kapitaltillskott på en miljard som man anser sig behöva för att genomföra ett stort nyinvesteringsprogram på 5 miljarder kronor. Miljöpartiet har tidigare motsatt sig denna expansion av ASSI. Vi gör det även i dag.

Ett flertal gånger har jag i denna kammare ställt frågan: Har staten anledning att i sin industriella verksamhet ta ett större ansvar för miljö, resurshållning, arbetsmiljö och etik än andra företag, eller skall man hålla sig till de minima som gäller för privata företag enligt lag? Jag har hittills inte lyckats få svar på de frågorna.

I vår motion har vi för miljöpartiets del själva gett ett svar. Vi menar att om staten skall producera varor, så skall staten fråga sig om dessa varor är socialt och miljömässigt acceptabla.

Vi i miljöpartiet och hela miljörörelsen är djupt bekymrade över det stora slöseriet med engångsförpackningar och med dyrbara förpackningar som är onödigt energikrävande och ger onödiga utsläpp. Dessa förpackningar fördyrar varorna onödigt mycket för kunderna. Därför anser vi att ASSI:s nuvarande produktinriktning är i hög grad diskutabel, den är ju nästan helt inriktad på förpackningar. Företagsledningen har dessutom omvitnat att man inte gör några ansträngningar att få kunderna att välja miljövänligare produkter, t.ex. att välja oblekta förpackningar i stället för klorblekta. Därtill kommer att vi inte anser det önskvärt att mala ned alltmer av vår skogsråvara till massa och papper. Vi vill i stället att träråvaran skall användas för sågverk, snickerier och i viss utsträckning för energiändamål.

Därför yrkar jag, fru talman, bifall till reservationerna 2 och 4.

När det gäller tilläggsanslaget till statens kärnbränslenämnd har jag anslutit mig till vpk:s motion som föreslår att kärnbränslenämnden skall använda de tillkommande medlen för att satsa på alternativ forskning när det gäller omhändertagandet av det radioaktiva avfallet. Nämnden har stora resurser

till sitt förfogande, men den forskning som hittills bedrivits har legat inom de s.k. KBS-programmens ram. Tyvärr finns det mycket som tyder på att det är omöjligt för forskare som har visat sig kritiska mot KBS-konceptet eller mot kärnkraften i stort att få forskningsanslag för att utföra en fri och kritisk granskning av problemen. Sverige är tyvärr ett litet land och de som anlitas som experter av Kärnbränslebolaget eller kärnbränslenämnden blir lätt psykiskt och/eller ekonomiskt bundna till dessa intressen. Därför vore det mycket angeläget att för en gångs skull få en utvärdering av frågan om kärnkraftens avfall, utförd av fria forskare utan anknytning till "kärnfamiljen".

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Inom miljöpartiet motsätter vi oss att Vattenfall skall bli ett allt omfattande energitjänstföretag. Vi anser därför inte att Vattenfall skall bilda ett hälftenägt värmeverksbolag tillsammans med Vilhelmina kommun. Jag skall senare utveckla dessa synpunkter. Jag yrkar bifall till reservation nr 9.

Ett större och principiellt viktigare ärende är förslaget att Vattenfall skall få bilda ett aktiebolag med ett aktiekapital på 300 miljoner och en reservfond på 60 miljoner. Detta bolag skall vara moderbolag i en företagsgrupp som skall syssla med konsult- och entreprenadverksamhet. Bakgrunden är uppenbarligen att Vattenfalls egen byggverksamhet minskar och att man då söker konservera organisationens omfattning genom att i ökad utsträckning arbeta på den s.k. fria marknaden. Här dyker alltså inom affärsverkets ram upp en betydande bolagsbildning som staten inte ställer andra krav på än att den skall vara affärsmässig. Man undandrar sig den insyn från myndigheter och allmänhet som följer av affärsverksformen.

Vi i miljöpartiet är övertygade om att det finns tillräcklig kompetens och kapacitet på den fria marknaden för att behovet av entreprenad- och konsulttjänster skall kunna tillgodoses. Vi motsätter oss regeringens strävan att göra Vattenfall till ett allomfattande energitjänstföretag. Vattenfall bör ägna sig åt sin gamla uppgift att producera och distribuera elektricitet. Vi har därvid inget emot att man också har en anläggningsavdelning som sysslar med byggande av nya anläggningar, men den avdelningen skall vara så dimensionerad att den nått och jämnt räcker till för Vattenfalls egna behov. Vid hög belastning på nybyggnadssidan bör tjänster köpas in utifrån.

Vi baserar detta framför allt på vår grundinställning att onödig maktkoncentration och storskalighet skall förhindras. Därtill kommer att det med den expansion av Vattenfalls verksamhet som nu sker lätt uppstår intressekonflikter inom företaget. Att samtidigt söka sälja elektricitet och förmå människor att spara på elektricitet kan leda till en schizofren splittring. Det är omvittnat att Vattenfall på många sätt har sökt påverka kommuner i deras fjärrvärmeprojekt, vilket minskat satsningarna på detta område i landet.

Jag vill samtidigt framhålla att vad jag här har sagt inte på något sätt innebär en kritik mot de anställda inom Vattenfall, som säkert utför ett förtjänstfullt och kvalificerat arbete. Det är här fråga om principer för hur statlig teknisk verksamhet skall bedrivas och hur onödig maktkoncentration skall förhindras. Vattenfalls verksamhet bör strömlinjeformas och rationaliseras.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 10.

LEIF MARKLUND (s):

Fru talman! Med hänsyn till kammarans pressade tidsschema skall jag försöka hålla mitt anförande så kort som möjligt.

Som har framgått av tidigare talares inlägg är det framför allt tre punkter i tilläggsbudget I som vi har anledning att debattera. De sex motioner som behandlas i betänkandet har givit upphov till tio reservationer, som kanske något bör kommenteras.

Den första punkten gäller regeringens förslag om ett anslag på 262,5 miljoner för aktieteckning i ASSI. Detta kan ses som ett fullföljande av det riksdagsbeslut om en nyemission som riktades till domänverket under våren 1989. Domänverket knöts på så sätt närmare förädlingsledet, och ASSI knöts närmare råvaran, vilket är bra. ASSI är i dag ett bra och välskött statligt företag, som visar hög kompetens i fråga om både ledning och utveckling. Företaget är väl förberett att möta morgondagens krav på ett bra företag. Utskottsmajoriteten anser att det är av stort värde att ASSI och domänverket är kvar i statlig ägo. Motiven från tidigare år står fast, och vi hävdar att statliga företag behövs. Med det anförda yrkar jag avslag på reservation 1.

Då ASSI i likhet med övriga massaindustrier investerar stora pengar i miljöförbättringar har jag all anledning att yrka avslag på miljöpartiets reservation nr 2.

Reservation 3 berör en princip som är gemensam för de borgerliga partierna, nämligen den att staten inte bör äga industriföretag. Här står utskottsmajoriteten fast vid sin tidigare uppfattning. Jag yrkar därmed avslag på reservation 3.

Två reservationer har fogats till betänkandet med anledning av frågan om statens kärnbränslenämnd. I reservationerna yrkar man på stöd för folkkampanjen mot kärnkraft och kärnvapen. Utskottet har i betänkandet erinrat om att det på detta område finns lagbestämmelser om att avgiftsmedlen från kärnkraftsproduktionen inte får användas till folkkampanjer. Kärnbränslenämnden har enligt utskottets uppfattning fullgjort sin uppgift vad gäller både information och forskning. Jag yrkar därmed avslag på reservationerna 5 och 6.

I reservationerna 7, 8 och 9 behandlas förslaget om Vattenfalls förvärv av aktier i Vilhelmina kraftverk. Denna fråga har lett till olika ställningstaganden i de olika partierna. Enligt utskottsmajoriteten har motiveringarna för ett avtal god grund. Hembudsklausulen uppfyller de krav som kan ställas i denna situation. Utskottsmajoriteten menar också att hälftenägandet är bra. Jag yrkar därmed avslag på dessa reservationer.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets hemställan i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 25 §.)

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkanden 1989/90:NU5, NU12, NU14 och NU16.

Näringsutskottets betänkande NU5

Mom. 1–3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (återkallelse av tillstånd enligt lagen om kontinentalsockeln)

Först biträdades reservation 1 av Hadar Cars m.fl. med 89 röster mot 19 för reservation 2 av Lars Norberg. 205 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 177 röster mot 134 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl.

Näringsutskottets betänkande NU12

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Näringsutskottets betänkande NU14

Mom. 1 (livförsäkringar med aktiefondsanknytning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Rolf L Nilson och Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 2 (undantag från realisationsvinstbeskattning)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 210 röster mot 102 för hemställan i reservation 2 av Hadar Cars m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 3 av Rolf L Nilson och Lars Norberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU16

Mom. 3 (teckning av aktier i AB Statens Skogsindustrier, ASSI)

Först biträdades reservation 1 av Hadar Cars m.fl. med 99 röster mot 23 för reservation 2 av Lars Norberg. 184 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 200 röster mot 96 för reservation 1 av Hadar Cars m.fl. 16 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (börsintroduktion av ASSI m.m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 3 av Hadar Cars m.fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Lars Norberg anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 7 (statens kärnbränslenämnd)

Först biträdades reservation 5 av Per-Ola Eriksson och Roland Larsson med 40 röster mot 35 för reservation 6 av Rolf L Nilson och Lars Norberg. 235 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 246 röster mot 67 för reservation 5 av Per-Ola Eriksson och Roland Larsson.

Mom. 8 (förvärv av aktier i Vilhelmina Värmeverk AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 7 av Hadar Cars och Gudrun Norberg, *dels* reservation 8 av Per-Ola Eriksson och Roland Larsson, *dels* reservation 9 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (bildande av företagsgrupp inom statens vattenfallsverks verksamhetsområde)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för reservation 10 av Lars Norberg. 1 ledamot avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

26 § 1989 års redogörelse för de statliga företagen

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1989/90:NU17 1989 års redogörelse för de statliga företagen (skr. 1989/90:20).

PER WESTERBERG (m):

Fru talman! Vid detta betänkande finns ett antal reservationer fogade. Vi har från den borgerliga gruppen velat få till stånd en bolagisering av affärsverket FFV. Vi har främst två skäl. Det första skälet är att vi ser att affärsverket FFV har betydande möjligheter att kunna utvecklas som affärsgrupp om företaget kommer i åtnjutande av bolagsform. Det andra skälet är att vi ser att affärsverket har möjligheter att kunna bidra till den omstrukturering av svensk försvarsindustri och av det civila flygunderhållet som vore angelägen i Sverige. För att kunna göra detta måste man uppnå bolagsform. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 2.

Reservation nr 3 gäller Celsius Industrier AB, det gamla Svenska Varv AB. De borgerliga ledamöterna begär här ånyo att man skall få en översyn av strukturen i Celsius Industrier. Vi anser framför allt att Karlskrona Varv och Kockums Varv inte längre passar riktigt in i den företagsgruppen, som huvudsakligen sysslar med fastigheter, rörinstallationer, ångpannetillverk-

ning m.m. Vi har den bestämda uppfattningen att Kockums och Karlskrona Varv har en bättre möjlighet att utvecklas som företag i en annan företagsstruktur, som kanske är mera anknuten till försvarsindustrin och den verksamhet som försiggår på företagen.

I ett särskilt yttrande markerar vi också att vi vill privatisera Tele-X-satelliten.

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

1989 års redogörelse för de statliga företagen

GUDRUN NORBERG (fp):

Fru talman! I kväll har vi åter kommit i sådan tidsnöd att vi knappast kan tillåta någon debatt. Jag skall därför fatta mig ganska kort.

Jag måste ändå få säga att när det gäller statliga företag har det börjat hända en del saker nu. Enligt uppgift kan vi vänta en proposition i vår om bolagisering av affärsverket FFV. Facket har gett sin välsignelse, och det är tydligen den förlösande faktorn. Från borgerligt håll har vi länge föreslagit en bolagsform, och så länge regeringen inte visar sin avsikt i konkret handling vidhåller vi vår reservation.

I veckan har vi dock bevittnat handling på området, t.o.m. det som betecknas som Sveriges största affär, nämligen den mellan Volvo och Procordia.

Det är ganska fantastiskt att socialdemokraterna nu äntligen kan tillåta sig att sälja ut majoriteten i Procordia. Vi tycker att det är positivt med privatisering, även om vi helst skulle vilja se mera av spritt ägande till enskilda småsparare. De borde verkligen få chansen att komma in som delägare.

Fantastiskt är det, därför att vi många gånger här i kammaren har fört sådana debatter. Senast förde jag debatten med Rune Jonsson – då också – om statligt ägande.

Från folkpartiets sida har vi hävdat att det inte finns anledning för staten att äga och driva företag. Näringslivets folk är specialister på att driva företag. Vi politiker är – eller borde i varje fall vara – specialister på att sköta politiken, att dra upp ramar och riktlinjer i stora drag, inom vilka näringslivet har att verka.

Jag undrar vad som har inträffat, eftersom Rune Jonsson och hans socialdemokratiska kolleger tycks ha vänt helt om. Rune Jonsson hävdade här förra året att det var viktigt att staten ägde Procordia m.fl. företag. I dag tycker industriministern att det är bra att sälja ut Procordia.

Är det möjligt att socialdemokraterna nu har ändrat sin gamla inställning och att en fortsättning följer med ytterligare privatiseringar? Vi ser fram emot det från folkpartiets sida.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

KJELL ERICSSON (c):

Fru talman! Egentligen finns det mycket att säga om de statliga företagen, men med tanke på denna sena timme nöjer jag mig med att instämma i vad Per Westerberg och Gudrun Norberg har sagt om FFV och Celsius Industrier. Jag yrkar därför bifall till reservationerna 2 och 3. Jag vill också yrka bifall till reservation nr 6.

LARS NORBERG (mp).

Fru talman! Jag har redan i flera debatter här i kammaren efterlyst en deklaration från regeringen beträffande de principer som är vägledande för den statliga företagsamheten. Eftersom det just till detta betänkande är knutet en reservation om den saken, skall jag räkna upp de väsentliga frågor som vi från miljöpartiet vill ha besvarade:

1. Vilken principiell skillnad ser regeringen mellan statliga affärsverk och aktiebolag?
2. Hur skall regelsystemet skilja sig mellan verk och aktiebolag?
3. Anser regeringen att man kan ställa andra krav på statliga aktiebolag än på övriga företag – privata företag?
4. Avser regeringen som företrädare för ägaren, svenska folket, att söka driva företagen så att de är ett föredöme för andra företag när det gäller yttre och inre miljö, affärsmoral, etc.?
5. Avser regeringen att utnyttja statens inchoav av företag för att främja ekonomisk demokrati, och i så fall hur?
6. Har staten ett särskilt ansvar för krisbranscher i en vikande ekonomi?

Dessa frågor har miljöpartiet ställt i sin motion i detta ärende och velat att riksdagen skulle ställa dem till regeringen. Utskottets majoritet anser visserligen att regeringen bör tala om vilka principer den följer med regelbundna mellanrum, men man anser att just nu är det inte lämpligt att fråga regeringen. Jag har tidigare ställt liknande frågor till utskottets företrädare utan att få något begripligt svar. Därför har vi nu i vår motion ställt frågan till regeringen, men då får vi höra att tidpunkten inte är den rätta. Jag kan inte tänka mig en riktigare tidpunkt än just då regeringen lämnar sin redogörelse för samtliga statliga företags verksamhet.

Så länge inte reservation nr 1 har blivit avslagen har jag förhoppningen att riksdagen skall inse det förnuftiga i denna ståndpunkt. Men naturligtvis är jag också öppen för en klargörande, auktoritativ deklaration från regeringspartiets företrädare i utskottet. I varje fall kommer jag att återkomma till dessa frågor tills jag fått svar.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Vi återkommer i detta betänkande till frågan om Celsius Industrier. För miljöpartiet är det ett grundläggande krav att staten skall kontrollera krigsmaterielindustrin. Av detta skäl bör Karlskronavarvet och Kockums brytas ut ur Celsiuskoncernen och läggas direkt under industridepartementet. Vi anser dessutom att en exportsatsning på ubåtar är felaktig. Svensk vapenexport skall elimineras på sikt. Därför bör också verksamheten i Malmö på sikt flyttas till Karlskrona. Möjligen bör järnvägsmaterielverksamheten ligga kvar i Malmö.

Resterande delar av Celsius Industrier bör säljas ut till privata intressen, och då bör, som miljöpartiet alltid förespråkar, de anställda och de som bor på den ort där företaget verkar ha företräde. Vår uppfattning om hur en utförsäljning skall gå till skiljer sig sålunda från moderaternas. De talar visserligen ofta om ägarspridning, men för en politik som huvudsakligen gynnar storägande och maktkoncentration. Jag yrkar bifall till reservation nr 4.

Tele-X har kostat skattebetalarna över 1,2 miljarder. Sedan i våras svävar

den över oss i rymden, men riksdagen, skattebetalarnas företrädare, har inte fått någon redogörelse för hur verksamheten bedrivs. Regeringen anser tydligen att detta varken angår svenska folket, som har betalat kalaset, eller riksdagen, som har beslutat om kalaset, dock under felaktiga förespeglingar. När man på detta sätt sopar obehagliga frågor under mattan grundlägger man politikerförakt.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 5.

Bland mycket annat som omsorgsfullt döljs för svenska folket är frågan om kärnkraftens bristande lönsamhet. Genom ett system med moder- och dotterföretag kan förluster döljas och underskott från kärnkraftsverksamheten kvittas mot överskott på vattenkraftgenererad el. Utskottet har knappast varit intresserat av att klarlägga dessa förhållanden, i varje fall inte dess majoritet. Så mycket vet man dock att reaktorerna Forsmark 3 och Oskarshamn 3 är genuina förlustaffärer så långt. Men de ansvariga gör allt för att dölja den saken för svenska folket. Det finns vissa kunskaper som inte är önskvärda, uppenbarligen. Jag påpekar ånyo att hemlighetsmakeri kring obehagliga fakta från politikernas sida skapar politikerförakt. Må var och en besinna sitt ansvar! Jag yrkar bifall till reservation nr 6.

Kärnkraften skall avskaffas. Den hör inte hemma i ett civiliserat samhälle, det har statsministern sagt. Den skall vara borta år 2010. Det har riksdagen beslutat med stor majoritet. Avvecklingen skall påbörjas åren 1995 och 1996 med en reaktor vardera året. Det har också riksdagen beslutat. Anledningen till dessa beslut är förhoppningsvis en samlad bedömning av kärnenergens totala och globala egenskaper från urangruvan till bomben eller reaktorn och till slutförvaringen. Det är då orimligt att staten årligen skall satsa tiotals miljoner på en forskning vid Studsvik AB, ett företag som dessutom går med regelbundna förluster. När man dessutom erfar att Studsvik har samarbetat intimt men det ökända tyska företaget Transnuclear och regelbundet bestrålat höganrikat uran, som sedan återsänts till USA för att i form av plutonium ingå i USA:s atombombstillverkning, blir man än mer övertygad om att verksamheten inom det kärntechniska området i Studsvik måste upphöra. Det är dessutom slöseri med statsmedel.

Jag yrkar bifall till reservation nr 7. För övrigt anser miljöpartiet att kärnkraftsavvecklingen kan och skall påbörjas omgående. Stoppa nu!

Vi har också från miljöpartiets sida yrkat att Svenska Petroleum Exploration AB skall avvecklas. Genom sitt beslut att koldioxidutsläppen inte får öka har riksdagen tagit ett första litet steg i riktning mot en globalt ansvarsfull politik. Detta är dock ett otillräckligt steg. Meteorologer, sådana som professorerna Bert Bohlin och Henning Rodhe, säger att det behövs globalt stora nedskärningar i de irreversibla utsläppen av koldioxid, dvs. eldningen av fossila bränslen. Experterna talar om minst 50 %. FN:s miljövärdsexpert säger att vi måste minska med 85 % från dagens nivå. Detta är också det mål som miljöpartiet ställt upp för den långsiktiga energipolitiken. För någon tid sedan talade jag om att oljeutvinning i Östersjön av dessa skäl och andra miljöskäl är totalt oansvarig, och samma sak gäller Nordsjön. Om man slutar att prospektera efter olja kommer naturligtvis så småningom produktionen att minska. För oss i miljöpartiet är det självklart att Sverige internationellt

Prot. 1989/90:46
14 december 1989

1989 års redogörelse för de statliga företagen

skall verka för att så sker. Ett första steg är då att stoppa vår egen prospektering. Endast så uppnår man trovärdighet.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 8.

I detta anförande instämde Carl Frick, Kent Lundgren, Marianne Samuelsson, Elisabet Franzén, Kjell Dahlström, Eva Goës, Anna Horn af Rantzien, Anita Stenberg, Gösta Lyngå, Hans Leghammar och Inger Schörling (alla mp).

RUNE JONSSON (s):

Fru talman! I denna sena timme vill jag kortfattat yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 17 och avslag på samtliga reservationer.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för de statliga företagen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (affärsverket FFV)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 134 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl.

Mom. 4 (Celsius Industrier AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Hadar Cars m.fl., *dels* reservation 4 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (Nordiska Satellitaktiebolaget)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (den statliga kärnkraftsverksamhetens lönsamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Per-Ola Eriksson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (Studsvik AB)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 21 för reservation 7 av Lars Norberg.

Mom. 8 (Svenska Petroleum Exploration AB)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

27 § Bordläggning

Prot. 1989/90:46
14 december 1990

Anmälades och bordlades

Proposition

1989/90:59 Den sjätte semesterveckan

28 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 14 december

1989/90:329 av *Sten Andersson i Malmö* (m) till statsministern om Skåne:

Sedan en tid tillbaka har den socialdemokratiska regeringen initierat beslut eller visat handlingsförlamning, vilket negativt drabbat Skåne.

Nedläggning av ett kärnkraftsaggregat i Barsebäck, beslutsvånda inför en fast förbindelse Malmö–Köpenhamn, 90 km/tim på tidigare 110-vägar, minskning av flygledarverksamheten vid Sturups flygplats är några exempel där många i Skåne anser sig negativt behandlade av regeringen.

Vilka åtgärder är statsministern beredd vidta för att inte de boende i Skåne skall uppleva sin situation så att de befinner sig i en "randstat" i Sverige?

29 § Kammaren åtskildes kl. 23.10.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 14 december

1 § Återkomst	1
2 § Justering av protokoll	1
3 § Avsigelser	1
4 § Förnyad bordläggning	1
5 § Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m.m. . .	1
Försvarsutskottets betänkande FöU3	
Debatt	
Arne Andersson i Ljung (m)	
Kerstin Ekman (fp)	
Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)	
Jan Jennehag (vpk)	
Paul Cizuk (mp)	
Roland Brännström (s)	
Förste vice talmannen (om förbrukad repliktid)	
Försvarsminister Roine Carlsson	
Hans Lindblad (fp)	
Lars Tobisson (m)	
Förste vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen)	
Pär Granstedt (c)	
Inger Schörling (mp)	
Karl-Erik Svartberg (s)	
Stig Bertilsson (m)	
Elving Andersson (c)	
Göthe Knutson (m)	
Carl Frick (mp)	
Wiggo Komstedt (m)	
6 § Ajournering	75
7 § Återupptagna förhandlingar	75
8 § Information från regeringen om godkännande av en konvention mellan de nordiska länderna om arbetsmiljö.	75
Arbetsmarknadsminister Ingela Thalén	
Grethe Lundblad (s)	
Elver Jonsson (fp)	
9 § Information från regeringen om asylpolitiken	78
Statsrådet Maj-Lis Lööw	
Gullan Lindblad (m)	
Alexander Chrisopoulos (vpk)	
Rune Backlund (c)	
Maria Leissner (fp)	
Ragnhild Pohanka (mp)	
Erkki Tammenoksa (s)	

	Ingela Mårtensson (fp)	
10 §	Arméns utveckling och totalförsvarets planeringssystem, m.m. (forts. försvarskommitténs betänkande FöU3)	86
	Bengt Harding Olson (fp)	
	Wiggo Komstedt (m)	
	Roland Brännström (s)	
	Ingbritt Irhammar (c)	
	Börje Nilsson (s)	
	Anders G Högmark (m)	
	Kjell Nilsson (s)	
	Charlotte Branting (fp)	
	Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)	
	Stina Gustavsson (c)	
	Bertil Danielsson (m)	
	Håkan Strömberg (s)	
	Arne Andersson i Ljung (m)	
	Gudrun Norberg (fp)	
	Eva Björne (m)	
	Ylva Annerstedt (fp)	
	Helge Hagberg (s)	
	Barbro Sandberg (fp)	
	Ingrid Andersson (s)	
	Beslut	120
11 §	Tilläggsbudget I	122
	Försvarskommitténs betänkande FöU4	
	Beslut	122
12 §	Beslut om samlad votering	122
13 §	Ajournering för middagsuppehåll	122
14 §	Återupptagna förhandlingar	122
15 §	Förnyad behandling av ärende om samordnad länsförvaltning. .	123
	Bostadsutskottets betänkande BoU9	
	Debatt	
	Agne Hansson (c)	
	Bertil Danielsson (m)	
	Erling Bager (fp)	
	Jan Strömdahl (vpk)	
	Kjell Dahlström (mp)	
	Magnus Persson (s)	
	<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
16 §	Rådgivningen i lantbruket.	143
	Jordbruksutskottets betänkande JoU12	
	<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
17 §	Statsbidrag till kommunerna för genomförd svenskundervisning utöver deras skyldighet.	143
	Utbildningsutskottets betänkande UbU8	
	Debatt	
	Ulf Melin (m)	
	Carl-Johan Wilson (fp)	

	Marianne Andersson (c)	
	Ingvar Johnsson (s)	
	<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
18 §	Bidrag till missbrukarvård, m.m.	147
	Socialutskottets betänkande SoU14	
	Debatt	
	Daniel Tarschys (fp)	
	Sten Svensson (m)	
	Anita Persson (s)	
	Rosa Östh (c)	
	Anita Stenberg (mp)	
	<i>Beslut fattades under 19 §</i>	
19 §	Beslut	152
	Bostadsutskottets betänkande BoU9	152
	Jordbruksutskottets betänkande JoU12	154
	Utbildningsutskottets betänkande UbU8	154
	Socialutskottets betänkande SoU14	155
20 §	Beslut om samlad votering	156
	Förste vice talmannen	
21 §	Minerallagstiftning	156
	Näringsutskottets betänkande NU5	
	Debatt	
	Karin Falkmer (m)	
	Lars Norberg (mp)	
	Lars De Geer (fp)	
	Mats Lindberg (s)	
	<i>Beslut fattades under 25 §</i>	
22 §	Allmänna pensionsfondens placeringsbestämmelser	159
	Näringsutskottets betänkande NU12	
	Debatt	
	Lars Norberg (mp)	
	Förste vice talmannen (om ämnet för debatten)	
	Björn Kaaling (s)	
	<i>Beslut fattades under 25 §</i>	
23 §	Lag om livförsäkringar med aktiefondsanknytning, m.m.	161
	Näringsutskottets betänkande NU14	
	Debatt	
	Per Westerberg (m)	
	Isa Halvarsson (fp)	
	Rolf L Nilson (vpk)	
	Lars Norberg (mp)	
	Birgitta Johansson (s)	
	<i>Beslut fattades under 25 §</i>	
24 §	Teckning av aktier i ASSI, m.m.	164
	Näringsutskottets betänkande NU16	
	Debatt	
	Per Westerberg (m)	
	Lars De Geer (fp)	

Per-Ola Eriksson (c)
Rolf L Nilson (vpk)
Lars Norberg (mp)
Leif Marklund (s)

Prot. 1989/90:46
14 december 1990

Beslut fattades under 25 §

25 §	Beslut	169
	Näringsutskottets betänkande NU5	169
	Näringsutskottets betänkande NU12.	169
	Näringsutskottets betänkande NU14.	169
	Näringsutskottets betänkande NU16.	169
26 §	1989 års redogörelse för de statliga företagen	170
	Näringsutskottets betänkande NU17	
	Debatt	
	Per Westerberg (m)	
	Gudrun Norberg (fp)	
	Kjell Ericsson (c)	
	Lars Norberg (mp)	
	Rune Jonsson (s)	
	Beslut	174
27 §	Bordläggning	175
28 §	Meddelande om fråga	
	1989/90:329 av Sten Andersson i Malmö (m) om Skåne	175

